

T Ü R K İ Y E
İNSANİ
ÇALIŞMALAR
Y I L L I Ğ I

2
0
2
3

TÜRKİYE İNSANİ ÇALIŞMALAR YILLIĞI 2023

Kızılay Kültür Sanat Yayınları: 26

Araştırma İnceleme:5

Editör Dr. Selman Salim Kesgin, Gökçe Eser

Yayın Koordinatörü Fatma Sena Yasan

Grafik Tasarım Nevzat Onaran

Fotoğraflar Anadolu Ajansı, Türk Kızılay Kurumsal İletişim

ISBN 978-625-94264-2-6

Mayıs 2024, İstanbul

©Kızılay Kültür ve Sanat Yayınları, 2024

Adres Kızılay Kültür ve Sanat Yayınları, Yayınevi Sertifika No.: 47652

Sütlüce Mah. İmrahor Cad. No.: 28 34445 Beyoğlu/İstanbul/Türkiye

Telefon: (+90 212) 263 1868

Web: <https://yillik.kizilayakademi.org.tr/>

Baskı Özyurt Matbaacılık

Saray Mahallesi 123. Cadde No.:2 Saray/Kahramankazan/Ankara

Matbaa Sertifika No.: 46772

Eserin 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu hükümleri çerçevesinde yayımlanması, Türkçe ve diğer bütün dillerde yurt içinde ve dışında maddi ve manevi haklarının temsili hak sahipleriyle anlaşmalı olarak münhasıran Kızılay Kültür ve Sanat Yayınlarına aittir. Eserin dijital versiyonu ücretsiz açık erişimle okunabilir, herhangi ilave bir izne gerek olmaksızın her türlü dijital platforma serbestçe indirilebilir, bir değişiklik yapılmaksızın indirildiği hâliyle bütün dijital platformlarda konumlandırılabilir, paylaşılabilir. Haklı alıntı sınırları içinde kalmak ve kaynak göstermek kaydıyla eserden alıntı yapılabilir. Eser içindeki görüşler yazarlarına aittir.

Türkiye İnsani Çalışmalar Yıllığı 2023 Kızılay Akademi tarafından hazırlanmıştır. **Kızılay Akademi**, Türkiye Kızılay Derneğinin eğitim ve araştırma birimidir. Afet, göç, sosyal hizmetler, gönüllülük, insancıl hukuk başta olmak üzere insani yardım ve ilgili alanlarda üniversiteler, düşünce kuruluşları, uluslararası kurumlarla iş birliği hâlinde araştırma çalışmaları gerçekleştirir. **Kızılay Kültür ve Sanat**, Kızılay Akademi'nin insani yardım, afet ve halk sağlığı alanlarında kitleler nezdinde farkındalığın artırılması için kültürel, sanatsal ve bilimsel etkinlik ve yayınlar yapan platformudur.

İletişim: kizilayakademi@kizilay.org.tr

Kütüphane Bilgi Kartı

Cataloging-in-Publication Data

Türkiye İnsani Çalışmalar Yıllığı 2023 / editör Selman Salim Kesgin, Gökçe Eser.

İstanbul: Kızılay Kültür ve Sanat Yayınları, 2024.

152 sayfa fotoğraflar, harita, tablo; 24x28 cm.

Kızılay Kültür ve Sanat Yayınları; 26. Araştırma İnceleme; 5. Kaynakça var.

1. insani yardım | 2. afet | 3. dirençlilik | 4. insani çalışmalar
I.Kesgin, Selman Salim, 1987; Eser, Gökçe, 1977-

ISBN: 978-625-94264-2-6

Kızılay Akademi'nin yeni bir yayını, periyodik olarak yayımladığımız Türkiye İnsani Çalışmalar Yıllığı'nın 2023 cildini sizlere takdim etmenin mutluluğu içindeyim.

İnsani çalışmalar alanında bilgi ve veri üretmek, ürettiği bilgi ve veriyi eğitimler ve yayınlar vasıtasıyla insanlığın hizmetine sunmak amacıyla kurduğumuz Kızılay Akademi insani yardım hafızamızı kayıt altına alacak çalışmalar yürütüyor. Bu çalışmalardan biri de elinizde tuttuğunuz *Türkiye İnsani Çalışmalar Yıllığı*.

Hepimizi kahreden 6 Şubat Depremleri başta olmak üzere ulusal ve uluslararası çok sayıda afet ve acil durumu tecrübe ettiğimiz 2023, insani yardım tarihimizde önemli izler bırakan bir sene oldu. Milletçe seferber olarak afetin yaralarını sarmaya çalıştık; vaktimizi, emeğimizi, imkânlarımızı ihtiyaç sahipleri için yönlendirdik. Bununla birlikte afet öncesi hazırlık çalışmalarının önemini bir kere daha acı bir şekilde tecrübe ettik. Afetlerin hiç yaşanmaması veya etkilerinin azaltılması geçmiş afetlerden dersler çıkarmak ve bireysel ve toplumsal dirençliliğimizi arttırmakla mümkün.

Biz de bu tespitten hareketle 2023'te farklı kurumlar tarafından yürütülen bu çalışmalardan hasıl olan dersleri ve mesajları kamuoyuna sunmak ve geleceğe taşımak için hazırladığımız *Türkiye İnsani Çalışmalar Yıllığı*'ni ilginize sunuyoruz.

Her yıl olduğu gibi bu yıl da afet, göç, halk sağlığı, uluslararası yardımlar, sosyal hizmet ve gönüllülük alanlarında akademik analizleri derledik. Ayrıca bu alanlarda yürütülen saha çalışmalarını kurumsal değerlendirmeler kısmında bir araya getirdik.

Türkiye'deki insani yardım aktörlerinin ortak ürünü olan bu çalışmanın; geçtiğimiz yıl içinde yürütülen insani yardım çalışmalarını ilgililerin kaleminden sunması ve sahanın sesine kulak vermesi açısından araştırmacılar ve insani yardım profesyonelleri için faydalı bir kaynak olacağını umuyorum.

Yıllığa emek veren tüm akademisyenlere ve kurum temsilcilerine canıgönülden teşekkür ederim.

Prof. Dr. Fatma Meriç Yılmaz

Türk Kızılay Genel Başkanı

KATKI SAĞLAYAN KURUMLAR

İki kapak arasında girdikten sonra okuyucusuna emanet edilen her eser gibi *Türkiye İnsani Çalışmalar Yıllığı*'nin son versiyonunu da sizlere emanet ediyoruz.

İnsani yardım literatüründe kendine has bir yeri olan ve yıllık periyotla 2020'den bu yana artık gelenekselleşmiş olarak hazırladığımız bu eseri ilgili akademisyenlerin ve insani yardım kurumlarının kıymetli katkılarıyla hazırladık.

Türkiye'nin 2023 insani çalışmalar hafızasını muhafaza etmek ve bu gelişmeleri sistematik bir şekilde değerlendirmek üzere hazırladığımız bu yılda başta afet olmak üzere göç, sosyal hizmet, gönüllülük, uluslararası yardımlar ve halk sağlığı alanlarında Türkiye'de 2023'te yaşanan önemli gelişmeleri takdirlerinize sunuyoruz.

Bu yıllığı hazırlarken her yıl olduğu gibi ilgili araştırmacılara ve kurumlara yönelik bir yazı çağrısı yaptık. Davetimize yanıt veren araştırmacılardan uzmanlık alanlarında 2023'te Türkiye'de yaşanan gelişmeleri derleyerek analiz etmelerini ve kurumlardan da bu yıl içinde yaptıkları çalışmaları ve bu çalışmalardan çıkardıkları dersleri sunmalarını talep ettik. Yazı davetimize cevap veren araştırmacılar, uluslararası kurumlar, kamu kurumları ve sivil toplum kuruluşlarının değerlendirmelerini bir araya getirerek ilgili alanlarda medya ve arşiv taramasıyla verilerini şu soruların izinde derledik:

- Türkiye'de 2023'te yaşanan afetler ve insani krizler nelerdir?
- Türkiye'de afet, halk sağlığı, göç, gönüllülük, sosyal hizmetler, uluslararası yardımlar alanında 2023'te öne çıkan konular nelerdir?
- Türkiye'de faaliyet gösteren insani yardım kurumları 2023'te yaşadıkları tecrübelerden hangi dersleri çıkardı?
- Sektörel, örgütsel ve yasal açıdan farklı statülerdeki kurumlar 2023'te yaşanan insani krizlere nasıl müdahale etti?

Katkı sağlayan tüm hocalarımıza ve kurum yetkililerine teşekkür ederiz.

Kızılay Akademi

Türkiye İnsani Çalışmalar Kronolojisi 2023	8
AKADEMİK DEĞERLENDİRMELER	
Türkiye'nin Afetler Tarihinde Bir Milat Olarak 6 Şubat Depremleri Meltem Şenol Balaban	12
Afet Risk Yönetimi ve 6 Şubat 2023 Kahramanmaraş Depremlerinde Elbistan'da Kriz Yönetimi Muammer Tün	17
Bütünleşik ve Sistemik Riskler Seda Kundak	23
2023 Yılında Dünya'da ve Türkiye'de Orman Yangınları Kadir Alperen Coşkun	28
2023'te Uluslararası Göç ve Türkiye'ye Yansımaları Fulya Memişoğlu Zaimoğlu	36
Halk Sağlığı Açısından Türkiye'de 2023 Mahmut Talha Uçar, Yasemin Denizli, Esra Çiçek, Mustafa Öztürk	41
2023 Yılında Türkiye'de Sosyal Politikalar Emrah Akbaş	47
2023 Yılı Uluslararası Yardımlarda Türkiye Yunus Turhan	52
Afet Sonrası Gönüllülük: 2023 Yılı Değerlendirmesi Adem Başpınar, Merve Güntürk	56
KURUMSAL DEĞERLENDİRMELER	
Afet ve Acil Durumda Devlet Milletinin Yanında Mahmut Aslan	64
Yaşanan Depremlerin Ardından İnşa Edilen Kalıcı Konutlar ve Yapılan Çalışmalar Ömer Bulut	68
Meteorolojik Afetler ve Türkiye Geneli Meteorolojik Afet Değerlendirmesi Volkan Mutlu Coşkun	72
UMKE ve 2023 Faaliyetleri Şükrü Yorulmaz	78
DASK Perspektifinden 2023 Selva Eren	81
Dayanışma Yılı: Paralel Acil Durumlar, Tek Kırmızı Destek Jessie Thomson	83
Birleşmiş Milletler Mukim Koordinatörlüğü Bakış Açısıyla Türkiye'de 2023 Babatunde A. Ahonsi	86
UNHCR Türkiye Perspektifinden 2023 Angela Li Rosi	88
Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü'nün (FAO) Acil Müdahale Yaklaşımı: Türkiye'de Depreme Müdahale Viorel Gutu	90

İÇİNDEKİLER

2023'te IOM Türkiye Gerard Karl Waite	94
İPKB ile "Geleceğimizi Güçlendiriyoruz" Kazım Gökhan Elgin	96
Afetlerde İzcilik: Arama, Kurtarma ve İnsani Yardım Faaliyetleri Hasan Dinçer Subaşı	99
Deprem Bölgesine İnsani Yardım ve Ruh Sağlığı Desteğinin Ulaştırılması Mevlit Yurtseven	103
Milletimizin Teveccühü ve Güveniyle 2023'te Yeryüzünü İyilikle Kucakladık İzani Turan	105
İhtiyaç Son Bulana Kadar Yeryüzüdeyiz Yahyahan Güney	108
2023 Yılında Yetim Vakfı Faaliyetlerine Kısa Bir Bakış Murat Yılmaz	110
Bağımlılıklarla Asırlık Mücadele Mücahit Öztürk	112
Kalkınma Odağında Geleceğe Bakmak: Habitat Derneği Sezai Hazır	115
Türkiye ve Japonya Arasında Afet Dayanışması: Dirençli Toplamların Dostluğu Aylin Çelik Korkut	118
Çoklu Afetler Çağında Krizlerle Mücadele: Türkiye'de Yerelleşme Sema Genel Karaosmanoğlu	121
Afetlerin Gölgesinde Geçen 2023 Yılı Okan Tosun	124
Doğal Afetlerden Krizlere İnsani Yardımın Bir Yılı Hüseyin Oruç	127
6 Şubat Depremleri Perspektifinde 2023 Yılı İbrahim Özer	129
Acil Değil Sürekli Bir İhtiyaç Olan Kan Saim Kerman	136
Asrın Felaketinde Uluslararası Dayanışma Alper Küçük	139
Her Zaman, Her Yerde Gazi Alataş	142
Deprem Bölgesinde Sosyoekonomik Kalkınma ve Kızılay Yatırım'ın Rolü İlyas Haşim Çakmak	145
2023'ün Unutulmaz Tecrübeleri: Dersler ve Birlikte Aşılması Gereken Zorluklar Murat Solak	147
2023'te Kızılay Akademi Alpaslan Durmuş	151

Türkiye İnsani Çalışmalar Kronolojisi 2023

OCAK

1 5 Elazığ Sivrice Depremi (4.9)

ŞUBAT

0 6 Kahramanmaraş Pazarcık Depremi (7.7)

0 6 Kahramanmaraş Elbistan Depremi (7.6)

MAYIS

0 7 Adana Kozan Sel/Su Baskını

1 2 Ankara Etimesgut Sel/Su Baskını

2 3 Osmaniye Sakarcalı Sel/Su Baskını

2 5 Muş Merkez Sel/Su Baskını

2 8 Aydın Koçarlı Sel/Su Baskını

3 1 Denizli Sel/Su Baskını

HAZİRAN

0 2 Eskişehir Seyitgazi Sel/Su Baskını

0 3 Ankara Sel/Su Baskını

0 3 Kastamonu Azdavay Sel/Su Baskını

0 4 Amasya Sel/Su Baskını

0 6 Samsun Terme Sel/Su Baskını

1 8 Manisa Akhisar Sel/Su Baskını

TEMMUZ

0 7 Batı Karadeniz Sel/Su Baskını (Düzce- Bartın- Zonguldak)

1 0 Ordu Altınordu Sel/Su Baskını

1 0 İzmir Aliağa Orman Yangını

1 0 Ağrı Taşlıçay Sel/Su Baskını

1 0 İzmir Menderes Orman Yangını

1 2 Muğla Milas Orman Yangını

1 4 Milas Kemikler Orman Yangını

1 5 Kahramanmaraş Karacasu Orman Yangını

1 5 Osmaniye Kadirli Sumbas Orman Yangını

1 6 Gaziantep Dülükbaba Orman Yangını

1 6 Hatay Belen Orman Yangını

1 6 Mersin Gülnar Orman Yangını

1 6 Bolu Göynük Orman Yangını

1 6 Çanakkale Orman Yangını

1 7 Tekirdağ Malkara Orman Yangını

1 9 Gaziantep Nurdağı Orman Yangını

1 9 İzmir Urla Orman Yangını

2 1 Ağrı Doğubayazıt Sel/Su Baskını

2 3 Kahramanmaraş Kazma Bağları Orman Yangını

2 3 Bursa Yıldırım Orman Yangını

2 4 Kahramanmaraş Dulkadiroğlu Orman Yangını

2 4 Manisa Saruhanlı Orman Yangını

2 4 Ağrı Doğubayazıt Sel/Su Baskını

2 4 Antalya Kemer Orman Yangını

2 5 Hatay Kisecik Orman Yangını

2 5 Adana Kozan Depremi (5.5)

2 6 İzmir Bergama Orman Yangını

2 6 Kütahya Tavşanlı Orman Yangını

2 6 İstanbul Beykoz Orman Yangını

2 6 Kırklareli Babaeski Orman Yangını

2 7 Bolu Göynük Orman Yangını

AĞUSTOS

- 0 4 Kahramanmaraş Orman Yangını
 0 6 Serinyol Antakya Orman Yangını
 0 8 Muğla Milas Ören Yangını
 1 0 Kastamonu Pınarbaşı
 Uzla Köy Yangını
 1 2 Bolu Kıbrıscık Köy Yangını
 1 5 Bolu Göynük Orman Yangını
 1 6 Hatay Antakya Orman Yangını
 2 1 Şırnak Rüzgarlıdere Yangını
 2 2 Çanakkale Orman Yangını
 2 2 Bursa Yenişehir-Bilecik
 Osmaneli Orman Yangını
 2 3 Eskişehir Seyitgazi Orman Yangını
 2 5 Diyarbakır Ergani Orman Yangını
 3 0 Kütahya Gedikoğluçiftliği
 Orman Yangını
 3 0 Kırıkhan Sel/Su Baskını

EYLÜL

- 0 2 Bursa Mudanya Orman Yangını
 0 2 Kırklareli Karahıdır Orman Yangını

- 0 3 Samsun Çarşamba
 Sel/Su Baskını
 0 5 Kırklareli İğneada Sel/Su Baskını
 0 5 İstanbul Başakşehir
 Sel/Su Baskını
 1 2 Manisa Soma Orman Yangını
 1 3 Zonguldak Ereğli Maden Göçüğü
 1 6 Bolu Gerede Orman Yangını
 1 7 Antalya Alanya Orman Yangını
 2 1 Karabük Ovacık Orman Yangını
 2 3 Sivas Yıldızeli Orman Yangını
 2 8 İstanbul Avrupa Yakası
 Sel/Su Baskını
 3 0 Çorum Merkez Sel/Su Baskını

EKİM

- 0 2 Antakya Sel/Su Baskını
 0 6 Karabük İli Ovacık İlçesi
 Gümüşler Yangını
 0 7 Kastamonu Merkez
 Alpu Köyü Yangını
 0 7 Burdur Altınyayla Orman Yangını

KASIM

- 0 5 Aydın Söke Sel/Su Baskını
 1 3 Çanakkale Sel/Su Baskını
 1 9 Zonguldak Ereğli Sel/Su Baskını
 1 9 Adıyaman Vartana Sel/Su Baskını
 2 0 Batman Merkez Sel/Su Baskını
 2 0 Erzurum Çat Çığ Düşmesi
 2 6 Trabzon Maçka Orman Yangını
 2 7 İskenderun Sel/Su Baskını
 3 0 Balıkesir Edremit Sel/Su Baskını

ARALIK

- 0 9 Zonguldak Heyelanı
 1 5 Çanakkale Sel/Su Baskını
 2 9 Hakkari Yüksekova Heyelanı

AKADEMİK

DEĞERLENDİRMELER

Türkiye'nin Afetler Tarihinde Bir Milat Olarak 6 Şubat Depremleri

Meltem Şenol Balaban

Doç. Dr., ODTÜ Mimarlık Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü Öğretim Üyesi

ODTÜ Afet Yönetimi Uygulama ve Araştırma Merkezi Müdürü

Cumhuriyetimizin 100. yılını kutlama coşkusuyla başladığımız 2023 yılının 6 Şubat'ında özellikle Türkiye'nin doğu illerinde büyük etkileri olan Kahramanmaraş Pazarcık ve Elbistan merkezli ardışık depremlerle sarsıldık.¹ Doğu Anadolu Fay Zonu üzerinde yarattığı ağır yıkımla doğrudan etkileri bakımından 18 kentimiz² başta olmak üzere ülkece hissettiğimiz, dolaylı etkileri bakımından da gelecek kuşaklarımızın dahi hissedeceği sonuçlarla karşı karşıya kaldık. 2023 Depremleri; 1939 Erzincan ve 1999 Marmara depremlerini geride bırakarak Cumhuriyet tarihimizin en büyük kaybına yol açan afet olmuştur.³ Depremlerin etkisinin büyüklüğü sebebiyle yaygın etkileri üzerine gerek resmî makamların gerekse araştırmacıların kapsamlı değerlendirme çalışmaları yapması zaman alacaktır. Yaşadığımız felaketin üzerinden 11 ay geçmişken kaleme aldığım bu yazıda; büyük kayıplara neden olan bu depremler sonrasında şu ana kadar elde edilmiş ve çoğunlukla resmî rakamlarla ifade edilmiş veriler üzerinden Türkiye kentlerinin afetler karşısındaki güncel durumunu kısaca değerlendirerek depremler başta olmak üzere kentlerimizde etkili olabilecek diğer afet riskleri için nasıl önlemler almamız gerektiği konusunda bir saptama yapacağım.

1999 Marmara Depremleri Milattı, 2023 Kahramanmaraş Depremleri Başka Bir Milat Olmaya Aday

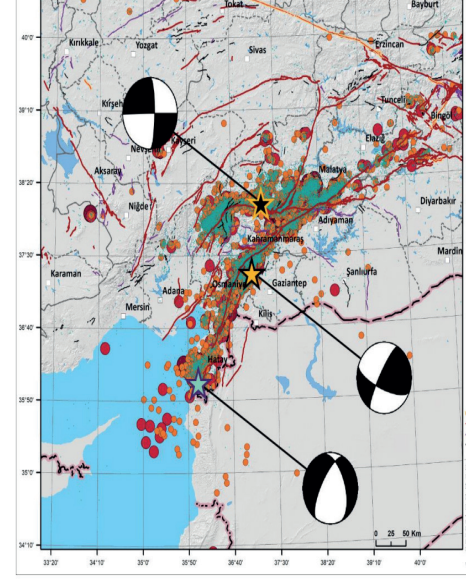
Ülkemizde 1900 yılından günümüze değin can kaybına veya hasara neden olan 269 deprem incelendiğinde 7 ve üzeri büyüklükte 20 deprem meydana geldiği bilinmektedir.⁴ Yaşanan bu depremler, can kaybı ve ağır hasar bakımından büyükten küçüğe sıralandığında ilk üçü 2023 Kahramanmaraş (50.783 can kaybı),⁵ 1939 Erzincan (32.962 can kaybı)⁶ ve 1999 Marmara (17.479 can kaybı)⁷ depremlerinin oluşturduğu görülmektedir. 6 Şubat 2023 tarihinde Türkiye saatiyle 04.17'de merkez üssü Kahramanmaraş'ın Pazarcık ilçesi olan Mw7.7 (odak derinlik=8,6km) büyüklüğündeki depremden yaklaşık 9 saat sonra, saat 13.24'te merkez üssü Elbistan ilçesi olan Mw7.6 (odak derinlik=7km) büyüklüğündeki ikinci deprem gerçekleşmiştir. Bu depremlerin etkilediği bölge 20 Şubat 2023 tarihinde bir kez daha sarsılmış, Türkiye saatiyle 20.04'te merkez üssü Hatay Yayladağı olan Mw6.4 büyüklüğünde bir deprem daha meydana gelmiştir. (Şekil 1)

İller (ilk 11 il+7 il)	Nüfus Büyüklüğü (kişi sayısı) 2022	Yüz-ölçümü (km2)	Nüfus Yoğunluğu (kişi/km2) 2022	Ortalama Hanehalkı Büyüklüğü 2022	Yabancı Nüfus (kişi sayısı) 2022	Nüfus Büyüklüğü (kişi sayısı) 2023	Nüfus Farkı 2022-2023	Yıkık Yapı Sayısı	Acil Yıkılacak Yapı Sayısı	Ağır Hasarlı Yapı Sayısı	Orta Hasarlı Yapı Sayısı	Hafif Hasarlı Yapı Sayısı
Adana	2.274.106	13.844	163	3.4	15.320	2.270.298	-3.808	31	36	2.970	5.037	39.993
Adıyaman	635.169	7.337	90	3.9	1.852	604.978	-30.191	5.953	2.329	20.201	4.629	38.576
Diyarbakır	1.804.880	15.101	120	4.43	1.728	1.818.133	13.157	45	59	5.478	2.789	48.669
Elazığ	591.497	9.383	70	3.1	4.238	604.411	12.914	58	44	10.693	307	9.869
Gaziantep	2.154.051	6.803	316	3.97	15.567	2.164.134	10.083	4.060	1.994	1.4047	5.524	68.429
Hatay	1.686.043	5.524	289	3.65	5.250	1.544.640	-141.403	13.861	9.037	56.246	13.032	117.053
K.Maraş	1.177.436	14.520	82	3.68	4.547	1.116.618	-60.818	7.396	4.423	35.229	5.987	79.027
Kilis	147.919	1.412	104	3.46	1.676	155.179	7.260	13	29	1.106	486	11.191
Malatya	812.580	12.259	69	3.3	4.844	742.725	-69.855	5.611	1.841	35.726	2.490	52.030
Osmaniye	559.405	3.320	179	3.46	934	557.666	-1739	678	530	9.010	1.094	35.006
Şanlıurfa	2.170.110	19.242	116	5.12	8.242	2.213.964	43.854	707	730	8.093	2.806	120.159
Batman	634.491	4.477	136	4.7	1.033	647.205	12.714	1	0	61	18	909
Bingöl	282.556	8.003	34	3.4	487	285.655	3.099	11	4	1.005	65	883
Kayseri	1.441.523	16.970	85	3.2	20.186	1.445.683	4.160	13	29	1.106	45	4.273
Mardin	870.374	8.780	99	4.4	3.506	888.874	18.500	4	0	272	14	997
Niğde	365.419	7.234	50	3	410	377.080	11.661	0	2	29	25	271
Sivas	634.924	28.164	22	3.1	7.401	650.401	15.477	9	1	234	23	574
Tunceli	84.366	7.582	11	2.5	397	89.317	4.951	0	0	128	0	167
Toplam	18.326.849	189.955			97.618	18.176.961	-149.888	38.451	21.088	201.634	44.371	628.076

Tablo 1- Depremden etkilenen nüfus (2022 ve 2023) ve hasar gören iller. ^{5,9}

Yukarıdaki tabloda depremin etkilediği illerdeki nüfus ve hasarlı yapı bilgileri sunulmaktadır.

Depremden sonra olabilecek en hızlı biçimde yapılan hasar tespitleri ve ekonomik zararların tahmini çalışmaları hakkında hazırlanan öncü raporlar, afetin doğrudan vurduğu resmî olarak ilan edilen 11 ildeki yıkımlar ve olası kayıp hesaplarına göre ortaya konulmuştur. Ancak hasar gören illerin sayısını 18'e çıkaran güncel veriler kullanılarak yapılacak yeni tahminlerle bu öncü raporlarda yer alan özellikle ekonomik kayıp tahminlerine ait bulgular

Şekil 1: 6 Şubat ve 20 Şubat 2023 depremleri merkez-üşleri ve artçı sarsıntılar⁵

rın işaret ettiği kayıp oranlarının çok daha artacağını dikkatlere sunmak gerekecektir. 6 Şubat Depremleri için Haziran 2023'te yayımlanan güncel hasar verilerine göre "Kahramanmaraş depremleri nedeniyle başta Kahramanmaraş olmak üzere depremden etkilenen Hatay, Gaziantep, Malatya, Diyarbakır, Kilis, Şanlıurfa, Adıyaman, Osmaniye, Adana ile 11. il olarak eklenen Elazığ illerinde olağanüstü hâl ilan edilmiş, daha sonra alınan kararla Bingöl, Kayseri, Mardin, Tunceli, Niğde ve Batman illeri de afet bölgesi olarak ilan edilmiştir."⁸ Öncü raporlarda, özellikle ilk tespitlerde 11 ilde doğrudan etkilenen insan sayısı 2022 yılı TÜİK⁹ nüfus verilerine göre 14.013.196 kişi olarak kaydedilmiştir. Ayrıca bu nüfusun bir kısmının (1.738.035 kişi) geçici koruma kapsamında deprem bölgesinde ikamet eden göçmen nüfusundan oluştuğu bilinmektedir.

Strateji Bütçe Başkanlığının Mart 2023 tarihli yine ilk belirlemelere göre afetten etkilendiği resmî olarak ilan edilen 11 ili dikkate alarak hazırladığı raporuna göre depremin Türkiye ekonomisi üzerindeki toplam yükü içerisinde en büyük hasar kalemini %54,9 oranıyla 1.073,9 milyar TL/ 56,9 milyar dolara tekabül eden konut hasarı oluşturmuştur. İkinci ağırlıklı hasar kalemi ise 242,5 milyar TL/ 12,9 milyar dolar olarak hesaplanan kamu altyapısı ve hizmet binalarındaki yıkıma aittir. Bunu 222,4 milyar TL/ 11,8 milyar dolarla konut hariç imalat sanayi, enerji, haberleşme, turizm, sağlık ve eğitim sektörleri, küçük esnaf ile ibadethanelere ilişkin hasarı içeren özel kesim hasarı takip etmiştir. Ayrıca sigortacılık sektörü kayıpları ve esnafın gelir kayıpları ile makroekonomik etkiler dikkate alındığında depremin yol açtığı felaketin Türkiye ekonomisi üzerindeki toplam yükünün yaklaşık 2 trilyon TL/ 103,6 milyar dolar düzeyinde olduğu tahmin edilmektedir. Bu büyüklüğün 2023 yılı millî gelirin yaklaşık %9'una ulaşabileceği Strateji Bütçe Başkanlığı tarafından öngörülmüştür.

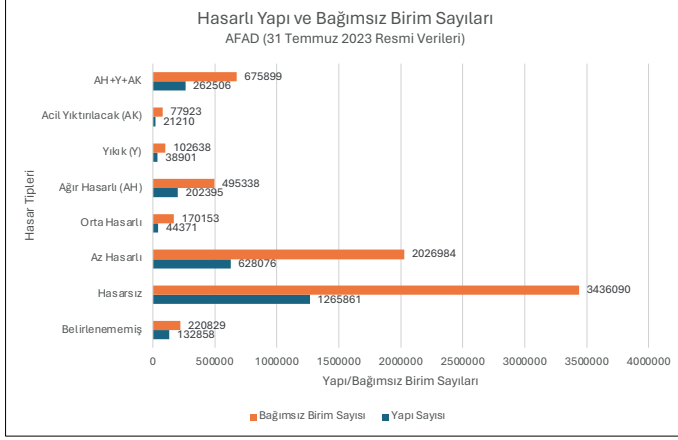
Depremde zarar görmüş illerde itiraz süreci de tamamlandıktan sonra ortaya konan hasar tespit sonuçlarını ve etkilenen nüfuslara ait bulguları incelediğimizde, Tablo 1'deki değerler ve Şekil 2'deki haritadan göreceğimiz üzere toplamda 190 bin km²den fazla bir alanın ve bu alanda meskûn 18 milyondan fazla insanımızın etkilendiği ve yaklaşık 260 bin civarı yapının ya tamamen yıkılmış ya acilen yıktırılması gereken düzeyde hasar görmüş ya da ağır hasar almış ol-

duğu anlaşılmaktadır. Şekil 2'de görülebileceği üzere Hatay, Kahramanmaraş, Malatya ve Adıyaman illeri sırasıyla en fazla yapı hasarlarının yaşandığı iller olarak göze çarpmaktadır. Depremden etkilenen nüfusu tahmin edebilmek için 18 ilin 2022 yılına ait adrese dayalı nüfus verileri kullanılırken depremin birinci yılı olan 6 Şubat 2024'te açıklanan 2023 nüfus verileri¹⁰ de bizlere ya can kaybı ya da yer değiştirmeye kaybedilen nüfusa ilişkin bir ipucu vermektedir.

Şekil 2: Depremden etkilenen illerdeki hasarlı yapı sayıları (Yıkık, Acil Yıkıtılacak ve Ağır Hasarlı Yapı toplamı)¹¹

Depremin etkilediği 18 ilde Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığının kontrolünde yürütülen hasar tespit çalışmalarında ortaya çıkan hasar dağılımı, bina ve bağımsız birim sayıları Şekil 3'te gösterilmektedir. Yıkık, acil yıktırılacak ve ağır hasarlı yapılara ek olarak az ve orta hasarlı yapıların da olduğu düşünüldüğünde çeşitli düzeylerde hasar alan yapı ve bağımsız birim sayısının toplamda daha fazla olduğu anlaşılmaktadır.

Şekil 3: 18 İldeki Hasarlı Yapı ve Bağımsız Birim Sayıları¹²

6 Şubat 2023 Depremleri çok büyük bir bölgeyi etkilemiştir. Yer bilimciler felaketin bu boyutlara ulaşmasında depremlerin 9 saat arayla aynı bölgede gerçekleşmesinin bir etmen olduğunu kabul etmekle beraber alanda ölçülen bazı maksimum ivme değerlerinin Türkiye deprem tehlikesi haritasında tahmin edilen değerlerin üzerine çıktığını da belirtmektedirler. Bütün bunlara mukabil inşaat mühendislerimizin oluşan yıkım ve ağır hasar üzerinden yaptıkları değerlendirmelerde dikkat çeken husus, yapılaşmanın yürürlükteki yapı yönetmeliklerine uygun olmamasıdır.

Bu depremlerde yaşadığımız büyük yıkım, 1999 Depremi sonrasında gerçekleştirilen pek çok yasal, yönetsel değişikliklerle kaydettiğimiz ilerlemelere dayandırdığımız depremin ortaya çıkarabileceği afetler karşısında hazırlıklı olduğumuz varsayımımızı boşa çıkarmış, geçen 25 yılı olması gerektiği kadar iyi değerlendiremediğimizi göstermiştir. Hatta bu türden bölgesel etkileri olabilecek düzeyde kötünün kötüsü bir senaryonun mümkün olabileceği gerçeğini 6 Şubat Depremleri'ne kadar kimsenin tahmin edemediğini de söylemek yanlış olmayacaktır.¹² Öte yandan Doğu Anadolu Fay Zonu'nda bir sismik boşluk olduğu ve uzun yıllar önce

yaşanmış büyük depremlerin çok yakında olma olasılığının arttığını gösteren çalışmalar bulunuyordu. Ve bu sebeple 2019'da hazırlanmaya başlanan İl Afet Risk Azaltma Planı (İRAP) hazırlama kılavuzunda pilot il olarak Kahramanmaraş seçilmiş ve ilk İRAP burada hazırlanmıştı.¹³ Ancak yine de bu düzeyde bir etkiyle 18 ilin aynı anda yıkıma uğrayacağı; şehirler arası yolların, elektrik ve doğal gaz altyapısının çökeceği; hastane, havalimanı gibi acil durumlarda işlevsel olabilecek ve/veya erişimde önem teşkil eden kritik tesislerin dahi çalışamaz hâle geleceği kötünün kötüsü bir afet senaryosu öngörülemediğinden bu felaket, yakın çevredeki pek çok ilin destek sağlayacağı varsayımıyla hazırlanan ve 2022'de yenilenen Türkiye Afet Müdahale Planı'nı (TAMP) bile yetersiz bırakmıştır.¹⁴

6 Şubat Felaketi'nde yaşadığımız kayıpların yaygınlığı ve çeşitliliği gösterdi ki özellikle hava koşullarının zorlu olduğu ve bölgesel erişimin sekteye uğradığı zamanlarda havalimanı, şehirler arası yol bağlantıları, enerji hatları gibi kritik can damarı tesis ve ağları büyük ölçüde etkileyen bir afette, ilk 72 saat süresince yapılması gereken faaliyetleri aksatmadan yerine getirmemizi sağlayacak kabiliyet ve kapasitemiz yetersizdir. Bu depremlerle anlaşıldı ki bölgesel ölçekte en kötü senaryolar oluşturulmalı; afet bölgesine destek için özellikle benzer fay zonu etkilerine maruz kalabilecek illerin yakınında olmakla beraber bu fay zonu dışında bulunan iller seçilmeli; afet anında kesintisiz şehirler arası erişim için yaşanabilecek iklimsel koşulların etkilerini de dikkate alan erişebilir ve açık ulaşım bağlantıları alternatiflerinin neler olabileceği belirlenmeli ve tüm bunlar üzerine kapsamlı çalışmalar depremler yaşanmadan önce yapılmalıdır. 6 Şubat'ın verdiği bu derslerden hareketle Marmara Denizi derinlerinde olması muhtemel büyük bir depremde benzer bölgesel etkilerin görülebileceğinin dikkatlerde tutulması,

beklenen depremin etkili olabileceği bölgelerde bu türden ön çalışma ve hazırlıkların ivedilikle yapılması gerekmektedir. TAMP başta olmak üzere 6 Şubat Depremleri sonrası İl Risk Azaltma Planlarının en kısa sürede düzeltilip güncellenmesi, özellikle büyük risk havuzlarından oluşan kentlerimizde hiç vakit kaybetmeksizin risk azaltma tedbirlerinin önceliklendirilmesi, akabinde bütçeleme süreçlerinin tamamlanıp uygulamaya konması afet alanında çalışan herkesin sorumluluğundadır.

Depremden büyük hasar gören kentlerimizde eskisinden daha iyi, afetlere dirençli yaşam alanları yaratmak ve dirençli toplumları oluşturmak da afet alanında çalışan bizleri bekleyen öncelikli konuların başında gelmektedir. Geçici barınma alanlarına ilişkin sorunların en aza indirilmesi, hâlihazırda inşa edilmekte olan bazı kalıcı konut çevrelerinde yaşamın kurgulanması, büyük hasar almış eski kentte yeniden inşa çalışmalarının önceki toplumsal ilişkilerin tesisini de dikkate alarak sağlanması, eski yerleşim alanları ve yeni kentsel alanların toplu taşıma hizmetleriyle desteklenerek ilişkilendirilmesi, çalışma alanlarının konut alanlarıyla bütünleştirilmesi gibi temel konular da gündemimizi sürekli meşgul etmesi gereken konular arasındadır.

- 1 AFAD (Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı) tarafından açıklanan verilere göre, 6 Şubat 2023 tarihinde yerel saat ile 04.17'de ve 13.24'de merkez üssü Pazarcık (Kahramanmaraş) ve Elbistan (Kahramanmaraş) olan Mw 7.7 (8.6 km derinliğinde) ve Mw 7.6 (7.6 km derinliğinde) büyüklüğünde iki deprem meydana gelmiştir. Detaylı saha çalışmaları neticesinde, depremlerin sismolojik, geoteknik, yapısal ve sosyal etkilerini *ODTÜ DMAM Ön Değerlendirme Raporu* (22.02.2023) yaygın etkileri ilk bulgular olarak ortaya koymuştur.
- 2 Depremin doğrudan etkilediği açıklanan 11 il alfabetik sırayla şöyledir; Adana, Adıyaman, Diyarbakır, Elazığ, Gaziantep, Hatay, Kahramanmaraş, Kilis, Malatya, Osmaniye, Şanlıurfa. Ancak bu illere Haziran 2023 itibarıyla depremlerden etkilenen Batman, Bingöl, Kayseri, Mardin, Niğde, Sivas, Tunceli de eklenerek hasar gören il sayısı artmıştır (AFAD, 2023a).
- 3 Strateji Bütçe Başkanlığı. (2023, Mart) *Kahramanmaraş ve Hatay Depremleri Raporu* (<https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2023/03/2023-Kahramanmaraş-ve-Hatay-Depremleri-Raporu.pdf>)
- 4 Strateji Bütçe Başkanlığı. (2023, Mart) *Kahramanmaraş ve Hatay Depremleri Raporu* (<https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2023/03/2023-Kahramanmaraş-ve-Hatay-Depremleri-Raporu.pdf>)
- 5 AFAD (2023a). *06 Şubat 2023 Pazarcık-Elbistan Kahramanmaraş (Mw: 7.7 – Mw: 7.6) Depremleri Raporu*, Deprem Dairesi Başkanlığı https://deprem.afad.gov.tr/assets/pdf/Kahramanmara%C5%9F%20Depremi%20%20Raporu_02.06.2023.pdf
- 6 ÇSB (2023), 1939 Erzincan Depremi, <https://erzincan.csb.gov.tr/1939-erzincan-depremi-haber-16203>
- 7 Özmen, B., (2000). 17 Ağustos 1999 İzmit Körfezi Depreminin Hasar Durumu (Rakamsal Verilerle), Türkiye Deprem Vakfı, 1 <https://deprem.gazi.edu.tr/posts/download?id=43388>
- 8 *Genel Hayata Etkili Afet Bölgesi İlanı*. <https://www.afad.gov.tr/genel-hayata-etkili-afet-bolgesi-hk>
- 9 TÜİK. (2022). *Adrese Dayalı Nüfus Sayımı*, <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=49685>
- 10 TÜİK. (2023). *Adrese Dayalı Nüfus Sayımı*, <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Adrese-Dayali-Nufus-Kayit-Sistemi-Sonuculari-2023-49684>
- 11 AFAD. (2023b, Temmuz 31). AFAD Afet Yönetim Merkezi Daire Başkanlığı, Güncel Resmî Veri, Ankara.
- 12 NURLU, M. (2019). 'Earthquake Activity in Turkey and Earthquake Risk Reduction Studies' The Asian Conference on Disaster Reduction (ACDR 2019) organized by the Government of Turkey, the Government of Japan and Asian Disaster Reduction Center (ADRC), 25-27 November 2019, Ankara, Retrieved August 12, 2023, from https://www.adrc.asia/acdr/2019/documents/S2-02_DeptEQ_AFAD.pdf.
- 13 ŞENOL BALABAN, M. (2019). Afete dirençli yerleşimler oluşturmak: Afet risklerini azaltma planı. *Bilim ve Ütopya*, cilt.25, sa.305, 29-34. <https://bilimveutopya.com.tr/afete-direncli-yerlesimler-olusturmak-afet-risklerini-azaltma-planı>
- 14 DMAM. (2023). https://eerc.metu.edu.tr/tr/system/files/documents/DMAM_2023_Kahramanmaraş-Pazarcık_ve_Elbistan_Depremleri_Raporu_TR_final.pdf

Afet Risk Yönetimi ve 6 Şubat 2023 Kahramanmaraş Depremlerinde Elbistan'da Kriz Yönetimi

Muammer Tün

Doç. Dr., Eskişehir Teknik Üniversitesi, Yer ve Uzay Bilimleri Enstitüsü, Yer Bilimleri ve Deprem Mühendisliği Anabilim Dalı

Türkiye coğrafyasında doğa kaynaklı afetler ile teknolojik afetler sebebiyle çok sayıda can kaybı ve telafisi çok zor ekonomik kayıplar yaşanabilmektedir. Bu can ve mal kayıplarının en aza indirilmesi için ulusal güvenlik ve kalkınma süreçlerinde çıktı ve etki odaklı, afetlere dirençli kent ve toplum stratejilerinin geliştirilmesi gereği yönündeki çabaların 2023 yılında da en üst seviyede devam ettiği görülmektedir. Ancak, afet risk yönetimi ve kriz yönetimine çıktı sağlayan ulusal ve yerel çalışma kurulları ile eylem planlarının, özellikle risk azaltma ve önleme kapsamında ortaya koyduğu çözüm önerilerinin birçok afette yetersiz kaldığı görülmektedir. Yaşanılan afetlerin kriz yönetimi ve eşgüdüm süreçlerindeki aksaklıklar, risk yönetimi açısından planlama ve kentleşme süreçlerinde etkisiz kalan tehlike/ risk analizleri, araştırma probleminin disiplinler üstü, bütünlük ve daha kapsayıcı yaklaşımlarla ele alın-

ması gerektiğini göstermiştir. Ülkemizin özellikle güney ve batı sahil coğrafyasında etkili olan orman yangınları, kuzey coğrafyasında yaşanan sel ve taşkınlar, bazı ulaşım kazaları ve KBRN olayları, 6 Şubat Kahramanmaraş Depremleri 2023 yılında afete dönüşen tehlikelerden bazılarıdır.

Afet yönetimi sürekli geliştirilmeye ihtiyaç duyulan döngüsel bir süreçtir; afete hazırlıklılık (risk azaltma ve önleme), afete müdahale ve afet sonrası iyileştirme aşamalarını kapsar. Bütünlük ele alınması gereken bu döngüsel süreç, birbirini izleyen aşamalarda değil iç içe geçmiş birbiriyle ilişkili ve etkileşimli aşamalardan oluşur. Dirençlilik ve afet risklerini azaltma ilkeleri çerçevesinde doğa kaynaklı ve teknolojik tehlikelerin olası risklerinin belirlenmesi ile afet öncesi ön alıcı/ proaktif yönetim biçimi günümüzde kabul gören yaklaşımdır.

Eskişehir Teknik Üniversitesi elindeki imkânlar ve uzmanlıklar çerçevesinde afetin ilk anında itibaren ESTÜ Afet ve Acil Durum Yönetim Süreci Yönergesi doğrultusunda müdahale çalışmalarına başladı. Yer ve Uzay Bilimleri Enstitüsü Yer Bilimleri ve Deprem Mühendisliği Anabilim Dalından Doç. Dr. Muammer Tün liderliğindeki 2 kişilik afet yönetim yönetimi ekibi, Hasan Polatkan Havalimanı Kurtarma ve Yangınla Mücadele Biriminden 7 kişi ile tüm üniversite birimlerinden gelen gönüllülerle bir ekip oluşturuldu. Eskişehir Teknik Üniversitesinin (ESTÜ) oluşturduğu ekip gerekli hazırlıkların tamamlanmasının ardından 1 itfaiye aracı ve 1 minibüsle 6 Şubat 2023, 11.00'de ESTÜ İki Eylül Kampüsünden deprem bölgesine doğru yola çıktı.

T.C. Kahramanmaraş Valiliği Elbistan Afet Koordinasyon Merkezine (AKM) varıldığında ESTÜ Arama Kurtarma Ekibi AFAD Gönüllü personeline kaydını yaptırdı. Müdahale aşamasına ilişkin gözlemler arasında AKM'ye ulaşan arama kurtarma ekiplerinin kaydedilmeleri ile enkaza yönlendirilmelerine ilişkin yürütme süreçlerinde aksaklıklar olduğu; arama kurtarma ekiplerinin görevlendirme planlamasının ve takibinin eşgüdüm içinde yürütülemediği ve bu işleyişin en büyük eksiğinin yıkılan binaların coğrafi konumları ve net sayılarına ait herhangi bir tespit çalışmasının yapılmamasından kaynaklandığı değerlendirilmektedir.

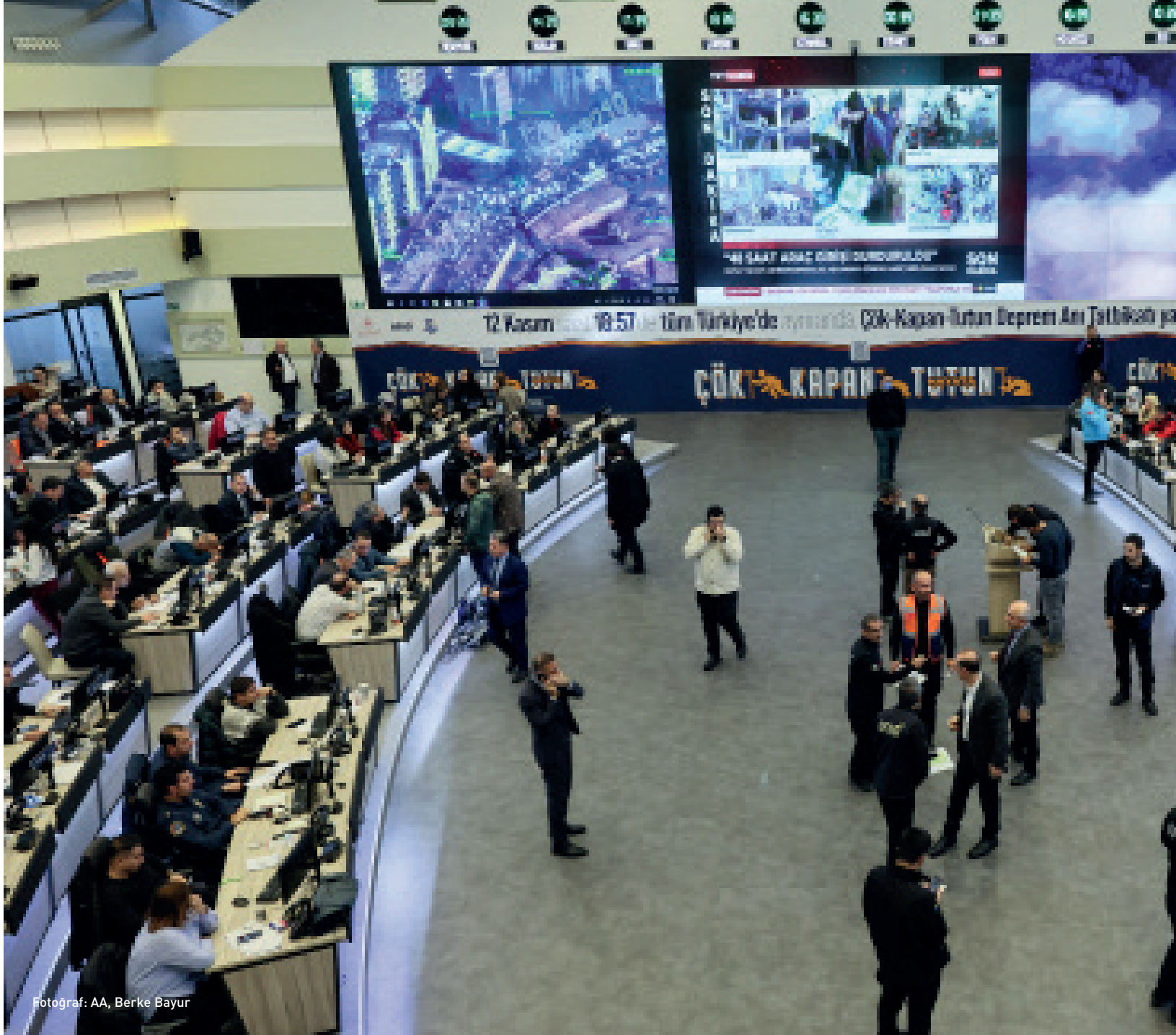
AKM'de ESTÜ Arama Kurtarma Ekibi'nin yönlendirildiği enkaza varıldığında zemin katının tamamen çöktüğü görülmüştür. Enkaz başında bekleyen kişiler enkazın altında kalan yakınları olduğunu ifade etmişler ancak ihtiyaç duyulan ağır iş makineleri bulunmadığından müdahale imkânı olamamıştır. Enkazda arama kurtarma çalışmasının başlatılabilmesi için gerekli ağır iş makinesi talebini iletmek üzere Elbistan AKM ile iletişime geçilmeye çalışılmış ancak telefon hatlarındaki sorun dolayısıyla bu da mümkün olamamıştır. Bu sırada enkaz altında canlı yakını olduğunu ifade eden diğer kişilerin beyanı üzerine ağır iş makinesi ihtiyacı olmadan

müdahale edilebilecek bir diğer enkazın arama kurtarma çalışmasına geçilmiştir. Sahadaki koşulları ve gelişmeleri Elbistan AKM'ye (EAKM) bildirilmesi her gerektiğinde denemekle birlikte çoğunlukla başarı sağlanamamıştır.

Sahaya ilişkin gözlemler arasında arama kurtarma ekipleri ile EAKM arasında iletişim sağlanamaması ve dolayısıyla ekibin hangi enkazda bulunduğu ve enkazdan çıkarılan yaralı bilgilerinin EAKM'ye iletilmemesinin yanı sıra ekiplerin bir enkazdan diğerine yönlendirilmesi süreçlerinde yaşanan aksaklıklar gibi bazı olumsuzluklar yer almaktadır. Ayrıca Elbistan kent merkezinde kaç tane yıkılan bina olduğu, yıkılan binaların hangi noktalarda yoğunlaştığı, hangi enkazda kaç kişinin kurtarılması gerektiği, hangi ekibin hangi enkazda olduğu, kimin hangi enkazdan hangi ekip tarafından kurtarıldığı gibi bilgilerin EAKM'ye sağlıklı şekilde aktarılabilmesinin sürecin işleyişini olumsuz etkilemiştir.

Arama kurtarma faaliyetlerinin daha etkili ve eşgüdüm sağlanarak yürütülebilmesi için yıkılan binaların tespit edilmesi ve sayısal olarak coğrafi konumlarıyla birlikte haritalanmasının öncelikli olduğu değerlendirilip gereği yapılmak üzere EAKM Koordinatör Valisi'ne durum arz edilmiştir. Hızlı bir şekilde EAKM'de Coğrafi Bilgi Sistemleri ve Haritalama Ofisi kurularak ofiste ihtiyaç duyulan bilgisayar, yazıcı ve diğer donanımlarla birlikte sarf malzemeler tedarik edilmiştir. Elbistan Kadastro Müdürlüğüne bölgede daha önceden yapılmış kadastro çalışmaları temin edilerek Elbistan Kadastro Müdürlüğü görevli personeli (müdür/ kontrol mühendisi) ve Elbistan Belediyesi personeli katkılarıyla sayısal haritalama çalışmaları başlatılmıştır.

Yıkılan bina sayısı, bina kodu, coğrafi konumu, ada-parcel bilgisi, binada yaşayan kişi sayısı, bina kat yüksekliği, binanın yapım yılı, binanın mimari planı gibi bilgilerin coğrafi bilgi sistemi ortamında sayısal haritalarının olması afet yönetim sürecinde karar vericilere daha doğru ve hızlı karar alabilme imkânı ve kapasitesi sağladığı bilinmektedir.

Fotoğraf: AA, Berke Bayur

Afetin ikinci gününde Elbistan kent merkezinde yıkılan bina sayısına ilişkin ilk veri, İlçe Emniyet Müdürlüğü personeli tarafından tespiti yapılan yıkılmış bina sayısının mahallelere göre dağılım listesi EAKM'de bulunmaktaydı. Bu listede toplam 500 adet evin yıkıldığı ve 130 evle en fazla yıkımın Kümbet Mahallesinde gerçekleştiği bilgisine yer verilmişti. Bu tespitlerin acilen doğrulanması ve sayısal haritaların üretilerek müdahale çalışmalarının eşgüdüm içinde yürütülmesi gerekiyordu. Bu amaçla bölge üzerinde insansız hava aracı (İHA) uçurularak uzaktan algılama yöntemleriyle yıkılan binaların tespit edilip haritalanması, arama kurtarma faaliyetlerinin sağlıklı yürütülmesi için son derece hayati bir gereklilikti. Nitekim Elbistan ilçesi kent merkezi üzerinde planlanan coğrafi alan üzerinde insansız hava araçları uçurularak elde edilen yüksek çözünürlüklü hava fotoğrafları Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı, Coğrafi Bilgi Sistemleri Genel Müdürlüğü ekibi ve Millî Savunma Bakanlığı, Harita Genel Müdürlüğü İHA ekibiyle koordinasyon sağlanarak toplanmıştır.

EAKM'de yürütülen çalışmalarda ihtiyaç duyulan yardımcı personel desteği sağlamak amacıyla TÜBİTAK 1002-C Doğal Afetler Odaklı Saha Çalışması Acil Destek Programına "Yüksek Çözünürlüklü Hava Fotoğrafları ve Yersel Alan Taraması ile Yıkık Binaların Hızlı Tespiti" başlıklı projeye başvurulmuş ve proje kabul edilmiştir. İlk olarak Millî Savunma Bakanlığı, Harita Genel Müdürlüğü İHA ekibi tarafından elde edilen ortofoto görüntüleri kullanılarak yıkılan binaların tespiti yapılmaya çalışılmıştır. Ancak depremden sonra yağan kar yağışı nedeniyle yıkılan yapılar üzerinde biriken yaklaşık 20 cm kar örtüsü, yükseklik verisi sağlanmayan ortofoto görüntüsünden yıkılan binaların tespitini olanaksız kılmıştır. Bu sonuç üzerine saha taraması planlanması yapılmış ve 9 Şubat 2023 tarihinde Elbistan ilçesi kent merkezindeki 14 mahalle için Eskişehir Teknik Üniversitesi Gönüllü Ekibi ile Eskişehir Valiliğinden gönderilen araçlar kullanılarak tamamen yıkık, kısmi yıkık ve ağır hasar gör-

müş yüzlerce yapının hızlı sokak taramasıyla fotoğrafları çekilmiştir. Ardından bu fotoğrafların ada, parsel, coğrafi konum bilgileriyle ilişkilendirilmesine yönelik çalışmalara başlanmıştır. En başta enkaz kaldırma ve adli işlem süreçlerinin sağlıklı bir şekilde yürütülebilmesi amacıyla üretilen bu sayısal haritaların afetin sıfırncı anında olup arama kurtarma faaliyetlerinde kullanılamamış olması önemli bir kapasite eksikliği olarak değerlendirilebilir.

Haritalama çalışmaları kapsamında Eskişehir Teknik Üniversitesi, Gebze Teknik Üniversitesi ve AFAD ekibi 12 Şubat 2023 Pazar günü yıkılan bina-coğrafi konum eşleştirme çalışmalarına devam etmiştir. Adli süreçlerin yürütülmesinde görev alan Başsavcı ve ekibine mahalle bazlı raporlamalar 12 Şubat itibarıyla sağlanmaya başlanmıştır.

Afetin yedinci gününde Elbistan ilçesinde en fazla binanın (tamamen ve kısmen) yıkıldığı mahalleler Güneşli (251), Ceyhan (129), Kümbet (122) olarak belirlenmiştir. Oluşturulan haritalar, T.C. Kahramanmaraş Valiliği Elbistan Afet Koordinasyon Merkezinde çalışma bölgesindeki depremin yıkım boyutunun hızla belirlenmesi, adli işlemlerin yürütülmesi, enkaz kaldırma, Defterdarlık tarafından yürütülen zarar tespit gibi çalışmalar başta olmak üzere afet müdahale sürecinin birçok çalışmasına altık veri sağlamıştır.

Depremi ilk haftasında Elbistan'daki gözlemlere dayalı olan bu analiz tamamlanırken gelecekteki depremler için şu notların altının özellikle çizilmesi gerekmektedir:

Afet Bilgi Yönetimi, Değerlendirme ve İzleme Grubunun, afetin etki analizi süreçlerinde kullanılacak, 1/1000 ölçekli sayısal afet etki haritalarının Türkiye Ulusal Coğrafi Bilgi Sistemi (TUCBS) altyapısı veri sınıflarıyla uyumlu, akıllı kent ekosistemi veri katmanlarıyla birlikte afetin ilk 24 saatinde yetkili kullanıcılara ulaştırması son derece önemlidir.

AKM'lerde afetin sıfırncı anından başlayarak sayısal haritaların gerçek saha verileriyle birlikte gerçek zamanlı kullanılması müdahale kapasitesini arttırabilecektir. Afet yönetimi süreçlerinde, coğrafi bilgi sistemi ve uzaktan algılama çözüm tekniklerinden gerçek zamanlı çevrim dışı ve çevrim içi sunucu hizmetleriyle birlikte yararlanabilme kapasitelerinin geliştirilmesi önem arz etmektedir.

İnsansız hava araçları ve uydu görüntülerinin afet anında yetkilendirilmiş son kullanıcılara gerçek zamanlı ulaştırılması, veri işlem, analiz, değerlendirme ve yorumlama yeteneklerinin yazılımsal, donanımsal ve yerelde yetişmiş insan kaynağıyla arttırılması sağlanmalıdır.

Özellikle yereldeki karar vericilerin, afet risk yönetimi odaklı, dirençli kent ve toplum stratejileri geliştirme ve izleme süreçlerine ilişkin farkındalık ve duyarlılıklarının arttırılması hedeflenmelidir.

Deprem tehlikesi yüksek arazi kullanımından kaçınma, depreme dayanıksız yapı stoku inşa etmeme, dirençli toplum çerçevesinde kitle kaynak yönetim uygulamaları geliştirme, kırılgan sosyal dokunun tespiti gibi konularda çıktı ve etki odaklı yaklaşımlar bütünleşik bir anlayışla geliştirilmelidir.

Afet risk yönetiminde ve afet kriz yönetimi süreçlerinde kullanılacak kitle kaynak yönetim sistemlerinin geliştirilmesi ve afete dirençli kent ve toplum stratejilerinde yerelden başlayan farkındalık ve çok disiplinli kapasite iyileştirme çalışmalarına daha fazla önem verilmelidir.

1 AFAD (2023). 06 Şubat 2023 Pazarcık-Elbistan Kahramanmaraş (Mw: 7.7 – Mw: 7.6) Depremleri Raporu, Deprem Dairesi Başkanlığı https://deprem.afad.gov.tr/assets/pdf/Kahramanmara%C5%9F%20Depremi%20%20Raporu_02.06.2023.pdf

Bütünleşik ve Sistemik Riskler

Seda Kundak

Prof. Dr., İstanbul Teknik Üniversitesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü

6 Şubat 2023'te merkez üssü Kahramanmaraş Pazarcık olan ve 04.17'de meydana gelen 7.7 büyüklüğündeki depremden yaklaşık 9 saat sonra, merkez üssü Kahramanmaraş Elbistan olan ve 13.24'te meydana gelen 7.6 büyüklüğündeki depremler birlikte sayısız artçı sarsıntılar, 11 şehirde geniş çaplı bir yıkıma neden olmuştur. 20 Şubat 2023'te ise ilk depremlerden en fazla etkilenen iller arasında yer alan Hatay'da, merkez üssü Yayladağ olan 6.4 büyüklüğündeki bir depremlerle hasarın boyutu daha da artmıştır. Şubat 2023 Depremleri'nin etkileri ve müdahale süreçlerinde yaşanan aksaklıklar, risk değerlendirme ve risk azaltma çalışmalarında bütünleşik yaklaşımların önemi vurgular niteliktedir.

2023 yılına kadar Türkiye Cumhuriyeti'nin 100 yıllık tarihinde yaşanmış en yıkıcı depremler sırasıyla 1939 Erzincan ve 1999 Kocaeli ve Düzce depremleri olmuştur. Şubat 2023 Depremleri büyüklükleri, etki alanları ve sebep olduğu can ve mal kayıpları nedeniyle artık ilk sırada yer almaktadır. Bu depremlerin etkilerinin benzerlikleri ve ayrışan özellikleri afet öncesi alınması gereken önlemler ve afete müdahale planlarının alternatifli üretilmesi konularını öne çıkarmaktadır.

Zaman

Risk değerlendirme çalışmalarında zaman değişkeni çoğunlukla geri planda kalmaktadır. Zaman, mevsimsel veya meteorolojik koşullara karşılık gelebildiği gibi gün içindeki hareketlilikle de değerlendirilmesi gereken önemli bir değişkendir. 27 Aralık 1939'da yaşanan Erzincan Depremi ile Şubat 2023 Depremleri'nin etkisi, bölgedeki sert kış koşullarının yarattığı engeller nedeniyle 17 Ağustos 1999 Depremi'ne göre daha karmaşık bir manzara ortaya çıkarmıştır. Öte yandan, yukarıda bahsi geçen depremlerin ilk büyük sarsıntıları sırasıyla 1939 Erzincan 01.57, 1999 Kocaeli 03.02 ve 2023 Kahramanmaraş 04.17'de gerçekleşmiştir. Her üç deprem de bölge halkının evlerinde ve en savunmasız oldukları anda gerçekleşmiştir. Rastlantısal bir şekilde benzer zaman diliminde meydana gelen bu depremler, bundan sonra meydana gelecek depremlerin de benzer zamanlarda olacağı anlamına gelmemektedir. XXI. yüzyılın en yıkıcı depremlerine bakıldığında yerel saatle 2004 Sumatra Depremi'nin 08.58'de, 2010 Haiti Depremi'nin 21.53'te ve 2008 Siçuan Depremi'nin ise 14.28'de meydana geldiği görülmektedir.

Gün içindeki farklı zaman dilimlerine göre kentsel hareketlilik ve mekânsal yoğunlaşma da farklılık göstermektedir. Hafta içi günlerde nüfus hareketliliğine bağlı

yoğunluk, öğleden önce ulaşım arterlerinde görülürken ardından çalışma ve eğitim alanlarına doğru geçiş yapmaktadır. Öğleden sonra öğrencilerin okuldan çıkış saatlerinde tekrar canlanan hareketlilik, çalışma saatinin bitimiyle artış göstermekte ve bir süre sonra ise nüfus tekrar konut alanlarında yoğunlaşmaktadır. Hafta sonları ise rekreasyon alanları, alışveriş merkezleri, kültür sanat ve yeme içme faaliyetlerinin bulunduğu alanlarda yoğun araç ve insan hareketliliği görülmektedir. Bu genel sirkülasyon, hava durumuna bağlı değiştiği gibi mevsimlere göre de

farklılıklar gösterebilmektedir. Örneğin yaz aylarında veya bayram tatillerinde şehirler arası nüfus hareketliliğinin yüksek olduğu bilinmektedir. Başka bir açıdan bakıldığında bu dönemlerde birçok şehirde turist (yerli-yabancı) sayısının yıl ortalamalarının üzerinde olduğu, ziyaretçilerin buldukları şehirlerin tehlike ve risklerine karşı gerek mekânla ilgili bilgilerinin az olması gerekse (yabancılar özelinde) dil bariyeri nedeniyle yerel halka göre daha savunmasız olduğu unutulmamalıdır.¹

Fotoğraf: AA, Ayhan İşcen

Zaman değişkeninin etkilediği bir diğer konu ise yerleşmelere ilişkin veri tabanı güncellemesidir. Bilişim ve uzaktan algılama teknolojilerindeki gelişim sayesinde geçtiğimiz yüzyılda ancak detaylı saha çalışmalarıyla toplanabilecek mekânsal bilgi dakikalar içinde toplanmakta ve analiz edilebilmektedir. Veri tabanlarının oluşturulması kadar güncelliklerinin garanti altına alınması da gerekmektedir. Bu şekilde hem kentsel hem de bölgesel ölçekte risk düzeylerindeki değişimler takip edilerek müdahale alternatifleri geliştirilebilir.

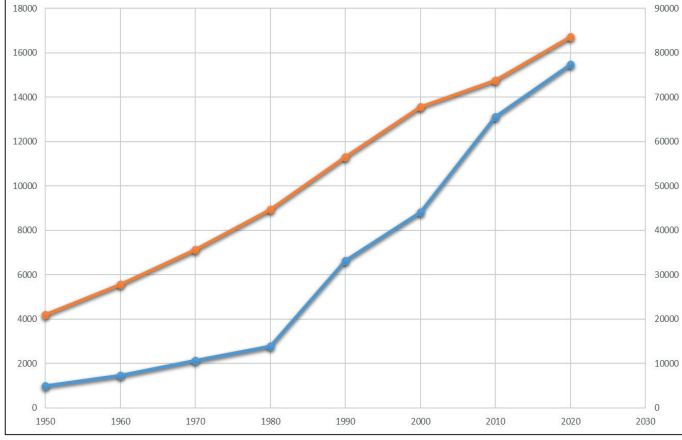
Kök Nedenler

Afetlerin kök nedenleri incelendiğinde ortaya çıkan sorun sadece yapıların performansıyla sınırlı değildir; aynı zamanda politik, ekonomik ve sosyal temellere de dayanmaktadır. Risk azaltma ve afete hazırlık uzun vadeli bir süreci içerir. Ayrıca bu alanlara yapılan yatırımların başarısı çoğunlukla bir felaket yaşandığında ortaya çıkar. Toplumsal taleplerin farklı eksenlerde yoğunlaştığı ve bu eksenlere dayalı politikaların etkili olduğu ortamlarda, afetlere dayanıklı kentlerin şart koştuğu kurallara uymak öncelikli bir tercih olamayabilir. Kök nedenlere ulaşmak için kentsel çerçevede gecekondulaşma, göç ve bölgesel eşitsizlik kavramları gibi konular tarihsel süreçler üzerinden neden-sonuç ilişkileri tartışılarak ele alınmalıdır.

Türkiye’de kentsel risklerin kök nedenleri arasında; yer seçimi kararları, hızlı şehirleşme süreci, imar aflarının ve beraberindeki yüksek riskli yapı stoku ve mevcut yapı denetim problemleri olarak sıralanmaktadır. Örneğin İstanbul’u bugünkü 16 milyon nüfusa ulaştıran süreçte 1980’lerden itibaren Türkiye’nin ortalama nüfus artışının üzerinde bir eğilimin yaşandığı görülmektedir (Şekil 1). Bu farklılaşmanın temel nedenleri arasında İstanbul’un

sunduğu iş, eğitim ve hizmet çeşitliliğine bağlı çekici etkenlerin yanında göçle gelen nüfusun terk ettikleri bölgelerdeki kısıtlar ve yatırım eksikliği gibi itici etkenler yer almaktadır. 1980’lerde kent nüfusunun yaklaşık 2,5 kat büyümesine yol açan hızlı göçü takiben barınma ihtiyacının karşılanması konusunda planlamanın geride kaldığı, 1950’li yıllarda büyük şehirlerde görülmeye başlanan gecekondulaşmanın yanında kaçak yapıların da imar aflarından faydalandığı bilinmektedir. 1999 Depremleri’nin ardından konut üretimi ve kentsel dönüşüm uygulamaları toplumun tüm sosyoekonomik gruplarını kapsayıcı bir şekilde tasarlanamamıştır. Bu durum, yoksulluk/ yoksulluk ve zayıf yapılar arasındaki bağlantıyı daha da güçlendirmiş durumdadır.

Şubat 2023 Depremleri’nde etkilenen şehirler üzerinden bir okuma yapıldığında 1970’lerle birlikte ülkedeki sanayi yatırımlarının teşvik edilmesi ve bu bölgelerdeki imalat sanayi kollarının gelişmesi nedeniyle özellikle Adana, Gaziantep, Diyarbakır, Şanlıurfa ve Hatay’da kentsel alanlara hızlı bir göç yaşandığı görülmektedir. Bu süreçte bahsi konu şehirlerdeki tarım, mera ve orman alanlarına doğru yayılım göstermiştir. 1990’larda ise şehirler, organize sanayi bölgelerinin geliştiği ana ulaşım arterleri üzerinden birbirine daha da güçlü bağlanan bir kentsel sistemler bütünü oluşmuştur. 2000 sonrası dönemde, kentlerin çöküntü ve kaçak yapılaşma alanlarının rehabilitasyonu ile hizmet ve donatı alanlarının gelişmesi amacıyla bir yandan iyileştirme, yenileme ve kentsel dönüşüm süreçlerine bir yandan da kentsel yayılma süreçlerine girmişlerdir. Bu dönem kent merkezlerinde düşeyde hızla yükseldiği döneme karşılık gelmektedir.²

Şekil 1: 1950-2020 Arasında İstanbul (mavi) ve Türkiye'nin (turuncu) Nüfus Artışı

Zincirleme Etkiler

Afetlerin zincirleme etkileri üzerine yapılan çalışmalar, geçmiş afetlerden elde edilen bilgilerle bir sonraki afetin potansiyel etkilerini öngörmeyi hedeflemektedir. Bu bağlamda zincirleme etkilere neden olan unsurlar ve bu unsurlardan etkilenebilecek öğelerin zayıflıkları üzerinde derinlemesine analizler yapılır. Bu analizler olası afetlerin yayılma potansiyelini belirlemekle kalmaz aynı zamanda afet sonrası müdahale ve lojistik süreçlerde karşılaşılabilecek sorunlara da ışık tutar. Zincirleme etki analizi yöntemi özellikle çoklu tehlikelerin karmaşık etki sistemini çözümlenmekte önemli bir role sahiptir. Bu yöntem afet müdahale sistemleriyle sınırlı kalmamakla beraber doğal tehlikelere maruz kalmış yerleşim alanlarının temel planlama ölçütlerine de katkıda bulunmaktadır.^{3,4}

Zincirleme etkiler kapsamında doğal tehlikelerin tetiklediği doğa veya insan kaynaklı olayları da unutmamak gerekmektedir. Örneğin depremlerin tsunami ve toprak kaymasını tetikleyebilmesinin yanı sıra sanayi tesislerinde ve kentsel alanlarda yangın ve patlamalara neden olduğu geç-

mişte birçok örnekte görülmüştür. Bu nedenle kentsel ve bölgesel ölçekte yapılan risk değerlendirme çalışmalarının bütünleşik tehlike analizleri bağlamında yapılması gerekmektedir. Ayrıca yukarıda bahsedilen zaman değişkenine bağlı meteorolojik koşullara ilişkin müdahale senaryolarının da oluşturulmasında fayda olacaktır.

Sistemik Riskler

Sistemik riskler, afetlerin neden olduğu yıkımın sonucunda ortaya çıkan kayıpların birbirine bağlı sistemlerin işleyişini aksatarak veya bozarak olumsuz etkilerinin yayılımını tanımlar. COVID-19 Pandemisi, bu tür sistemik risklerin anlaşılabilmesi için önemli bir örnektir. Pandeminin yayılmasını kontrol altına almak amacıyla alınan tedbirler, üretim ve tedarik zincirlerini etkileyerek küresel ölçekte aksamalara neden olmuştur. Bu etkinin dünya çapında hissedilmesindeki temel neden, küreselleşme süreciyle birlikte ülkelerin ve şehirlerin gelişmiş ağ sistemleriyle birbirlerine daha bağlı hâle gelmiş olmalarıdır. Bu ağlar aracılığıyla dünyanın farklı noktalarında üretilen ürünler başka yerlerden ithal yahut başka yerlere ihraç edilebilirler. Ancak bu gelişmiş ağ sistemleri aynı zamanda yerel sorunları da aynı sistem üzerinden geniş coğrafyalara yayma potansiyeline sahiptir. Küresel krizlerin temel nedenleri ve sonuçları göz önüne alındığında sistemik risklerin ne kadar kritik olduğu açıkça görülmektedir.

1999 Depremleri'nin Türkiye'nin sanayi üretimindeki öncü illerinden Kocaeli'de geniş çaplı bir yıkıma neden olması sonucunda yalnızca depremden etkilenen bölgede değil ülke genelinde ara ürün temininde maliyetlerin yükselmesine ve üretimde aksaklıklara bağlı sıkıntılar yaşanmıştır. Şubat 2023 Depremleri'nin orta ve uzun vadeli etkilerinin de benzer yapıda yansımaları sahip olacağı öngörülmektedir. Afetlerin sistemik etkileri geçici ve kalıcı

göçler üzerinden de değerlendirilmektedir. Örneğin Şubat 2023 Depremleri'nin ardından başta Ankara, Antalya ve Mersin olmak üzere yaklaşık 5 milyon depremzedenin başka illere göç ettiği tahmin edilmektedir.

Organizasyon

1999 Depremleri'nin ardında yürürlüğe giren sayısız yasal düzenlemenin yanı sıra 2009 yılında Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD) kurulmuştur. 2014 yılında AFAD tarafından hazırlanan Türkiye Afet Müdahale Planı (TAMP) ile ulusal ölçekli bir müdahale planı ilk defa oluşturulmuştur. Ulusal düzeyde müdahale kapasitesinin artırılması ve eşgüdümün sağlanması anlamında güçlü bir çerçeve sunan bu planın yerel ölçekteki yansımalarında kopukluklar bulunmaktadır. Çoğunlukla, üst ölçekte verilen kararlar doğrultusunda oluşturulan afet müdahale sisteminin ve yereldeki uygulama araçlarının tam anlamıyla anlaşılabilmesi bu çalışmaların kağıt üzerinde kalmasına neden olmaktadır. Bu sebeple yerel yönetimler afet müdahale sisteminde kendilerini tam anlamıyla paydaş olarak tanımlayamamaktadır. Öte yandan, orta ve küçük ölçekli yerleşmelerin yönetimlerinin büyük bir kısmının, yalnızca afet müdahalesi anlamında değil genel belediyeçilik anlamında da sınırlı kaynaklara sahip olduğu unutulmamalıdır.

Sonuç

Depremlerin doğrudan ve dolaylı etkileri dikkate alındığında yalnızca depremden fiziksel hasar alan yerleşmelerin değil aynı zamanda kentsel ağ sistemleri üzerinden geniş bir coğrafyanın etkilendiği yaşanmış birçok afette görünür olmuştur. Öte yandan kentlerin ve kentsel sistemlerin dinamik yapılar olduğu gerçeği, konu alanında yürütülecek çalışmaların da zamana bağlı eğilimleri ve değişimleri kapsaması gerekliliğini ortaya koymaktadır.

1999 Depremleri sonrasında hayata geçirilen yasal düzenlemeler ve geliştirilen örgütlenme modelleri, risk azaltma ve afet müdahale süreçlerinin tanımlanması anlamında önemli katkılar sunmuştur. Ancak farklı paydaşların bir arada çalışarak ortak çözüm üretiminde bulunabilecekleri araştırma, geliştirme ve uygulama ortamı henüz olumlu etkilerinin görülebileceği bir seviye ulaşamamıştır.

- 1 PARATUS. (2023). D.1.1. Report on participatory workshops in the four application case study sites, including impact chains diagrams for each analysed event <https://www.paratus-project.eu/>
- 2 İ.T.Ü. (2023). 6 Şubat 2023 depremleri nihai rapor <https://haberler.itu.edu.tr/haberdetay/2023/03/24/itu-den-2023-nihai-deprem-raporu>
- 3 Kundak, S. (2023). Resilience in the shadow of systemic risks. *Journal of Design for Resilience in Architecture and Planning*, 4(1), s. 51-64. <https://doi.org/10.47818/DRArch.2023.v4i1079>;
- 4 Göksu, Ç. ve diğ. (2023). A comparative impact chain analysis of 1999 Kocaeli and 2023 Kahramanmaraş earthquakes. *Journal of Design for Resilience in Architecture and Planning*, 4(Special Issue), s. 51-64. <https://doi.org/10.47818/DRArch.2023.v4si109>.

2023 Yılında Dünya’da ve Türkiye’de Orman Yangınları

Kadir Alperen Coşkuner

Doç. Dr., Karadeniz Teknik Üniversitesi Orman Mühendisliği Bölümü

Son yıllarda orman yangınları, dünyanın birçok bölgesinde ve ülkemizde ciddi ekolojik, ekonomik ve sosyal sorunlar ortaya çıkarmıştır. Bu bağlamda 2023 yılı, dünyanın farklı bölgelerinde çok büyük ve afet boyutunda yangınların görüldüğü bir yıl olmuştur. Kanada, tarihinin en büyük orman yangınlarını yaşamış,¹ 2023 yılı Kasım ayı itibarıyla ülke ormanlık alanının yaklaşık %5,1’ine tekabül eden 18,5 milyon hektara (ha) ulaşırken² aynı dönemde ABD’de meydana gelen yangınlar ise yaklaşık 1,2 milyon hektar alanı etkilemiştir.³ Sadece ABD ve Kanada değil

Avrupa genelinde de 2023 yılında yangın afetleri etkili olmuş; Kasım ayı itibarıyla İspanya’da 83.947 ha, Fransa’da 22.075 ha, Portekiz’de 31.000 ha, İtalya’da 62.201 ha ve Yunanistan’da ise 129.332 ha alan yangınlardan etkilenmiştir. Özellikle Yunanistan’da gerçekleşen yangınlarda can ve mal kayıpları yaşanmıştır.⁴

Yangın sayısı ve yanan alan miktarı değerlendirildiğinde Türkiye için 2023 yılı yangınları, geçmiş dönem yıllık yangın istatistiklerine yakın değerlerde gerçekleşmiştir. Türkiye’de orman yangın istatistiklerinin resmî olarak tu-

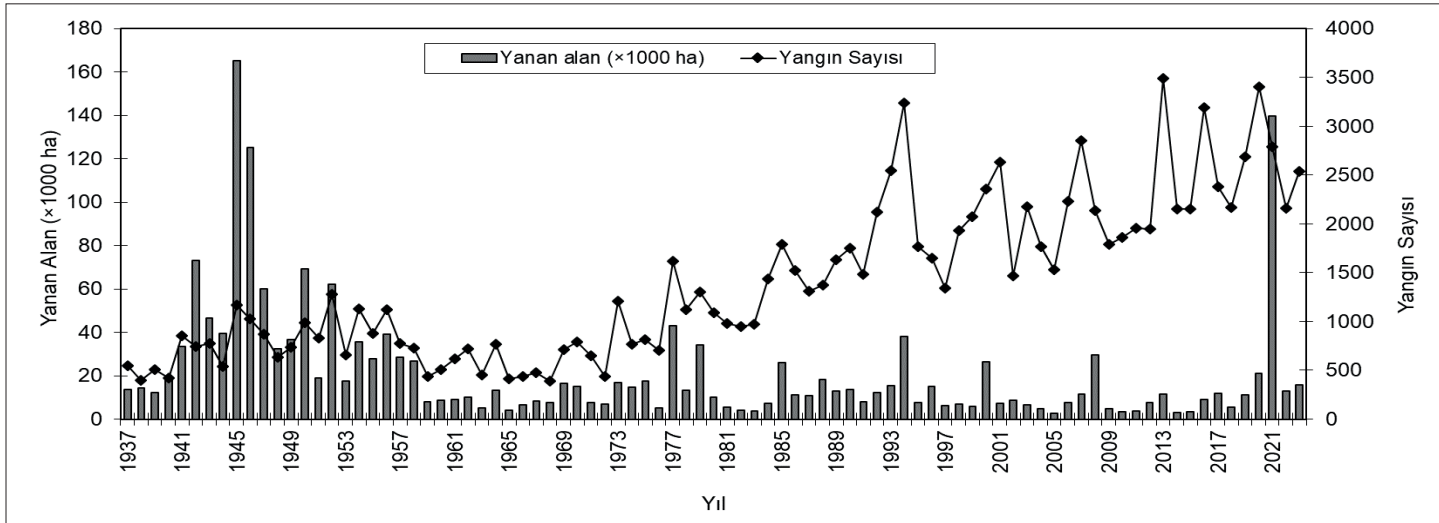

Fotoğraf: AA, Çiğdem Münibe Alyanak

tulmaya başlandığı 1937 yılından 2023 yılı Kasım ayına kadar olan 87 yıllık yangın istatistikleri incelendiğinde yıllık ortalama gerçekleşen 1.398 yangında 21.573 hektar alan etkilenmiştir. Bu dönemde yangın başına yanan alan miktarı 20,9 hektardır. Ancak bu değerlendirme Türkiye'de orman yangınlarıyla mücadelede organizasyon yapısının iyileştiği ve teknik ekip/ ekipman kullanımının yaygınlaştığı 1988 ve sonrasındaki 35 yıllık istatistiklerle yapıldığında yıllık 2.186 yangında ortalama 14.722 hektar alanın etkilendiği ortaya çıkmaktadır⁵ (Şekil 1). Bu dönemde yangın başına yanan alan miktarı ise 6,4 hektardır.

yüklük dağılımlarına bakıldığında yangın büyüklüklerinin uzun dönem verilerine yakın değerlerde olduğu görülebilmektedir.⁶ 2023 yılında meydana gelen 500 hektardan büyük yangınlar incelendiğinde özellikle 16 Temmuz 2023 ve 22 Ağustos 2023 tarihlerinde Çanakkale Merkez ilçesinde başlayan ve birbirine çok yakın noktalarda gerçekleşen 2 yangının önemli olduğu anlaşılmaktadır.

2023 yılı için önem arz eden bu yangınlar uzaktan algılama ve coğrafi bilgi sistemleriyle analiz edilmiştir. Yangınların büyüklüğü ve yanıcı madde tüketiminin bir göstere-

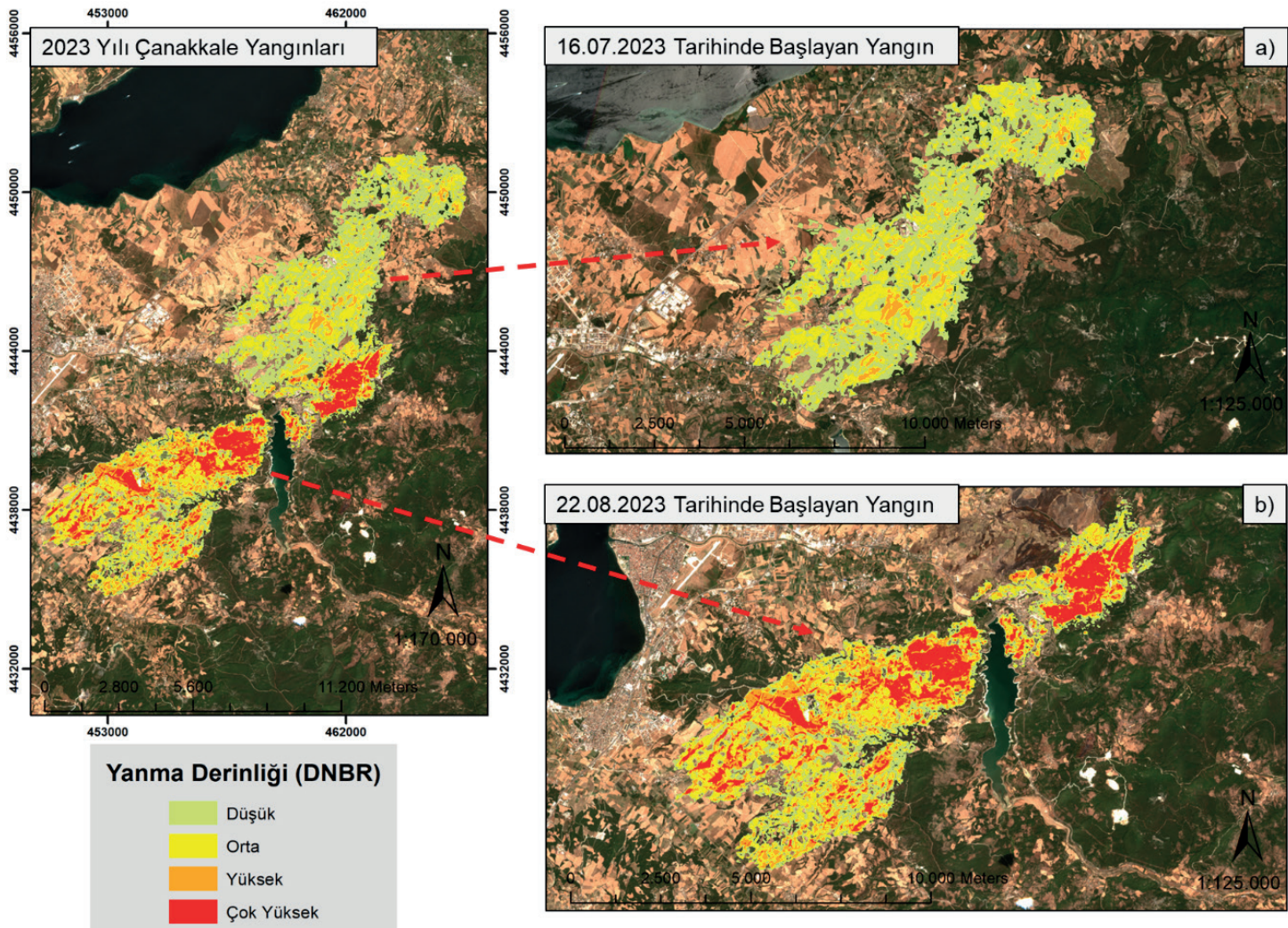
Şekil 1: 1937-2023 arası Türkiye'de gerçekleşen orman yangınlarının adedi ve yanan alan miktarı¹³ (2023 yangınları Kasım itibarıyla).

2023 yılı yangın istatistiklerine göre 1 Ocak- 15 Kasım 2023 tarihleri arasında gerçekleşen 2.539 yangından toplamda 15.616 hektar alan etkilenmiştir. Gerçekleşen yangınların %75,3'ü 1 hektardan küçük, %19,9'u 1-10 ha, %3,5'i 10-50 ha, %0,6'sı 50-100 ha, %0,5'i 100-500 ha ve %0,2'si ise 500 hektardan büyük yangınlardır. Yangınların alansal bü-

si olan yanma derinliği sınıflarının belirlenmesinde Fark Normalize Edilmiş Yanma Şiddeti [Difference Normalized Burn Ratio (dNBR)]⁷ analizi kullanılmıştır. Analiz, yangınların öncesi ve sonrası tarihlerde (14 Temmuz, 5 ve 30 Ağustos 2023 tarihli) elde edilen alanlara ilişkin Sentinel-2 uydu görüntüleri yardımıyla gerçekleştirilmiştir.⁸ Ayrıca yangınlara ilişkin zamansal veriler NASA Yangın Bilgi Sisteminden [Fire Information for Resource Management System (FIRMS)] elde edilen uydu verileriyle ta-

kip edilmiştir.⁹ Yapılan analizler sonucu 16 Temmuz 2023 tarihinde başlayan yangının 2.754,7 ha alanı etkilediği (tarım, orman ve diğer alanlar dâhil) ve yangının yaklaşık 3 gün sürdüğü belirlenmiştir. Yanma oranları değerlendirildiğinde yanan alanın %60,6'sı düşük, %33,7'si orta, %5,7'si yüksek yanma derinliği sınıfında yer almıştır. Yangında çok yüksek yanma derinliği görülmemiştir (Şekil 2a).

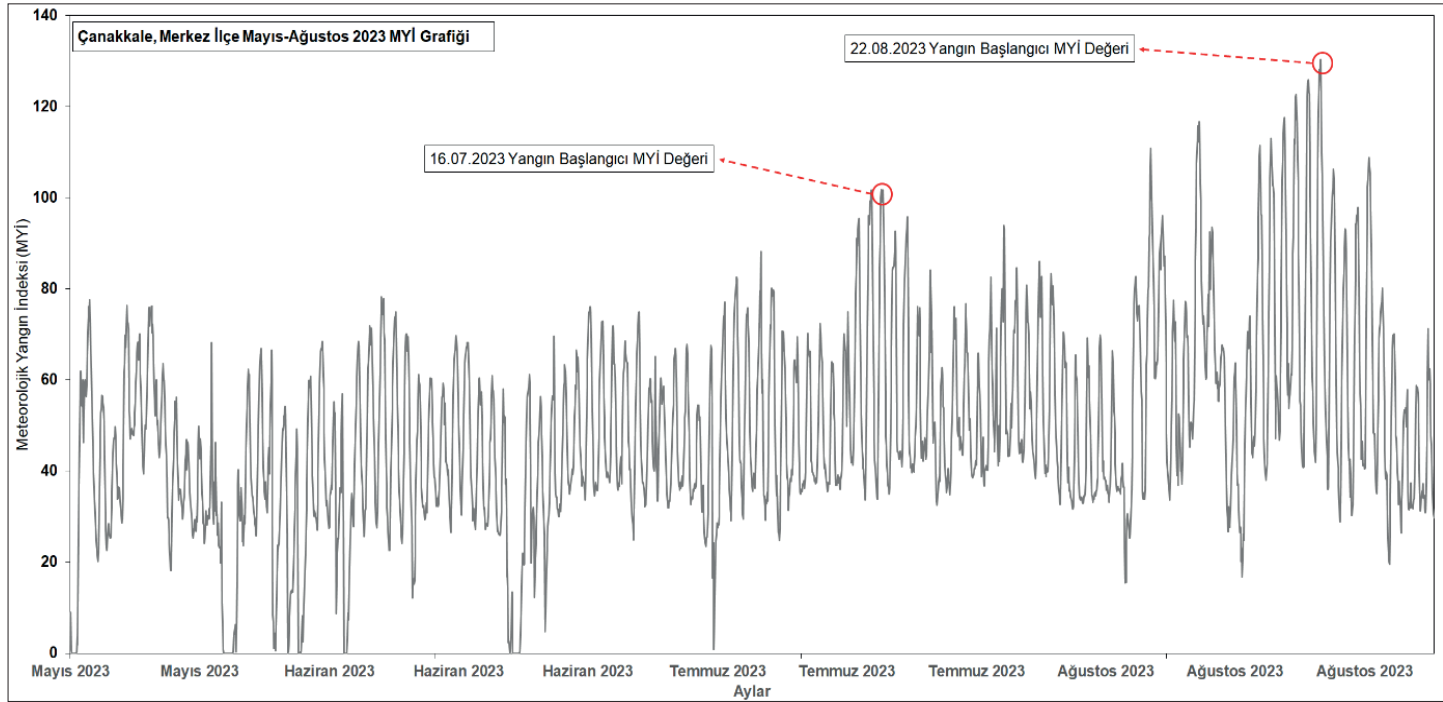
22 Ağustos 2023 tarihinde başlayan yangına ilişkin yapılan analizler sonucunda ise yangının 3.419,0 ha alanı etkilediği (tarım, orman ve diğer alanlar dâhil) ve yangının yaklaşık 3 gün sürdüğü belirlenmiştir. Yanma oranları değerlendirildiğinde yanan alanın %23'ü düşük, %30,2'si orta, %25,7'si yüksek ve %21'i ise çok yüksek yanma derinliği sınıfında yer almıştır (Şekil 2b).

Şekil 2: 2023 yılında Çanakkale'de gerçekleşen yangınların yanma derinliği sınıflarına (dnbr) dağılımları

Yangınların başladığı günlerde etkili olan ve kuzeydoğudan esen poyraz rüzgârı bağıl nemin düşmesinde etkili olmuştur. Havanın bağıl neminin azalması ve rüzgârların yanıcı madde üzerindeki kurutucu etkisi, orman zeminindeki ölü yanıcı madde neminin hızla azalmasına yol açmış-

neden olmuştur. Ayrıca söz konusu yangında yanıcı madde miktarının ilk yangına oranla daha fazla olduğu tespit edilmiştir. Bu iki durum 16 Temmuz'da gerçekleşen yangına göre 22 Ağustos'taki yangında oluşan yanma derinliği yüksekliğini açıklamaktadır.

Şekil 3: Çanakkale Merkez İlçe 1 Mayıs – 31 Ağustos 2023 arasındaki Meteorolojik Yangın İndeksi değerleri grafiği¹²

tır. Bu da meteorolojik yangın riskini artmıştır. Ülkemizde geliştirilen çevrim içi Meteorolojik Yangın İndeksi (MYİ) sisteminden^{10,11,12} elde edilen verilere göre yangınların başladığı saatlerde MYİ değerleri 16 Temmuz'da 99'a, 22 Ağustos'ta ise 123'e ulaşmıştır (Şekil 3). Bu değerler meteorolojik yangın risk ve tehlike potansiyelinin çok yüksek olduğunu ifade etmektedir. Özellikle 22 Ağustos'ta gerçekleşen yangında yüksek sıcaklık, düşük bağıl nem, çok yüksek rüzgârların etkisiyle yanıcı madde neminin çok düşmesi ve çok yüksek MYİ değerlerinin oluşmasına

Türkiye'de 2023 yılında gerçekleşen yangınlara havadan ve karadan müdahale gerçekleştirilmiştir. Yangınlara havadan müdahalede 100'ü helikopter, 24'ü uçak olmak üzere toplamda 124 adet hava aracından faydalanılmıştır. 2022 yılına kıyasla yangınlara mücadelede kullanılan hava araçlarının sayısında %17'lik bir artış yaşanmıştır. Havadan müdahale araçlarıyla 2023 yılında yangınlara toplam 106.377 ton su atılmış, atılan su miktarında 2022 yılına kıyasla %52'lik bir artma olmuştur. Ayrıca yangınların erken

tespiti ve yangınların izlenmesi amacıyla 10 adet insansız hava aracı (İHA) 2023 yılı yangınlarında görev almıştır. Yangınlarla karadan mücadele çalışmaları kapsamında 2023 yılında 2.453 yangın ilk müdahale aracı, 1.560 arazöz ve 786 adet iş makinesi kullanılmıştır. Yangınlara müdahalede 22.053 yangın işçisi görev almıştır. 119.000 orman yangın gönüllüsünün eğitimi de yine bu yıl gerçekleştirilmiştir.¹³

Türkiye'deki orman yangın sebepleri

Orman yangınlarının sebepleri incelendiğinde yangınların dört ana sebepten kaynaklandığı görülmektedir. Bunlar; kasıt, ihmal/ kaza, doğal/ yıldırım ve sebebi bilinmeyen yangınlardır. Sebebi bilinmeyen yangınların önemli bölümünün insan kaynaklı (tespit edilemeyen piknik ateşi, bahçe temizliği amacıyla yakılmış kontrolden çıkmış yangınlar, sigara vb.) yangınlar olduğu bilinmektedir.¹⁴ Ülkemizde 1997-2022 yılları arasında çıkan yangınların sebeplerine göre dağılımı araştırıldığında yangınların %9'u kasıt, %46'sı ihmal ve kaza, %11'i doğal/ yıldırım ve %34'ü ise sebebi bilinmeyen olduğu anlaşılmaktadır. Bu değerlere göre çıkan yangınların %89'unun insan kaynaklı olduğu söylenebilir. Ancak değerlendirmenin yanan alan miktarları dikkate alınarak yapılması durumunda yangınların %19'unun kasıt, %51'inin ihmal ve kaza, %2'sinin doğal/ yıldırım ve %28'inin ise sebebi bilinmeyen yangınlar olduğu görülmektedir.⁵ Bu sonuç, ülkemiz ormanlarının %98 oranında insan kaynaklı çıkan yangınlardan etkilendiğini göstermektedir.

Orman yangın istatistikleri, özellikle son yıllarda enerji nakil hatlarından çıkan yangınlarda görece bir artış olduğunu göstermektedir. Nitekim son üç yıllık yangın istatistiklerine bakıldığında orman alanların 2020, 2021 ve 2022 yıllarında sırasıyla %17, %27 ve %19'unun enerji na-

kil hatlarından çıkan yangınlar sonucunda zarar gördüğü anlaşılmaktadır.^{5, 15, 16} Bu hususta ormandan geçen enerji nakil hatlarının, ormana yakın trafoların bakımlarına ve enerji hat/ tesislerine yakın ormanlardaki yanıcı maddelerinin düzenlenmesi ve uygulamaların kontrolü çalışmalarına önem verilmelidir.

Yangınlarla mücadele çalışmaları

Orman yangınlarıyla mücadele üç aşamalıdır. Bunlardan ilk ikisi yangın öncesi, yangınların çıkmasını önlemek üzere alınan "Önleyici Tedbirler" ve gerçekleşen yangınların zarar düzeyini azaltmak için alınan "Yangına Hazırlıklı Olma Tedbirleri"dir . Yangınla mücadelenin son basamağını ise yangınların söndürülmesine yönelik uygulamaları kapsayan "Savaş Yöntemleri" oluşturur.

Yangınlarla mücadelenin ilk basamağı yangına karşı önleyici tedbirler almaktır. Bu tedbirler, yangının çıkmasına engel olmak veya çıkacak yangınların sayısını azaltmaya yönelik çalışmalardır. Yangınla savaşmanın en iyi yolu, yangının çıkmasına engel olmaktır. Ülkemizde yangınların hemen hemen tamamı insan kaynaklı olduğu yukarıda da verilmişti. İnsan kaynaklı yangınların en önemli sebepleri ise ihmal/ dikkatsizlik ve kaza olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu konuda alınabilecek en önemli tedbir, yangına hassas bölgelerde yaşayan insanların orman yangını sebepleri ve yangınlara karşı bireysel olarak alınması gerekli önlemler konusunda eğitimi ve bilinçlendirilmesidir. Bu hususta ilgili kamu kuruluşları, üniversiteler, özel sektör ve sivil toplum kuruluşları bir araya gelerek çalışmalı, yapılabilecek her türlü hazırlığı tamamlaması gerekmektedir.

Yangına hazırlıklı olma tedbirleri, orman yangınlarıyla mücadelede ikinci basamaktır ve gerçekleşen yangınların zarar düzeyini azaltma, yangınların olumsuz ekolojik ve

ekonomik etkilerini en aza indirmek için alınır. Bu tedbirler genellikle orman yanıcı maddelerin yönetimi uygulamalarında oluşmaktadır. Yangınların çok büyük kısmı yol kenarları, tarım alanları ve yerleşim alanlarının ormanla bitişik olduğu alanlarda çıkmaktadır. Özellikle orman alanlarının yakınlarında çıkan yangınlar ormana da sirayet edebilmektedir. Bu alanlarda yapılacak yanıcı madde yönetimi çalışmaları, karar destek sistemlerinin de yardımıyla yangın risk-tehlike analizleri gerçekleştirilerek bir plan dâhilinde yapılmalıdır. Bu uygulamalar, belirlenen alanlarda orman yanıcı maddelerinin dikey sürekliliğini kıran budama ile zemindeki diri örtü ve otların temizlenmesi çalışmalarını içerir.

Yangına hazırlıklı olma tedbirleri kapsamında ormana yakın yaşam alanlarında ve konutların yakınında bulunan yanıcı maddelerin yönetimi önem arz etmektedir. 2021 yılında Türkiye'de yaşanan afet boyutundaki yangınlarda görüldüğü üzere bazı köylerin ve şehirlerdeki evlerin yangınlardan zarar görmesi doğrudan ana yangının ulaşması sonucunda gerçekleşmemiştir. Bu alanlardaki zarar yangın nedeniyle oluşan konveksiyon sütunu ile rüzgâr yönünde taşınan kav hâlindeki ince dal ve kabukların bu alanlara dökülmesi ve uygun ortamda yeni yangınlar başlatması ile gerçekleşmiştir.¹⁷ Zira çoğu zaman yangın, ev ve işlerine doğrudan ulaşmadan, ana yangından gelen kor hâlindeki kabuk ve ince dal parçacıkları yerleşim yerinin etrafına ve çatılara isabet ederek evlerin ve iş yerlerinin yanmasına ve insanların hayatlarını kaybetmesine neden olmuştur. Bu hususta yangına hassas ve ormana yakın bölgelerde evlerin yapımında kullanılan malzemelerin tercih edilmesinde dikkatli davranılması, evlerin etrafındaki yanabilir materyallerin azaltılması ve evlerin etrafına dikilen bitkilerin yanmaya direnci yüksek bitki türlerinden seçilmesi önem arz etmektedir. Bu konuda peyzaj amaçlı

yapılacak tüm çalışmalarda bölgenin orman yangın gerçeği unutulmadan, yangın risk ve potansiyeli dikkate alınmalıdır. Burada bahsedilen durum şehir merkezleri ve ev kenarlarında yapılabilecek bitkilendirme faaliyetlerini de içermektedir. Orman alanlarında yapılacak ağaçlandırma, gençleştirme ve rehabilitasyon çalışmaları alanda doğal olan türlerin korunması ve sürekliliğinin sağlanması prensibiyle gerçekleştirilmelidir.

Yangınlarla mücadelenin son basamağı savaş (mücadele) yöntemleridir. Türkiye'de yangınla mücadele çalışmaları, ağırlıklı olarak yangınlara karadan ve havadan suyla etkin müdahale yoluyla söndürme yaklaşımına dayanmaktadır. Bu yöntem yangınlara doğrudan müdahale çalışmaları içerisindedir. Son yıllarda gelişen teknolojinin orman yangınlarına müdahale çalışmalarında kullanılması, yangın işçisinden amirine kadar tüm yangın çalışanlarının gayretli çalışmaları ve halkın orman yangınlarına karşı hassasiyetinin artması yangınla mücadelede önemli başarıların elde edilmesini sağlamıştır. Bu hususta özellikle hava araçlarına ve yangına müdahale çalışmalarındaki diğer ekip ve ekipmanlar için bütçeden önemli bir kaynak ayrılmaktadır. Ancak yangınlarla söndürme odaklı etkin mücadelenin yangın tehlikesini ortadan kaldırmadığı unutulmamalıdır. Yangınla mücadeleye aktarılan kaynak ve gösterilen özen, yangınların önlenmesi ve yangınlara karşı hazırlıklı olma faaliyetleri için de ayrılmalı ve gösterilmelidir.

Yangınlara karşı önleyici ve yangına hazırlıklı olma tedbirleri ile mücadele yöntemlerinin planlanması ve uygulanması "Orman Yangın Yönetim Planları" çerçevesinde yapılır. Bu planlar, orman yangınlarıyla mücadelede savaş yöntemleri dâhil tüm tedbirleri içeren ve tüm paydaşların katılımıyla belirli alanlar için yapılan uzun vadeli planlardır. Orman yangın yönetim planları yangınların önemli problem oluş-

turduğu ABD, Kanada ve Avustralya gibi ülkelerde yapılmakta ve tatbik edilmektedir. Türkiye’de orman yangın yönetim planları, bazı projeler kapsamında pilot bölgelerde yapılmış olup¹⁸ günümüzde aynı dispozisyon kullanılarak yangına hassas bazı bölgelerde de yapılmaktadır.¹⁹ Ancak planların yapımı, denetimi ve hayata geçirilmesinde bazı problemlerin olduğu görülmektedir. Ayrıca planların içeriği günümüz teknolojileri ve ihtiyaçları neticesinde güncellenmelidir. Bu hususta, orman yangın yönetim planlarının yapımına yönelik geniş katımlı ve konuyla ilgili uzmanların da katılımın sağlandığı bir toplantı/çalıştay düzenlenerek bu konudaki uygulama esasların oluşturulması önem arz etmektedir. Zira dünyadaki iklim krizinin etkilerine paralel Türkiye’nin yer aldığı Akdeniz havzasında da gelecekte yağışların azalacağı, sıcaklıkların artacağı ve buna bağlı uzun süreli kuraklıkların oluşacağı yapılan iklim senaryolarında tahmin edilmektedir. Yapılan iklim senaryolarının gerçekleşmesi durumunda daha önce yangınların sık görüldüğü yerlerde sayı ve sıklığının artacağı, sık görülmediği ancak yangıcı madde miktarı ve sürekliliğinin yüksek olduğu bölgelerde ise artan yangın sayılarıyla birlikte büyük ve tahripkâr yangın olaylarının artacağı öngörülebilmektedir.²⁰

Orman yangınları konusunda gelecekte yapılması gereken çalışmalar

Orman yangınları, Türkiye’nin de yer aldığı Akdeniz bölge ekosistemlerinin ayrılmaz ve doğal bir bileşenidir. Ancak arazi kullanım değişimi, nüfus hareketleri, ormancılık faaliyetleri gibi etkiler orman yangıcı madde özelliklerini değiştirmekte²¹ ve bölgedeki yangın rejiminde farklılıklar ortaya çıkarmaktadır. Son yıllarda etkisi fazlaca hissedilen iklim krizi sonucunda hava hâllerindeki kısa süreli olağan dışılıklar, gerçekleşen yangınların davranışını etkilemekte ve yangınların tahrip gücünü arttırmaktadır. Gerçekleşen

büyük ve zarar veren yangınlar önemli ekolojik, ekonomik ve sosyal etkiler oluşturmaktadır. Bu etkiler 2021 yılı Temmuz-Ağustos aylarında Ege ve Akdeniz bölgesinde yaşanan büyük yangınlarda görülmüştür.¹⁷ Yangınlarda yaşanan can kayıpları, boşaltılan yerleşim birimleri, yanan evler, turizm tesisleri ve tarım alanları bu durumun bir sonucudur. Her ne kadar 2023 yılının uzun dönemli yangın istatistiklerine göre Türkiye için normal bir yıl olarak geçtiği düşünülse de orman yangınları konusunda gerekli önlemlerin alınmaması durumunda gelecekte çok daha büyük felaketlerle karşılaşmanın kaçınılmaz olacağını ifade etmek yanlış olmayacaktır.

Bu bağlamda;

- Yangınla mücadeleye aktarılan kaynak ve gösterilen hassasiyet, yangın öncesinde, yangınların çıkmasını önlemeye yönelik alınan “Önleyici Tedbirler”, gerçekleşen yangınların zarar düzeyini azaltmaya yönelik “Yangına Hazırlıklı Olma Tedbirleri” için de gösterilmelidir.
- Yangına hassas bölgelerde orman yangın yönetiminin planlanması, bu planların uygulanması ve denetimi konusunda iyileştirmeler yapılmalı, günümüz teknolojileri ve ihtiyaçları neticesinde içeriklerinin bir an önce güncellenmesi gerekmektedir.
- Yangınların tespiti, izlenmesi ve yangına müdahale konusunda ileri teknolojiye sahip yüksek maliyetli kara ve hava ekipmanlarından faydalanılmaktadır. Yangın personelleri tarafından yönetilen bu ekipmanların yangınlarda verimli kullanılabilmesi önem arz etmektedir. Bu konuda yangınlarda görev alan teknik personel ve işçiler bazı eğitimlerden geçirilmektedir. Ancak bazı yangınlarda bu verimliliğin tam olarak elde edile-

mediği görülmektedir. Bu sebeple yangınlara havadan müdahalede çalışan pilotlar da dâhil görev alan diğer tüm ekiplerinin orman yangınları konusunda standartları belirlenmiş, düzenli eğitimlerden geçirilmesi ve denetimleri sağlanmalıdır. Böylelikle yangınlarda istenmeyen can ve mal kayıplarının yaşanması önenebilir ve yangınlarla mücadele çalışmalarında verimlilik artışı sağlanabilir.

- Yangınlarla mücadele çalışmalarında yangın öncesi, yangına müdahale ve yangın sonrası karar vericilere yardımcı olabilecek, günümüz teknolojileriyle geliştirilmiş “Yangın Tehlike Oranları Sistemi” gibi operasyonel kullanılabilir bilgisayar tabanlı karar destek sistemlerinin geliştirilmesi ve uygulamaya aktarılması gereklidir.
 - Türkiye’nin bir yangın ülkesi olmasına ve yangınlara mücadelede önemli miktarda maddi kaynak aktarılmasına karşın, orman yangınları konusunda gerek üniversite gerekse kamuda nitelikli bilimsel araştırmacı sayısı azdır. Orman yangınları konusunda bilimsel çalışmalar özel fon ve programlarla desteklenmelidir. Yapılacak kamu-üniversite iş birliğiyle orman yangınları konusunda yeni araştırmacıların yetiştirilmesi ve araştırma sonuçlarının uygulamaya aktarılması konusunda çalışmaların yapılmasının önemi haizdir.
- 1 Government of Canada (GOC). (2023). *Canada’s record-breaking wildfires in 2023: A fiery wake-up call* <https://natural-resources.canada.ca/simple-science/canadas-record-breaking-wildfires-2023-fiery-wake-call/25303>
 - 2 Canadian Interagency Forest Fire Centre Inc (CIFFC). (2023). *National Fire Report* <https://www.cifc.ca/>
 - 3 National Interagency Fire Center (NIFC). (2023). *2023 Statistics* <https://www.nifc.gov/fire-information/statistics>
 - 4 Olorenshaw, A. ve diğ. (2023). *A visual guide to Greece’s deadly wildfires* <https://www.theguardian.com/world/2023/sep/01/greek-wildfires-a-visual-guide>
 - 5 Orman Genel Müdürlüğü (OGM). (2022). *Ormanlık İstatistikleri. Orman Yangınları (1988-2022)*. Ankara, Türkiye.
 - 6 Coskun, K. A. (2022). Assessing the performance of MODIS and VIIRS active fire products in the monitoring of wildfires: a case study in Turkey. *iForest - Biogeosciences and Forestry*, 15(2), s. 85-94.
 - 7 Key, C. H. ve Benson, N. C. (2006). Landscape assessment: Remote sensing of severity, the Normalized Burn Ratio. *FIREMON: Fire Effects Monitoring and Inventory System*, General Technical Report, RMRS-GTR-164-CD, s. 305-325.
 - 8 European Space Agency (ESA). (2023). *Copernicus data space ecosystem, sentinel - 2 stallite images* <https://dataspace.copernicus.eu/>
 - 9 NASA Fire Information for Resource Management System (FIRMS). (2023). *Active fire data* <https://earthdata.nasa.gov/earth-observation-data/near-real-time/firms/active-fire-data>
 - 10 Coşkun, K. A. (2019). *Türkiye orman yangın tehlike oranları karar destek sistemi (TOYTOS)*. Karadeniz Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Trabzon.
 - 11 TOVAG. (2015). *Türkiye orman yangın tehlike oranları sistemi (TOYTOS)’ne doğru. Bölüm II: Meteorolojik yangın indeksi sistemi (TOVAG 1120809)*. Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu (TÜBİTAK) proje sonuç raporu, s. 74.
 - 12 TOVAG. (2021). *Web tabanlı yangın davranışı tahmin sistemi (YDTWEB)*. Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu (TÜBİTAK) proje sonuç raporu, s. 88 <https://toyotos.ktu.edu.tr/>
 - 13 Orman Genel Müdürlüğü (OGM). (2023). *Orman Yangınları ile Mücadele Dairesi Başkanlığı, 2023 yılı yangınları değerlendirme sunumu*. Orman Genel Müdürlüğü, Ankara.
 - 14 Bilgili, E. (1997). Forests and forest fires in Turkey. *International Forest Fire News*, 17, s. 15-21.
 - 15 Orman Genel Müdürlüğü (OGM). (2021). *Ormanlık istatistikleri. Orman yangınları (1988-2021)*. Ankara, Türkiye.
 - 16 Orman Genel Müdürlüğü (OGM). (2020). *Ormanlık istatistikleri. Orman yangınları (1988-2022)*. Ankara, Türkiye.
 - 17 Bilgili, E. ve diğ. (2021). Mega Forest Fires: Causes, Organization and Management. In: Kavzaoglu, T. (ed.). *Forest fires: Causes, effects, monitoring, precautions and rehabilitation activities*. Ankara: Turkish Academy of Sciences. <https://doi.org/10.53478/TUBA.2021.039>, p. 1-23.
 - 18 Global Environment Facility (GEF). (2020). *Türkiye’de Yüksek Koruma Değerine Sahip Akdeniz Ormanlarının Entegre Yönetimi Projesi* <https://www.undp.org/tr/turkiye/projects/turkiyede-yuksekkoruma-degerine-sahip-akdeniz-ormanlari-nin-entegre-yonetimi-projesi>
 - 19 Orman Genel Müdürlüğü (OGM). (2023). *Yangın yönetim planları* <https://www.ogm.gov.tr/tr/e-kutuphane/kitaplik/yanigin-yonetim-planlari>
 - 20 Varela, V. ve diğ. (2019). Projection of forest fire danger due to climate change in the French Mediterranean region. *Sustainability-Basel*, 11(16), s. 4284.
 - 21 Coskun, K. A. (2022). Land use/land cover change as a major driver of current landscape flammability in Eastern Mediterranean region: A case study in Southwestern Turkey. *Bosque (Valdivia)*, 43(2), s.157-67.

2023'te Uluslararası Göç ve Türkiye'ye Yansımaları

Fulya Memişoğlu Zaimoğlu

Doç. Dr., Yıldız Teknik Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü

Türkiye geçtiğimiz on yılda uluslararası göç hareketliliğinden önemli ölçüde etkilenen ülkelerden biri olmuştur. Başta Suriye Savaşı olmak üzere yakın bölgelerdeki çatışmalar ve istikrarsızlık nedeniyle Türkiye'ye yönelen zorunlu göçlerin yanı sıra ekonomik büyüme, iş ve yatırım fırsatları, eğitim olanakları gibi faktörler Türkiye'nin gönüllü göç türleri açısından da hedef ülke konumunu pekiştirmektedir. 2023 sonu itibarıyla Türkiye'de düzenli göçmen nüfusu 4,6 milyona ulaştı. Bu rakamın yaklaşık 3,2 milyonunu geçici koruma statüsündeki Suriye uyruklu kişiler, 1 milyon 113 bin 761'ini ikamet izniyle bulunan yabancılar, 262 bin 638'ini ise uluslararası koruma altındaki farklı uyruklardan sığınmacılar oluşturmaktadır.¹

Diğer taraftan 2023 yılına ait resmî verilere göre, ikamet izinleri önceki yıla kıyasla 200 binden fazla düşüş gösterdi. Rusya-Ukrayna krizi sonrası Türkiye'de ikamet izniyle kalan iki ülke vatandaşlarının sayısı 2023'ün sonuna doğru yüzde 30'a yakın oranda azalırken geçici koruma altındaki Suriyeli nüfus ise son iki yılda yaklaşık yarım milyon kişi azaldı. Suriye'ye geri dönüşler, Türkiye'de

vatandaşlık kazanımları ve üçüncü ülkeye göçler, düşüş eğilimini etkileyen faktörler arasında sayılabilir. 6 Şubat Depremleri'nin ardından Suriye'ye dönen 40-42 bin civarında kişiyle birlikte 2023 itibarıyla toplam gönüllü geri dönüş rakamlarının 600 bini aştığı, Türk vatandaşlığı elde eden Suriyeli sayısının ise 238 bine ulaştığı açıklandı.² 2023'te farklı programlar kapsamında Türkiye'den üçüncü ülkelere yerleştirilen Suriyelilerin sayısı ise 60 binin üzerindedir.³ 2023'te uluslararası koruma başvurusu yapanların sayısı 19 bin civarında olup önceki yıla kıyasla yaklaşık yüzde 40 oranında azalmıştır. Başvuru yapan ilk üç uyruk, sırasıyla Afganistan (13.068), Irak (2776) ve İran'dır (1416).

Göç alanı da dâhil 2023'te Türkiye'nin insani çalışmalar gündemine yön veren başlıca konu 6 Şubat Depremleri'nin çok boyutlu etkilerini hafifletmeye yönelik gerçekleştirilen acil müdahale ve iyileştirme çalışmalarıdır. Merkez üssü Kahramanmaraş olan ve Türkiye'nin 11 ilinde geniş çaplı yıkıma yol açan şiddetli depremler, aynı zamanda Suriye'yi de etkileyerek iki ülkede 58 binden fazla can kaybına sebep oldu. Türkiye'de geçici koruma altın-

daki Suriyeli nüfusun yaklaşık %50'sinin depremden etkilenen illerde kayıtlı olduğu dikkate alındığında bölgedeki toplam 16 milyona yakın nüfusun yaklaşık 1,8 milyonunu geçici koruma kapsamındaki Suriyeli sığınmacılar ve diğer uluslararası göçmenler oluşturmaktadır.⁴

Depremler nedeniyle göçmen ve yerel topluluklardan çok sayıda kişi yerinden edildi, geçim kaynaklarını kaybetti, psikolojik travmayla karşı karşıya kaldı ve eğitim gibi temel hizmetlere erişimde güçlükler yaşadı. Deprem bölgesindeki Suriyeli sığınmacıların hareketliliğini kolaylaştırmak amacıyla yetkililer tarafından belirli süre için ülke içi seyahat kısıtlamaları kaldırıldı ve 6 ay içinde geri dönme imkânıyla Suriye'ye gidilebilmesi için düzenlemeler yapıldı. Ancak depremler sonrasında bölgede yaşayan sığınmacı ve göçmenlerin durumunu inceleyen çalışmalar, göçmen olmaktan kaynaklı kırılganlıkların afet sonrasında yaşanan sosyal ve ekonomik kayıplarla daha da derinleştiğini gösterdi. Göçmenlerin yaşam alanlarını bir kez daha kaybetmeleri, sosyal medyada artan nefret söylemi ve dezenformasyon nedeniyle ayrımcılık ve dışlanmayla karşı karşıya kalmaları, bilgiye ve hizmetlere erişimde dil engeliyle karşılaşmaları gibi etkenler sürdürülebilir koruma önlemlerine daha fazla ihtiyaç duymalarına yol açtı.⁵ Afganistan, İran, Irak, Somali gibi farklı uyruklardan göçmenler de depremler sonrası dönemde artan toplumsal gerilime maruz kalma, konut ve iş bulamama, kira fiyatlarının yükselmesi gibi sorunlar yaşadıklarını ifade etti.⁶

Depremlerin hemen ardından Türkiye ve dünyanın farklı yerlerinden gönüllüler bölgede AFAD, Kızılay gibi kurumların arama kurtarma, acil ihtiyaç desteği ve insani yardım çalışmalarına katıldı. Afetten etkilenen bölgelerin sosyal ve ekonomik açıdan yeniden inşa edilmesine

yönelik başta barınma olmak üzere eğitim, sağlık, psiko-sosyal destek, nakit yardımı, geçim kaynaklarına erişim gibi alanlarda yürütülen çok sayıda çalışma sığınmacılar ve göçmenleri de kapsamaktadır. Hükûmetin öncülüğünde devam eden insani müdahale çalışmalarına kamu kurumları koordinasyonunda BM kuruluşları, Avrupa Birliği (AB), Uluslararası Kızılhaç ve Kızılay Dernekleri Federasyonu (IFRC) gibi uluslararası kuruluşlar ile yerel ve ulusal sivil toplum kuruluşları bir dizi proje gerçekleştirerek katkıda bulunmaktadır. Bu projelerin bir kısmı aşağıda sıralanmıştır:

- Göçmen ve yerel topluluklar arasında en kırılgan hanelerin temel ihtiyaçlarını karşılayabilmeleri için nakit desteği sağlayan “Birlikte İyilik Zamanı” [Dünya Gıda Programı (WFP)-IFRC-Kızılay]
- 0-17 yaş arası çocuk sahibi ailelere nakit yardımı sağlayan “Önce Çocuklar” projesi [BM Çocuk Örgütü (UNICEF)- Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı- Kızılay]
- Depremler ardından kapsamı genişletilen ve koruma hizmeti sunan “Kentli Mültecilere Yönelik Koruma, Saha Ziyaretleri ve Çözümler Projesi” [Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK)- Sığınmacı ve Göçmenlerle Dayanışma Derneği (SGDD)]
- Engelli bireyler de dâhil hem yerel hem göçmen topluluklara bütünlük koruma, su sanitasyon ve hijyen (WASH) hizmetleri sağlayan “Türkiye'nin Kahramanmaraş ve Hatay İllerinde Meydana Gelen Depremlerden Etkilenen İnsanlara Veriye Dayalı İnsani Müdahale” projesi [Uluslararası Göç Örgütü (IOM)- AB]

- Depremden etkilenen çocuk ve ailelere yönelik koruma ve psikososyal destekleyici hizmetleri sunmak amacıyla kurulan “Çocuk, Ergen, Aile Destek Merkezleri” (UNICEF- SGDD)
- Deprem sebebiyle işsiz kalmış ve ihtiyaç sahibi kişilerin geçim kaynaklarına erişimini sağlayan “WFP SES ile Erken İyileşme Projesi” (WFP-SGDD)
- “Depremden Etkilenen Çocukların Eğitime Erişiminin Kolaylaştırılması Projesi” (Millî Eğitim Bakanlığı-Taipei Ekonomi ve Kültür Misyonu- SGDD)
- Depremden etkilenen toplulukların kendi ihtiyaçlarına yönelik geliştirdikleri projeleri mikro hibeyle destekleyen “Yerelin Liderliğinde Güçlenme Programı” (Hayata Destek- Center for Disaster Philanthropy)
- Deprem bölgesinde ikamet eden yaklaşık 400 Afgan mülteci ve göçmen aileyi de kapsayarak depremden etkilenenlere insani ve geçim desteği sunan “Hayatları Yeniden İnşa Etmek: Depremden Etkilenen İnsanları Güçlendirmek” projesi (Turkish Philanthropy Funds-Afgan Mülteciler ve Dayanışma Derneği)

Türkiye'nin 2023 göç gündeminde dikkat çeken bir diğer konu düzensiz göçün önlenmesine yönelik yürütülen çalışmalardır. 2023'te yakalanan düzensiz göçmen sayısı bir önceki yıla benzer olarak 247 binin üzerindedir. Yakalanan düzensiz göçmenlerin uyruklara göre dağılımı incelendiğinde birinci sırada Afganistan, ikinci sırada ise Suriye uyruklu göçmenler yer almaktadır. Duvar inşası, elektro-optik kuleler, termal kameralar gibi sınır güvenliğini arttırıcı önlemlerin yanı sıra şehir merkezlerine konuşlandırılan mobil göç araçları gibi yeni uygulamalarla, vize muafiyeti veya ikamet ihlali gibi nedenler-

le de düzensiz statüdeki göçmenlerin tespitine yönelik çalışmaların arttığı görülmektedir. Aralık 2023 itibarıyla tüm büyükşehirlerde kurulan Mobil Göç Noktalarında kalışlarının sorgulandığı toplam 143 bine yakın kişiden düzensiz göçmen olduğu tespit edilen 47 bin kişinin sınırı dışı edilmek üzere geri gönderme merkezlerine sevk edildiği açıklanmıştır.⁷ Göçmen kaçakçılığı, insan ticareti gibi düzensiz göçle ilişkilendirilen ve insan güvenliğini tehdit eden küresel sorunlarla mücadeleye yönelik çalışmalar da devam etmektedir. 2023'te yetkililer tarafından yürütülen operasyonlar sonucunda 10 binin üzerinde göçmen kaçakçısı yakalanarak son on yılın en yüksek rakamına ulaşılmıştır. Sahil Güvenlik Komutanlığı verilerine göre denizlerdeki operasyonlarda 50 binin üzerinde düzensiz göçmen kurtarılmış, 152 göçmen kaçakçısı ise yakalanarak cezai işlem uygulanmıştır. 2023'te tespit edilen insan ticareti mağduru sayısı ise 211'dir.

2021-2025 Düzensiz Göçle Mücadele Strateji Belgesi ve Ulusal Eylem Planı doğrultusunda sınır yönetimi, düzensiz göçün kaynağında önlenmesi, gönüllü geri dönüş, uluslararası iş birliği gibi alanlarda projeler yürütülmektedir. Bunlar arasında;

- İdari gözetime alternatif tedbirlerin uygulanmasında Göç İdaresi Başkanlığı ve İl Göç İdaresi Müdürlüklerine teknik destek sağlayan “Türkiye’de İdari Gözetime Alternatif Tedbirlerin Uygulanmasına ilişkin Kapasitelerin Güçlendirilmesi” (ENACT) başlatılması [Göç İdaresi Başkanlığı-Uluslararası Göç Politikaları Geliştirme Merkezi (ICMPD)],
- Türkiye’de bulunan Pakistan uyruklu göçmenlerin güvenli ve insani bir şekilde geri dönüşlerini hızlandırmak amacıyla elektronik geri kabul vaka yönetim

sistemi kurulmasına yönelik sözleşmenin imzalanması [Göç İdaresi Başkanlığı-Pakistan İslam Cumhuriyeti Ulusal Kayıt ve Veri Tabanı Kurumu (NADRA)],

- “Türkiye’de Destekli Gönüllü Geri Dönüş Koordinasyon Merkezlerinin kurulması” (RETOUR) başlıklı proje kapsamında İstanbul’da Ulusal Destekli Gönüllü Geri Dönüş ve Yeniden Uyum Koordinasyon Merkezi açılması [Göç İdaresi Başkanlığı-ICMPD] gibi projeler sayılabilir.

Düzenli göç alanında ise sistematik ve veriye dayalı politikalar geliştirilmesi, kurumsal kapasitelerin ve kurumlar arası iş birliğinin güçlendirilmesi, ulusal sığınma sisteminin yapılandırılması, göçmenlerin sosyal ve ekonomik uyumunun desteklenmesine yönelik başta Göç İdaresi Başkanlığı ve Türk Kızılay olmak üzere IOM, UNHCR, ICMPD gibi uluslararası kuruluşlar, yerel yönetimler ve sivil toplum kuruluşları çalışmalarına devam etmektedir. 2023’te yürütülmeye başlanan veya devam eden projelerden birkaçı aşağıda sıralanmıştır:

- “Ulusal Sığınma Prosedürlerinin Etkinliğinin Uluslararası Standartlar ve Ulusal Mevzuata Uygun Olarak Kuvvetlendirilmesi” projesi (Göç İdaresi Başkanlığı-UNHCR)
- “Türkiye’de Düzenli Göç Politika Çerçevesini Geliştirmek amacıyla Analiz ve Operasyonel Kapasitenin Güçlendirilmesi” projesi (Göç İdaresi Başkanlığı-ICMPD)
- Kızılay Sosyoekonomik Güçlendirme Programı kapsamında yürütülen “Geliştirilmiş Pazar Bağlantıları ile Mülteciler ve Türkiye Vatandaşlarına Kayıtlı Tarım İstihdamı Desteği Projesi” (Kızılay-Dünya Bankası-Türkiye Tarım Kredi Kooperatifleri); İşgücü Piyasasına Geçişin Desteklenmesi Projesi (Dünya Bankası-AB)

- Kayıtlı iş gücü piyasasına erişimi kolaylaştırmayı amaçlayan “Geçici Koruma Altındaki Suriyeliler ve Türk Vatandaşları için İnsana Yakışır İş Fırsatlarının Desteklenmesi” (Uluslararası Çalışma Örgütü-T.C. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı)
- 15 pilot belediyeye veriye dayalı politikalar üretme konularında destek veren “Belediyelerin Göç Veri Yönetimi Kapasitesinin Artırılması Projesi” (RESLOG Türkiye-Türkiye Ekonomik ve Sosyal Etüdler Vakfı)

2023 aynı zamanda Türkiye’nin uluslararası göç gündemine aktif yön verdiği, göç alanında ikili ve çok taraflı iş birlikleri geliştirilmesi için inisiyatifler aldığı bir yıl olmuştur. Bu bağlamda ICMPD Yürütme Kurulu Dönem Başkanlığını üstlenerek başta “Kalıcı Çözümler için Kaynak Ülkelere Odaklanmak” teması olmak üzere göç yönetiminde çok paydaşlı diyalog ve bilgi paylaşımının önemini vurgulayan çalışmalar yürütmüştür.⁸ Bu çalışmalar arasında ulusal ve uluslararası paydaşları bir araya getiren “Göç Yönetiminde Çok Aktörlü Operasyonel İş Birliğinin Geliştirilmesi: Göç Yönetimi Makamları Arasında Ağ Oluşturma Etkinliği (MAGNET)” (Göç İdaresi Başkanlığı-ICMPD) yer almaktadır.

İlgili küresel örnekler ışığında bakıldığında düzenli ve düzensiz göçün yönetiminde geleneksel politikaların yanı sıra göçmen kabul veya ret süreçlerini dışsallaştıran yeni uygulamaların giderek daha da yaygınlaştığı görülmektedir. 2023’te bu tür uygulamalara eklenen yeni bir örnek Amerika Birleşik Devletleri, İspanya, Kanada gibi ülkelere insani koruma ve diğer düzenli göç yolları için başvuruda bulunmak isteyenlere yönelik Güney ve Orta Amerika ülkelerinde kurulan “Güvenli Hareketlilik Ofisleri”dir (Safe Mobility Offices). İtalya’ya deniz yoluyla ulaşan

bazı göçmenlerin başvurularının Arnavutluk'ta değerlendirilmesinin yolunu açan ancak Arnavutluk Anayasa Mahkemesi tarafından geçici olarak durdurulan İtalya-Arnavutluk Anlaşması, Avrupa'ya yönelik düzensiz göçün önlenmesine yönelik Tunus-AB anlaşması gibi göç yönetimini dışsallaştıran tartışmalı uygulamaların, AB'nin yeni Göç ve İltica Paktı'nın uluslararası göç dinamiklerine nasıl yansıtacağı gelecek yılın gündeminde öne çıkması beklenen başlıklar arasında sayılabilir. 2023 sonuna doğru yaşanan en önemli gelişme ise İsrail'in hızla genişleyen işgal politika ve uygulamalarına karşı Hamas'ın 7 Ekim'de gerçekleştirdiği eylemin ardından İsrail'in Gazze Şeridi'ne düzenlediği şiddetli bombardıman ve uyguladığı sıkı abluka sonucunda yaklaşık 1,8 milyon Filistinlinin zorla yerinden edilmesidir.⁹ Yaşanan insani krizin ve olası kitlesel zorunlu göç hareketlerinin önümüzdeki yılın göç gündeminde önemli yer tutması öngörülmektedir.

Türkiye özelinde ise deprem sonrası süreç göçmenlerin çoklu krizler karşısında kırılma noktalarını uzun vadede azaltmak amacıyla kendi kendine yeterli hâle gelebilecekleri, sosyal ve ekonomik anlamda güçlenmelerini destekleyecek kalkınma odaklı göç politikalarının önemini ortaya koymaktadır. Bu hususta Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı'nın önerdiği Türkiye Kompaktı¹⁰ gibi göçmenler ve yerel topluluklar için yeni istihdam yaratımını teşvik eden, sosyoekonomik kapsayıcılığı güçlendirebilecek potansiyelde mekanizmaların hayata geçirilmesi önem taşımaktadır.

- 1 Göç İdaresi Başkanlığı. (2023). İçişleri Bakanı Ali Yerlikaya: "Düzensiz göçmenlere ve göçmen kaçakçılığı organizatörlerine asla geçit vermiyoruz" <https://www.goc.gov.tr/icisleri-bakani-ali-yerlikaya-duzensiz-gocmenlere-ve-gocmen-kacakciligi-organizatörlerine-asla-gecit-vermiyoruz>
- 2 Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM). (2023). Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurul Tutanağı, *Tutanak Dergisi* 28. Dönem 2. Yasama yılı 37. Birleşim <https://tbmm.gov.tr/Tutanaklar/Tutanak?Id=a5c9f9d4-4774-4c7c-ab7b-018c71cda4cc&BaslangicSayfa=64&BitisSayfa=64>
- 3 International Organization of Migration (IOM). (2023). *MPM Türkiye Migrants' Presence Monitoring Situation Report (November 2023)* <https://reliefweb.int/report/turkiye/mpm-turkiye-migrants-presence-monitoring-situation-report-november-2023>
- 4 2023 T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı. (2023). *Kahramanmaraş ve Hatay Depremleri Raporu*. s. 9.
- 5 Kirişçi, K. (2023). *After the earthquake: Refugees should be included in Turkey's reconstruction* <https://www.brookings.edu/articles/after-the-earthquake-refugees-should-be-included-in-turkeys-reconstruction/>; Kızılay Göç Programları Geliştirme ve Koordinasyon Müdürlüğü. (2023). *Afetten etkilenen göçmen gruplar: Nisan 2023; Ağustos 2023; Hayata Destek*. (2023). *Deprem Acil Durum Raporu* https://www.hayatadestek.org/wp-content/uploads/2023/10/231013_HayataDestek_Sitrep26.pdf; Duruel, M. *Afetlerde Göçmen Olmak: 6 Şubat Depremi Hatay Örneği*. *Mukaddime*, 14(2). s. 227-255.
- 6 Bhat, J. *Mixed Migration Centre (2023) Türkiye-Syria earthquake's impact on Afghan, Iranian, Iraqi and Somali refugees in Türkiye*. s.5-6.
- 7 Göç İdaresi Başkanlığı. (2023). İçişleri Bakanı Ali Yerlikaya: "Düzensiz göçmenlere ve göçmen kaçakçılığı organizatörlerine asla geçit vermiyoruz" <https://www.goc.gov.tr/icisleri-bakani-ali-yerlikaya-duzensiz-gocmenlere-ve-gocmen-kacakciligi-organizatörlerine-asla-gecit-vermiyoruz>
- 8 Göç İdaresi Başkanlığı. (2023). *ICMPD 81. yürütme kurulu toplantısı Viyana'da gerçekleştirildi* <https://www.goc.gov.tr/icmpd-81-yurutme-kurulu-toplantisi-viyana-da-gerceklestirildi>
- 9 United Nations.(2023). *Hostilities in the Gaza Strip and Israel – OCHA Flash Update #52* <https://www.un.org/unispal/document/hostilities-in-the-gaza-strip-and-israel-ocha-flash-update-52/#:~:text=Over%201.8%20million%20people%20in,156%20UNRWA%20facilities%20across%20Gaza>.
- 10 Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP). (2023). *Türkiye kompaktı fizibilite çalışması* <https://www.undp.org/turkiye/publications/feasibility-study-turkiye-compact>

Halk Sağlığı Açısından Türkiye’de 2023

Mahmut Talha Uçar

Ar. Gör. Dr., Sağlık Bilimleri Üniversitesi Hamidiye Tıp
Fakültesi Halk Sağlığı Ana Bilim Dalı

Yasemin Denizli

Doktora ğrencisi, Sağlık Bilimleri Üniversitesi Hamidiye
Sağlık Bilimleri Enstitüsü Halk Sağlığı Programı

2023 yılında ülkemizde halk sağlığı açısından birçok önemli gelişme ve olay yaşanmıştır. Bu gelişme ve olayların bazıları toplum sağlığını olumlu etkilerken bazıları ise toplum sağlığı açısından olumsuz sonuçlar doğurmuştur. 6 şubat 2023 tarihinde Kahramanmaraş ilimiz ilçelerinde ilki Pazarcık, ikincisi Elbistan merkezli meydana gelen ve beraberinde evre 10 ilimizi de etkileyen, “Asrın Felaketi” olarak isimlendirilen depremler 50 binden fazla insanımızın ölümüne, 120 binden fazla insanımızın yaralanmasına sebep oldu. Deprem sonrası 2 milyondan fazla birey barınma sorunu yaşarken 5 milyondan fazla birey deprem bölgelerinden göç etmek durumunda kaldı. COVID-19 pandemisinin etkisinden henüz çıkmışken yaşadığımız bu afet, halk sağlığı açısından ülkemizde 2023 yılına ait en önemli olay olmuştur. Risk Yönetimi Endeksi’ne (INFORM) göre depremler, ülkemiz için en önemli risklerin başında gelmektedir. Marmara bölgesinde olası bir depre-

Esra iek

Dr., Konya İl Sağlık Müdürlüğü

Mustafa ztrk

Prof. Dr., Sağlık Bilimleri Üniversitesi Hamidiye Tıp
Fakültesi Halk Sağlığı Ana Bilim Dalı

min ülkenin en kalabalık ili İstanbul’u da etkileyebileceği ve bu durumun halk sağlığı için büyük bir tehdit olarak bizi beklemektedir.

Olağan dışı durumlar ve afetler, kazalar ve yaralanmalar, bulaşıcı hastalıklar, bulaşıcı olmayan hastalıklar 2023 yılında hâlâ önemli ölüm, sakatlık ve sağlık harcaması nedenleri olarak karşımıza çıkarken hayata geçirilen yeni sağlık politikaları, tarama programları, sağlığın korunması ve geliştirilmesine yönelik uygulamalar halk sağlığını iyileştirmektedir. Bulaşıcı olmayan hastalıklar, dünya genelinde olduğu gibi ülkemizde de en önemli ölüm nedenleridir. lmlerin yaklaşık % 85’i iskemik kalp hastalığı, serebrovasküler hastalıklar, kanserler, kronik solunum yolu hastalıklarından olurken 2019 yılının son günlerinde ortaya çıkan ve tüm dünyayı etkisi altına alan COVID-19 gibi salgınlar da halk sağlığı açısından bulaşıcı hastalıkların önemini yitirmediğini bir kez daha göstermiştir.

Olağan Dışı Durumlar ve Afetler

Deprem

6 Şubat 2023 tarihinde Türkiye saatiyle 04.17'de Kahramanmaraş'ta gerçekleşen 7.7 ve 7.6 büyüklüğündeki depremler 2023 senesinin ülkemizi etkileyen en büyük olayları oldu. Deprem nedeniyle 50.783 kişi vefat etti, 107.204 kişi ise yaralandı. 301.000 bina hasar aldı veya yıkıldı. Türkiye Büyük Millet Meclisinde hazırlanan 2023 Meclis Deprem Araştırma Komisyonu Raporu'na göre depremin ülkemize toplam maliyeti 148,8 milyar dolar olarak tahmin edilmektedir. Bu maliyet Türkiye'nin 2023 gayrisafi yurt içi hasılasının %9'una denk gelmektedir. Pazarcık merkezli ilk deprem, 1668 yılında meydana gelen Kuzey Anadolu depreminden sonra Anadolu topraklarında görülmüş en büyük ikinci deprem ve Türkiye Cumhuriyeti tarihinde ise görülen en büyük deprem olarak kayıtlara geçti. Kahramanmaraş merkezli depremlerin ardından 20 Şubat tarihinde Defne ve Yayladağ merkezli gerçekleşen sırasıyla 6.4 ve 5.8 büyüklüğündeki Hatay Depremleri'nde toplam 6 kişi hayatını kaybederken 562 kişi yaralandı.¹

Sel

Ülkemizde 2010-2021 yılları arasında görülen hidroklimatolojik afetler incelendiğinde 8.279 doğa kaynaklı afet raporlanmıştır. Bunların arasında 2.645 ile fırtınalar ilk sırada gelirken ikinci sırada 2.486 olayla şiddetli yağış/ sel afeti gelmektedir. Seller ülkemizde halk sağlığı açısından hâlâ önemli bir risk faktörüdür. 15 Mart 2023 tarihinde Şanlıurfa'da yaşanan sel felaketinde Şanlıurfa'da 17, Adıyaman'da 4 toplamda 21 kişi hayatını kaybetti. 3 bin 154 kişinin konut, iş yeri, araç ve muhtelif ev eşyası zarar gördü. 4 Eylül 2023-12 Eylül 2023 tarihlerinde görülen Daniel Kasırgası'nın ilk günlerinde yaşanan selde Kırklareli'nde 6, İstanbul'da 2 kişi hayatını kaybetti.²

Orman Yangınları

Tarım ve Orman Bakanı, 2023'ün ilk yedi ayında 1.022 orman yangını meydana geldiğini açıkladı. Bu yangınlarda 6.900 hektarlık alan zarar gördü. Bu alanın sadece 5.800 hektarlık kısmı 18 yangında tahrip oldu. Bu 18 yangının ise 17'si Temmuz ayında çıktı.³ Kastamonu Tosya ilçesinde 26 Ekim'de gerçekleşen yangından 47 ev kullanılamaz hâle geldi.⁴

Küresel Isınma ve İklim Değişikliği

2023 yılı, şu ana kadar kaydedilen en sıcak takvim yılı olan 2016'nın da 11 aylık ortalamasının 0,13°C üzerine çıkarak kaydedilen en sıcak yıl oldu. Avrupa Birliği İklim Değişikliği Kopernik Servisinin [Copernicus Climate Change Service (C3S)], ortalama 14,22°C yüzey hava sıcaklığıyla 2023 Kasım'ının dünya çapında kaydedilen en sıcak Kasım ayı olduğunu açıkladı. 2023 Kasım ayı, 1991-2020 yılları arasındaki sıcaklık ortalamasının 0,85°C üzerinde seyretti.⁵

Ülkemizde 2023 Aralık ayı, son elli üç yılın en sıcak Aralık ayı olarak kayıtlara geçti. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı Meteoroloji Genel Müdürlüğü verilerine göre 2023 Aralık ayında en düşük sıcaklık sıfırın altında 21,3°C ile Van'da, en yüksek sıcaklık ise 27,4°C ile Sinop'ta tespit edildi. Aralık ayının genel ortalama sıcaklığı, Türkiye genelinde 1991-2020 yılları arasında 4,8°C iken 2023 Aralık ayında gelindiğinde bu değer 8,3°C'ye yükselmişti. Bu değer, 3,5°C üzerinde bir sıcaklık artışı olduğunu gösteriyor.⁶

Ekim-Aralık 2023, Gazze'de Savaş

7 Ekim'den bu yana aralıksız bombalanan Gazze şeridinde şu ana kadar 23.469 Filistinli öldürüldü. Saldırıların başlaması sonrası 13 Ekim'de Türkiye'den ilaç, tıbbi sarf malzemesi, tıbbi cihaz ve jeneratörlerden oluşan 8 kargo uçağı

gönderildi. 10 Kasım’da 51 konteyner tıbbi malzeme ve jeneratörle 20 tam donanımlı ambulansın gemi yoluyla sevkiyatı için gerekli izinler alındı, malzemeler İzmir’in Alsancak Limanı’ndan gemiye yüklenerek yola çıktı. Gazze’de Türkiye tarafından yapılan ve Gazze’deki tek kanser hastanesi olan Gazze Türk-Filistin Dostluk Hastanesinin çevresi yoğun bombardıman altında kaldı. Gazze Türk-Filistin Dostluk Hastanesi kullanılamaz hâle geldiği için tedavi imkânından tümüyle yoksun kalan kanser hastaları başta olmak üzere hastaların ülkemize getirilmesine yönelik olarak çalışmalar başlatılmıştır. Ülkemizi toplum beslenmesi, bulaşıcı hastalıklar, göç gibi konularda yakından etkileyen Suriye’deki iç savaş, Rusya-Ukrayna, Azerbaycan-Ermenistan arasındaki savaşlardan sonra Hamas-İsrail savaşı ülkemizin yakın çevresinde bulunan önemli bir durum olarak devam etmektedir.^{7,8,9,10}

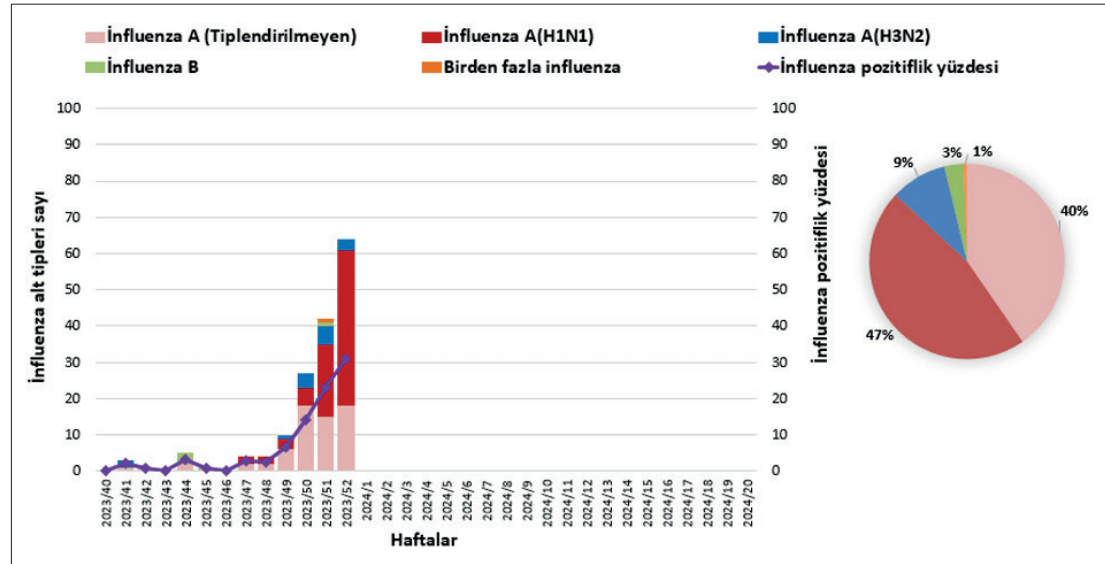
Bulaşıcı Hastalıklar

Yeni Koronavirüs Hastalığı (COVID-19)

Sağlık Bakanlığı verilerine göre 102.174 kişinin ölüm nedeni olan COVID-19 hastalığı için ülkemizde 2023 yılının ilk 3 ayından itibaren güncel veriler yayımlanmadı. Ocak ayında 43.801 yeni vaka, 231 ölüm; Şubat ayında 15.811 yeni vaka, 95 ölüm; Mart ayında 31.054 yeni vaka ve 85 ölüm bildirildi.¹¹

Grip (İnfluenza)

2020-2021 yıllarında tüm dünyada insan sağlığı ve beraberinde hayatın birçok alanına etki gösteren COVID-19 salgınında alınan maske, mesafe, hijyen, havalandırma, toplumsal hareketliliğin azalması uygulamaları grip vakalarında da gözle görülür bir azalmaya neden oldu. Tedbirlerin azalmasıyla birlikte tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de grip vakaları görülmeye başladı. Ekim ayında görülen ilk vakaların ardından Aralık ayı birlikte tüm Türkiye’de grip vakaları yılın en yüksek seviyesine ulaştı. Aile hekimlerine grip benzeri hastalık şikayetleri olan ateş veya ateş hissi, kuruğnluk, kas ağrısı, baş ağrısı, öksürük, boğaz ağrısı, solunum sıkıntısı şikayetleriyle başvuran hastalarda yapılan testlerde grip (influenza) testi pozitifliğinin ciddi oranda arttığını gözlemlendi. Bu durumun Ocak ayından itibaren azalarak Nisan ayına kadar sürmesi beklenmektedir.¹²

Şekil 1: Aile Hekimlerine İnfluenza Benzeri Hastalık Şikâyetleri ile Ayaktan Başvuran Hastalardan Alınan Solunum Yolu Numunelerinin Pozitiflik Yüzdesi¹²

HIV/AIDS

HIV pozitifliğinde görülen artış, bulaşıcı hastalıklar açısından ülkemizde dikkat edilmesi gereken durumlardan birisidir. Ülkemizde 1985 yılından 08 Kasım 2023 tarihine kadar doğrulama testi pozitif tespit edilerek bildiri mi yapılan 39.437 HIV-pozitif kişi ve 2.295 AIDS vakası mevcuttur. Vakaların %81,5'i erkek, %18,5'i kadın olup %16,1'i yabancı uyruklu kişilerden oluşmaktadır. 01 Ocak 2023-08 Kasım 2023 tarihlerinde ise 1.677 HIV (+) kişi ve 51 AIDS vakası olmak üzere toplam 1.728 vaka doğru-

lama testi pozitif tespit edilerek bildirildi. Bildirimi yapılan vakaların %84,2'si erkek, %15,6'sı ise kadındır. Vakaların %11,6'sı yabancı uyrukludur. 2023 yılında bildiri mi yapılan vakalardan 25-29 yaş grubu, diğer yaş gruplarına göre daha fazla sayıda bildirildi. Yıllar itibarıyla hastalık trendinde artış izlenmektedir. 2016 yılında HIV pozitif kişi sayısı 3.220 iken 2022 yılında HIV pozitif kişi sayısı 5.591 oldu. Bu artış trendinin önüne geçmek için toplumsal bilinçlendirme kampanyaları, kamu spotları, toplumun sağlık eğitimi, sağlık okuryazarlığının artırılması konusunda yapılacak çalışmalara ihtiyaç vardır.¹³

Fotoğraf: Sergen Sezgin

Kazalar ve Yaralanmalar

Trafik Kazaları

Trafik İstatistik Bülteni Aralık-2023’e göre Türkiye’de toplam kaza sayısı 555.668’dir. Bu kazalarda toplamda 2.984 kişi hayatını kaybetti, 354.323 kişi ise yaralandı. 2023 yılı 249.776 kazada sürücü kusurlu bulundu. 25.340 kazada yayalar, 3.148 kazada araç sorunları, 940 kazada yol ve 1.754 kazada ise yolcular kusurlu bulundu. Kırmızı ışıkta durmadan geçen 7.030 sürücü ölümlü ve yaralanmalı kazaya sebep olurken 1.712 kazada alkol kullanımı kazaya neden olduğu tespit edildi. 2.208 kazada aşırı hız, 1.247 kazada yasak olan yere aracını park edilmesi kaza sebebi olarak kayıtlara geçti. Resmî kaza verilerine göre Ankara’da 167, Bursa’da 97, İstanbul’da 157 ve İzmir’de 125 kişi trafik kazalarında hayatını kaybetti.¹⁴ Trafik kazaları 2023 yılında da genç ve genç erişkin yaş grubunda en önemli ölüm ve sakatlık nedenlerinin başında gelmektedir.

Bağımlılıklarla Mücadele

Ülkemizde bağımlılıkla mücadele alanında yürütülen önleme ve müdahale faaliyetlerin çok önemli bir parçası olan Yeşilay’ın 2023 yılında açılan yeni 2 Yeşilay Danışmanlık Merkezi (YEDAM) ile güncel YEDAM sayısı 107’ye erişmiş olup tüm illerimizde hizmet vermektedir. Ayrıca 2023 yılında Bursa ve Diyarbakır illerinde 40 yataklı iki rehabilitasyon merkezi hizmete açılmıştır. 2023 yılında önleme çalışmaları kapsamında birçok eğitim programı, etkinlik, yarışma yapılmaktadır. Türkiye Bağımlılıkla Mücadele Programı (TBM) kapsamında 14 milyon öğrenci ve 3 milyon yetişkin eğitim aldı. Okulda Bağımlılığa Mücadele (OBM) Programı kapsamında ise sigara, alkol ve madde kullanmış ya da hâlen kullanan 6.380 öğrenciye yardım edildi; uygulanan yardım çalışması sonunda öğrencilerin

bu bağımlılık yapıcı ürünleri tamamen bırakmaları veya kullanımlarını azaltmaları sağlandı. Yeşilay Yaşam Becerileri Eğitimi Programı kapsamında 264 formatör yetiştirildi ve 115.000 öğrenciye eğitim yaygınlaştırılarak bağımlılıklara karşı hayır diyebilme, karar verme, duygu yönetimi gibi becerileri geliştirildi. Türkiye genelinde kurulan 110 spor kulübüyle gençleri bağımlılıklardan uzak durmalarını ve sağlıklı yaşamalarını sağlamak amacıyla spor çalışmaları yapılmaktadır.¹⁵

Güncel Gelişmeler

Aile Dış Hekimliği Uygulaması

Toplum “Aile Dış Hekimliği” uygulaması 2022 yılında Eskişehir, Karabük ve Kırşehir illerinde pilot olarak başladı ve 2024 yılında 20 ile yaygınlaşması beklenmektedir. Bu kapsamda sağlık problemi ortaya çıkmadan diş çürüğü ve risk faktörlerini dikkate alarak önlenmesi ve kontrolü hedeflenmektedir. Uygulama sonucunda 42 Aile Dış Hekimliği biriminde yaklaşık 10.000 çocuğa ulaşıldı. Uygulamanın 2028 yılının sonuna kadar tüm nüfusu kapsayarak kademeli bir şekilde 81 ilde hayata geçirilmesi hedeflenmektedir. Bu kapsamda hizmetlere erişimin kolaylaştırılması ve 0-12 yaş aralığındaki çocukların düzenli diş kontrollerinin yapılması mümkün hâle geldi. Uygulamalarla ilgili bilgilendirilen ailelerde, ağız ve diş sağlığı farkındalık eğitimlerine katıldı.¹⁶

Aile dış hekimliği uygulamasının hâlihazırda Sağlık Bakanlığı bünyesinde hizmet sunan 131 Ağız ve Diş Sağlığı Merkezi, 32 Ağız ve Diş Sağlığı Hastanesi/ Eğitim Araştırma Hastanesi ve 820 Devlet Hastanesinde toplamda 983 birimde 9.950 ünite ve 11.588 diş hekimiyle yürütülen ağız ve diş sağlığı hizmetleriyle birlikte toplum ağız diş sağlığına oldukça olumlu katkı yapması beklenmektedir.¹⁷

Hıfzısıhha-Türkiye Aşı ve Biyoteknolojik Ürün Araştırma ve Üretim Merkezi

Aşı üretimi, bulaşıcı hastalıklara karşı bağışıklama hizmetleri açısından tüm devletler için kritik öneme sahip bir koruyucu sağlık hizmetidir. Özellikle COVID-19 pandemisinde tüm dünya ülkelerinin kendi vatandaşlarının sağlığını koruma konusunda bazen diğer ülkelerin maske, dezenfektan gibi tıbbi malzemelerine el koymaya kadar varan uygulamaları, bizlere ülkemizin geleceğine dair toplum sağlığı için stratejik açıdan çok önemli bir konunun millî ve yerli aşı üretimi olduğunu göstermektedir. Bu konuda atılan çok önemli bir adım, Sağlık Bakanlığı öncülüğünde 2022 sonunda hizmete alınan “Türkiye Aşı ve Biyoteknolojik Ürün Araştırma ve Üretim Merkezi”dir. Bu merkez Ankara Esenboğa havalimanı yakınlarında, 50.000 metrekarelik kapalı alanda hizmet vermekte olup akıllı bina teknolojisiyle donatılmıştır. Hıfzısıhha-Türkiye Aşı ve Biyoteknolojik Ürün Araştırma ve Üretim Merkezi ismiyle faaliyet gösteren merkezde aşı ve biyoteknolojik ürünler geliştirip üretmesi hedeflenmektedir. Bu alanda en büyük kapasiteye sahip merkez, Turcovac dışında aşı ve genetik ürünlerin geliştirilmesinde bir üs olacaktır. Ayrıca bu merkezde inaktif, mRNA, nazal ve adenovirüs aşılarının üretilmesi beklenmektedir.¹⁸

- 1 BBC News Türkçe. (2023). *Hatay merkezli depremler: 6 kişi hayatını kaybetti, 562 kişi yaralandı* <https://www.bbc.com/turkce/articles/cglrzk18418o.amp>
- 2 EM-DAT- The international disaster database. (2023). *Public EM-DAT*. <https://public.emdat.be/data>
- 3 Kısa Dalga Haber. (2023). *2023'ün ilk yedi ayında 1022 orman yangını çıktı* https://kisadalga.net/haber/detay/2023un-ilk-yedi-ayinda-1022-orman-yangini-cikti_77269
- 4 TRT Haber. (2023). *Kastamonu'da köy yangını: 47 ev küle döndü* <https://www.trthaber.com/haber/turkiye/kastamonuda-koy-yangini-47-ev-kule-dondu-807106.html>
- 5 Climate Change Service. (2023). *Copernicus: November 2023 – Remarkable year continues, with warmest boreal autumn. 2023 will be the warmest year on record* <https://climate.copernicus.eu/copernicus-november-2023-remarkable-year-continues-warmest-boreal-autumn-2023-will-be-warmest-year>
- 6 ALAIN News Türkçe. (2024). *Türkiye'de 2023 Aralık ayı, son yarım yüzyılım en sıcak ayı olarak belirlendi* <https://tr.al-ain.com/article/turkiye-aralik-2023-sicaklik-rekoru>
- 7 T.C. Sağlık Bakanlığı. (2023). *Türkiye, Gazze'ye yardım ve tıbbi destek malzemeleri göndermeye devam ediyor* <https://www.saglik.gov.tr/TR-100110/turkiye-gazze-ye-yardim-ve-tibbi-destek-malzemeleri-gondermeye-devam-ediyor.html>
- 8 T.C. Sağlık Bakanlığı. (2023). *Gazze için yapılan yardımlarının en büyüğü yola çıktı* <https://www.saglik.gov.tr/TR-100857/gazze-icin-yapilan-saglik-yardimlarinin-en-buyugu-yola-cikti.html>
- 9 T.C. Sağlık Bakanlığı. (2023). *Gazze Türk-Filistin dostluk hastanesi yakınına yapılan saldırıya ilişkin açıklama* <https://www.saglik.gov.tr/TR-100503/gazze-turk-filistin-dostluk-hastanesi-yakinina-yapilan-saldiriya-iliskin-aciklama.html>
- 10 T.C. Sağlık Bakanlığı. (2023). *Gazzeli 68 hasta, 61 refakatçi ile birlikte tedavileri için ülkemizdeler* <https://www.saglik.gov.tr/TR-101247/gazzeli-68-hasta-61-refakatci-ile-birlikte-tedavileri-icin-ulkemizdeler.html>
- 11 T.C. Sağlık Bakanlığı. (2024). *COVID-19 Bilgilendirme Platformu* <https://covid19.saglik.gov.tr/>
- 12 T.C. Sağlık Bakanlığı. (2024). *Haftalık İnfluenza (Grip) Sürveyans Raporu, 2023/52. Hafta (25-31 Aralık 2023)* https://grip.saglik.gov.tr/depo/influenza-raporu/2024/Haftalik_Influenza_Grip_Surveyans_Raporu_2023_52_Hafta_9c351.pdf
- 13 T.C. Sağlık Bakanlığı. (2024). *HIV/AIDS İstatistikleri*. <https://hsgm.saglik.gov.tr/depo/birimler/bulasici-hastaliklar-ve-erken-uyari-db/Dokumanlar/Istatistikler/hiv-aids-2023.pdf>
- 14 Emniyet Genel Müdürlüğü. (2023). *Trafik İstatistik Bülteni, Ülke Genel (Aralık-2023)* <https://www.trafik.gov.tr/istatistikler37>
- 15 Yeşilay. (2023). *Bağımlılıkla Mücadele Merkezi* <https://www.yesilay.org.tr/tr/>
- 16 Anadolu Ajansı Haber. (2023). *“Aile Dış Hekimliği” uygulaması 2024'te 20 ile yaygınlaştırılacak* <https://www.aa.com.tr/tr/saglik/aile-dis-hekimligi-uygulamasi-2024te-20-ile-yayginlastirilacak/3050538#>
- 17 Sağlık-Der. (2023). *Türkiye Sağlık Raporu 2023* https://www.saglikder.org.tr/upload/raporlar/2023_SAGLIK_RAPORU.pdf
- 18 Anadolu Ajansı Haber. (2021). *Türkiye'nin 'aşı ve biyoteknoloji üssü' 2022 yılı sonunda hizmete alınacak* <https://www.aa.com.tr/tr/saglik/turkiyenin-asi-ve-biyoteknoloji-ussu-2022-yili-sonunda-hizmete-alinacak-/2462019>

2023 Yılında Türkiye’de Sosyal Politikalar

Emrah Akbaş

Prof. Dr., Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi,
Sosyal Hizmet Bölümü

2023’te yaşanan olaylar afet, göç ve aile olgularının Türkiye’de sosyal politikaların merkezine yerleşeceği/yerleşmesi gerekliliğini ortaya koymuştur. Bu durum Cumhuriyetin 100. yılında sosyal politikaların odağı açısından önemli bir değişime de işaret etmektedir. Cumhuriyetin ilk dönemlerinden itibaren Türkiye’de sosyal politikaların odağında genellikle çocuk refahı, eğitim ve sağlık konuları yer almıştır. Cumhuriyetin 100. yılında ise artık sosyal politikaların afet ve göç konularını merkezî ilgilerine dâhil edilmesinin gerekliliği açıkça ortaya çıkmıştır. Bu yazıda 2023 yılında Türkiye’de sosyal politikaları afetler, göç ve aile başlıkları altında değerlendireceğiz.

Afetler

6 Şubat 2023 tarihinde ülkemiz büyük bir afetle sarsıldı. Cumhuriyetin 100. yılında Asrın Felaketi olarak nitelenen Kahramanmaraş merkezli deprem bu yılı hüzün yılına çevirdi. Bu afetin sosyal politika açısından bize öğrettiği bazı hususlar oldu. Zira yıkıcı olduğu kadar öğretici olan afetlerden dersler çıkarmak zorundayız.

Afetin insanlar üzerindeki fiziksel, duygusal ve psikososyal etkilerini anlamak, afetlerden kaynaklı muhtemel kayıpları azaltmak, mağdurlara acil ve uygun yardımı ulaştırmak ve hızlı ve kalıcı bir iyileşmeyi temin etmek gerekir. 6 Şubat Depremi bize özellikle kalıcı bir iyileşme hususunda sosyal politikalarımızı geliştirmemiz gerektiğini hatırlattı.

Doğa ve insan kaynaklı afetler karşısında incinebilirliği azaltmak ve direnci arttırmak için en güçlü araçlardan biri olan sosyal politikalar mikro, mezo ve makro düzeylerde bireyi, grupları ve toplumu güçlendirmeyi amaçlamaktadır. Bu yönüyle afet yönetiminin bir parçası olan afetlere karşı dirençliliğin arttırılması konusunda önemli bir boyutunu temsil etmektedir. Bu sebeple sosyal politikalar toplumun afetlere karşı dirençliliğini arttırmaya yönelik stratejiler de içermelidir. Bunun için eğitim programları, toplumsal bilinçlendirme kampanyaları ve güvenli altyapı yatırımları gibi hususları gündemine getirmelidir.

Aile, toplum ve sınıf gibi geleneksel destek yapılarının çözümlü ve bireyin sosyal destekten mahrum kalması, afetler söz konusu olduğunda incinebilirliği son derece artırır.

Fotoğraf: AA, Evrim Aydın

maktadır. Bu bakımdan sosyal politikaların bireyin riskler karşısındaki yalnızlığını ve kimi zaman çaresizliğini dikkate alması beklenir. Ancak neoliberal iktisadi politikalarla birlikte refah devletinin çözülüşü, sosyal politikaların da bireyi ve toplumu güçlendiren bir araç olmaktan uzaklaşması neticesini doğurmuştur. Hâlbuki özellikle afetler söz konusu olduğunda zarar azaltmadan iyileşme aşamasına kadar afetle mücadelenin her boyutunda sosyal politikanın önemi anlaşılmaktadır.

Afet araştırmacısı Vakıf, iyi bir sosyal koruma sisteminin herhangi bir risk yönetimi stratejisinin mütemmim cüzü olduğunu ileri sürer. Bu bağlamda beklenmeyen doğa kaynaklı afetler ortaya çıktığında uyum sağlayabilen, hükümet, hükümet dışı ve özel sektör paydaşlarının çabalarını koordine edebilen ve afet öncesinde mevcut bulunan bir sosyal koruma sistemi diğer acil durum tepki mekanizmalarının tamamlayıcısı olabilir ve bu mekanizmalarla eş zamanlı hareket edebilir. Böylesi bir sistem, politika yapıcılarının belirli gruplarının maruz kaldığı riskleri kolaylıkla saptayabilmesine izin veren ve acil durum yönetim stratejisinin bir parçası olarak işlev görebilen bir analiz ve iletişim sistemi üzerine bina olmalıdır.

2023’te Türkiye’de meydana gelen depremler, sivil toplumun afet yönetiminde belirgin bir rol oynadığını gösterdi. Şubat ayındaki büyük depremden hemen sonra olağanüstü bir sivil toplum hareketliliği yaşandı ve psikososyal destekten şehirlerin imarına kadar tüm aşamalarda güçlü bir sivil toplumun varlığına şahitlik ettik.

Göç

2023 sonu itibarıyla Türkiye’de geçici koruma kapsamındaki Suriyeli sayısı 3.199.927, yakalanan düzensiz göçmen sayısı 254.008, uluslararası koruma başvurusu yapan

kişi sayısı 19.017 olarak kayıtlara geçmiştir. Söz konusu bu üç grup da doğrudan sosyal politikanın öznelereyi teşkil etmektedir. Türkiye’de henüz göçmenlerin uyumuna dair politikalar ve kurumsal pratikler söz konusu olmamakla beraber özellikle sivil toplum düzeyinde -uluslararası fonlardan da yararlanmak suretiyle- önemli uyum faaliyetleri yürütülmektedir. Kamunun da uyumla ilgili tutumuna olumlu katkı sağlaması hasebiyle Türk Kızılay’ın faaliyetleri bilhassa önem taşımaktadır. 2023 yılı itibarıyla Türk Kızılay’ın göçmenlerin uyumuna önemli katkı sağlayan Türkiye genelinde 19 Toplum Merkezi bulunmaktadır. Bu merkezler çeşitli destek hizmetleri, eğitim imkânları ve sosyal etkinlikler sunarak göçmenlerin topluma uyum sağlamalarını kolaylaştırmaya çalışmaktadır. Türk Kızılay Toplum Merkezlerinde aşağıdaki başlıklarda önemli faaliyetler yürütülmeye devam etmektedir.

Dil Eğitimi: Göçmenler için dil bariyeri uyum sürecinde önemli bir engeldir. Toplum Merkezleri dil eğitimi programları düzenleyerek yeni gelenlere yerel dilde iletişim kurma yetenekleri kazandırmaya devam etmektedir.

Mesleki Eğitim ve İstihdam Hizmetleri: Göçmenlerin yerel ekonomiye katkı sağlamaları için mesleki becerilerini geliştirmeleri önemlidir. Toplum Merkezleri, mesleki eğitim programları ve istihdam hizmetleri aracılığıyla bu konuda destek olmayı sürdürmektedir.

Sosyal Hizmetler: Göçmenlerin ihtiyaç duyabileceği çeşitli sosyal hizmetler, Toplum Merkezleri tarafından sağlanmaktadır.

Kültürlerarası Eğitim: Toplum Merkezleri, farklı kültürler arasında anlayışı arttırmak ve toplum içinde çeşitliliği teşvik etmek amacıyla kültürlerarası eğitimin altını çizen faaliyetler yürütmektedir. Yerleşikler ve göçmenleri bu-

luşturan bu bakış açısı, göçmenlerin uyum sürecine olduğu kadar yerel toplumun da demokratikleşme düzeyinin yükselmesine hizmet eder.

Sosyal Etkinlikler ve Toplumsal Katılım: Göçmenlerin yerel topluma daha hızlı uyum sağlamalarını mümkün kılmak için Toplum Merkezleri sosyal etkinliklere ev sahipliği yapmaya devam etmiştir. Bu etkinlikler, göçmenlerin yerel topluma adapte olmasını kolaylaştırmaya ve sosyal ağlar kurmalarına yardımcı olmuştur.

Hukuki Destek: Göçmenlerin hukuki hakları konusunda bilgilendirilmesi ve gerekirse hukuki destek almaları için toplum merkezleri önemli bir rol oynamaya devam etmiştir.

Toplum Merkezleri, göçmenlerin uyum sürecinde önemli bir araçtır ve göçmenlerin yerel toplumla daha etkili bir şekilde bütünleşmelerine yardımcı olmaktadır. Bu merkezler, kültürel çeşitliliği kucaklayan ve toplumsal uyumu destekleyen bir ortam sağlayarak daha kapsayıcı bir toplum oluşturmaya katkıda bulunabilirler. Bu bakımdan Toplum Merkezleri, Türkiye’de sadece göçmenlere hizmet sunan kuruluşlar gibi görünmekle beraber hem daha kapsayıcı bir toplum tasavvuruna hizmet etmekte hem de sosyal politikaların yereli dikkate alan, ademimerkeziyetçi ve dinamik bir yapıya bürünmesi gerektiğini hatırlatan ve kanıtlayan önemli aktörlerdir.

Sonuç olarak 2023 yılında da Türkiye dünyadaki en büyük mülteci topluluklarından birine ev sahipliği yapmak ve ihtiyaçlarını karşılamak için olağanüstü çaba sarf etmeye devam etmiştir. AB’nin 2011’den bu yana mültecilere tahsis ettiği yaklaşık 10 milyar avroluk desteğin yaklaşık 7 milyar avroluk kısmı Eylül 2023 itibarıyla aktarılmıştır.

Türkiye’de 2023 yılında sadece göçmenlere karşı değil tüm farklılıklara/ çeşitliliğe karşı kapsayıcı, adil ve demokratik bir içerme tutumunun altını çizen gelişmeler de oldu. Ocak ayında 2023-2030 dönemini kapsayan yeni bir Roman stratejisi ve 2023-2025 dönemini kapsayan bir eylem planı kabul edilmiştir. Romanların sorunlarına çözüm yolları bulunması, yaşam koşullarının iyileştirilmesi ve vatandaşlar arasında sosyal içermenin sağlanması amacıyla eğitim, istihdam, barınma, sağlık, sosyal hizmetler ve sosyal yardımlar ile izleme ve değerlendirme alanlarında eylemler tanımlanmıştır.

Aile

26 Ekim 2023 tarihinde Türkiye’de sosyal politikaların aile merkezli oluşturulmaya devam edeceğini işaret eden “Türkiye Yüzyılında Ailemiz, İstikbalimiz” temasıyla Aile Şûrası düzenlendi. Şûrada tartışılan komisyon başlıkları ise şunlardı:

- Nüfus ve Demografi: Yaşlanan Bir Dünyada Aileyi Yeniden Düşünmek,
- Çevre ve İklim: Muhtemel Krizler Karşısında Aile,
- Aile ve Hukuk: Kurumlar Arası İş Birliği,
- Dijitalleşme Sürecinde Aile: Kriz mi, Fırsat mı?,
- Sosyal Kalkınma ve Aile: Sosyal Refahın Adil Paylaşımı,
- Yaşam Döngüsü ve Aile Dayanıklılığı: Aileyi Güçlendirmeye Yönelik Öneriler

Aile Şûrasının komisyon başlıkları, Türkiye’de aile merkezli sosyal politikaların yanı sıra bazı önemli hususların da öne çıkacağını işaret ediyordu. Buna göre; Türkiye artık yaşlı bir nüfusa sahiptir. Yaşlı bir nüfusla ilgili sosyal politikalar; toplumun yaşlanan demografik yapısına uygun önlemleri almayı, yaşlı bireylerin yaşam kalitesini arttırmayı

ve onların ihtiyaçlarına yönelik destekleri içermektedir. Bu bakımdan yaşlı nüfusun yaşam kalitesini arttırmak, toplum içinde aktif bir rol almalarını teşvik etmek ve yaşlanma sürecinde karşılaştıkları zorlukları azaltmak amacıyla sağlık hizmetleri, sosyal güvenlik ve emeklilik, konut ve altyapı, eğitim ve toplumsal bilinç, toplumsal katılım ve bakım ve destek hizmetleri başlıklarında yaşlı merkezli bir dönüşüm yaşanacağı anlaşılmaktadır.

Çevre ve iklimle alakalı sosyal politikalar; çevresel sürdürülebilirlik, iklim değişikliğiyle mücadele, doğal kaynakların etkili bir şekilde kullanılması ve toplumun bu süreçlere uyum sağlaması gibi konuları kapsar. Bu politikalar genellikle çevresel sorunlara duyarlı, adil ve kuşatıcı bir yaklaşımı içerir. Bu bakımdan, çevre ve iklimle ilgili muhtemel güçlüklerle karşı toplumu ve aileyi güçlendirmeyi, çevre dostu uygulamaları teşvik etmeyi ve gelecek nesillere daha sürdürülebilir bir dünya bırakmayı amaçlayan sosyal politikaların şu hususlara odaklanacağı anlaşılmaktadır: Yeşil enerji politikaları, iklim/ çevre adaleti politikaları, çevre eğitimi ve bilinçlendirme, yeşil istihdam.

Dijitalleşmenin aile yaşamına etkisi hem fırsatlar hem de krizler içerebilen karmaşık bir konudur. İletişim kolaylığı, eğitim ve öğrenme fırsatları, iş ve kariyer olanakları, eğlence ve bağlantı gibi konularda fırsatlar getiren dijitalleşmenin aile açısından önemli birtakım krizleri de gündeme getireceği açıktır. Dijital bağımlılık, gizlilik ve güvenlik endişeleri, dijital çatışmalar ve dijital uçurum gibi krizlerin yaşanması beklenebilir. Bilinçli dijital kullanım, ailenin bu değişen ortama uyum sağlamasına yardımcı olabilir.

Aile Şurası içeriğine ve 2023’teki diğer sosyal politika gündemlerine bakıldığında aileyi çevreleyen bu türden başlıkların altı çizildiği görülmektedir. Ailenin toplumun

yapı taşı işlevine meydan okuyan hareketlere karşı 2023 yılında ahlaki değerlere daha çok vurgu yapıldı, eğitimde geleneksel değerlerin korunması önemli bir konu oldu ve aile destek programları daha da güçlendirildi.

2023 yılında ayrıca para politikasının sıkılaştırılması, vergilerin arttırılması gibi ekonomik yaptırımların aileye olumsuz yansımaları olmuştur. İş kaybı ve finansal zorluklar, ev sahipliği ve konut sorunları, eğitim ve sağlık hizmetlerine erişim zorlukları gibi süreçler beraberinde pek çok problem getirmiştir. Stres ve anksiyete düzeyi artmış, iş-yaşam dengesinde zorluklar baş göstermiş, ailede iletişim sorunları ortaya çıkmış ve bu da ailenin dayanıklılığını ve uyum yeteneği baltalamıştır. Toplumdaki sosyal destek ve dayanışma ağları da zayıflamaya başlamıştır. Türkiye’de sosyal politikaların aile merkezli olması her zaman aileyi güçlendirdiği anlamına gelmez. 2023 yılı bu bakımdan olumsuzluklara da şahitlik ettiğimiz bir yıl oldu. Ekonomik krizin yükünü ailenin omuzlarına yükleyen ve sosyal refah sisteminin yükü paylaşan bir paydaşı olarak aileyi konumlandıran bakış açısı son tahlilde aileye zarar verecektir. Aksine Türkiye’de aileyi güçlendiren sosyal politikalara ihtiyaç vardır. Bu bakımdan, aile içi değerlere vurgu arttırılmalıdır ve ayrıca şu hususlarda sosyal politikalar güçlendirilmelidir: Aile yardımı ve ikramiyeler, eğitim ve çocuk bakım desteği, çocuk yardımları, evrensel sağlık hizmetleri, aile danışmanlığı ve destek hizmetleri, iş-yaşam dengesi politikaları ve aile içi şiddetle mücadele.

Unutulmamalıdır ki kriz dönemlerinde aileleri destekleyen politikalar, ekonomik iyileşme sürecini hızlandırabilir ve toplumsal dayanıklılığı arttırabilir.

2023 Yılı Uluslararası Yardımlarda Türkiye

Yunus Turhan

Doç. Dr., Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü

“Türkiye Yüzyılı” sloganıyla başlayan 2023, jeopolitik dinamiklerin ön plana çıktığı ve uluslararası sistem içerisindeki güç dengesinin yeniden şekillenerek çoklu-kriz vasfına büründüğü karmaşık bir dönemin¹ kapısını aralamıştır. Bu minvalde yeni sürecin hinterlandında Türkiye’nin siyasi coğrafyası ve sahip olduğu dış politika araçları, bölgesel sistem içerisindeki özgül ağırlığını ortaya çıkarmıştır. Öte yandan sürdürülebilir barış ve bölgesel kalkınma için de hayati rol oynayan dış yardımlar, Türkiye Yüzyılı vizyonunun hayata geçirilmesinde manivela güç unsurlarından biri olmuştur. Zira Türk Tipi Kalkınma İş Birliği Modeli, Türkiye Yüzyılındaki dış yardımların metodolojik çerçevesini oluştururken uluslararası yardım alanında Türkiye’nin tikel yaklaşımını kavramsallaştırmıştır.

Uluslararası yardımlar ve Türkiye açısından 2023 küresel insani krizler; deprem gibi doğa olayları, salgının yerleşik etkisinin ortaya çıkardığı zorluklar ve bölgesel savaşlar gölgesinde başlamıştır. Bu tarz kitlesel sorunlar karşısında atılan adımlar, uluslararası insani yardım yapan bağışçı ve insani yardım alıcı ülkeler arasında mevcut ilişki modelini gözden geçirerek yeni bir modeli de gerekli kılmıştır. Nitekim küresel kriz anlarında mevcut dış yardım paradigmasının ve araçlarının işlevselliği-

nin akamete uğraması yardım politikalarına yeni bir yaklaşımı gerekli kılmıştır. Öyle ki küresel Covid-19 salgınının sosyoekonomik yaraları henüz sarılmamışken 24 Şubat 2022’de başlayan Rusya-Ukrayna savaşı uluslararası sistemin direnç barometresini test edecek bir seviyeye taşımıştır. Savaşın coğrafi sınırları hızla tüm dünyayı etkisi altına almış, gıda krizi ve enerji arzının sekteye uğraması az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde derin ekonomik ve sosyal etkiler bırakmıştır. Bu açıdan bakıldığında 2023, post-pandemik dönemin ekonomik etkileri ve Rusya-Ukrayna krizinin ekonomik/ siyasi/ askerî mirasını da devralarak uluslararası insani yardımlar açısından çetin zorluklarla başlamıştır.

Rusya-Ukrayna krizi 2023 yılı içerisinde Türkiye tarafında iki temel saik doğurmuştur. Kriz sürecinde her iki aktörle diplomatik temas kuran Türkiye, sürecin sonunda küresel bir itibar kazandırırken jeopolitiğin doğal uzantısı olarak bölgesel/ küresel güvenikleştirme hamlelerini tecrübe etmiştir. Batı sistemi içerisinde kurumsal olarak yer almasına rağmen Batı’nın Rusya’ya yönelik tek taraflı yaptırımlarına uymayan Türkiye, Rusya’nın Kırım ilhakını tanımayarak “ilkel tarafsızlık” politikası takip etmiştir. Ayrıca savaşın tarafı olmayan ama sonuçları açısından en fazla etkilenen başta Af-

rika ülkeleri olmak üzere az gelişmiş ülkelerin maruz kaldığı gıda krizinin aşılmasında Türkiye müşfik bir güç olma çabalarını 2023 yılında da devam ettirmiştir. Türkiye'nin girişimleriyle Temmuz 2022'de Birleşmiş Milletler'in arabuluculuğunda imzalanan "Tahıl Koridoru Anlaşması" sayesinde 18 Temmuz 2023'te Rusya'nın tek taraflı çekilme sürecine kadar içerisinde arpa, buğday, soya, bezelye, mısır, ayçiçek yağı gibi 13 farklı tahıl kaleminden toplamda 33 milyon tahıl, ihtiyaç sahibi bölgelere ulaştırılmıştır.² Dünyanın "ekmek sepeti" olarak bilinen Ukrayna'dan Afrika, Orta Doğu ve Asya ülkelerine gönderilen tahıl sevkiyatı milyonlarca insanın maruz kaldığı gıda krizinin hafiflemesine ve BM verilerine göre küresel gıda fiyatlarının yüzde 20 düşmesini sağlamıştır.³ Buna mukabil, Temmuz 2023 yılında anlaşmadan tek taraflı çekilen Rusya ile Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan "lider diplomasisi" çerçevesinde bire bir görüşmeler gerçekleştirmiş, bu kapsamda 1 milyon ton tahıl işlenip una dönüştürülmek suretiyle Türkiye üzerinden 6 farklı Afrika ülkesine ücretsiz ulaştırılmıştır.⁴ Böylece Rusya-Ukrayna krizinin etkilerini hafifletmede Türkiye'nin girişimci insani yardım vasfına ilaveten etkili bir güç olarak insani krizlerin aşılmasında rolü daha görünür olmuştur. Türkiye'nin Tahıl Koridoru Anlaşması çerçevesinde oynadığı bu rol "dolaylı yardımlar" bağlamında değerlendirilebilir.

Öte yandan Rusya-Ukrayna savaşında diplomatik adımlara (Antalya ve İstanbul'daki zirveler) ek olarak insani yardımlarda Türkiye'nin varlığı söz konusudur. AFAD ve Türk Kızılay'ın mobil mutfakları Lviv, Borodyanka ve Cernigiv'de binlerce kişiye ücretsiz yemek imkânı sunmuş, TİKA okul ve üniversitelerin restorasyonlarını sağlamış, sivil toplum ve kurumlar vasıtasıyla toplamda 100'ün üzerinde insani yardım tırı Türkiye'den Ukrayna'ya ulaştırılmıştır.⁵ Türkiye'nin Ukrayna büyükelçiliği ise bu süreçte rutin görevinin ötesinde afetle mücadele merkezi

gibi hem sığınak ve aşevi hem de lojistik merkezi işlevi yürütmüştür. Kısaca Türkiye'nin arabuluculuk faaliyetleri insani yardımların ihtiyaç sahiplerine ulaştırmasında kolaylaştırıcı bir rol oynamıştır.

2023 yılına damga vurmuş diğer bir gelişme ise yakın tarihin en ölümcül depremi olan Kahramanmaraş Depremi'dir. 6 Şubat tarihinde meydana gelen Kahramanmaraş Pazarcık merkezli 7.7 büyüklüğündeki ve Elbistan merkezli 7.6 büyüklüğündeki depremler 11 il, 62 ilçe ve 10 bin 190 köyde yaklaşık 108 bin 812 kilometrekarelik alanda yıkıma neden olmuştur. Uluslararası kuruluşların yanında 90 farklı ülkeden 11 bin 500'e yakın profesyonel arama kurtarma ekipleri ve Türkiye'den dâhil olan gönüllülerle beraber toplamda 270 binin üzerinde kamu görevlisi deprem sonrası insani yardım faaliyetlerine katılmıştır. Türkiye uluslararası insani yardım tecrübesini bu kez kendi sınırları içerisinde uygulamış, afet sonrası barınma, beslenme, gıda, sağlık gibi alanlarda çalışmalar yürütmüştür.

6 Şubat Depremi, Türkiye'nin uluslararası yardım tecrübesini yerele uyarlaması açısından önemlidir. "Altın Saatler" diye ifade edilen deprem sonrası ilk 72 saatlik zaman dilimi içinde pek çok birim ve sivil toplum kuruluşu arama kurtarma, acil sağlık hizmetleri, barınma, beslenme, ısınma ve giyim gibi farklı alanlarda faaliyet yürütmüşlerdir.⁶ Bu bağlamda, 4 bini profesyonel 14 bini gönüllü olmak üzere 18 bin Türk Kızılay personeli 10 farklı ilde insani yardım alanında çalışmışlardır. 5 aşevi, 199 mobil mutfak, 86 ikram aracı, 5 mobil fırın ve 21 sahra mutfağı hizmetin yanında yaklaşık 5,6 milyon kap sıcak yemek, 1,2 milyon kap çorba, 6 milyon litre su, 6,1 milyon ekmek ve 3,5 milyonluk ikramlık malzeme depremedelere ulaştırılmıştır.⁷ 3 bin 359 kişilik ekibiyle deprem bölgesinde bulunan İHH 6 bin 959 koli su, 3 bin 469 kumanya paketi, 9 bin 765 paket hijyen malzemesi, 2 bin 169 koli muhtelif

gıda, 5 bin 38 konserve gıda ve 1,4 ton patates ulaştırmıştır. TÜGVA'dan Ensar Vakfına, Beşir Derneğinden Ahbap Derneğine, Türkiye Fırıncılar Federasyonundan Deniz Feneri'ne kadar sivil toplum aktörleri ve devlet kurumları depremin yıkıcı etkisini azaltmak için sahada bulunmuş, mevcut kapasitelerini insani yardımlara yönlendirmiştir.

Küresel anlamda 2023 yılı çatışmalar ve afetler açısından zorlu geçmiştir. 15 Nisan 2023'te Sudan Silahlı Kuvvetleri ve Hızlı Destek güçleri arasındaki çatışmadan milyonlarca sivil etkilenmiştir. Çatışmalardan sonra ülkeyi terk eden yabancı misyonlara rağmen Türk sivil toplum kuruluşları ve Türkiye'nin Nyala'daki hastanesi halka gıda, su, ilaç desteği sunmuştur. Ayrıca 8 Eylül'de Fas'ta meydana gelen 3 binden fazla kişi hayatını kaybettiği 6.8 büyüklüğündeki deprem sonrasında Türkiye'den AFAD, Kızılay, Diyanet Vakfı ve İHH gibi kuruluşlar depremin hemen akabinde arama kurtarma ve barınma alanında görev almışlardır. Fas Depremi'nden 2 gün sonra 10 Eylül'de Libya'nın doğusunu vuran Daniel Fırtınası Kuzey Afrika'da yeni bir insani krizi doğurmuştur. Fırtına sonrası oluşan selde yaklaşık 11.300 kişi hayatını kaybetmiştir. Libya'ya yönelik ilk insani yardım Türk Millî Savunma Bakanlığı vasıtasıyla gerçekleşmiştir. İçeri-

sinde AFAD, AKUT, Sağlık Bakanlığı, sahil güvenlik ve itfaiye personelinin oluşan 360 görevlinin bulunduğu personel Deniz Kuvvetlerinin TCG Sancaktar ve TCG Bayraktar gemileriyle kriz bölgesine intikal etmiştir.⁸ Gemide yetkili görevli personelle birlikte ambulans, kurtarma ve müdahale araçlarından oluşan 122 araç insani yardım çerçevesinde bölgeye ulaştırılmıştır. Ayrıca 3 sahra hastanesi ile muhtelif ilaç, barınma ve sıhhi malzemeler afet sonrası bölge halkının yaralarını sarmak için gönderilmiştir.⁹

2023 yılında küresel insanlığın şahit olduğu en derin insani kriz Orta Doğu coğrafyasında yaşanmaktadır. Hâlihazırda devam eden İsrail'in Gazze'ye yönelik saldırısı, bölgenin sağlık altyapısını tamamen çökertmiş ve 2,3 milyon insanı açlık ve susuzlukla karşı karşıya bırakmıştır. 7 Ekim'den bu yana yüzde 60'ından fazlası kadın ve çocuk olmak üzere 25 bini aşkın Gazzeli hayatını kaybetmiştir. Dünya Sağlık Örgütü verilerine göre her 10 dakikada 1 çocuğun öldürülmesi olayın vahametini yansıtmaktadır.¹⁰ 24 Kasım'da Hamas ve İsrail arasında varılan mutabakat çerçevesinde 4 günlük "insani" araya akabinde 3 gün daha eklenmiş ancak bir hafta sonra 1 Aralık Cuma günü İsrail saldırılarına tekrar başlamıştır.

Fotoğraf: AA, Esra Bilgin

İnsani ara süresince İsrail ile Hamas arasında varılan esir takası mutabakatı çerçevesinde Gazze Şeridi'nden 81 İsraili esir, İsrail hapishanelerinden de 240 Filistinli esir serbest bırakılmıştır.¹¹ Buna mukabil bu süre zarfında 200 yardım tırı ile 4 yakıt tankerinin girişi savaş başlamasından bu yana Gazze'ye ulaşan ender yardımlardandır. Türkiye ise su, gıda ve barınma ihtiyaçları için konteyner kent, mobil fırın ve sahra hastanesi kurulumu konusunda yardım ulaştırmıştır. Hâlihazırda devam eden İsrail ablukası, insani yardımların sıhhatli bir şekilde bölgeye ulaştırılmasına önemli bir engel teşkil etmektedir. Bunun yanında Türkiye bölgede kalıcı barışın tesisi ve 1967 sınırları temel alan ikili devletli çözüm için diplomatik hamlelere devam etmektedir.

Resmî Kalkınma Yardımları (RKY) verilerinin henüz netleşmediği bir ortamda 2023 yılında Türkiye'nin uluslararası insani yardım tutarının aşağı yönde olması beklenmektedir. Önceki dönem rakamlara baktığımızda Türkiye'nin 2017, 2018 ve 2019, 2020 ve 2021 yılında en cömert bağışçılardan olduğunu görmekteyiz.¹² Türkiye RKY'nin gayrisafi milli hasılaya (GSMH) payı 2003'te %0,04'ten 2015'te %0,54'e, 2020'de ise %1,14 yükselmiş ve 2021 yılında BM hedefi olan %0,7'yi %0,96 ile aşarak Lüksemburg'un ardından (%0,99) ikinci olmuştur. Ancak 6 Şubat Depremi'nin ortaya çıkardığı maliyet, Türkiye'nin uluslararası insani yardım akışını ve politikasını ülke içine yönlendirmiştir.

Sonuç olarak, 2023 yılı insani krizlerin derinleşerek arttığı ve BM verilerine göre 2010'dan bu yana küresel insani yardım bağışlarının bir önceki yıla göre azaldığı ilk yıl olma özelliği taşımaktadır. Nitekim BM'in bu yıl için öngördüğü insani yardım talebi olan 56,7 milyar doların sadece %35'i toplanabilmiştir.¹³ Buna rağmen, yılın ilk altı ayında dünya genelinde toplamda 25 farklı büyük afetin toplam ekonomiye maliyetinin 194 milyar dolar¹⁴ olduğu gerçeğini düşündüğümüzde BM'nin insani yardım harcamalarının küresel insani krizlere ne oranda deva olduğu tartışmalıdır.

- 1 Fidan, H.(2023). Turkish foreign policy at the turn of the 'Century of Türkiye': Challenges, vision, objectives, and transformation. *Insight Turkey*, 25(3), s. <https://www.insightturkey.com/commentaries/turkish-foreign-at-the-turn-of-the-century-of-turkiye-challenges-vision-objectives-and-transformation>
- 2 Yücel, A. (2023). Rusya'nın tutumu ve Tahıl Koridoru Antlaşması'nın geleceği. *Kriter Dergi*, Eylül 2023, yıl 8, sayı 32. <https://kriterdergi.com/dis-politika/rusyanin-tutumu-ve-tahil-koridoru-antlasmasin-gelecegi>
- 3 Ekonomim. (2023). *Koridorun devamı unda Türkiye'nin liderliği için kritik* <https://www.ekonomim.com/kuresel-ekonomi/koridorun-devami-unda-turkiyenin-liderligi-icin-kritik-haberi-701499>
- 4 BBC News Türkçe. (2023). *Erdoğan-Putin görüşmesi: Tahıl koridoru rafa mı kalktı, hangi alternatifler gündemde?* <https://www.bbc.com/turkce/articles/c4nejed62yvo>
- 5 AA. (2023). *Türkiye'nin Kiev Büyükelçisi Güldere: Türkiye-Ukrayna ilişkilerinde muazzam bir potansiyel var.* <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/turkiye-nin-kiev-buyukelcisi-guldere-turkiye-ukrayna-iliskilerinde-muazzam-bir-potansiyel-var/3012719>
- 6 Duruel, M. (2023). Sivil toplum kuruluşlarının afet yönetimindeki rolü: 6 şubat depremi Hatay örneği. *Uluslararası Politik Araştırmalar Dergisi*, 9(2), s. 1. <https://doi.org/10.25272/icps.1332511>.
- 7 AA. (2023). *STK'lerin deprem bölgesindeki çalışmaları sürüyor.* <https://www.aa.com.tr/tr/asrin-felaketi/stklerin-deprem-bolgesindeki-calismalari-suru-yor/2816384>
- 8 AA. (2023). *Libya'nın doğusundaki hükümetten Türkiye'ye felaket bölgelerine desteği için teşekkür* <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/libyanin-dogusundaki-hukümetten-turkiyeye-felaket-bolgelerine-destegi-icin-tesekkur/2990048>
- 9 TRT Haber. (2023). *TSK'ya ait yardım taşıyan gemiler Libya'ya ulaştı* <https://www.trthaber.com/haber/gundem/tskya-ait-yardim-tasiyan-gemiler-libyaya-ulasti-795985.html>.
- 10 AA. (2023). *DSÖ: Gazze'de ortalama her 10 dakikada 1 çocuk öldürülüyor* <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/dso-gazgede-ortalama-her-10-dakikada-1-cocuk-olduruluyor/3073767>
- 11 AA. (2023). *ABD, Gazze'de 'insani ara'nın yeniden başlaması için çalışıldığını bildirdi.* <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/abd-gazgede-insani-aranin-yeniden-baslami-icin-calisildigini-bildirdi/3070824>
- 12 Turhan, Y. (2024). Turkish humanitarian assistance during the COVID-19 pandemic: Focus on Africa. *Journal of Balkan and Near Eastern Studies*, 26(3), s. 327-345.
- 13 Euronews. (2023). *BM 2024 için insani yardım talebini 46,4 milyar dolara düşürdü,* <https://tr.euronews.com/2023/12/11/bm-2024-icin-insani-yardim-talebini-464-milyar-dolara-dusurmek-zorunda-kaldi>
- 14 Sigortacı Gazetesi. (2023, 9 Eylül). *Doğal afetler 2023'ün ilk yarısında 194 milyar dolarlık ekonomik hasar yarattı* <https://sigortacigazetesi.com.tr/dogal-afetler-2023un-ilk-yarisinda-194-milyar-dolarlik-ekonomik-hasar-yaratti/>

Afet Sonrası Gönüllülük: 2023 Yılı Değerlendirmesi

Adem Başpınar

Doç. Dr., Kırklareli Üniversitesi Sosyoloji Bölümü

Merve Güntürkün

Kırklareli Üniversitesi Sosyoloji Bölümü

“Gönüllülük” olgusunun sanırım en görünür olduğu, herkesin gönüllü olmak için heves ettiği dönem afetlerden hemen sonraki zaman aralığıdır. Bu dönemlerde afet bölgesindeki topluluklar ciddi anlamda desteğe ve yardıma ihtiyaç duyar; bununla beraber gönüllüler de afetlerden etkilenen bölgelerin yeniden inşa edilmesinde, afetlerin etkilerinin azaltılmasında kendilerinde önemli bir rol ve sorumluluk hissederler. Afet sonrası süreçlerde gönüllüler daha çok gıda ve malzeme dağıtma, enkaz kaldırma ve temizleme, afetten etkilenenlere duygusal destek sağlama, tıbbi operasyonlara ve kurtarma eylemlerine yardımcı olma gibi temel hizmetler sunarlar. Elbette afet sonrası dönemde gönüllülük, toplulukların ayağa kalkması ve rehabilitasyonu için çok önemlidir. Bu dönemde dayanışma duygusu artar ve topluluk ruhu öne çıkar, bu da gönüllülüğe yönelik tutumlarda ve gönüllü sayısında bir artışa yol açar. Bu olgu çeşitli faktörlere bağlanabilir. İlk olarak, bir afetin hemen sonrası, aciliyet duygusu ve acil yardım ihtiyacı yaratır. İnsanlar felaketin yol açtığı ani etkiyi ve yıkı-

mı görerek harekete geçmeye ve ellerinden gelen her türlü yardımı yapmaya motive olurlar. İkinci olarak, afetlerin medyada yer alması genellikle gönüllülere duyulan ihtiyacı vurgulamakta ve bireyleri zamanlarıyla ve becerileriyle katkıda bulunmaya teşvik etmektedir. Son olarak, afet sonrası dönem insanların dayanıklılığını ve merhametini ortaya çıkardığı için insanların en iyi yönlerini de ortaya çıkarır. Zorluklar karşısında bireyler birbirlerine destek olmak ve moral vermek için bir araya gelirler. Bu, etkilenen topluluklara umut ve istikrar getirmek için özveriyle çalışan gönüllülerin hikâyelerinde görülmektedir. Afet sonrası gönüllülüğün toplulukların rehabilitasyonu için çok önemli olduğu ilgili literatürle de desteklenmektedir.¹

Gönüllüler daha çok afete müdahale ve iyileştirme çalışmalarında önemli roller oynamaktadırlar. Araştırmalar afete yardım faaliyetlerinde resmî müdahale çabalarındaki boşlukları gönüllülerin doldurduğunu ve hemen sonrasında uzun vadeli toparlanma sürecinde destek sağladığı-

Fotoğraf: Cevahir Buğu

nı göstermiştir.² Bununla birlikte birçok gönüllünün afet gönüllülüğü hakkında önceden bilgisi olmayabileceğini ve gönüllü olma fırsatını tesadüfen bulmuş olabileceğini unutmamak önemlidir.³ Bu durum, potansiyel gönüllülerin ilgisini çekmek için proaktif sosyal yardıma ve eğitime duyulan ihtiyacı vurgulamaktadır. İlgili literatür aynı zamanda gönüllülerinin özellikle risk iletişimi ve erken uyarıyı yayma konularında afet yönetimi kapasitesini artırma potansiyelini vurgulamaktadır.⁴ Bu da afete maruziyeti yüksek bölgelerde erişim ve desteği en üst düzeye çıkarmak için gönüllülükten bir sosyal sermaye biçimi olarak yararlanmanın önemini altını çizmektedir. Ayrıca, afet müdahalesinde gönüllülerin yeri, sağlık alanı da dâhil çeşitli bağlamlarda incelenmiştir. Örneğin hemşirelik öğrencileri gönüllü yardım faaliyetlerinde değerli kaynaklar olarak tanımlanmış ve bir afet sonrasında uzman gönüllü görevini yerine getirmek için gerekli bilgi ve becerileri getirmiştir.⁵ Ayrıca gönüllü psikiyatristler, afetlerden kısa bir süre sonra hayatta kalanlara ruh sağlığı müdahaleleri ve desteği sağlamada etkili olmuş ve etkilenen nüfusun çok boyutlu ihtiyaçlarının karşılanmasında gönüllülerin verebileceği çeşitli desteklerin altını çizmiştir.⁶ Bununla birlikte afetlerde gönüllülükle ilişkili potansiyel zorlukları kabul etmek önemlidir. Gönüllüler değerli varlıklar olsalar da afet bölgelerine gelen bağlantısız veya “spontane” gönüllüler müdahale çabalarını istemeden engelleyebilir.⁷ Bu nedenle afet müdahale çalışmalarına etkili bir şekilde uyum sağlamaları için gönüllülerin rollerini, sorumluluklarını ve eğitimlerini net bir şekilde belirlemek çok önemlidir.⁸ Sonuç olarak afetlerde ve sonrasında gönüllülük afet yönetiminin kritik bir parçasıdır. Proaktif sosyal yardım, eğitim ve net görev tanımları yoluyla gönüllülerin katılımını sağlamak ve onları desteklemek, afetlere müdahaleye ve uzun vadeli iyileştirme çabalarına katkılarını en üst düzeye çıkarabilir.

Bir afetin ardından, yardım ve desteğe duyulan ihtiyaç genellikle artar. Gönüllüler temel kaynaklar, yenilikler sağlar ve topluluğun toparlanmasına yardımcı olur. Gönüllüler; arama ve kurtarma çalışmalarına yardımcı olmak, tıbbi yardım sağlamak, malzeme dağıtmak, afetten etkilenen bireylere duygusal destek sunmak ve yeniden inşa çabalarına yardımcı olmak noktasında zamanlarına, becerilerine ve enerjilerine dayanırlar. Gönüllüler, bazen de hükümetin müdahale çabalarını yavaşlatabilen bürokratik kısıtlamalara sahip olmadıkları için hızlı bir şekilde yanıt verebilir ve anında yardım sağlayabilir. Esneklikleri ve değişen durumlara uyum sağlama becerileri de onları kriz dönemlerinde değerli varlıklar hâline getiren diğer bir unsurdur.

Afet durumlarında gönüllülük zarar azaltma, hazırlık veya iyileştirme aşamalarından ziyade müdahale aşamasına odaklanma eğilimindedir.⁹ Ancak gönüllülük sadece müdahale aşamasıyla sınırlandırılmamalıdır. Zarar azaltımı, hazırlık ve iyileştirme de dâhil afet yönetiminin tüm aşamalarında gönüllülerin potansiyelinin farkına varmak önemlidir. Gönüllüleri bu erken aşamaların içine alarak topluluklar onların benzersiz bakış açılarından, becerilerinden ve katkılarından faydalanabilir. Afet yönetiminin zarar azaltımı noktasında gönüllülük, afet riskleri hakkında farkındalığı ve eğitimi teşvik etmek, zarar görülebilirlikleri belirlemek için topluluk değerlendirmeleri yapmak ve bu riskleri azaltmak için daha güçlü altyapı inşa etmek veya erken uyarı sistemleri kurmak gibi önlemleri uygulamak gibi faaliyetleri içerebilir.

Hazırlık aşamasında gönüllüler acil durum planlarının geliştirilmesine ve uygulanmasına, tatbikat ve simülasyonların gerçekleştirilmesine ve önemli bilgilerin topluma yayılmasına yardımcı olabilirler. İyileşme aşamasında gönüllüler, temizlik ve yeniden inşa çalışmalarına yardımcı

olarak, duygusal destek sağlayarak ve kritik hizmetlerle altyapının restorasyonuna yardımcı olarak etkilenen bireyleri ve toplulukları desteklemede önemli bir rol oynayabilir. Ayrıca afet yönetiminde gönüllülüğün yalnızca etkilenen topluluklar üzerinde değil gönüllülerin kendileri üzerinde de olumlu etkileri olabilir.¹⁰ Gönüllüler, afet yönetimine katılımları sayesinde kişisel ve mesleki gelişimlerini arttırabilecek değerli beceriler ve deneyimler kazanırlar. Bundan başka genellikle başkalarının hayatlarında bir fark yaratmanın verdiği tatmin ve memnuniyet duygusunu geliştirirler. Gönüllülerin katkıları, insanlar ihtiyaç duydukları zamanlarda birbirlerine destek olmak için bir araya geldiklerinden topluluklar içinde birlik ve dayanıklılık duygusunu da teşvik edebilir. Bu nedenle afet yönetiminin tüm aşamalarında gönüllülüğün potansiyelini tanımak ve kullanmak çok önemlidir çünkü afetlere müdahale ve afetlerin etkilerinden kurtulma konusunda toplumun direncini, etkinliğini büyük ölçüde arttırabilir.

Sonuç olarak gönüllülük; afetlerde zarar azaltma, afetlere hazırlık ve müdahaleyle afet sonrası iyileştirme de dâhil afet yönetiminin tüm aşamalarında hayatidir.¹¹ Gönüllülere afet yönetiminin her kademesinde görev vererek toplulukların onlardan farklı hususlarda faydalanması sağlanabilir, topluluklar içinde birlik ve dirençlilik duygusunu canlandırabilir.

2023 Depremleri Sonrası Gönüllülük: Toplumsal Dayanışma ve Yeniden İnşa Çabaları

Türkiye'nin maruz kaldığı en yıkıcı doğa kaynaklı afetin deprem olduğu görüşüne kimse itiraz etmeyecektir. Deprem Bölgeleri Haritası'na göre Türkiye'nin %92'si fay hattındadır. Su baskını, sel, çığ, heyelan, yangın gibi afetler yaşansa da maalesef en yıkıcı olanı depremdir. Aktif dep-

rem kuşağı üzerinde bulunduğundan dolayı gelecekte depremler yaşanacaktır. Türkiye'de ortalama her yıl büyüklüğü 5 ila 6 arasında değişen en az bir deprem meydana gelmektedir. Depremler can kaybının dışında çok büyük ekonomik hasara da neden olmaktadır. Dünyanın geri kalanıyla kıyaslandığında deprem kaynaklı can kaybının en çok görüldüğü üçüncü ülkeyiz. Deprem kaynaklı zararları en aza indirmek için afet yönetimi çalışmaları yapılmaktadır. Bununla birlikte ülke olarak yukarıda aktarıldığı üzere destekleri oldukça kıymetli olan ve pek çok çalışma da etkileri gösterilen gönüllülerin afet yönetiminin bütün süreçlerine dahli konusunda yeterli bir süreç yönetimi gösterdiğimiz söylenemez.

2023 yılı gönüllülük çalışmaları, Şubat ayında Kahramanmaraş ve Hatay'da yaşanan yıkıcı depremler ve uzun süreli etkileri sebebiyle "afet sonrası gönüllük"e yönelmiştir. 6 Şubat'ta Kahramanmaraş merkezli 7.7 ve 7.6 büyüklüğündeki depremler sonrası afet sürecinin parçası bütün ulusal kamu kurumları, uluslararası kurumlar, sivil toplum kuruluşları afet sahasına koşmuştur. Buna rağmen "Asrın Felaketi" olarak nitelendirilen bu depremlerin büyüklüğü bir noktada kamusal imkânları ve çabaları yetersiz bırakmış, topyekûn bir seferberliği gerekli kılmıştır. Bu topyekûn seferberliği yerine getirmenin en önemli kaynağını ise kurumsal ve kurumsal olmayan (spontane) gönüllüler oluşturmuştur. Deprem bölgelerinde görev yapan AFAD gönüllü sayısının 35.409 olduğu,¹² depremden hemen sonra yine AFAD'ın 624 bin olan gönüllü sayısının 1 milyon 390 bine ulaştığı da bilinmektedir.¹³ Deprem sonrası bölgede herhangi bir görevde gönüllü şekilde çalışmaya dönük talep patlaması yaşanmıştır. Bunların başında daha çok kamuda görevli personel olsa da toplumun her kesiminden vatandaş arama kurtarma çalışmalarında yer

almak istemiştir. Aynı zamanda 90 ülkeden gelen uluslararası arama kurtarma personel sayısının da 11 binin üzerinde olduğu bilinmektedir.

Depremi etkilediği bölgelerde gönüllüler, geçici barınma alanları kurma, temel ihtiyaç malzemelerini dağıtma ve mağdur ailelere destek sağlama konusunda yoğun çaba sarf etmiştir. Gıda, su, giyim gibi temel ihtiyaçların karşılanması, gönüllülerin özverili çalışmalarıyla mümkün olmuştur. Depremzedeler için toplanan yardımlar gönüllüler tarafından tasnif edilip, paketlenip tırlarla deprem bölgelerine ulaştırılmıştır. Öyle ki vatandaşlarımız evlerini depremzedelerle paylaşmaya gönüllü olmuşlardır. “Evim Yuvam Olsun” kampanyası kapsamında hayırseverler depremzedeler kalıcı konutlara erişene kadar onların barınma ihtiyacının karşılanmasına destek olmuşlardır. Toplamda 1.327.915 depremzede farklı evlerde misafir edilmiştir. Depremi yol açtığı travma ve stresle baş etmekte yardımcı olmak amacıyla gönüllüler, psikososyal destek sağlama konusunda etkin bir rol de üstlendiler. Örneğin sınavlara hazırlanan öğrenciler için gönüllü mentorluk hizmeti sağlamaktan deprem sonrası oluşan enkaz ve zararın temizlenmesi, çevre düzenlenmesi ve yeniden inşaa sürecine kadar gönüllülük faaliyetleri genişlemiştir. Türkiye Üçüncü Sektör Vakfı (TÜSEV) bu sürece destek olmak ve sivil toplum kuruluşlarını desteklemek maksadıyla deprem gözlem notları paylaşmıştır.¹⁴ Gerek AFAD gerekse de Türk Kızılay gönüllülük sistemlerini geliştirerek gönüllüleri afet süreçlerine dâhil etmek konusunda dijital imkânları genişletmiştir.

Türk Kızılay Gönüllü Yönetimi bünyesinde hayata geçirilen “Dijital Gönüllülük” projesi temmuz ayında başlamıştır. Psikoloji, eğitim ve iletişim alanlarında yetkin ve nitelikli kişilerin bilgi, birikim ve tecrübelerini aktarması

üzerine kurgulanan proje, ilk olarak psikoloji alanıyla başlamıştır. Alanında deneyimli gönüllü psikologlar, deprem bölgesindeki afetzedelere ücretsiz ve gönüllü çevrim içi terapi destekleri sunmuştur. Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı [United Nations Development Programme (UNDP)] da Mart ayında bir katalog yayınlarak 2023 “Depremleri Sonrası İyileştirme ve Yeniden Yapılandırma Proje” önerilerini sunmuştur.¹⁵

“5 Aralık Dünya Gönüllüler Günü” kapsamında yapılan çalışmalar da deprem olgusu etrafında şekillenmiştir. Türk Kızılay, “Kırmızı Yelek Uluslararası Gönüllülük Ödülleri” bu yıl deprem sonrasında yaptıkları iyilikler ve gönüllülük çalışmalarıyla öne çıkan gönüllülere vermiştir.¹⁶ Bunun yanında Gençlik ve Spor Bakanlığı, Ulusal Gönüllülük Komitesi gibi kuruluşlar başta olmak üzere “5 Aralık Dünya Gönüllüler Günü” kapsamında etkinlik düzenleyen bütün kurum ve kuruluşların faaliyetlerinin odağında “deprem” teması ön plandaydı.

Sonuç olarak, 2023 yılına özgü olarak genelde afet özeldede ise deprem olgusu, gönüllülük çalışmalarını belirlemiştir. Afet sürecinin bütün taraflarının kabul ettiği üzere gönüllüler dışarda bırakılarak başarılı bir afet yönetim süreci tasarlanmanın olanağı bulunmamaktadır. Gönüllülerin afet öncesi, afet sırası ve afet sonrasında afet yönetim süreçlerine katılmalarının hangi araçlarla ve nasıl sağlanacağı ile hâlâ çalışılan ve projelendirilen bir konudur. Kültürel boyutlar göz önünde bulundurularak bu konunun Türkiye’deki taraflar bakımından uzun erimli projelendirilmesi ve uygulanması elzem görünmektedir. Deprem bir kez daha göstermiştir ki gönüllülük, toplumumuzun temel değerlerinden birisidir ve kurumsal bir yapıya büründürülerek bir kazanca dönüştürülmelidir.

- 1 Carlton, S., Nissen, S., ve Wong, J. (2021). A crisis volunteer 'sleeper cell': An emergent, extending and expanding disaster response organisation. *Journal of Contingencies and Crisis Management*, 30(4), 391–400. <https://doi.org/10.1111/1468-5973.12381>
- Gurung, S., Wali, N., Simmons, O., ve Georgeou, N. (2019). The emergence of volunteerism in a post-disaster context: A systematic scoping study literature review. *Third Sector Review*, 25(2), 57-89.
- Saputro, K. A. (2016). Information volunteers' strategies in crisis communication. *International Journal of Disaster Resilience in the Built Environment*, 7(1), 63–72. <https://doi.org/10.1108/ijdrbe-07-2013-0027>
- Whittaker, J., McLennan, B., ve Handmer, J. (2015). A review of informal volunteerism in emergencies and disasters: Definition, opportunities and challenges. *International Journal of Disaster Risk Reduction*, 13, 358–368. <https://doi.org/10.1016/j.ijdr.2015.07.010>
- Zhu, Y., Zhuang, J., Liu, B., Liu, H., Ren, J., ve Zhao, M. (2022). The moderating effect of COVID-19 risk perception on the relationship between empathy and COVID-19 volunteer behavior: a Cross-Sectional study in Jiangsu, China. *Frontiers in Public Health*, 10. <https://doi.org/10.3389/fpubh.2022.863613>
- 2 Nissen, S., Carlton, S., ve Wong, J. H. (2022). Supporting Volunteer Well-Being Through Disaster: Perspectives and Practices of a Youth-Led Informal Crisis volunteer group. *Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly*, 52(3), 704–722. <https://doi.org/10.1177/08997640221113882>
- 3 Christensen, S., ve Wagner, L. D. (2022). Disaster Relief Nurses: Exploring the impetus to respond to multiple efforts. *Nursing Science Quarterly*, 35(2), 244–255. <https://doi.org/10.1177/08943184211070575>
- 4 Al-Mueed, M., Chawdhery, M. R. A., Harera, E., Alhazmi, R. A., Mobrad, A., Althunayyan, S. M., ve Al-Wathinani, A. M. (2021). Potential of community volunteers in flood early warning dissemination: A case study of Bangladesh. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 18(24), 13010. <https://doi.org/10.3390/ijerph182413010>
- 5 Satoh, M., Iwamitsu, H., Yamada, E., Kuribayashi, Y., Yamagami-Matsuyama, T., ve Yamada, Y. (2018). Disaster nursing knowledge and competencies among nursing university students participated in relief activities following the 2016 Kumamoto earthquakes. *SAGE Open Nursing*, 4, 237796081880491. <https://doi.org/10.1177/2377960818804918>
- 6 Bae, S. M., Lee, M., Kim, E., Kim, J., Lee, J., Hwang, J., Chang, H. Y., Lee, C. S., Park, J., ve Bhang, S. (2019). Mental Health Interventions Provided by Volunteer Psychiatrists after the Sewol Ferry Disaster: April 16–November 30, 2014. *Psychiatry Investigation*, 16(7), 513–523. <https://doi.org/10.30773/pi.2019.04.30>
- Pandya, A., Katz, C. L., Smith, R. P., Ng, A., Tafoya, M., Holmes, A., ve North, C. S. (2010). Services Provided by Volunteer Psychiatrists after 9/11 at the New York City Family Assistance Center: September 12–November 20, 2001. *Journal of Psychiatric Practice*, 16(3), 193–199. <https://doi.org/10.1097/01.pra.0000375717.77831.83>
- 7 Veenema, T. G., Griffin, A., Gable, A. R., MacIntyre, L. M., Simons, R. N., Couig, M. P., Walsh, J. J., Lavin, R. P., Dobalian, A., ve Larson, E. (2016). Nurses as Leaders in Disaster Preparedness and Response—A Call to action. *Journal of Nursing Scholarship*, 48(2), 187–200. <https://doi.org/10.1111/jnu.12198>
- 8 Fulmer, T., Portelli, I., Foltin, G. L., Zimmerman, R., Chachkes, E., ve Goldfrank, L. R. (2007). Organization-based incident management: developing a disaster volunteer role on a university campus. *Disaster Management & Response*. <https://doi.org/10.1016/j.dmr.2007.06.001>
- 9 Saputro, K. A. (2016). Information volunteers' strategies in crisis communication. *International Journal of Disaster Resilience in the Built Environment*, 7(1), 63–72. <https://doi.org/10.1108/ijdrbe-07-2013-0027>
- 10 Zhu, Y., Zhuang, J., Liu, B., Liu, H., Ren, J., ve Zhao, M. (2022). The moderating effect of COVID-19 risk perception on the relationship between empathy and COVID-19 volunteer behavior: a Cross-Sectional study in Jiangsu, China. *Frontiers in Public Health*, 10. <https://doi.org/10.3389/fpubh.2022.863613>
- 11 Carlton, S., Nissen, S., ve Wong, J. (2021). A crisis volunteer 'sleeper cell': An emergent, extending and expanding disaster response organisation. *Journal of Contingencies and Crisis Management*, 30(4), 391–400. <https://doi.org/10.1111/1468-5973.12381>
- 12 Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı. (2023). 06 Şubat 2023 Kahramanmaraş depremleri aşrın felaketi. Yazar. <https://www.iletisim.gov.tr/images/uploads/dosyalar/Asrin-Felaketi-TR.pdf>
- 13 Akgün, T., ve Ballı, A. (2023, 31 Mart). Deprem felaketi sonrası AFAD gönüllü sayısı ikiye katlandı. *Anadolu Ajansı*. <https://www.aa.com.tr/tr/asrin-felaketi/deprem-felaketi-sonrasi-afad-gonullu-sayisi-ikiye-katlandi/2860144>
- 14 TÜSEV. (2023). Kahramanmaraş depremleri ve sivil toplum gözlem notları I. <https://tusev.org.tr/usfiles/images/DepremGozlem1TR.pdf>
- 15 UNDP. (2023, 27 March). Recovery and reconstruction after the 2023 earthquakes in Türkiye. <https://www.undp.org/turkiye/publications/recovery-and-reconstruction-after-2023-earthquakes-turkiye-undp-project-catalogue>
- 16 Türk Kızılay. (2023, 4 Aralık). Gönüllülük hikâyeleriyle kalpleri ısıtanlara Kızılay'dan ödül. <https://www.kizilay.org.tr/Haber/HaberDetay/7555>

KURUMSAL

DEĞERLENDİRMELER

Afet ve Acil Durumda Devlet Milletinin Yanında

Mahmut Aslan

Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanı

Toplumun her kesimine etkin bir şekilde ulaşabilen sosyal hizmet uygulamalarıyla, ülkemizin kalkınmasına katkı sağlamayı temel hedef olarak benimseyen Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, mutlu bireyler ve güçlü ailelerden oluşan müreffeh bir topluma ulaşma gayesiyle çalışmaktadır. Bu gaye doğrultusunda, sosyal dönüşümü gerçekleştirmeyi amaçlayan Bakanlık, sosyal riskleri önceden önleyerek bireyin, ailenin ve toplumun refahını arttıracak kapsayıcı ve katılımcı bir anlayış içinde adil, arz odaklı bütüncül politikaları geliştirmekte ve hayata geçirmektedir.

Söz konusu hedefler ışığında ailenin, çocukların, kadınların, engellilerin, yaşlıların, ihtiyaç sahiplerinin, şehit yakınları ve gazilerin korunması ve sosyal refahın artırılması için hak temelli sosyal hizmet ve sosyal yardım programları ile ihtiyaca uygun politikaları etkin şekilde uygulamaktadır.

Son yıllarda çevresel değişimlerin de artışıyla dünyada ve ülkemizde afetlerin yıkıcı etkisi daha fazla olmakta ve bu afetler birey, aile ve toplum üzerinde maddi ve manevi kayıplara yol açmaktadır. Nitekim ülkemiz için 2023 yılı yakın tarihte benzeri görülmemiş afetlerle mücadele ettiğimiz bir yıl oldu. Afetlerin oluşturduğu yıkıcı etkileri en aza indirmek için sosyal ve ekonomik destek mekanizma-

Fotoğraf: AA, Rauf Maltaş

larıyla birlikte birey, aile ve toplumu destekleyen ve güçlendiren psikososyal hizmetlerin ve programların uygulanması büyük önem arz etmektedir.

Ülkemizde yaşanan afetlerden elde edilen tecrübeler doğrultusunda afetlere etkin müdahaleyi sağlamak üzere İçişleri Bakanlığı bünyesindeki Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD) tarafından Türkiye Afet Müdahale Planı (TAMP) hazırlanmıştır. TAMP, afet ve acil durumlara ilişkin müdahale çalışmalarında görev alacak çalışma grupları ve koordinasyon birimlerinin rol ve sorumluluk-

larını tanımlamış; afet öncesinde, sırasında ve sonrasında ki müdahale planlamasının temel ilkelerini belirlemiştir. Ülkemizde yaşanabilecek her tür ve ölçekte afet ve acil duruma müdahalede görev alacak bakanlıklar, kurum ve kuruluşlar, özel sektör kuruluşları, sivil toplum kuruluşları ve gerçek kişileri kapsayan TAMP'a göre Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı afet ve acil durumlarda iki temel görevi yerine getirmekle yükümlüdür.

Toplumun güvenliği ve esenliğini tehdit eden orman yangını, deprem, sel gibi doğa kaynaklı afetler sonucunda ortaya çıkan ihtiyaçların tespit edilmesi ile gerekli önlemlerin alınmasında Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, TAMP kapsamındaki Aynı Bağış Depo Yönetimi ve Dağıtım Hizmet Grubu ile Psikososyal Destek Hizmet Grubu alanlarında ana çözüm ortağı konumundadır.

TAMP'ta Aynı Bağış Depo Yönetimi ve Dağıtım Hizmet Grubu sorumlusu olarak Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığının finanse ettiği 1.003 sosyal yardımlaşma ve dayanışma vakfı bulunmaktadır. Bu vakıflar tarafından afet ve acil durumlardan etkilenen vatandaşların gıda, giyim, barınma vb. temel ihtiyaçlarının giderilmesi için Aile ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlükleri ile Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarının (SYDV) oluşturduğu gönüllü Afet Acil Sosyal Yardım (ASYA) ekibi afet ve acil durum hâlinde aynı bağışların önceden belirlenen depolarda toplanması ve tasnif edilmesi ile sosyal yardımların hızlı bir şekilde afet bölgesine ulaştırılması ve dağıtılmasını sağlamaktadır.

TAMP'ta Psikososyal Destek Hizmet Grubu'nun sorumlulukları çerçevesinde afet ve acil durumlarda ortaya çıkabilecek psikolojik sarsıntıları önlemek, bu durumlardan etkilenenleri normal yaşamlarına geri dönüş süreçlerinde

desteklemek ve gelecekte ortaya çıkması muhtemel benzer olaylarla mücadele edebilmelerini sağlamak üzere Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığınca psikososyal destek hizmetleri sunulmaktadır.

Afet sonrası dönemde afet bölgesinin iyileştirilmesi, önceki durumuna geri dönebilmesi ve maruz kalınan zararların telafi edilmesi için çalışmalar yürütülürken toplumsal düzeyde birlik ve beraberliğin de yeniden temin edilmesinin önemi çok büyüktür. Bu bağlamda psikososyal destek ekipleri, afet mağdurlarının bireysel olarak güçlenmelerini sağlamanın yanı sıra toplumsal dayanışma ve birlikteliğin de tesis edilmesi için yoğun çaba sarf etmektedir. Verilen hizmetlerde sürdürülebilirliğin sağlanması ve etkili hizmet sunumuyla kalıcı çözümler elde edilmesi amaçlanmakta ve afet ve acil durumların oluşturduğu yıkıcı sonuçların telafi edilerek iyileşme, gelişme ve kendi kendine yetebilme kapasitesinin geri kazanılması ve toplumsal bağların güçlendirilmesi temel odağa yerleştirilmektedir.

6 Şubat 2023'te Kahramanmaraş merkezli gerçekleşen iki büyük deprem yaklaşık 14 milyon vatandaşımızın yaşadığı illerde ağır yıkıma yol açmış iki afetin peş peşe yaşanması tabloyu daha da ağırlaştırmıştır. Afetin yaşandığı ilk andan itibaren deprem bölgesindeki şehirlere ulaşmak için merkez ve taşra teşkilatımız seferber edilmiştir.

Bakanlığımızın yatılı bakım kuruluşları olan çocuk evleri siteleri, çocuk evleri, engelli bakım rehabilitasyon merkezleri, kadın konukevleri, yaşlı bakım rehabilitasyon merkezleri ve huzurevlerimizden hizmet alan 2.610 kişi güvenli bölgelerdeki kuruluşlara nakledilmiştir.

Aynı Bağış Depo Yönetimi ve Dağıtım Çalışma Grubu olarak Bakanlığımız sorumluluğundaki faaliyetleri yürütmek üzere 1.300 kişilik ASYA ekibi kurulmuştur.

Afetin etkilerinin yoğun yaşandığı dönemde vatandaşlarımızın acil ihtiyaçlarını ivedilikle karşılayabilmek amacıyla sahaya yönelik gerçekleştirdiğimiz faaliyetler şöyledir:

- Sadece depremzede vatandaşlarımız için SYDV'lere 1 milyar 850 milyon TL ödenek gönderildi.
- Kurumsal ve bireysel bağışların kabul edilip dağıtımların koordine edildiği 72 ulusal ve 16 uluslararası aynı bağış deposu kuruldu.
- Deprem bölgelerinde 206, deprem bölgesi dışındaki illerde ise 94 adet sosyal market oluşturuldu.
- Deprem bölgesinde 14 mobil sosyal market tırını faaliyete geçirildi.
- 27 ayrı kadın giyim ve bebek bakım çadırıyla depremzede vatandaşlarımızın ihtiyaçları karşılandı.
- Aynı bağışların ulaştırılması için hava araçlarıyla 487 sefer tertip edildi.
- Yine bu süreçte 37 binden fazla yardım tırı aynı yardım depolarına ulaştırıldı.

Psikososyal destek ekipleri (PSD) depremin hemen ardından hastanelerde, çadır alanlarında ve vatandaşlarımızın barındığı diğer alanlarda ihtiyaç tespiti, psikolojik ilk yardım, bireysel görüşmeler öncelikli olmak üzere psikososyal destek çalışmalarına başlamıştır. PSD ekipleri 2023 yılı sonuna kadar deprem bölgesinde ve deprem bölgesi dışındaki illerde bulunan 4 milyon 123 bin kişiye psikososyal destek hizmeti kapsamında ulaşmıştır. Sahada psikososyal destek hizmetlerinde görev yapan personele, etkin ve nitelikli çalışmalar yapabilmeleri adına psikososyal destek eğitimleri ve süpervizyon desteği sağlanmıştır.

Afet bölgelerine “Kadın Kooperatifleri İş Atölyesi” adıyla kadınların becerilerini geliştirebileceği, ailelerinin ihtiyaçlarını karşılayabileceği ve depremin olumsuz etkilerinden uzaklaşarak meşgul olabilecekleri alanlar oluşturulmuştur.

Deprem nedeniyle ailesinden ayrı düşmüş veya refakatçisi olmayan çocuklar için AFAD, Adalet Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı ve Millî Eğitim Bakanlığıyla çok sıkı iş birliği sağlanmıştır. Çocuklarla ilgili ihbar, talep ve bildirimlerin alınabilmesi için Bakanlığımız uhdesinde 7/24 aktif hizmet veren “Çağrı Merkezi” oluşturulmuştur. Deprem sürecinde enkaz altından çıkarılmış yakınlarına ulaşamayan (refakatçisi olmayan), kimliksiz, kendini ifade edemeyen veya vefat ettiği tespit edilen çocuklara ilişkin güncel bilgiler, kamuoyunu doğru bilgilendirmek amacıyla Bakanlığımız resmî sosyal medya hesaplarından şeffaf bir şekilde düzenli paylaşılmıştır. Deprem felaketi nedeniyle ailesinden ayrı düşmüş/ refakatçisi olmayan 1.912 çocuğun bilgisi Bakanlığımız Afet Yönetim Çocuk Modülü’nde kayıt altına alınmıştır. Yapılan kimlik kontrolü, kimliklendirme ve ilgili uzman çalışmaları sonucunda 1.874 çocuk ailesine veya aile yakınlarına teslim edilirken 6 çocuk aile odaklı hizmetlerden faydalandırılmıştır, hâlen hastanede tedavi gören 1 çocuk da yakından takip edilmektedir. Afettede 15 çocuk Bakanlığımıza bağlı kuruluşlarda bakım ve koruma altındadır. Kayıtlarımızdaki 16 çocuk da vefat etmiştir. Kimliği belirlenemeyen çocuk bulunmamaktadır.

Depremden etkilenen çocuklarımızın risk ve ihtiyaçlarının belirlenmesine yönelik takip ve izleme çalışmaları Öksüz ve Yetim Hizmet Birimlerimiz ve Çocuklar Güvende Ekiplerimiz aracılığıyla yapılmaktadır.

Engelli vatandaşlarımız için Bakanlığımız koordinasyo-

nunda işaret dili tercümanlarından oluşan 120 kişilik ekip, depremden etkilenen işitme engelli bireylerle daha hızlı iletişim kurmak, ihtiyaçlarını karşılamak ve diğer kurumlara/kuruluşlara bağlı ekiplerle iletişimlerini sağlamak üzere sahada etkin şekilde yer almıştır.

Depremden etkilenen engelli bireylerin sosyal içermeci bakış açısıyla toplumsal yaşama katılımlarını temin ederek deprem sonrası günlük rutine dönüşlerini kolaylaştırmak için sosyalleşmeleri ve nitelikli vakit geçirmeleri amacıyla 6 Mola Evi hizmete açılmıştır.

Depremden etkilenen vatandaşların ihtiyaçlarının karşılanması, psikososyal destek hizmetleri verilmesi, çadır ve konteyner kentlerde kalan çocuk ve gençlere yönelik faaliyetler yürütülmesi, deprem bölgelerinde çocuk ve aile dostu merkezlerin kurulması amacıyla Bakanlığımız ile sivil toplum kuruluşları arasında “İş Birliği Protokolleri” imzalanmıştır.

Bakanlığımız, yaygın taşra teşkilatı ve yetkin personel kadrosuyla 6 Şubat Depremleri sonrasında iyileştirme, geliştirme ve zarar azaltma hususunda afetin etkilerinin azaltılması ve bertaraf edilmesinde etkin bir rol oynamıştır. Sahada hâlen aktif bir şekilde çalışmakta olan Bakanlığımız depremden etkilenen vatandaşlarımıza destek olmaya devam etmektedir.

Yaşanan Depremlerin Ardından İnşa Edilen Kalıcı Konutlar ve Yapılan Çalışmalar

Ömer Bulut

Dr., TOKİ Başkanı

Ülkemiz topraklarının üçte ikisi deprem kuşağı içinde, nüfusun büyük bir çoğunluğunun yaşadığı şehirler de şiddetli deprem tehdidi altında bulunmaktadır. O kadar ki birçok şehrimiz dünya genelinde deprem riski en yüksek kentler arasında yer almaktadır.

Son çeyrek asır içinde meydana gelen 1999 Marmara Depremi, 2011 Van Depremi, 2020 Elazığ ve Malatya Depremi ile İzmir Depremi ve son olarak 6 Şubat'ta yakın tarihimizin en büyük felaketi olan Kahramanmaraş Depremleri sonucunda büyük hasar ortaya çıktı, binlerce hayat yitirildi, milyarlarca liralık mali kayıp oluştu ve yüz binlerce konut oturulamaz hâle geldi.

23 Ekim 2011'de Van ilimizi ve 9 Kasım 2011'de Van-Edremit'i vuran 7.2 şiddetindeki iki ayrı depremde büyük can ve mal kayıpları yaşandı, 48.689 konut, iş yeri ve ahır yıkık ve ağır hasarlı duruma geldi. Toplu Konut İdaresi (TOKİ) ile AFAD arasında konutların inşasına yönelik yapılan protokol sonrasında 22.576 konteynerin geçici

yerleşime başlanmasının peşi sıra kalıcı konutlarının temeli atıldı ve 10 ay gibi kısa bir süre içinde 17.500 adet güvenli ve sağlam konut ile 30 ilkokul, ortaokul ve lise binası dâhil çok sayıda sosyal donatı inşa edildi.

24 Ocak 2020'de merkez üssü Sivrice olan 6.8 büyüklüğündeki depremin etkilediği başta Elazığ ve Malatya olmak üzere birçok ilimizde gerçekleştirilen hasar tespit çalışmalarında 15.382 konutun ağır hasarlı ve yıkık olduğu belirlendi. Depremin ardından kısa süre içinde Elazığ ve Malatya'da 5.450'si ahırlı köy evi olmak üzere toplam 32.852 konutun yapımı tamamlanarak vatandaşlarımıza teslim edildi.

30 Ekim 2020'de İzmir'de meydana gelen 6.6 büyüklüğündeki depremde 116 vatandaşımız hayatını kaybetti, 4.556 konut yıkık ve ağır hasarlı hâle geldi. Ancak bu deprem İzmir'de büyük bir kentsel dönüşüm sürecinin de öncüsü oldu; toplamda 5.061 konut vatandaşlara teslim edildi.

Yüzyılın Felaketi: Kahramanmaraş Depremi

6 Şubat 2023'te meydana gelen Kahramanmaraş merkezli depremler sonrasında afet bölgesinde ortaya çıkan acil barınma ihtiyacına yönelik gereken tedbirlerin hızla alınması ve depremzede vatandaşlarımızın mağduriyetlerine acilen çözüm getirilmesi zorunluluğu doğdu.

6 Şubat depremlerinden önce bu 11 ilimizde TOKİ tarafından inşa edilen 168 bin konut ve sosyal donatılar depremlerde zarar görmedi, TOKİ teknik yeterliliği ve uygulama kabiliyetiyle çok şükür bu büyük felaketten alınının aklıyla çıktı ve vatandaşın güvenini bir daha kazandı.

76 Bin deprem konutu, Cumhurbaşkanımızın katılımıyla teslim edildi.

Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığımızın koordinasyonunda, kalıcı konutların yapım sürecinin hızlı ve kontrollü bir şekilde başlatılması amacıyla öncelikle hasar tespit çalışmaları tamamlandı. Ardından yeni konutlar için alan tespiti ve rezerv alanların değerlendirilmesi çalışmaları yapıldı.

Bununla birlikte, AFAD tarafından, depremde etkilenen 11 il ve ilçede 400.904 konut ve 40.486 işyeri olmak üzere toplam 441.390 hak sahibi belirlendi.

Zemin Etüd Çalışmaları ve Yer Seçimi

Depremi hemen sonrasında bölgede TOKİ tarafından kendi arsaları üzerinde zemin etüd çalışmalarına ivedilikle başlandı, zemin araştırma konusunda uzman firmalar aracılığıyla sondaj çalışması yaptırıldı. Üniversitelerden araştırmacılar ve bakanlık personeliyle alandaki çalışmalar titizlikle takip edildi ve toplamda 150'den fazla lokasyonda zemin incelemesi yapıldı. Çalışmalar kapsamında mikro bölgeleme ve imara esas jeolojik-jeofizik-jeoteknik raporlar hazırlandı ve bu çalışmalar zemin etütlerine yön verdi.

Yer seçimi çalışmaları kapsamında taşıma gücü ve sıvılaşma dâhil yer altı su seviyesinin yüksek olduğu yerlerde yapılaşmadan vazgeçilip daha çok zeminin sağlam olduğu, kayalık, kireçtaşı olan bölgeler seçildi. Arazinin yapısına göre söz konusu jeolojik, jeofizik, jeoteknik, hidrojeolojik, sismotektonik ve morfolojik incelemeler yapılarak bu incelemeler başta Deprem

Yönetmeliği olmak üzere yürürlükteki kanun ve yönetmelikler dikkate alınarak projelendirme çalışmalarına veri oluşturdu.

Konutların %80'i TOKİ tarafından İnşa Ediliyor

TOKİ tarafından üretilen konutlar, yatay mimari esas alınarak şehrin sosyolojisine, kültürel ve demografik yapısına, yerel mimari dokuya uyumlu ve vatandaşın

Gaziantep Islahiye Deprem Konutları

Hatay Payas Deprem Konutları

ihtiyacına uygun bir şekilde, merkeze yakın rezerv alanlarda yapılmaktadır. Bu alanlarda zemin etüdü çalışmaları ve zemin incelemeleri tamamlandı.

Ardından Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığımızın koordinasyonunda afetten 15 gün sonra kalıcı konutların ihale çalışmalarına başlandı. Bu süre

Kahramanmaraş Elbistan Deprem Konutları

Malatya Deprem Konutları

içinde 395.649 konut ve 37.156 ticari alan olmak üzere toplam 432.805 bağımsız birimin yapımı sürdürülmekte olup bu konutların %80'i Toplu Konut İdaresi tarafından inşa edilmektedir.

Bugüne kadar bu illerde 76 bin konut vatandaşlarımıza teslim edilmiş olup, 2025 yılında da bütün konutların bitirilmesi hedeflenmiştir.

TOKİ, konutların inşa aşamasında radye temel, tünel kalıp taşıyıcı sistem, yüksek beton dayanımı gibi depreme karşı davranış bakımından en iyi çözümleri kullanmakta ve kat yüksekliklerini sınırlandırmaktadır.

Depremde yıkılan şehirlerimizi yeniden daha sağlıklı ve güvenli olarak inşa etmek, vatandaşlarımızı bir an önce ev sahibi yaparak sıcak yuvalarına kavuşturmak için çalışmalar hızla devam etmektedir.

Sonuç olarak TOKİ, 20 yıl içinde yaklaşık 5 milyon vatandaşımızın ikamet ettiği 1 milyon 371 bin konut ve 42 bin sosyal donatıyı üreterek deprem öncesi tedbirin birinci basamağını teşkil eden mevcut konut stoğunun yenilenmesine büyük katkı sağlamaktadır.

Meteorolojik Afetler ve Türkiye Geneli Meteorolojik Afet Değerlendirmesi

Volkan Mutlu Coşkun

Meteoroloji Genel Müdürü

Dünyada süre gelen doğa olayları, insanların yaşamını önemli ölçüde olumsuz etkilediğinde doğa kaynaklı afet olarak nitelendirilmektedir. Birleşmiş Milletler tarafından doğa kaynaklı afetler, toplumun sosyoekonomik ve sosyokültürel faaliyetlerini ciddi şekilde aksatan, can ve mal kayıplarına neden olan fakat yerel imkânlarla da baş edilemeyen doğa olayları olarak tanımlanmıştır.¹

Doğa kaynaklı afetler sonucunda can ve mal kayıplarının yanı sıra milyonlarca insan yer değiştirmek zorunda kalmaktadır. Bunun ülke ekonomilerine getirdiği zarar çok yüksek miktarlara ulaşmaktadır.

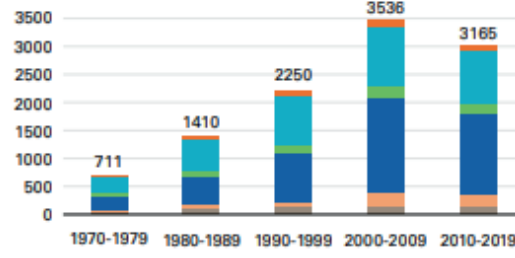
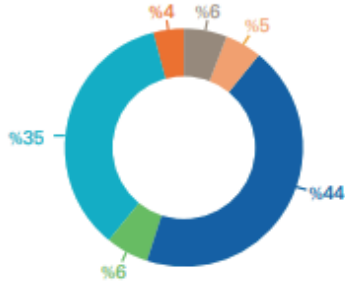
Doğa kaynaklı afetlerin büyük bölümünü meteorolojik afetler oluşturmaktadır. Orman yangınları, tarımsal zararlıların istilaları, kuraklık, çölleşme, göl ve deniz suyu seviyesi yükselmeleri, çığ ve seller hava şartlarıyla yakından ilişkili doğa kaynaklı afetlerdir. Yağışlar, şiddetli yerel fırtınalar, tropikal fırtınalar, fırtına kabarması, şiddetli kış şartları, kırağı, don ise hava şartları sebebiyle doğrudan oluşan afetlerdir. Meteorolojik şartlarla doğrudan ve dolaylı ilişkili doğa kaynaklı afetlerin tümü, meteorolojik afetler veya meteorolojik karakterli doğa kaynaklı afetler olarak adlandırılır.^{2,3,4}

Son yıllarda dünyanın birçok bölgesinde şiddet, etki, süre ve oluştuğu yer bakımından eşi ve benzeri olmayan çok sayıda hava olayı meydana gelmektedir. Bu olaylar, dünya üzerindeki canlı yaşamını ve toplumların sosyoekonomik gelişimini de tehdit etmektedir. Dünya Meteoroloji Örgütü'nün [World Meteorological Organization (WMO)] 2021 yılında yayınladığı *WMO Atlas of Mortality and Economic Losses From Weather, Climate and Water Extremes* raporunda Dünya genelinde 1970-2019 yılları arasında hava, iklim ve su kaynaklı 11.072 doğal afetin meydana geldiği ve bu afetler sonucunda 2.064.929 can kaybı ile yaklaşık 3,6 trilyon ABD doları ekonomik zarara neden olduğu vurgulanmaktadır.⁵

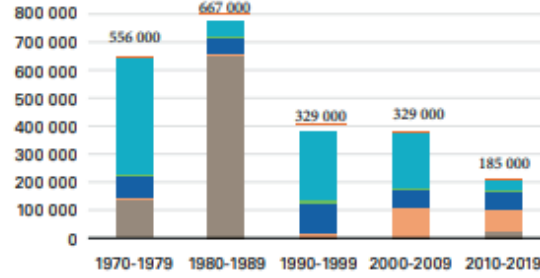
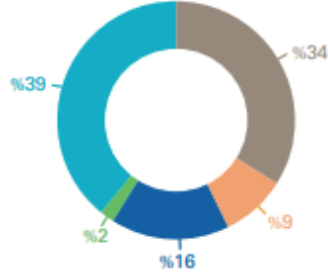
Acil Durumlar Veri Tabanı [The Emergency Events Database (EM-DAT)] kayıtlarına göre bu dönem içerisinde kaydedilen tüm afetlerin (teknolojik afetler dâhil) % 50'sini, can kayıplarının % 45'ini ve ekonomik kayıpların % 74'ünü hava, iklim ve su kaynaklı şiddetli hava olaylarının neden olduğu meteorolojik afetler oluşturmaktadır.⁶

Dünya Geneli 1970-2019 Yılları Meteorolojik Afetler ve Etkileri

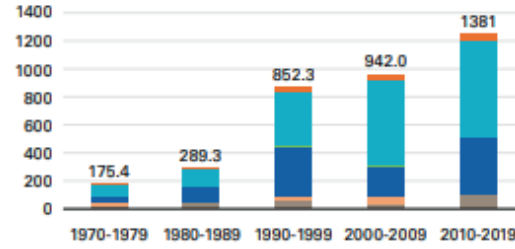
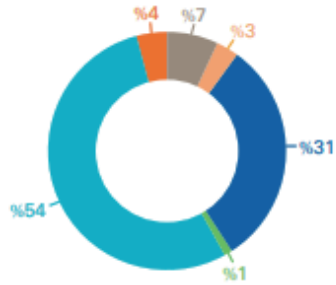
Rapor edilen afet sayısı
Toplam = 11 072 afet

Rapor edilen can kaybı
Toplam= 2 064 929 can kaybı

Rapor edilen ekonomik kayıplar (milyar ABD\$)
Toplam= 3,6 trilyon ABD\$

■ Kuraklık ■ Ekstrem sıcaklık ■ Sel ■ Heyelan ■ Fırtına ■ Kırsal yangın

Şekil 1: 1970-2019 yılları Meteorolojik Afet Sayıları ve Kayıplar

Türkiye Geneli Meteorolojik Afet Değerlendirmesi

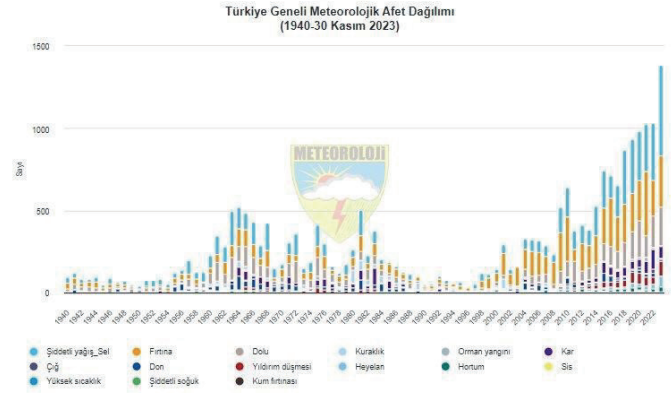
Türkiye, tropikal fırtınalar ve aktif volkanlar hariç, dünya genelinde görülen doğa kaynaklı afetlerin büyük bir kısmına maruz kalabilen bir ülkedir. Tüm dünyada olduğu gibi büyük bir coğrafya ve farklı iklim bölgelerine sahip Türkiye’de de başta kuraklık ve seller olmak üzere meteorolojik ve hidrolojik afetler sıkça meydana gelmekte ve ciddi can ve mal kayıplarına yol açmaktadır.¹

Şekil 2: Türkiye’de 1 Ocak-30 Kasım 2023 Yılı içinde Meydana Gelen Meteorolojik Afetler Dağılımı

Türkiye’de 1 Ocak-30 Kasım 2023 döneminde meteorolojik afetler en fazla Muğla, İzmir, Manisa, Balıkesir, Kastamonu, Çorum ve Van illerimizde meydana gelmiştir. Bu dönem içerisinde yurdumuzda Karadeniz bölgesi, İç Anadolu bölgesi, Ege bölgesi, Marmara bölgesi ve Doğu Anadolu bölgesinde meteorolojik afetler daha fazla görülmüştür.

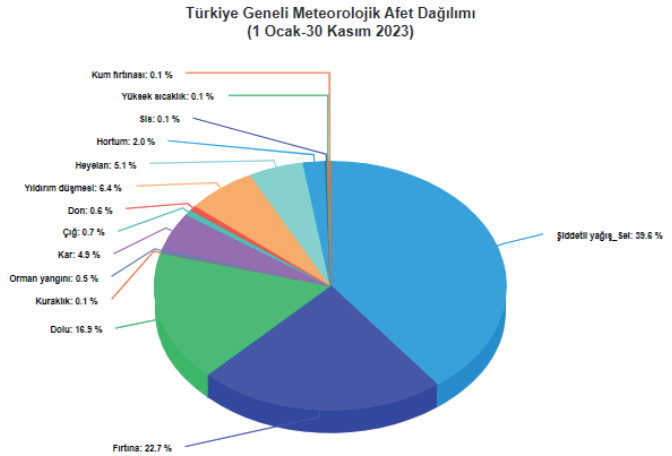
Şekil 3: 1940-30 Kasım 2023 Yılı Meteorolojik Afetler Uzun Yıllar Dağılımı

1940-30 Kasım 2023 yılı içerisinde uzun yıllar dağılımında son yıllarda meteorolojik afet sayılarında ciddi bir artış söz konusudur. 1 Ocak-30 Kasım 2023 döneminde 1385 meteorolojik afet kaydedilmiştir.

1 Ocak-30 Kasım 2023 döneminde en fazla görülen meteorolojik afet şiddetli yağış ve seldir. Şiddetli yağış ve selin tüm meteorolojik afetler içindeki payı %39,6’dır. Bu dönem içerisinde yine fırtına %22,7, dolu %16,9, yıldırım düşmesi %6,4 ve heyelan %5,1, kar %4,9 oranında gerçekleşmiştir.

Şekil 4: Türkiye’de 1 Ocak-30 Kasım 2023 Yılı içinde Meydana Gelen Meteorolojik Afetler Dağılımı (%)

Meteorolojik Afetlerin Değerlendirilmesi

Bu bölümde Türkiye’de yıl içerisinde en fazla meydana gelen şiddetli yağış/ sel, fırtına, dolu, yıldırım düşmesi, heyelan ve kar hadiselerinin ülke genelinde il bazlı değerlendirmeleri yapılmıştır.

Şiddetli Yağış/Sel

1 Ocak-30 Kasım 2023 tarihleri arasında Türkiye’de şiddetli yağış-sel afetinin en fazla görüldüğü il Manisa’dır. Bu ili İzmir, Balıkesir, Kütahya, Nevşehir, Çorum ve Elazığ illeri takip etmektedir.

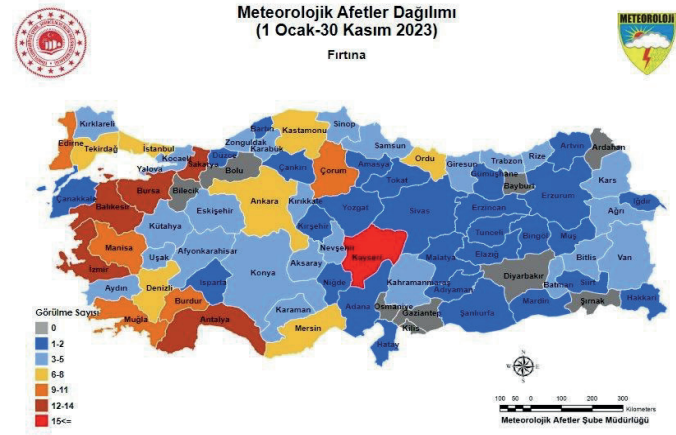

Şekil 5: Türkiye’de 1 Ocak-30 Kasım 2023 Yılı içinde Meydana Gelen Şiddetli Yağış-Sel Afeti Dağılımı

Fırtına

1 Ocak-30 Kasım 2023 tarihleri arasında fırtına afetinin en fazla görüldüğü il Kayseri’dir. Bu ili Antalya, İzmir, Balıkesir, Bursa, Sakarya illeri takip etmektedir.

Şekil 6: Türkiye’de 1 Ocak-30 Kasım 2023 Yılı içinde Meydana Gelen Fırtına Afeti Dağılımı

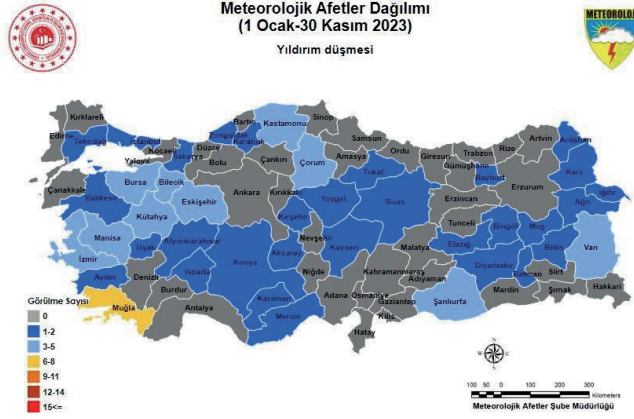
Dolu

1 Ocak-30 Kasım 2023 tarihleri arasında ülkemizde görülen dolu afeti sıralamasında Kars ilimiz ilk sırada yer almaktadır. Bu ili sırasıyla Kastamonu ve Çorum illeri izlemektedir.

Şekil 7: Türkiye’de 1 Ocak-30 Kasım 2023 Yılı içinde Meydana Gelen Dolu Afeti Dağılımı

Yıldırım

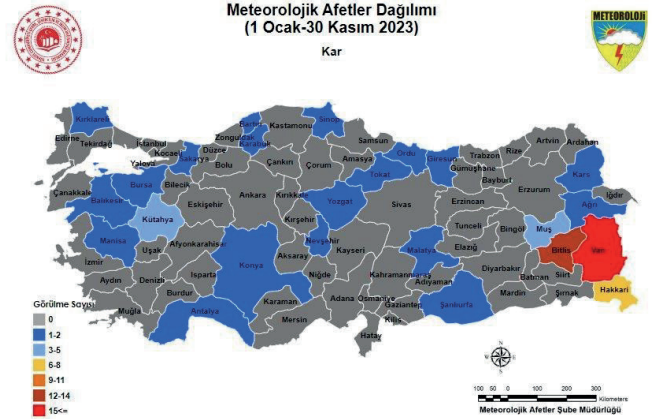
1 Ocak-30 Kasım 2023 tarihleri arasında yıldırım afeti en fazla Muğla ilimizde görülmüştür.

Şekil 8: Türkiye’de 1 Ocak-30 Kasım 2023 Yılı içinde Meydana Gelen Yıldırım Afeti Dağılımı

Kar

1 Ocak-30 Kasım 2023 tarihleri arasında yoğun kar yağışı afeti en fazla Bitlis ve Van illerinde görülmüştür.

Şekil 10: Türkiye’de 1 Ocak-30 Kasım 2023 Yılı içinde Meydana Gelen Kar Afeti Dağılımı

Heyelan

Şekil 9: Türkiye’de 1 Ocak-30 Kasım 2023 Yılı içinde Meydana Gelen Heyelan Afeti Dağılımı

1 Ocak-30 Kasım 2023 tarihleri arasında heyelan afeti en fazla Artvin ilimizde görülürken bu ilimizi Sakarya ve Zonguldak takip etmektedir.

Sonuç ve Değerlendirme

Meteorolojik kaynaklı afetler insanlık tarihi boyunca her zaman olmuştur ve olmaya devam edecektir. Bu tür afetlerin neden olduğu insani ve maddi kayıplar, sürdürülebilir kalkınmanın önündeki en büyük engeldir. Meteorolojik afetleri, deprem ve volkan patlaması gibi diğer doğal afetlerden ayıran en önemli özellik meteorolojik afetlere sebep olabilecek doğa olaylarının önceden tahmin edilebilir olmasıdır. Doğru tahmin ve uyarıların kolayca anlaşılabilir bir formatta yayınlanması hayati önem arz etmektedir.

Meteoroloji Genel Müdürlüğü, Afet Riski Azaltma faaliyetleri kapsamında diğer uluslararası, bölgesel ve ulusal kuruluşlarla bütünleşik ve eş güdümlü bir şekilde çalışmalarını devam ettirmektedir. Meteorolojik hadiselerin sebep olduğu olumsuz etkilerin azaltılması, zarar ve kayıpların en aza indirilmesi, vatandaşların ve ilgililerin gerekli tedbirleri almasına yönelik bilgilerin kamuoyuna duyurulması amacıyla meteorolojik uyarılar hazırlanmaktadır.

Vatandaşlarımız ve yetkililerle paylaşılan meteorolojik uyarılar, meteoUYARI sistemine uyarlanmış ve 9 Şubat 2019 tarihinden itibaren vatandaşlarımız ve yetkililerin hizmetine sunulmuştur.

- 1 Kadioğlu, M. (2012). *Türkiye’de iklim değişikliği risk yönetimi*. Türkiye’nin iklim değişikliği II. ulusal bildirimini hazırlanması projesi yayını, Ankara.
- 2 Kadioğlu, M. (2007). *TMMOB İnşaat Mühendisleri Odası Sel-Heyelan-Çiğ Sempozyumu bildiriler kitabı*, s.186-197, Samsun.
- 3 Kadioğlu, M. (2008). Sel, heyelan ve çiğ için risk yönetimi. içinde: *Afet Zararlarını Azaltmanın Temel İlkeleri*, Ankara: JICA Türkiye Ofisi, s. 251-276
- 4 Ceylan, A., ve Kömüşcü, A.Ü. (2008). Meteorolojik karakterli doğal afetlerin uzun yıllar ve mevsimsel dağılımları, *İklim Değişikliği ve Çevre*, 1(1), s.1-10
- 5 World Meteorological Organization (WMO). *Atlas of mortality and economic losses from weather, climate and water extremes (1970–2019)* <https://wmo.int/publication-series/atlas-of-mortality-and-economic-losses-from-weather-climate-and-water-related-hazards-1970-2021> (Erişim Tarihi: 19.03.2024).
- 6 CRED&UNDRR. (2020). *Human cost of disasters; an overview of the last 20 years (2000-2019)* <https://www.undrr.org/publication/human-cost-disasters-overview-last-20-years-2000-2019> (Erişim Tarihi: 19.03.2024).

UMKE ve 2023 Faaliyetleri

Şükrü Yorulmaz

Sağlık Bakanlığı Acil Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü

Ulusal medikal kurtarma ekipleri yani toplumun bildiği adıyla UMKE olarak 2023 yılına başlarken kalplerimizden geçen sadece tatbikatlar yapmak ve yılı daha fazla UMKE gönüllüsüyle kapatmaktı. Ancak 6 Şubat gecesi saat 04.17'de gerçekleşen ve 500km²lik alanı etkileyen yakın tarihin gördüğü en yıkıcı depremlerin karşısında UMKE, kurulduğu günden beri meydana gelen her afette olduğu gibi bu afette de 15 bin gönüllüsüyle seferber olup en kısa sürede vatandaşlarımızın yardımına koştu.

Son yıllarda gerek ülkemizde gerekse yakın coğrafyamızdaki afetlerin sıklık ve şiddetinin arttığı fark ediliyor. Bir deprem ülkesi olan Türkiye'de peş peşe gelen Elâzığ ve İzmir depremleri bir tarafa çok geniş bir alanda etkili olan orman yangınları ve bu yangınlar bitmeden Karadeniz Bölgesi'ni vuran sel felaketleri de gelecek dönemde küresel iklim değişikliğine bağlı afetlerin ne derece zorlu olacağını habercileri oldu. Afetler karşısında insanlık bir bütündür diyerek bizzat yüzleşmek zorunda kaldığımız bu afetlere hem yakın hem de uzak coğrafyalarda gerçekleşen doğa kaynaklı veya savaş gibi insan kaynaklı afetleri de eklediğimizde afete hazırlıklılığın ne derece elzem olduğunu bir kez daha idrak ettik. Bu idrakte insani yardımın bir parçası olan UMKE ekiplerinin sorumluluğunun büyüklüğünü de tekraren kabul ve tasdik etmiş olduk.

İnsanın olduğu her yerde sağlık hizmetine ihtiyaç duyulmaktadır, Sağlık Bakanlığına bağlı UMKE ekipleri de sağlık hizmetine ihtiyaç duyulan her yerde olmaya azami gayret göstermektedir. Hangi koşullarda ve nerede olduklarına bakmaksızın afet ve acil durumların etkilediği insanlara acil sağlık ve medikal kurtarma hizmeti veriyoruz. Ülkemizde ve dünyada acil durumlara hızlı müdahale etme esnekliğiyle en yüksek risk altındaki kişilere tıbbi hizmet sunuyor, yerel sağlık sistemlerini güçlendirip destek oluyoruz. UMKE olarak gerçekleştirdiğimiz eğitim ve tatbikatlar yaptığımız her şeyin temelini oluşturuyor. Çok büyük afetlerle mücadele etmek zorunda kaldığımızda bile geçerli koşullar doğrultusunda güncelleyip tasarladığımız eğitim ve tatbikatlarımızın istisnasız bütün UMKE personeline uygulanmasını muhakkak sağlıyoruz.

Afet olaylarının her an her yerde ortaya çıkabilme potansiyeli, uzak coğrafyalardakiler de dâhil olmak üzere herhangi bir afete zamanında müdahale edebilme yeteneğini etkili bir acil durum müdahalesi için olmazsa olmaz kılmaktadır. Zira afet müdahalesinin çoğu zaman saatlerle ölçülen akut aşaması (çoğu hayatın kurtarılabilceği ve yaşamı tehdit eden hastalıkların kontrol altına alınabileceği kısa fırsat penceresi) göz önünde bulundurulduğunda konuşlanma hızı kritik önem taşıyor. Çağrı üzerine oluş-

turduğu gönüllü sağlık personelinden müteşekkil ekibi, konusunda deneyimli ve önceden hazırlığı ve konumlandırılması yapılmış güçlü lojistik yapısı ve DST EMT 2 sınıflandırmasıyla UMKE, hızlı ve güvenilir bir sağlık hizmeti sunumuyla hak edilmiş bir üne sahiptir.

Pazarcık ve Elbistan merkezli 7.7 ve 7.6 büyüklüğündeki depremlerden 11 şehrimiz ve 13.5 milyon insanımız etkilendi. Depremin vurduğu illerimizde içinde 448 sağlık çalışanın da bulunduğu 50 binden fazla vatandaşımız

hayatını yitirirken 100 binden fazlası ancak yaralı olarak kurtarıldı. UMKE ekipleri olarak yaralı tahliyesinde güçlükler çıkartan hasar görmüş yollara ve mevsimin getirdiği olumsuz hava koşullarına ve rağmen 51.665 hasta ve yaralı afetzedeyi kara, deniz ve hava yoluyla deprem bölgesinden tahliye ettik. Kuşkusuz bu tahliye işlemleri diğer resmi kurumlarımızın çok değerli iş birlikleri sayesinde gerçekleşti. Hava yoluyla 2.580, kara yoluyla 48.758, ve deniz yoluyla 327 hasta ve yaralıyı deprem bölgesinden ülkemizin farklı şehirlerindeki hastanelere sevk ettik.

Fotoğraf: AA, Adsız Günebakan

6 Şubat Depremleri'nin Seviye 4 afet ilan edilmesiyle beraber uluslararası sağlık ekipleri harekete geçerek depremin 3. gününden itibaren sağlık desteği için ülkemize geldiler. Depremin ilk gününden itibaren 1.810 acil yardım ambulansı, 245 UMKE medikal kurtarma aracı ve 16 hava ambulansı ile 15.883 UMKE ve sağlık personeli deprem bölgesinde görev aldı. Depremin ilk saatleriyle kuruluma başlanan 176 Acil Müdahale Ünitesi afet bölgesinin tamamına hizmet verecek şekilde yapılandırıldı. Aynı zamanda 23'ü yabancı acil tıbbi yardım ekiplerinin [emergency medical team (EMT)] kontrolünde olmak üzere 34 sahra hastanesi kuruldu ve bu hastanelerde 590.468 hasta tedavi altına alındı.

Yabancı EMT'lerin depremden yaklaşık 40 gün sonra ülkemizden ayrılmalarının akabinde UMKE tarafından kurulan tam donanımlı ameliyathaneye ve mobil tomografi cihazına sahip sahra hastanelerimiz sağlık hizmeti vermesi bir süre daha sürdürdü. Sağlık Bakanlığına bağlı UMKE ekipleri enkazlarda sunduğu medikal kurtarma hizmetleri ile kurup işlettiği sahra hastanelerine ilaveten depremin akut döneminde yaptığı köy taramalarıyla tıbbi gereklilikler başta olmak üzere ihtiyaç duydukları her konuda depremzedelerin yanında olmuştur.

UMKE ekipleri, eğitim ve tatbikatların motivasyonları ve çalışma disiplinleri üzerindeki olumlu etkisi dâhil bütün faaliyetlerine faydasının, böylesine büyük bir afete müdahalede kanıtlanmasından sonra DSÖ'yle birlikte yurt dışından gelen mobil laboratuvar ekipleri ile Hızlı Yanıt Mobil Laboratuvar [Rapid Response Mobile Laboratory (RRML)] tatbikatını 19-22 Haziran tarihleri arasında gerçekleştirdi. Keza AFAD'ın ve diğer ulusal kurumlarımızın yanında Avrupa Birliği Sivil Koruma Havuzu [European Civil Protection Pool (ECPP)] ile AB ülkelerinden Portekiz, Almanya,

Romanya, Polonya'nın katılımıyla 17-22 Eylül tarihleri arasında gerçekleştirdiğimiz Uluslararası Çanakkale AB Modex tatbikatında da büyük bir başarı gösterdik.

Çanakkale Modex tatbikatını gerçekleştirdiğimiz süre zarfında Libya'nın Derne şehrindeki sel felaketi nedeniyle görevlendirilen UMKE ekipleri Libyalı kardeşlerimize sağlık desteği sundu. Bölgede UMKE selin etkilediği enkaz alanlarında acil müdahale üniteleri kurarken UMKE-ATAK ekipleriyle de vatandaşlara ve kurtarma ekiplerine sağlık hizmet desteği sundu. Aynı zamanda Derne şehrinde selden etkilenmeyen ama sağlık alt yapısı ciddi zarar gören bölgelere 2 adet tam donanımlı sahra hastanesi kurup sağlık hizmet sunumuna buralarda devam ettirmiştir.

Eylül ayında Kırklareli'nde meydana gelen sel felaketinden ötürü AFAD koordinasyonundaki müdahale çalışmalarına katılım sağlandı ve gerek UMKE-ATAK ekiplerinin ulusal arama kurtarma ekiplerine verdiği arama kurtarma desteğiyle gerekse UMKE ekiplerinin afetzedelere sunduğu acil sağlık hizmetiyle afet bölgesinde faaliyet gösterildi.

Sağlık Bakanlığı UMKE ekipleri Filistin'de Gazzeli sivilere yönelik saldırılarda yaralananlar için bölgeye tam donanımlı sahra hastaneleri, ambulanslar ve UMKE hizmet araçları sevk ederken aynı zamanda yaralı ve kanser hastalarının bölgeden ülkemize tahliyesinde kritik rol aldı.

Her geçen gün artan sayısıyla UMKE gönüllüleri, ülkemizde ve dünyada afetzedelerin yardımına koşmak için gece gündüz demeden her türlü afet hazırlığını sürdürmektedir.

DASK Perspektifinden 2023

Selva Eren

Türk Reasürans A.Ş. ve DASK Genel Müdürü

Doğal Afet Sigortaları Kurumu (DASK) olarak kuruluşumuzdan bu yana olduğu gibi 2023 yılında da üzerimize düşen görev ve sorumlulukları yerine getirmek için tüm gücümüzle çalıştık. 2023, hepimiz için zor geçen ve derin izler bırakarak yaralar açan büyük deprem felaketine sahne olan bir yıl oldu. Depremler sonrası biz DASK olarak sorumluluklarımızın farkındalığıyla hızla çalışmalarımızı başlattık; tüm ekibimiz ve varolan gücümüzle vatandaşımızın yanında olmak, görevlerimizi kesintisiz ve eksiksiz şekilde yerine getirmek için elimizden gelenin fazlasını ortaya koyduk, ilkleri hayata geçirdik.

Kurumumuz, “Deprem geçecek, hayat devam edecek” yaklaşımıyla deprem sonrasında vatandaşların yaşamının kaldığı yerden devam edebilmesine aracılık etmektedir. Kuruluşundan bugüne Zorunlu Deprem Sigortası Poliçesi edindirme ve sistemini yönetme faaliyetlerini yerine getiren DASK, bir deprem ülkesi olan Türkiye’de her bir vatandaş depreme hazırlık yapmaya teşvik etme misyonuyla çalışmaktadır. Bu görevin temelinde Türkiye’yi daha güvenli bir geleceğe hazırlama hedefi yer almaktadır.

Depremin yaşandığı ilk günden beri kurum olarak önceliğimiz, sigortalıların tazminatlarına bir an önce kavuşmalarıydı. Deprem öncesi attığımız önemli adımlar sayesinde böylesi büyük bir depreme operasyonel ve finansal açıdan

hazırdık. Depremin hemen ardından Ankara Olağanüstü Yönetim Merkezimizdeki mevcut ekiplerimize İstanbul ekiplerimizin de katılımıyla tam kadro çalışmalarımızı başlattık. Hasar ödemelerinin çok hızlı yapılabilmesi için yıkık, acil yıkılacak ve ağır hasarlı bina sahibi sigortalıların ihbarını dahi beklemeden T.C. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı tarafından resmî hasar tespitleri tamamlanmış konutların listelerinden hasar dosyalarını resen açarak hasar ödeme süreçlerini yürüttük. Böylece depremin üzerinden henüz 24 saat geçmeden ilk hasar ödememizi gerçekleştirdik. Ankara Olağanüstü Yönetim Merkezimizde bulunan DASK Tırı ve hasar ekiplerimizden bir grup aynı gün bölgeye intikal etti. Sigortalılarımıza daha hızlı ve yüz yüze hizmet sunmak amacıyla bölgedeki illerimize DASK konteyner ofisleri kurduk.

Bu büyük felaket sonrası vatandaşlarımızın hayatlarını kolaylaştırmak adına birçok yeni uygulamayı da hayata geçirdik. Öncelikle hasar ihbarından hasar inceleme sürecinin tamamlanmasına kadar geçen sürede vatandaşlarımıza maddi güvence sağlayarak yaralarını sarmak amacıyla DASK’ta bir ilk olarak avans ödemesi uygulamasını başlattık. Bunun yanında tarafımıza gelen ihbarların büyük kısmını oluşturan hafif hasarlı konutlar için de yeni bir çalışma daha başlattık ve sigorta bedelinin yüzde 15’i doğrudan ve muafiyet uygulanmadan sigortalılarımıza

ödedik. Sigorta bedelinin yüzde 15'ini tahsil eden sigortalılarımızın, talep etmesi durumunda konutlarına bilirkişi göndererek yeniden değerlendirme yapılmasını sağladık. İpotekli konutlar için Bankalar Birliğiyle iş birliği yaparak bireysel muvafakatname yerine topluca işlem yapılmasını sağladık ve bu sayede 50.000 TL'ye kadar olan hasarların doğrudan sigortalılarımıza ödemesini gerçekleştirdik. Yine süreç içinde poliçelerde yer alan iletişim bilgisinin yanlış olması durumunda, ödemelerin tahsil edilmesi için gerekli ödeme şifreleri sigortalıımıza ulaşamadığından ödemelerin tahsil edilemediğini tespit ettik ve Cumhurbaşkanlığı Dijital Dönüşüm Ofisi koordinasyonunda e-Devlet yetkileriyle bir proje geliştirdik ve e-Devlet üzerinde bulunan "DASK Hasar/ Ödeme Sorgulama" adımıza ek, yeni bir hizmet olarak "DASK Ödeme Şifre Hizmeti"ni ekledik.

Depremi üzerinden geçen 4 ay gibi kısa bir süre içinde, tarafımıza ulaşan ihbarlardan işleme aldığımız, hasar evrakı tam ve Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı tarafından tespiti yapılabilmemiş tüm konutların hasar ödemelerini tamamladık. Kurumumuza gelen hasar ihbarlarına ilişkin çalışmalarımız devam etti ve Ocak 2024 itibarıyla tarafımıza bildirilen yaklaşık 600 bin adet hasar ihbarına yönelik *ödediğimiz* tazminat tutarımız toplam 35 milyar TL'ye ulaştı.

Depremi yaralarını sararken geleceği güvence altına almak için çalışmaya ve toplumsal fayda yaratacak projeler üretmeye de devam ediyoruz. 2014 yılından beri devam eden, bu yıl yedincisi düzenlenen "Depreme Dayanıklı Bina Tasarımı Yarışması"nda amacımız, inşaat mühendisliği ve mimarlık öğrencilerine depreme dayanıklı bina tasarımı ve maket yapımı aşamalarında çalışma fırsatı sunmak, deprem mühendisliği mesleğini tanıtmak, öğrencile-

ri bu alanda uzmanlaşmaları için teşvik etmek ve depreme dirençli bina bilincini arttırmaktır. Bu yılki yarışmanın finali, Anadolu'nun en güzel şehirlerinden biri olan Gaziantep'te, Hasan Kalyoncu Üniversitesi ev sahipliğinde düzenlenecek.

Tüm bunların yanında 1 Ocak 2024 itibarıyla geçerli olmak üzere Zorunlu Deprem Sigortası Tarifesi'ni güncelledik. Poliçe başlangıç tarihi 1 Ocak 2024 tarihi ve sonrası olan tüm poliçelerin teminatları güncel bedeller üzerinden hesaplanırken aynı zamanda teminatlar enflasyon koruması altında olacak, her ay belirlenen enflasyon oranına göre herhangi bir ek prim ödemesi yapılmadan güncellenecek.

Son yıllarda sıklaşan ve gittikçe şiddetlenen doğa olaylarını tecrübe etmeye başladığımız bu süreçte, kurum olarak üzerimize düşen sorumluluğun farkındalığıyla DASK yapısında büyük bir dönüşüm başlatarak başta sel olmak üzere diğer tüm doğa kaynaklı afet türlerinin DASK'ın kapsamına dâhil edilmesiyle ilgili çalışmalarımızda sona yaklaştık. Zorunlu Afet Sigortası Temmuz ayında hayatımızda olacak. Böylece tek bir poliçe üzerinden tüm doğa kaynaklı afetler için vatandaşlarımıza teminat sağlayabileceğiz.

2024 yılında tüm vatandaşlarımızı evlerini DASK güvencesi altına almaya, süresi dolan poliçelerini yenilemeye ve daha güçlü bir finansal güvenceye sahip olmak için teminatlarını güncellemeye davet ediyoruz.

Dayanışma Yılı: Paralel Acil Durumlar, Tek Kırmızı Destek

Jessie Thomson

IFRC Türkiye Delegasyon Başkanı

IFRC Türkiye Delegasyonu Başkanı

Uluslararası Kızılhaç ve Kızılay Dernekleri Federasyonu [International Federation Red Cross and Red Crescent (IFRC)] için Türkiye’de 2023 yılı benzeri görülmemiş bir yıl olmuştur. Yıla, dünya çapındaki en büyük nakit programımız olan Sosyal Uyum Yardım (SUY) programının geçiş sürecine odaklanarak başlamıştık ancak 6 Şubat’ta Türkiye’nin güneydoğusunda meydana gelen depremlerin ardından kendimizi kısa sürede büyük ölçekli acil müdahale operasyonunun ortasında bulduk.

Birlikte Daha Güçlü

Modern tarihin en vahim depremleri olan Türkiye ve Suriye Depremleri büyük bir yıkımla sonuçlandı. Müdahale faaliyetlerinde Kızılay öncü rol oynadı; bir yandan yarım saat içinde etkilenen illerdeki aşevleri faaliyete geçerken diğer yandan IFRC Sekreteryası ve üyeleri Kızılay’ın operasyonunu desteklemek üzere derhal harekete geçti.

Dünya genelinde 191 ulusal Kızılhaç ve Kızılay derneğinden oluşan bir kuruluşuz, doğamızda mümkün olduğunca yerel ve gerektiğinde küresel olmak var. Türkiye’deki

depremlere müdahale de tam olarak bu şekilde gerçekleştirilmiştir. IFRC Ağı, Kızılay’ın yardım çağrısına kulak vermiştir.

IFRC vakit kaybetmeden Kızılay’ın müdahalesini desteklemek amacıyla Acil Müdahale Fonu’ndan¹ [Disaster Response Emergency Fund (DREF)] 2 milyon İsviçre frangını yardımlar için tahsis etmiş ve birkaç gün içinde bu bütçeyi 400 milyon İsviçre frangına yükseltmek üzere Acil Durum Çağrısı’nda² bulunmuştur.

Buna yönelik dünyanın dört bir yanından sayısız Kızılhaç ve Kızılay derneği yardım malzemeleriyle dolu uçaklar göndererek, arama ve kurtarma çalışmalarına katılarak, sahadaki analiz çalışmalarına³ yardımcı olarak ve yurt içinde çağrılar başlatarak kardeş derneklerin ve afetten etkilenenlerin yardıma koşmuştur.

IFRC’nin desteği, ortak çalışmayla hedefe ulaşma ve etki yaratma becerimizi ortaya koyan ve birlikte gerçekten de daha güçlü olduğumuzu gösteren önemli bir hatırlatma olmuştur.

Sosyal Uyum Yardım Programının (SUY) Tamamlanması

Geniş çaplı deprem müdahalesiyle beraber en hassas durumdaki mültecilere nakit yardımı sağlanması; yeni, beklenmedik durumlara müdahalede bulunulması ve yerel düzeyde yürütülecek bir sosyal uyum programına geçiş çabalarının genişletilmesi yönündeki faaliyetler sürdürülerek Sosyal Uyum Yardım Programı (SUY) devam etmiştir.

Geçtiğimiz üç yıl boyunca Avrupa Birliğinin desteğiyle birlikte IFRC ve Kızılay, nakit temelli insani yardım uygulamalarını yeni bir seviyeye taşımış; eğitim kaynaklarının⁴ oluşturulması, akranlar arası bilgi paylaşımı ve araçların geliştirilmesine katkı sağlayarak IFRC ağındakilere ve dışındakilere eğitim vermiş ve ilham kaynağı olmuştur. SUY hem yerel hem de küresel ölçekte örnek uygulama hâline gelmiş, Nakit ve Kupon Yardımı ve sosyal uyum gündemlerini geliştirmiştir.

Fotoğraf: AA, Evrim Aydın

Şubat 2023'te meydana gelen yıkıcı depremlerin ardından Kızılay ve IFRC yalnızca temel nakit yardımını aksatmadan sağlamaya devam etmekle kalmamış, aynı zamanda depremden etkilenen bölgelerde hem mültecilere hem de ev sahibi topluma ek destek sağlamıştır. Zorlukların ve beklenmedik durumların üstesinden gelme konusunda programın sergilediği esneklik, SUY kapsamında etkinliği kanıtlanmış modelin krizlere müdahale kapasitesinin⁵ ve ilgili tüm ortakların özverili ve iş birlikçi ruhunun bir göstergesi olmuştur.

IFRC'nin görev alanı dâhilindeki bir diğer unsur da yerel düzeyde kapasite geliştirme ve güçlendirmedir. Görev süremiz boyunca başta Türk yetkili makam ve mercileri ile Kızılay olmak üzere ulusal ortaklarımızın kapasite gelişimine yatırımda bulunduk. Teknik uzmanlık, insani yardım analizi, Nakit ve Kupon Yardımı, izleme, güvence ve eğitim mekanizmalarının geliştirilmesine öncelik verdik ve hizmet sunduğumuz kişiler için sürekli gelişim imkânı sağladık.

Ayrıca, IFRC ve Kızılay, #PowertoBe, #PowertoShare gibi kampanyalar ve mültecilerin oluşturduğu Hikaye Anlatıcılığı Projesi'yle (Storytelling Project)⁶ AB ve tüm dünya genelinde kamu iletişimi yoluyla mültecilerle ilgili olumsuz kalıp düşüncelerle mücadele etmek için birlikte çalışmıştır.

Geleceğe Bakış

Suriye krizinin üzerinden geçen 12 yılı aşkın süreyi düşündüğümüzde kritik bir dönüm noktasında olduğumuza görmekteyiz. Türkiye'ye sığınan pek çok kişi on yıldan uzun bir süreyi Türk kardeşleri ve komşularıyla birlikte geçirmiştir. Şimdiyse bu komşuların birçoğu her şeylerini kaybetmiş ve yerlerinden edilmiş durumdadır.

Hem uzun süredir devam eden Suriyeli mülteci krizi hem de Şubat 2023 depremleri sonrasındaki iyileştirme süreci, insani yardım faaliyetlerimizi daha uzun vadeli planlamalarla desteklememizi zorunlu kılmaktadır. IFRC ve Kızılay olarak, bireyleri gelir getiren ve geçim kaynağı sağlayan programlara yönlendirerek, istihdamı arttırarak ve insanların uzun vadede kendilerini ve ailelerini desteklemelerine olanak tanıyacak işe yerleştirmeleri kolaylaştırarak insanların kendi kendilerine yetebilmelerini sağlamak için yorulmaksızın çalışmaktayız.

Dünya dikkatini diğer afetlere çevirmişken hem bir yıl daha sürgünle karşı karşıya kalan mülteciler hem de sevdiklerini, evlerini ve iş yerlerini kaybetmenin acısını yaşayan depremzede aileler için Türkiye'de insani ihtiyaçların devam ettiğini unutmamız mümkün değildir.

Henüz yapılacaklar bitmedi: IFRC olarak önümüzdeki dönemde de Kızılay'ın yanında yer alarak yardım ulaştırdığımız insanların acılarını hafifletmeye yönelik çabalarımızı sürdüreceğiz, birlikte yeniden inşa edip iyileşecek, toplumlar için umut ışığı olmaya devam edeceğiz.

- 1 <https://www.ifrc.org/happening-now/emergency-appeals/disaster-response-emergency-fund-dref>
- 2 <https://www.ifrc.org/emergency/turkiye-earthquakes>
- 3 <https://go.ifrc.org/emergencies/6345/additional-info/assessments>
- 4 <https://cash-hub.org/resources/cash-in-turkiye/>
- 5 https://platform.kizilaykart.org/en/Doc/rapor/pdm_17.pdf
- 6 <https://www.ifrc.org/our-work/disasters-climate-and-crises/cash-and-voucher-assistance/ESSN-storytelling-project>

Birleşmiş Milletler Mukim Koordinatörlüğü Bakış Açısıyla Türkiye’de 2023

Babatunde A. Ahonsi

(BM-Türkiye Ülke Ekibi adına) BM-Türkiye Mukim Koordinatörü

6 Şubat 2023 tarihinde Türkiye’nin 11 ilinde meydana gelen yıkıcı depremlerin ardından Birleşmiş Milletler Türkiye’nin operasyonel çalışmalarında önemli değişiklikler yapıldı. Depremlerin yaygın ve çok yönlü etkileri, afetten zarar gören bölgelerde Sürdürülebilir Kalkınma Araçlarına erişilmesi yolunda kaydedilen ilerlemeye büyük ölçüde tesir etti. Adana, Adıyaman, Diyarbakır, Elazığ, Gaziantep, Hatay, Kahramanmaraş, Kilis, Malatya, Osmaniye ve Şanlıurfa olmak üzere 11 ilde ağır hasara yol açan depremler, 14 milyon Türk vatandaşı ile 1,8 milyon göçmen, mülteci ve geçici koruma altındaki Suriye vatandaşını etkiledi. Depremlerin ardından BM ve ortakları (uluslararası STK’lar, STK’lar), Birleşmiş Milletler İnsani Yardım Koordinasyon Ofisi [United Nations Office for the Coordination of Humanitarian Affairs (OCHA)] aracılığıyla ve Dışişleri Bakanlığı, ilgili diğer bakanlıklar, AFAD, Türk Kızılay ve yerel makamlarla yakın iş birliği içinde müdahale çalışmalarını derhâl başlattı. Hükümetin öncülüğünde yürütülen yardım çalışmalarını desteklemek üzere 16 Şubat 2023 tari-

hinde 1 milyar ABD doları toplanması için yapılan acil yardım çağrısı neticesinde 540,8 milyon ABD doları tutarında fon sağlandı. Yardım çalışmalarının odaklı şekilde koordine edilmesi amacıyla BM kuruluşları, hükümet temsilcileri, Uluslararası Kızılhaç ve Kızılay Dernekleri Federasyonu (IFRC), Türk Kızılay ve uluslararası STK’lardan oluşan İnsani Yardım Ülke Ekibinin yanı sıra Gaziantep’te sektörler arası koordinasyon merkezi ve Adıyaman, Hatay, Kahramanmaraş ve Malatya illerinde dört faaliyet merkezi kuruldu.¹ Mayıs 2023 itibarıyla depremden etkilenen illerde bulunan 5,4 milyon kişiye yardım sağlandı.

BM Ülke Ekibi ve ortakları, Dünya Bankası ve AB ile birlikte çalışan Türk hükümeti, deprem afetinin mali etkisine dair detaylı bir analiz çalışmasını ortaya koyarak toplam tahmini zarar ve kaybın 103,6 milyar ABD doları tutarında olduğunu değerlendirdiği *Türkiye Deprem Toparlanma ve Yeniden İmar Değerlendirmesi Raporu*’nu [*Türkiye Earthquakes Recovery And Reconstruction Assessment (TERRA)*]² hazırladı.³

OCHA’nın 2023 Ağustos ayında ülkeden ayrılmasının ardından BM Türkiye Ülke Ekibi, Temmuz 2023’te ortaklarıyla istişare hâlinde, hükûmetin deprem yardım çalışmalarına verilen desteğin sürdürülmesini sağlamak amacıyla insani yardım-kalkınma ilişkisini vurgulayan bir Toparlanma Çerçevesi geliştirdi. Toparlanma Çerçevesi; hükûmetin ve yerel ortakların öncelikleri, BM Sürdürülebilir Kalkınma İşbirliği Çerçevesi [United Nations Sustainable Development Cooperation Framework (UNSDCF)] 2021-2025 ve Bölgesel Mülteci ve Dayanıklılık Planı [Regional Refugee and Resilience Plan (3RP)] ile uyumlu olarak devam eden insani ihtiyaçları ele almak, ekonomik iyileşmeyi desteklemek, sosyal hizmetleri ve kalkınmayı yeniden canlandırmak ve dirençlilik ve sürdürülebilirliği teşvik etmek üzerinde odaklanmaktadır. Hükûmetin depremden etkilenen bölgede yürüttüğü yardım çalışmalarını desteklemek üzere BM ve ortaklarının faaliyetlerini koordine etmek, kurumlar arası koordinasyon çalışmalarını ilerletmek ve iş birliğini güçlendirmek amacıyla genişletilmiş BM Ülke Ekibini [UN Country Team (UNCT) tamamlayıcı bir danışma organı mahiyetiyle Gaziantep’te Alan Temelli İşbirliği Ekibi (ABC Ekibi) [Area-Based Coordination Team (ABC Team)] kuruldu. Yerel İnsani Yardım Forumu ve Uluslararası Sivil Toplum Kuruluşları Forumundan⁴ temsilcilerin de yer aldığı ABC Ekibi, Adıyaman, Hatay, Kahramanmaraş ve Malatya illerinde faaliyet merkezi düzeyinde yürütülen koordinasyon kapsamında çalışmalarına devam etmektedir.

İnsani yardım-kalkınma-barış ilişkisi çerçevesinde çözüm üretme ve dirençliliği sağlama yolunda ilerleme kaydetmek için 2030 Gündemi’ne koşut şekilde afetlerde risk azaltma yaklaşımının çalışmalara dâhil edilmesi, “Daha İyiyi Yeniden İnşa Et” stratejisine bağlı kalınması ve “Kimseyi Geride Bırakma” ilkesinin tüm programlarda uygulanması son derece önemlidir.

- 1 Yardım çalışmaları kapsamında oluşturulan sektörler: Eğitim, Acil Barınma/ Gıda Dışı Malzemeler, Gıda Güvencesi ve Geçim Kaynakları, Sağlık ve Beslenme, Koruma, Geçici Yerleşim Desteği, Su, Sanitasyon ve Hijyen (WASH), Çok Amaçlı Nakdi Yardım ve Sosyal Koruma, Erken Toparlanma ve Enkaz Kaldırma, Lojistik ve Acil Durumda Telekomünikasyon.
- 2 <https://reliefweb.int/report/turkiye/turkiye-earthquakes-recovery-and-reconstruction-assessment>
- 3 Hasar analizi; sosyal sektörler (konut, eğitim, sağlık bakım hizmetleri, istihdam, çevre), altyapı sektörleri (su ve sanitasyon, belediye hizmetleri, enerji, ulaştırma, iletişim) ve ekonomik sektörler (tarım, madencilik, imalat sanayii, turizm) tarafından gerçekleştirildi. TERRA Raporu’nda dirençli, kapsayıcı, yeşil ve sürdürülebilir deprem sonrası toparlanma süreci için temel bir ilke olarak Afetlerde Risk Azaltma çalışmalarının yapılması gerektiğini vurgulanmaktadır. TERRA, Daha İyiyi Yeniden İnşa Et [Build Back Better] girişimini vurgulayarak, özellikle sismik açıdan yüksek risk taşıyan bölgelerde dayanıklı altyapılara ve kapsayıcı karar alım sürecine duyulan ihtiyacın altını çizmektedir. Acil yardım, iyileştirme ve yeniden imar süreçlerinin tüm aşamalarında “Kimseyi Geride Bırakma” [Leave no one behind (LNOB)] SKA ilkesinin uygulanması zaruri görülmektedir.
- 4 Koruma, Ekonomik Güçlenme, Sağlık, Eğitim, Afetlerde Risk Azaltma ve Çevre, Su, Sanitasyon ve Hijyen [Water, Sanitation, Hygiene (WASH)], Barınma, Geçici Yerleşim Desteği, Temel İhtiyaçlar, Nakit Temelli Müdahaleler [Cash-Based Interventions (CBI)], İnsani Yardım Faaliyetlerinde Kadının Güçlenmesi Çalışma Grubu [Women Empowerment in Humanitarian Action (WEHA) Working Group], Cinsel Sömürü ve İstismarın Önlenmesi [Protection from Sexual Exploitation and Abuse (PSEA)], Etkilenen Topluluklara Karşı Hesap Verebilirlik [Accountability to Affected Populations (AAP)], Engelli Dâhiliyeti Görev Ekibi [Disability Inclusion Task Team (DITT)], Depreme Yönelik Çözümler ve Hareketlilik Analiz Ekibi [Earthquake Solutions and Mobility Analysis Team (ESMAT)], Bilgi Yönetimi Çalışma Grubu [Information Management Working Group (IMWG)]

UNHCR

Türkiye Perspektifinden 2023

Angela Li Rosi

UNHCR Türkiye Temsilcisi

Günümüzde evlerini terk etmek zorunda kalan insanların sayısı şimdiye dek kaydedilen en yüksek seviyeye ulaşmıştır. Haziran 2023 itibarıyla dünya genelinde 110 milyon kişi zulüm, çatışma, şiddet, insan hakları ihlalleri ve kamu düzenini ciddi şekilde bozan olaylar nedeniyle zorla yerinden edilmiştir. Küresel mülteci nüfusu 2023 yılı ortasında 36,4 milyona ulaşarak 2022 yılı sonuna kıyasla %3 yani 1,1 milyon kişilik bir artış göstermiştir. Ancak bu sayının hızla etrafımızı saran çok tehlikeli bir savaş yapbozunun en son ve belki de en büyük parçası olan Gazze'deki çatışmanın öncesine işaret ettiği unutulmamalıdır.

İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nin 1. maddesi uyarınca "Bütün insanlar hür, haysiyet ve haklar bakımından eşit doğarlar." *Beyanname*'nin kabulünden 75 yıl sonra geldiğimiz noktada insan haklarına, uluslararası insancıl hukuka, mülteci hukukuna ve diğer uluslararası hukuk normlarına yönelik ihlallerin dünya genelinde artış gösterdiği görülmektedir. Savaşın temel kurallarını yani uluslararası insancıl hukuku gözetmemek bir istisna olmaktan çıkmakta ve adetâ norm hâline gelmektedir. Ve bu, evlerinden zorla koparılan milyonlarca insan için yıkım, yerinden edilme ve ıstırap demek. Her yeni kriz, kendinden öncekilerin

mağdurlarını unutmaya terk etse de var olan milyonlarca-sına milyonlarcasını daha ekliyor.

Türkiye 2014 yılından bu yana 3,2 milyondan fazlasını geçici koruma altındaki Suriyelilerin oluşturduğu 3,5 milyonu aşkın mülteci ve sığınmacıyla dünyada en fazla mülteciye ev sahipliği yapan ülke konumundadır. Bu nüfusun yaklaşık %2'si Geçici Barınma Merkezlerinde yaşarken büyük çoğunluğu Türkiye'nin 81 ilinde kentsel alanlarda, kent çevresindeki alanlarda veya kırsal alanlarda ev sahibi toplum içerisinde yaşamaktadır. Türkiye'nin yasal çerçevesi; mülteci ve sığınmacıları ulusal düzeyde, il düzeyinde ve yerel düzeyde kamu sistemleri tarafından sağlanan hizmetlere dâhil eden bir kapsayıcılık ve uyumlaştırma politikasıyla desteklemektedir.

Türkiye'nin 12 yılı aşkın süredir uluslararası korumaya ihtiyaç duyan bireylere yönelik yürüttüğü kapsayıcı insani yardım politikası, bu yıl Şubat ayında meydana gelen, 11 ili ve 15 milyon insanı etkileyen yıkıcı depremlerde ülkenin gösterdiği acil müdahalede de yansımalarını bulmuştur. Depremden etkilenenlerin 1,74 milyonu yıkılan binalarda Türk vatandaşlarıyla birlikte yaşayan göçmenlerdir.

Kurumlar arası müdahalenin bir parçası olarak UNHCR, Türkiye'deki acil müdahale çabalarını başından beri desteklemektedir. Devletin talebi üzerine koşulları iyileştirmek ve erken toparlanmayı desteklemek amacıyla aralarında mültecilerin ve ev sahibi nüfusun da bulunduğu afetzedelere dağıtılacak çadır, yatak ve mutfak setleri gibi yaklaşık 3 milyon temel yardım malzemesini yetkililere teslim etmiştir. Ayrıca özel ihtiyaç sahiplerine yardım sağlayarak bu kişilerin dokümantasyon ve sosyal koruma gibi hizmetlere ulaşmalarına yardımcı olmaktadır.

Depremlerin kalıcı etkileri, özellikle kırılğan gruplar ve bireyler için zorlayıcı olmaya devam etmektedir; bu kişiler, afetin boyutu göz önünde bulundurulduğunda en fazla zarar gören ve toparlanması en yavaş gerçekleşenlerdir. Ağustos 2023'te yapılan kurumlar arası koruma ihtiyaç analizi, bu dinamiklerin mültecilerin ve ev sahibi topluluk üyelerinin yaşamları üzerindeki olumsuz etkilerini ortaya koymaktadır. Öyle ki katılımcıların %80'inden fazlası maddi şartlarında olumsuz bir değişiklik yaşadığını bildirirken %90'ı aylık harcamalarını ve temel ihtiyaçlarını tümüyle karşılayamadığını vurgulamıştır. Bu bulgular, sürdürülebilir ve öngörülebilir geçim kaynaklarıyla, çok amaçlı nakit yardımı ve kapsamlı sosyal yardımlarla desteklenmediği takdirde pek çok hanenin gıda kriziyle karşı karşıya kalacağını göstermektedir. İhtiyaçlarını ve harcamalarını karşılamakta zorlanan hanelerin benimsediği ilk üç hayatta kalma stratejisi arasında gıda harcamalarını ve tüketimini azaltmanın bulunduğu düşünüldüğünde bireylerin sağlık sorunlarıyla karşılaşması da olası görünmektedir.

Depremden etkilenenlerin hayatlarını yeniden kurmalarını kolaylaştırmak üzere toparlanma, yeniden inşa ve kalkınma girişimlerine etkin katılım ve bu kişilerin acil insani ihtiyaçlarının karşılanmasını desteklemek gibi biçimlerde

Türkiye'ye yönelik desteğin sürdürülmesi büyük önem taşımaktadır. Küresel Mülteci Mutabakatı doğrultusunda müthiş bir dayanışma örneği sergileyerek milyonlarca mülteciyi kabul eden, koruyan ve yardım eden Türkiye halkına bu büyük afet karşısında aynı destek ve cömertliği gösterme noktasında UNHCR uluslararası topluma çağrıda bulunmaktadır. Mutabakatın merkezî düzenlemesi olan ve Aralık 2023'te Cenevre'de gerçekleştirilen ikinci Küresel Mülteci Forumu, somut taahhütleri ve katkıları duyurmak, kaydedilen ilerlemeyi değerlendirmek ve mutabakatın hedeflerini desteklemek üzere çıkarılan dersler, fırsatlar, zorluklar ile yük ve sorumluluk paylaşım yolları üzerinde değerlendirmelerde önemli fırsatlar sunmuştur.

Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü'nün (FAO) Acil Müdahale Yaklaşımı: Türkiye'de Depreme Müdahale

Viorel Gutu

FAO Orta Asya Alt Bölge Koordinatörü ve Türkiye Temsilcisi

BM Gıda ve Tarım Örgütü [Food and Agriculture Organization of the United Nations (FAO)], açlığı ortadan kaldırmayı, beslenmeyi iyileştirmeyi, tarımsal verimliliği arttırmayı, doğal kaynakların sürdürülebilir yönetimini geliştirmeyi ve kırsal nüfusun yaşam standardını yükseltmeyi amaçlayan bir Birleşmiş Milletler kuruluşudur. FAO bu hedeflere yönelik çabalarını stratejik çerçeveleriyle operasyonel hâle getirmektedir. FAO'nun güncel Stratejik Çerçevesi (2022-2031), daha iyi *üretim*, daha iyi *beslenme*, daha iyi bir *çevre* ve daha iyi bir *yaşam* için daha verimli, kapsayıcı, dayanıklı ve sürdürülebilir tarım-gıda sistemlerine dönüşüm yoluyla kimseyi geride bırakmadan 2030 Gündemini desteklemeyi amaçlamaktadır. "Dört İyi" çerçevesi olarak da bilinen bu çerçeve, FAO'nun girişimleri ve politikaları için yol gösterici bir ilke işlevi görmektedir ve gelişmiş tarım uygulamaları, beslenme, çevresel sürdürülebilirlik ve sosyoekonomik refahın birbiriyle bağlantılı

olduğunu vurgulamaktadır. FAO bu dört temel unsurla açlığın ortadan kaldırılması, sürdürülebilir kalkınmanın teşviki ve herkes için gıda güvenliğinin sağlanması konularında küresel hedeflere ulaşılmasına katkıda bulunmayı amaçlamaktadır.

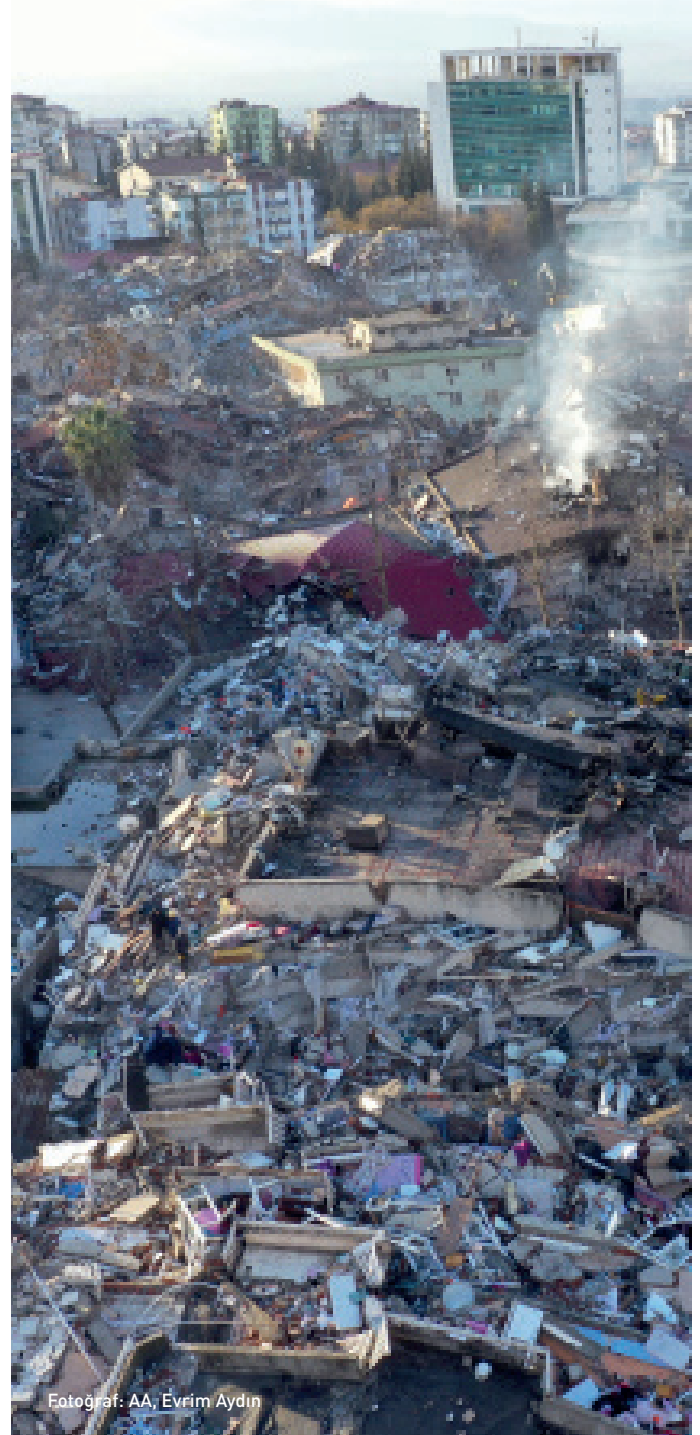
FAO'nun Acil Durum Müdahale Yaklaşımı

FAO dünya çapında acil durumların önlenmesi ve yönetilmesinde farklı bir konuma sahiptir. Açlığı sonlandırma görevini göz önünde bulundurarak gıda krizleriyle boğuşan ulusların kalkınma ve refaha ulaşmalarına yardım etmek amacıyla onlara destek olmaktadır. Önleyici bir mekanizma olarak FAO krizlerden etkilenen veya kriz riski taşıyan bölgelerde gıda güvenliğini, tarımsal koşulları ve geçim kaynaklarını izlemekte ve değerlendirmektedir. Ayrıca bu bilgileri potansiyel gıda krizleri hakkında erken uyarılarda bulunmak ve karar alma süreçlerini yönlendirmek amacıyla

kullanmaktadır. Acil durumlarda tarımsal girdi, ekipman ve diğer tarım malzemelerini dağıtarak etkilenen topluluklara acil yardım sağlamaktadır. Bu çabalar çiftçilerin tarımsal faaliyetlerine hızla devam etmelerine, gıda üretimini sürdürmelerine ve geçim kaynaklarını korumalarına yardımcı olmaktadır. FAO ayrıca geçim kaynaklarını yeniden canlandırmaya ve etkilenen nüfus genelinde dirençlilik sağlamaya odaklanmaktadır. Buna yönelik gerçekleştirilen faaliyetler; çiftçilerin dirençli tarım uygulamaları konusunda eğitilmesi, mahsullerin ve gelir kaynaklarının çeşitlendirilmesinin teşvik edilmesi ve olası acil durumlara hazırlanabilmek için toplum temelli erken uyarı sistemlerinin kurulması gibi uygulamaları içermektedir. FAO etkilenen nüfusun ihtiyaçlarının karşılanmasında daha etkili ve kapsamlı bir yaklaşım ortaya koymak için acil durum müdahalesinin koordinasyonunda hükümetler, diğer BM kuruluşları, STK'lar, yerel yetkililer ve topluluklarla yakından iş birliği hâlinindedir. Son olarak, Gıda Krizine Karşı Küresel Ağın [Global Network Against Food Crises (GNAFC)] kurucu ortağı, Küresel Gıda Güvencesi Kümesinin eş lideri, Entegre Gıda Güvencesi Faz Sınıflandırması [Integrated Food Security Phase Classification (IPC)] küresel destek biriminin yürütücüsü ve BM Genel Sekreteri'nin Kıtlığı Önleme Üst Düzey Görev Gücünün bir üyesi olarak akut gıda güvensizliği seviyeleri, etkenlerin analizi ve kalıcı çözümlerle ilgili kanıtların oluşturulmasında öncü bir rol oynamaktadır.

Türkiye'de FAO

Türkiye 1948 yılında FAO üyesi olmuş ve 1982 yılında Türkiye Ofisini kurulmuştur. Bu ofis, iş birliğinin artması ve Türk hükümetinin operasyonel desteği sonucunda 2007 yılında Orta Asya Alt Bölge Ofisine dönüştürülmüştür. Kuruluşundan bu yana FAO Türkiye Ofisi kapasite geliştirme, teknik iş birliği ve politika diyalogunu amaçla-

Fotoğraf: AA, Evrim Aydın

yan ve mahsul üretimi, hayvancılık, balıkçılık ve ormancılıktan tarım-gıda sektörü ve kırsal kalkınmaya kadar çeşitli sektörleri kapsayan projelerle Türkiye’de tarımı ve kırsal toplulukları desteklemekte ve acil durumlarla mücadele eden bölgelerde toplumun dirençliliğini güçlendirmekte ve geçim kaynaklarını çeşitlendirmektedir.

FAO’nun Türkiye’de Depreme Müdahalesi

FAO Türkiye, 2011 yılından bu yana Suriyeli Mülteci Dayanıklılık Programı ve Bölgesel Mülteci ve Dayanıklılık Planı [the Regional Refugee and Resilience Plan (3RP)] kapsamındaki Ekonomik Güçlendirme Sektörü eş liderliği yoluyla Suriyeli Mülteci Krizine yanıt verme konusunda Türk hükümetini desteklemektedir. Bu deneyimden hareketle 6 Şubat 2023’te Kahramanmaraş’ta meydana gelen depremlerin hemen ardından FAO Türkiye etkilenen topluluklara yardım etmek, tarımsal üretimin devamlılığını sağlamak ve hükümet ile Tarım ve Orman Bakanlığı tarafından yürütülen çabaları desteklemek amacıyla tüm insani, teknik ve mali kaynaklarını seferber etmiştir.

Başlangıçta FAO Türkiye, Tarım ve Orman Bakanlığıyla iş birliği içinde üç değerlendirme gerçekleştirmiştir: “11 İlde Deprem Olası Etkilerine İlişkin İlk Değerlendirme”, “Türkiye: Depremden Etkilenen İller İçin Tarım Sektörü İhtiyaç Değerlendirmesi”¹ ve “2023’te Türkiye’de Deprem Sonrası Hasar, Kayıp Ve İhtiyaçları Ve Coğrafi Odağı Belirlemek İçin Hızlı Coğrafi Mekânsal Değerlendirme”² Bu değerlendirmeler ve *Türkiye Depremleri İyileştirme ve Yeniden Yapılandırma Değerlendirmesi*’yle [*Türkiye Earthquakes Recovery and Reconstruction Assessment (TERRA)*] birlikte FAO, Türkiye Depreme Müdahale ve İyileştirme Planı’nı [Earthquake Response and Recovery Plan (ERRP)] geliştirmiştir.³ Bu plan, FAO’nun kısa, orta ve uzun vadeli dep-

reme müdahale faaliyetleri için tarım-gıda sistemlerinin ve kırsal geçim kaynaklarının yenilenmesi ve iyileştirilmesi yoluyla gıdaya erişim ve bulunabilirliğin sürdürülmesi genel hedefiyle bağlantılı bir çerçeve sunmaktadır. ERRP, 112 milyon dolar tahmini bütçeyle 36 aylık bir ilk uygulama dönemi öngörmekte ve etkilenen bölgelerde yaklaşık 700 bin kişiye ve 850’den fazla işletmeye doğrudan erişmeyi hedeflemektedir. Plan üç sonuca ulaşmayı amaçlamaktadır: (i) tedarik ve değer zincirleri dâhil tarım-gıda sistemlerinin yenilenmesi, (ii) tarımsal iş gücü piyasasının yeniden canlandırılması ve (iii) sürdürülebilir kalkınma için kırsal toplulukların güçlendirilmesi. Aynı zamanda kadınları güçlendirme, afet riskini azaltma, daha iyi bir dünyayı yeniden inşa etme, özel sektör katılımı, iklim akıllı ve doğa temelli çözümler konularını da ana eksenine almaktadır.

FAO Türkiye, tarım-gıda sektörünün ve bu sektörde çalışan kişilerin ihtiyaçlarını karşılamak ve ERRP’nin çıktılarını gerçekleştirmek için Norveç, İsveç ve Alman hükümetlerinden ve FAO’nun Teknik İş birliği Programı olan Acil Yardım’dan fon desteği almıştır. Ayrıca, 3RP kapsamında Avrupa Birliği ve Japon hükümetinden alınan fonları da bu amaçla yönlendirmiştir. Bu fonlar yardımıyla FAO Türkiye, sahadaki acil ihtiyaçlara ve iyileştirme ihtiyaçlarına cevap vermek için Aralık 2023 itibarıyla aşağıdaki destek faaliyetlerini tamamlamış ve yeni destek faaliyetlerini planlamıştır:

Tamamlanan Destek

- 150 çiftçi hanesine 100 taşınabilir motorlu sırt tipi pülverizatör ve 50 motorlu testere sağlanmıştır.
- 1085 hayvancılık üreticisine 340,8 ton hayvan yemi dağıtılmıştır.
- 905 çiftçi hanesine 192,75 ton gübre dağıtılmıştır.

- 50 çiftçi hanesine 2,5 ton pamuk tohumu ve 125 çiftçi hanesine 175 torba mısır tohumu dağıtılmıştır.
- 75 çiftçi hanesine 70.200 domates fidesi sağlanmıştır.
- 180 hayvan üreticisine 100 süt sağma makinesi ve 20 süt depolama ve soğutma tankı sağlanmıştır.
- 155 çiftçi hanesine 310 feromon tuzağı dağıtılmıştır.
- 1.843 çiftçi hanesine (toplam 7.543 hane üyesi) koşulsuz nakit transferi (hane üyesi başına 75 dolar) sağlanmıştır.
- Kadınların öncülüğündeki bir kooperatife 2 gıda işleme makinesi teslim edilmiştir.
- 300 kişiye üç ay boyunca günlük 18,5 dolar tutarında şartlı nakit desteği (toplum varlıklarının onarımı için çalışma karşılığı nakit) sağlanmıştır.
- İklim akıllı üretim ve afet sonrası çabuk toparlanma konularında 900 çiftçiye eğitim verilmiştir.

Planlanan Destek (Aralık 2023-Haziran 2024)

- 120 çiftçi hanesine 30 ton gübre sağlanacaktır.
- 190 çiftçi hanesine 190 süt sağma makinesi sağlanacaktır.
- Kadınların öncülüğündeki 3 kooperatife 21 gıda işleme makinesi teslim edilecektir.
- 300 kişiye üç ay boyunca günlük 24 dolar tutarında şartlı nakit desteği sağlanacaktır (toplum varlıklarının onarımı için çalışma karşılığı nakit).
- İklim dostu girdiler ve ekipmanlar teslim edilecek ve 660 çiftçiye iklim akıllı ve afetlere dirençli üretim eğitimi verilecektir.

- 6 çiftçi birliği ve kooperatifi kapasite geliştirme ve makine, ekipman, varlık ve diğer girdiler sağlayarak desteklenecektir
- Geçim fırsatlarını arttırmak ve etkilenen bölgedeki vasıflı işgücü ihtiyacını karşılamak için 50 kişiye mesleki eğitim verilecektir.
- Gelecekteki müdahaleleri yönlendirmek için Tarım ve Orman Bakanlığı ve yerel ortaklarla iş birliği içinde yürütülecek 3 değerlendirme [süt ürünleri, akuakültür (su ürünleri yetiştiriciliği) ve hortikültür (bahçecilik) alt sektörleri için değer zinciri analiziyle ormancılık etki değerlendirmesi ve katılımcı kırsal değerlendirme] tamamlanacaktır.

2024 ve sonrasında FAO açlığın ortadan kaldırılması, beslenmenin iyileştirilmesi, tarımsal verimliliğin artırılması, doğal kaynakların sürdürülebilir yönetiminin geliştirilmesi ve kırsal nüfusun yaşam standardının yükseltilmesi konularındaki çabalarını yavaşlatmadan Türkiye'deki depreme müdahale faaliyetlerinde özellikle iyileştirme aşamasına eğilerek mevcut tüm imkânlarıyla desteklemeye devam edecektir.

- 1 FAO (2023)i Agriculture sector needs assessment for neearthquake-impacted provinces, <https://www.fao.org/3/cc6884en/cc6884en.pdf>
- 2 FAO (2023). Rapid geospatial assessment after the earthquake in Türkiye in 2023, <https://www.fao.org/3/cc6875en/cc6875en.pdf>
- 3 FAO(2023). Türkiye: Earthquake response and recovery plan, 2023–2026, <https://openknowledge.fao.org/handle/20.500.14283/cc5910en>

2023'te IOM Türkiye

Gerard Karl Waite

IOM Türkiye Mısyon Şefi

Şubat 2023'te meydana gelen depremler ülke çapında bir trajediye yol açtı. Uluslararası Göç Örgütü [International Organization for Migration (IOM)] olarak bize üç çalışanımızı kaybetmenin üzüntüsünü yaşatan bu afetten çok daha fazla sayıda çalışanımız ve onların sevdikleri de doğrudan etkilendi. Buna rağmen ekibimiz IOM'nin bağışçılarının ve üye devletlerin hızlı katkıları ve Türk hükümetinin güçlü liderliği sayesinde muazzam bir dayanıklılık göstererek depremin en başından itibaren çalışmalarını sürdürdü. Depremlerden bugüne geçen dokuz aylık sürede 13 milyondan fazla barınma ve gıda dışı malzemeyi Türkiye'de depremden etkilenen illere ve sınır ötesi insani yardım programımız aracılığıyla Kuzeybatı Suriye'ye gönderdik. Çalışmalarımız o günden bugüne hız kesmeden devam ediyor. Şimdilerde depremden etkilenen topluluklara yönelik uzun vadeli iyileştirme çalışmalarına odaklanıyoruz.

Sahadaki faaliyetlerimiz ve iyileştirme çalışmalarımız, IOM'nin Göç Krizi Operasyonel Çerçevesi'ne dayanıyor; bu çerçeve, krizin hareketlilik boyutlarına kapsamlı, kapsayıcı ve bütüncül müdahaleler yapabilmek ve insani yardım -kalkınma- barış bağlantısını güçlendirmek için temel referans noktamızı oluşturuyor. Bu sayede, göçmenler ve yerinden edilenler de dâhil en kırılgan durumdaki kişilerin ihtiyaç duydukları desteği almalarını sağlamayı amaçlıyoruz. Dahası, göçmenlerin yeniden inşa için yerel topluluklarla el ele çalışarak iyileşme sürecinde kilit bir rol oynayacaklarına inanıyoruz.

Fotoğraf: AA, Ömer Alven

IOM şu anda altı sektörde aktif rol oynuyor. Sektörler Arası Koordinasyon Grubu bünyesinde *Geçici Yerleşim Desteği* sektörüne eş liderlik ediyor; ortaklarla koordinasyon içinde çalışarak saha yönetimini, bakımını ve depremden etkilenen kişilerin temel hizmetleri almaları için yönlendirilmelerini destekliyoruz. *Barınma* ihtiyaçlarını azaltmak, *sağlık* hizmetlerine erişimi kolaylaştırmak ve *su, sanitasyon ve hijyen* desteğini arttırmak için yetkililerle yakın iş birliği içinde çalışıyoruz. Yerinden edilmiş bireylerin karşılaştığı koruma ihtiyaçlarını ve riskleri ele almak için *ruh sağlığı ve psikososyal destek ve danışmanlık* sunmaya da devam ediyoruz. Bu kapsamda, IOM'nin Yerinden Edilme Takip Matrisi aracıyla gerçekleştirilen titiz veri toplama ve analizleriyle çalışmalarımızı destekliyor ve kâna dayandırıyoruz.

Türkiye'nin güneydoğusunda yaklaşık on yıldır sürdürdüğümüz insani yardım çalışmaları sayesinde oluşturduğumuz güçlü tedarik zinciri ve lojistik ağıımız, deprem sonrasında hızlı müdahale etmemizi ve bölgeye yardım ulaştırmamızı sağladı. Kasım 2023 itibarıyla bölgeye 2 binden fazla konteyner temin ettik, 5.100'den fazla kişiye barınma, 35.200'den fazla kişiye nakit yardımı, 15 binden fazla kişiye psikososyal destek ve 2.900'den fazla kişiye birinci basamak sağlık hizmeti sağladık.

Etkilenen birey ve topluluklara gıda, sağlık, hijyen, koruma ve kışa hazırlık gibi konularda daha fazlasını yönlendirmeye gayret ediyoruz.

Tüm bu çalışmalarımızda Türk Kızılay ile verimli bir iş birliği yapmaktan memnuniyet duyuyoruz. Gıda sıkıntısının yaşandığı bir dönemde birlikte yemek pişirme üniteleri kurduk ve sıcak yemek sağlamak için lazım gelen araç ve gereçleri temin ettik.

Yeniden toparlanma aşamasına geçerken mikro, küçük ve orta ölçekli işletmelere nakdî ve aynı hibeler sağlayarak erken toparlanma ve geçim kaynaklarına ilişkin çabalara katkıda bulunuyoruz. Bu çalışmalarda Türk vatandaşları ve geçici koruma altındaki bireyler için beceri geliştirme ve bu becerilerin eşleştirilmesi yoluyla kilit sektörlerde ekonomiyi yeniden canlandırmayı amaçlayan küresel uzmanlığımızdan yararlanıyoruz.

Tüm çalışmalarımız, üç stratejik önceliğin rehberliğinde depremden en çok etkilenen illerde kalıcı çözümler üretmeyi amaçlıyor: (i) deprem sonrası yaşanan yer değiştirmelerin ele alınması ve şehirlere geri dönüş için gerekli koşulların yaratılması, (ii) ekonomik toparlanma için bölgede acil bir şekilde geçim kaynakları yaratılması, (iii) gelecekteki olası felaketlere karşı hazırlıklılığın arttırılması.

Birleşmiş Milletler (BM) kurumları arasında önemli bir liderlik rolü oynamak da dâhil olmak üzere, sektör çapında verimli bir koordinasyon sağlayarak çalışmalarımızın etkisini arttırmaya devam edeceğiz.

Ağustos 2023 itibarıyla IOM olarak bölgeye özgü, ihtiyaca cevap veren faaliyetler yürütmek için çalışan Alan Bazlı Koordinasyon Merkezlerinin ve BM'nin deprem sonrası yaşanan insani hareketlilik eğilimlerine ilişkin zorlukları ve imkânları inceleyen Deprem Çözümleri ve Hareketlilik Analiz Ekibinin eş başkanlığını üstleniyoruz.

IOM adına Türkiye Cumhuriyeti devletinin iyileştirme vizyonunu destekleme konusundaki taahhüdümüzü bir kez daha vurguluyorum. Güvenli, düzenli ve iyi yönetilen insan hareketliliğinin göçmenlere ve toplumlara fayda sağladığına dair temel inancımız bize rehberlik etmeye devam edecek.

İPKB ile “Geleceğimizi Güçlendiriyoruz”

Kazım Gökhan Elgin

İPKB Direktörü

İstanbul Valiliği İstanbul Proje Koordinasyon Birimi (İPKB) 2006 yılında kurulduğu günden bugüne kadar üstlendiği İstanbul Sismik Riskin Azaltılması ve Acil Durum Hazırlık Projesi (İSMEP) kapsamında başta okul ve hastaneler olmak üzere 1999’da ve öncesinde yapılmış kamu binalarını güçlendirme veya yıkıp yeniden yapmanın yanı sıra kamusal bilinçlendirme çalışmaları ve afet eğitimleri ile AFAD ve UMKE’nin kurum ekipman kapasitelerini artırma amaçlı çalışmalar yapmaktadır.

İstanbul bulunduğu coğrafya nedeniyle bir deprem şehri. Depremden kaçılmaz, depreme hazırlık yapılır yaklaşımıyla yenilikçi teknolojileri benimseyerek İstanbul’a yönelik faaliyetlerimizi 2023 yılında da sürdürdük.

Bir yapının yıkılıp yeniden yapılması veya güçlendirilmesi konusunda karar vermek için kullandığımız belirli parametreler bulunuyor. Eğer yapı güçlendirme şartlarını karşılamıyorsa yıkıp yeniden yapma yoluna gidiyoruz. Bu koşulla 2023 yılında 94 bin 930m² kapalı alan içerisinde 31 okulumuzu güçlendirip depreme güvenli hâle getirerek öğrenci ve öğretmenlerimizin hizmetlerine sunduk. Güçlendirme çalışmalarımızın 16’sı temel öğretim, 5’i anaokulu, 4’ü lise, 4’ü hizmet binası, 2’si ise meslek lisesi kategorisindedir.

İPKB olarak üstlendiğimiz görevi en verimli şekilde ifa etmeye gayret gösteriyoruz. İstanbul'da bir yandan okul ve hastaneleri depreme hazır hâle getirirken bir yandan da geleceğe yönelik, yenilikçi, modern ve sürdürülebilir binalar yapıyoruz. Yeniden yaptığımız okullarımızın önümüzdeki 100 sene zarfında hizmet vermesini hedefliyor; bu süreç içerisinde de gelişen teknolojilere uyumlandırılmasını ve bina masraflarının asgariye indirilmesini temin edecek projeler geliştiriyoruz. Söz gelimi projelerimizde brüt betonlar kullanarak okullarımızın boya badana giderlerini en düşük seviyeye çekmenin beraberinde mimarisi güneş ışığı ve ısısından daha çok faydalanabildiği için ısınma ve aydınlatma giderlerini de en az düşük seviyede tutabiliyoruz.

2023'te eski hâlinde kapalı alan yüz ölçümü 42 bin 955m², derslik sayısı 240 olan yapılarımızı, 117 bin 813m² kapalı alan ve 380 derslik olarak yeniden yaptık. Yeniden yapım projelerimiz kapsamında 12 temel öğretim, 2 meslek lisesi, 1 halk eğitim merkezi ve 1 lise inşa ettik. Netice itibarıyla toplamda 74 bin 858m² kapalı alan artışı sağladık, buna koşut şekilde öğrenci mevcudunda da artış gerçekleşti.

Bildiğiniz üzere güçlendirme veya yeniden yapma kapsamında üstlendiğimiz işler arasında kamu idari binaları da bulunuyor. Çekmeköy Kaymakamlığına hizmet veren çeşitli kuruluşların yer aldığı binaların deprem riski altında olmasından ötürü bu kuruluşların kaymakamlık binasında toplanması hedeflenmişti. Bu doğrultuda Çekmeköy Kaymakamlığı için 13 bin m²'lik yeni bir kaymakamlık binası inşa ettik ve söz konusu kuruluşları bu binaya naklettik.

2006 yılından bugüne toplamda 1.384 binayı kapsayan 1.180 okul ve okul kampüsünde gerek güçlendirme gerekse yeniden yapım faaliyeti gerçekleştirdik. 2023 yılı içerisinde gerçekleştirdiğimiz faaliyetlerimizi güçlendirme ve yeniden yapım olarak iki tablo sunabiliriz:

Güçlendirme:

1	Bahçelievler Mehmet Akif Ersoy Ortaokulu- A ve B Blok
2	Bakırköy Nefus Nakipoğlu Özel Eğitim İş Uygulama Merkezi
3	Beşiktaş Lütfi Banat İlkokulu
4	Beykoz Bozhane İlkokulu
5	Beyoğlu Hasköy Ortaokulu- A-B Blok
6	Çatalca Kestanelik İmam Hatip Ortaokulu
7	Çatalca Ovayenice Örfi Çetinkaya İlkokulu/Ortaokulu
8	Esenyurt Şair Fevzi Kutlu Kalkancı Ortaokulu
9	Fatih Fatih Mesleki Eğitim Merkezi- A Blok
10	Bahçelievler Mustafa Nevzat Pisak Mesleki Eğitim Merkezi
11	Beşiktaş Levent Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi
12	Beşiktaş Yıldız Ertem Anaokulu
13	Beyoğlu İstiklal İlkokulu- A-B Blok
14	Çatalca Dağyenice Zeki Kisbu İlkokulu
15	Çatalca 75. Yıl Cumhuriyet İlkokulu
16	Esenyurt Mesleki Eğitim Merkezi
17	Esenyurt Tefikbey Ortaokulu
18	Gaziosmanpaşa Kazım Karabekir Anadolu İmam Hatip Lisesi
19	Güngören Haznedar Abdi İpekçi Ortaokulu
20	Kartal İhsan Zakiroğlu Ortaokulu
21	Kartal Medine Tayfur Sökmen İlkokulu
22	Küçükçekmece Zübeyde Hanım Anaokulu
23	Küçükçekmece Menekşe Özel Eğitim Anaokulu
24	Silivri Kız Anadolu İmam Hatip Lisesi
25	Üsküdar İMKB Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi- A ve B Blok
26	Kadıköy Münevver Şefik Fergar İlkokulu A Blok
27	Kartal Soğanlık İlkokulu A-B Blok
28	Küçükçekmece Marmara Kız Anadolu İmam Hatip Lisesi
29	Küçükçekmece Çiğdem Anaokulu
30	Küçükçekmece Yasemin Anaokulu
31	Sultangazi Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi A-B Blok ve Spor Salonu

Yeniden Yapım:

1	Üsküdar Burhaniye İlkokulu
2	Kağıthane Günebakan İlkokulu
3	Kağıthane Osman Tevfik Yalman Ortaokulu
4	Beşiktaş Murat Beyaz İlkokulu-İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü
5	Adalar Büyükkada Halk Eğitim Merkezi
6	Bayrampaşa Anadolu Lisesi
7	Beşiktaş Dikilitaş Mehmetçik İmam Hatip Ortaokulu
8	Beşiktaş Hamiyet Gerçek İlkokulu
9	Beşiktaş Hüseyin Aycibin İlkokulu
10	Beykoz Atatürk İlköğretim Okulu
11	Beyoğlu İmam Hatip Ortaokulu
12	Kadıköy Anadolu Lisesi
13	Küçükçekmece Şehit Binbaşı Bedir Karabıyık ÇPAL
14	Üsküdar Şehit Mustafa Cambaz İlkokulu
15	Eyüpsultan Ortaokulu
16	Sarıyer Alparslan İlkokulu

Kahramanmaraş Depremleri sonrasında tekrar anladık ki deprem riski altında bulunan İstanbul'da icra ettiğimiz İSMEP hayati bir önem taşıyor. Gördük ki yapı denetime uygun olmayan, Yönetmelik'te belirtilenlerin haricinde malzeme veya işçilikle inşa edilen binalar en ufak sallantıda hasar alabiliyor, hatta yıkılabiliyor ve ne yazık ki bunun bedeli binlerce hayatın kaybı olabiliyor. Tek katlı müstakil yapılardan çok katlı binalara kadar fark etmeksizin inşaatın fen ve sanat işi olduğu unutulmamalıdır.

Bugün geldiğimiz noktada İPKB olarak çok ciddi bir bilgi ve tecrübe birikimine sahip olduğumuzu söyleyebilirim. Hem teorik hem de pratik bağlamda inşaat sektöründe yenilikçi, modern, depreme dayanıklı ve sürdürülebilir yapıların nasıl yapılacağını, nelere dikkat edilmesi gerektiği dâhil olmak üzere edindiğimiz bu birikimlerin bir kısmını içeren *Sürdürülebilirlik Kılavuzu 2023* adlı kılavuzumuzu 2023 yılında yayımladık. Bahsettiğimiz kriterlerde yapı inşa edecek olan meslektaşlarımıza yol gösterecek nitelikteki kılavuzumuza www.ipkb.gov.tr web adresimizden erişebilirsiniz.

İstanbul'da 120 civarında okul projemiz var, hepsini iki yıl içerisinde tamamlamayı planlıyoruz. Ümraniye Kaymakamlığı binası inşasını sürdürüyor ve yıl içerisinde kurumun kendi yerine geçmesini planlıyoruz. Yine yapımına devam ettiğimiz Şişli Kaymakamlığı binasını da bitirmek üzereyiz.

Hastane projelerimiz her zaman gündemimizde ve bu konuda, bütçe araştırmaları süren Haydarpaşa Siyami Ersek kampüsü, Fatih Sultan Mehmet Eğitim Araştırma Hastanesi ve Kartal Onkoloji Hastanesi projelerimize yıl içinde başlamayı planlıyoruz. Sağlık projeleri özellikle meşak katli ve finansman ihtiyacı var. O nedenle önce kaynak konusunu çözmeye çalışıyoruz. Bunun için yurt dışından finansman buluyoruz. Bu noktada, uluslararası kredi anlaşmalarıyla İPKB'nin daima destekçisi olan Hazine ve Maliye Bakanlığımıza da teşekkür ediyoruz.

Afetlerde İzcilik: Arama, Kurtarma ve İnsani Yardım Faaliyetleri

Hasan Dinçer Subaşı

Türkiye İzcilik Federasyonu Başkanı

Türkiye’de İzcilik 1910 yılından beri süregelen, çocukları ve gençleri eğiten üniformalı bir teşkilattır. Asli işi çocuk ve gençlerimizi vatanını milletini seven, ona faydalı ve güzel ahlâklı bireyler olarak yetiştirmektir.

Dünyadaki bütün izciler, izcilik teşkilatına düzenlenen bir yemin töreniyle katılırlar. Yani hem gönüllü hem de yeminlidirler. İzci andındaki “Allah’a ve vatanıma karşı vazifelerimi yerine getireceğime... Başkalarına her zaman yardımda bulunacağıma...” ibareleri tabiatıyla afet durumunda ifası gereken arama kurtarma ve insani yardım vazifelerini de kapsamaktadır. Her bir izci bu vazifeleri layıkıyla yapabilmek için ant içerken aynı antta “kendisini sürekli geliştirme” sözünü de verir. Bu itibarla 11-15 yaş aralığındaki izcinin parolası “Daima hazır” olmaktır. Yani bu yaştaki izciler olabilecek her şeye bedenlen, ruhen, fikren olduğu kadar bilgi ve beceri düzeyiyle de temel araç ve malzemeleriyle de hazır olma çabası içindedir. 15-18 yaş aralığındaki izciler ise “Topluma hizmet” etme parolasıyla çalışırlar.

İzcilik teşkilatının eğitim metotları arasında “Topluma hizmet” bulunur. Yani bu eğitim sistemi, kişinin kendini geliştirebilmesi için topluma hizmet etmeyi esas alır. Hiç ilgisi yok gibi görünse de izcilik, yukarıda belirttiğimiz dayanaklarıyla dünyanın ve ülkemizin tamamen gönüllü yapıya sahip en büyük arama kurtarma ve insani yardım teşkilatıdır. Türkiye İzcilik Federasyonu, söz konusu görevleri kuruluşu 1980’lere dayanan Türkiye İzcilik Federasyonu Arama, Kurtarma ve İnsani Yardım Enstitüsünün (TİFAKE) ve bu enstitüye bağlı ekiplerin sorumluluğuna bırakmıştır.

Hâlihazırda kayıtlı 265 bin izcinin tamamı bu enstitünün eğitiminden geçmektedir. Daha 6 yaşından itibaren izciler tehlike avı, afet bilinci, yardım isteyebilme, tarif edebilme farkındalık ve yetenekleri kazandırılarak her an her şeye dikkat etme ve daima hazır olma ilkesiyle yetiştirilir; kurtarma sistemleri eğitiminin yanı sıra kendi güvenliğini sağlama ve başkalarını kurtarabilme yetkinliğiyle; zor koşullarda yaşayabilme, doğada olası her hava şartında gece gündüz rahatça hareket edebilme bilgi ve becerileriyle donatılırlar.

İzci andındaki “Kendini bedence sağlam, fikirce uyanık ve ahlakça dürüst tutmak” taahhütleri, insani yardım bakımından izcilerin en büyük yardımcılarıdır. İzciler nezdinde reklamın, ön plana çıkmanın hiçbir önemi yoktur. Onlar yalnızca Allah, vatan ve toplum uğrunda hizmet ederler. Bu yüzden afet mahallinde bir yardım deposunun kimsenin görmediği derinliklerinde takatsiz kalana kadar çalışmak onlar için olağandır. İzcilerin yurt sathında yaygın olması, her türlü şart altında haberleşebilmeleri, bir afette başkaca bir destek olmaksızın kendi kendilerine yetebilmeleri, disiplinleri, hiyerarşik düzenleri, kendi metodlarından dünyaya yayılan takım ruhu eğitiminden geçmiş olmaları, kimin söz sahibi olduğunu bilmeleri en önemlisi hangi görev olursa olsun canı gönülden yapmaları onları afet gibi zorlu görevler için her daim hazır tutar.

Bütün izcilere afet durumlarına yönelik verilmiş bir cümlelik talimat vardır: “Bize ulaşmasanız dahi afetin büyüklüğüne göre hiç beklemeden herkes afet bölgesine hazır olarak intikal edecek; arama kurtarma eğitimi olanlar AFAD’ı, olmayanlar Kızılay’ı bulup onlarla hareket edeceklerdir.” İşte bu talimattan ötürü izciler, 6 Şubat Depremleri’nin de daha ilk saatlerinde sahaya koştu. Yayladağı’ndaki Türkmen izcilerimiz depremden sonraki ilk saat içinde Afet Acil Sosyal Yardım (ASYA) depolarında hizmete başladı. Adana izcilerimiz ise kurtarma konusundaki eğitimleriyle enkazlarda çalıştı. Diğer illerdeki izcilerimiz de daha güneş doğmadan ekipleriyle vazife başındaydı. AFAD tarafından akredite edilmiş kentsel arama kurtarma ekibine sahip olan ağır teçhizatlı TİF ekiplerimiz ikinci depremden sonra yani öğle saatlerinde enkazlara ulaşım çalışmaya başladı ve 24 saat içinde toplam 18 binanın enkazına müdahale işlemi gerçekleştirdi. İlk günün akşamı itibarıyla gerekli teçhizatla birlikte afet bölgesine gelerek

enkazda arama-kurtarma çalışmalarına katılan 2.672 izci bulunuyordu. Bu ekipler 3 hafta boyunca bölgede kalıp hizmete devam etti.

İlk yardım eğitimi de almış sağlık görevlisi izci liderlerimiz, acil sağlık ve ilk yardım görevlerini hem enkaz müdahale ekiplerimizin içinde hem de kamp alanımızda yerine getirdi. Aynı zamanda dağıtım araçlarımızın şoförlüğü de yapan sağlık görevlisi izci liderlerimiz gittikleri yerlerdeki afetzedelerin -eğer varsa- sağlık sorunlarının gerektirdiği müdahaleyi ve/veya tedaviyi uyguladı. İlaveten dağıtım araçları hasta ve yaralı naklinde de kullanıldı. Keza din görevlisi izci liderlerimiz, üniformalarıyla cenaze hizmetlerinde yer aldı ve afette hayatını kaybeden binlerce insanımızın defin işlemlerini usulüne uygun olarak büyük bir ciddiyet ve titizlik içinde gerçekleştirdi.

İzciler afetin ilk günlerinde trafiğin düzenlenmesi, AFAD koordinasyon merkezleri, çadır yangınlarına müdahale çalışmaları gibi çeşitli iş ve iş alanlarında görev yaptı. Bilindiği gibi izciler çadır kurma konusunda uzmandır. Temin ettikleri çadırların dağıtımını ve kurulmasının yanı sıra AFAD tarafından da çadırkent kurulumunda görevlendirildiler. Özellikle Adıyaman ve Kahramanmaraş gibi illerimizdeki çadırkentlerin kurulumunda çalıştılar. Kilis ve Osmaniye’de bulunan izcilik tesislerimiz ise birer çadırkent ve dağıtım noktası hâline getirildi.

Var olan olumsuzluklara rağmen her ortamı yaşanacak hâle getirme becerisine sahip izciler, konuşlandıkları alanlarda her türlü ihtiyaçlarını karşılayabilecek izci kamplarını kurup nöbet sistemlerinden temizlik ihtiyaçlarına kadar kendi lojistiklerinde herhangi bir sorun yaşamadan afet bölgesinde vazife gördü. TİF, afetzede her ilde aynı anda hizmet verirken hiçbirini zor durumda bırakmaya-

cak şekilde kendi üyelerinin de ihtiyaçlarını tedarik etti. Zira “İzci Daima Hazırdır” parolası gereği zaten hazır olan izciler, afet bölgesine tedarikle vakit kaybetmeksizin kendi konaklama ve gıda malzemeleriyle ulaşımlardı.

TİF tarafından izciler için Hatay Serinyol Orman Fidanlığında bir karargâh, lojistik depo ve ana merkez çadır kampı, diğer illerdeyse Kızılay depoları yanında lojistik depo ve kamp alanları oluşturuldu. Böylece her birinin saha hizmet süresi en az bir hafta olmak üzere toplam 10 bin izci 3 ay boyunca deprem bölgesinde vazife gördü.

İzci liderlerimiz çocuk ve genç eğitimi konusunda uzman olduklarından afetzede çocukların izcilik faaliyetleriyle rehabilite edilmesinde görev aldılar. Bu kapsamda 1200 afetzede çocuğumuzu kamplarımıza davet edip gerek çeşitli izcilik faaliyetleriyle tanıştırmak gerekse 81 bin tohum topu hazırlayıp ülkemize hediye etmelerini sağlayarak psikolojik iyileşmeleri adına bilinçli bir çaba gösterdiler. Aynı şekilde selvi tohumlu toprakları da ilerleyen dönemde afette kaybettiğimiz vatandaşlarımızın mezarları başına bırakacaklar. Bu çocuklarımız illerine döndüklerinde de izciliğe devam edebilmeleri de sağlanacaktır.

Dağıtım

İzciler, bölgede mevcut yardım depolarına giderek tır indirme, malzeme tasnifi, yükleme ve dağıtım işlemlerinde yer aldılar. AFAD, Kızılay, ASYA, Belediyeler ve farklı STK'ların depolarında 24 saat vardiya usulüyle malzeme dağıtımına destek oldular, forklift kullanımından nöbet tutmaya kadar pek çok işi üstlendiler. Aynı zamanda tarafımızca temin edilen çok kullanımlık ve yüzde yüz koruma sağlayan 8 bin adet acil durum battaniyesi depremin ilk saatlerinden itibaren soğukta kalan afetzedelere dağıtıldı. Keza bizzat tedarik ettiğimiz tırlar dolusu çadır, uyku tulumu, mat, soba, su, un,

pirinç, konserve gibi temel ihtiyaç malzemesinin dağıtımını gerçekleştirdiler. Bu hizmet için afetzedelere telefon numarası bırakıp ihtiyaçlarını mesajla bildirme imkânı sunan izciler, gelen talepleri konuma göre ayırdıktan sonra kendi kamp alanlarında oluşturdukları çadır depolarda varsa kendi depolarından yoksa diğer depolardan tedarik ederek kolileyip tek yerde istiflediler; aynı civardaki ihtiyaç sahiplerinin kolilerini tek araca yükleyerek olabildiğince kısa sürede doğrudan teslim ettiler. Böylece 3 ay içerisinde 30 bin koli yardımı yerine ulaştırdı. Dağıtım ekiplerimiz, özellikle ilk günlerde izdiham gibi bir olumsuzluğa sebebiyet vermemek adına yardım beklenen konuma yaklaşınca telefon ederek haber vermeyi ve kendilerini bekleyen afetzedeyle hemen kolisini teslim edip ayrılmayı daha sağlıklı bir yöntem olarak benimsedi. Bununla beraber araziye dolaşarak yardıma ihtiyacı olanların saptanması ve yetkililere gerekli bilgileri iletilmesi için de çaba harcadı. Esasen izcilerin insani yardımlardaki öncelikli hedefi de dağ köyleri ile ana yollardan uzak köyler oldu.

Afette zarar görenlerin köylerdeki akrabalarının yanına göçmesi nedeniyle yüz kişilik köylerin bile 2 bin kişiye kadar çıktığı görüldü. Ana merkezlerden uzak, yollarının bozuk veya afetten zarar görmüş olmasından dolayı bu köylere yeterince yardım ulaşamıyordu. Araçlarımızın araziye uygun olması ve arazi tecrübemiz bizi köylere yönlendirdi. Zira buralardaki insanların çoğunun aşağı inip yardım alacak aracı bulunmamaktaydı. Kalabalıktan dolayı gıda ve su ihtiyacı, hijyen malzemesi, soba, mat, çadır ihtiyacı çok fazlaydı. Üç ay boyunca bu alanlar hiç boş bırakılmadı ve her gün ziyaret edilerek her ne lazımsa ihtiyaç sahipleri için temin edildi. Kuru gıda haricinde köylülerin de izni ve iş birliğiyle tarlalarındaki ıspanaklar toplanarak ihtiyaç sahibi ailelere dağıtıldı.

İzciler, ASYA'nın çadır kentlerin içinde bulunan dağıtım merkezlerinde de görev aldılar. Özellikle depremin ilk günlerinde halk tarafından yollanan ikinci el giysiler ile sıfır giysilerin karışık paketlenmesi ciddi bir sıkıntı ve ilave iş yükü oluşturdu, bu yüzden izcilerimiz geceleri de vardiyalı olarak çalışıp elektrik olmadığı için alın lambalarının ışığında gelen malzemeleri ayıkladılar ve başışa uygun olanları ihtiyaç sahiplerine dağıttılar. Afettede iller arasındaki depolarda eksik malzemelerin (kefen, ceset torbası, acil durum battaniyesi vb.) nakliyesi izcilerimiz ve araçlarıyla sağlandı. Afet bölgesine gelemeyen diğer izcilerse buldukları illerdeki yardım depolarına giderek afet bölgesine nakledilecek malzemelerin tasnif ve yüklemesinde çalıştılar.

Ülkemizin birçok yerinden emanet edilen zekât ve fitreler ihtiyaç sahiplerine teslim edildi. Türkiye'nin her yerinden gelen izcilerin yanı sıra Azerbaycan, Lübnan, Libya, Kosova'dan gelen izcilerimiz de enkazlara müdahale ettiler. Türkiye'de yaşayan ve izcilik yapan Suriye, Filistin, Libya, Afganistan, Irak, Mısır uyruklu izcilerimiz de başından sonuna kadar yanımızda oldu. Dünya İzcilik Teşkilatı mensupları, Lübnan ve Yunanistan izcileri de aynı ve nakdî yardımlarını gönderdiler veya bizzat getirdiler.

Haberleşme - Organizasyon

TİF dünyanın her yeriyle her şartta iletişim kurabilecek telsiz sistemlerine sahip olduğu gibi üyesi olan binlerce telsiz ve radyo amatörü izciyle bu imkânını uygulamaya koyma kabiliyetine de sahiptir. Nitekim afet bölgesinde görev alan izci liderleri kendi aralarında ayrı bir telsiz frekansı kullanarak birbiriyle ve merkezle sürekli irtibatta oldular. İstanbul ve Konya'da görevli düzenli ekiplerimiz 24 saat esasına göre afet mahalline gidecek izci liderleri-

nin ulaşım ve güzergâh gibi işlemlerini kesintisiz haberleşmeyle sağladılar. Depremin ilk saatlerinde bölgeye ulaşan Federasyon Başkanımız ve ekip sorumluları herkesin nerede olduğundan ve diğer her şeyden haberdar olmuş, gerekli talimatlarını iletebilmişlerdir. Federasyonumuz biri afet bölgesinde diğeri Ankara ofiste, iki adet uydu telefonu sahibi olmasına rağmen bu uydu telefonlarını kullanma lüzumu ortaya çıkmamıştır Amatör telsizci ve haberleşme uzmanı izci liderlerimiz kamu kurumlarının haberleşmesinde de görev üstlendiler.

Yukarıda bahsettiğimiz tüm uygulamalar, yöneticilerin bilgisi dâhilinde ve eşgüdümüyle gerçekleştirildi, bir diğer deyişle bütün bu destek ve yardım faaliyetleri kimin nereden geleceği, nerede görev yapacağı, ulaşımın nasıl sağlanacağına dair ciddi bir planlamayla afet bölgesinin her ilinde ve eş zamanlı yürütüldü.

Asrın bu en büyük felaketi, afetle ilgili yetkililer için olduğu gibi bizim tarafımızdan da beklenmeyen bir durum değildi. Bunun için elimizden geldiğince hazır olmaya çalışmıştık. Lakin bütçemizin kısıtlı olması, eğitim ve malzeme tedarikine yeterince bütçe ayıramamıza neden olmaktadır. Ülkemizin bu görünmeyen kahramanlarının sayısının artması ve afet eğitim kalitesinin yükselmesi daha çok destekle kısa sürede mümkün olacaktır.

Her afetten sonra görülen "Afetlere Hazırlık", "Arama Kurtarma Ekibi Yetiştirme" çabalarının bu sefer çok uzun süreli olmasını, kaliteli bir çoğalma yaşanmasını diliyoruz. Asrın en büyük felaketinde kaybettiğimiz tüm vatandaşlarımızla beraber izci ve izci lideri afet şehitlerimizi de hürmetle anıyoruz. Ruhları şad olsun.

Deprem Bölgesine İnsani Yardım ve Ruh Sağlığı Desteğinin Ulaştırılması

Mevlit Yurtseven

Dr., Uluslararası Doktorlar Derneği Genel Başkanı

Bireylerin ve toplumların fiziksel ve ruhsal sağlıkları üzerinde deprem gibi afetlerin çok büyük etkileri olabilmektedir. Deprem sonrasında kişilerin travma, kaygı ve kayıpla başa çıkmalarına yardımcı olma noktasında ruh sağlığı ve psikososyal destek faaliyetleri son derece önemlidir.

Depremler travma sonrası stres bozukluğu, kaygı, depresyon ve yas gibi birçok ruh sağlığı sorununa yol açabilmektedir. Ruh sağlığı ve psikososyal destek projeleri, bireylerin ve toplumların farklı ihtiyaçlarını dikkate alarak hem acil çözülmesi gereken sorunlara hem de uzun vadeli ruh sağlığı sorunlarına eğilmektedir. Psikolojik travmanın geniş çaplı etkilerini göz önünde bulundurursak ruh sağlığı ve psikososyal destek programlarının deprem sonrasında ortaya çıkan zorluklara hitap edecek şekilde uyarlanması zaruridir. Bu programlar, travmaya karşı verilen yaygın tepkilerin ciddiyeti ve ruh sağlığı desteği almanın önemi konusunda farkındalığı arttırmak için toplum genelinde psikoeğitim oturumları düzenlemeye öncelik vermelidir. Ruh sağlığı sorunlarına olumsuz yaklaşımı ortadan kaldır-

mak, kişilerin gerekli yardıma erişmelerini teşvik etmek açısından kritik bir adımdır.

Kültürel duyarlılığı göz önünde bulunduran başarılı ruh sağlığı ve psikososyal destek projeleriyle etkilenen toplumlarla etkin bağlantı kurulabilir. Bu projelerin hedef kitlenin kendine özgü ihtiyaçlarını ve kültürel bağlamını karşılayacak şekilde özelleştirilerek uyarlanması sağlamak için bu tür faaliyetlerin yerel liderler, kuruluşlar ve toplum üyeleriyle iş birliği hâlinde yürütülmesi önemlidir. Kültürel açıdan duyarlı müdahale uygulamaları, söz konusu toplumların ruhsal ve psikososyal sorunlarla başa çıkmalarında daha işlevseldir. Ayrıca destek grupları ve toplumsal faaliyetler gibi çalışmalar yoluyla deprem sonrasında toplumun dirençliliğinin arttırılmasına öncelik verilmesi gerekmektedir. Tüm bu önlemler, depremler arasında dayanışma duygusunun geliştirilmesine yardımcı olmakta ve bireylerin iyileşme çabalarında yalnız olmadıklarını vurgulamaktadır. Afet sonrası ruh sağlığı iyileştirme sürecinin uzun vadeli ve karmaşık yapısının

farkında olmak çok önemlidir. Bu kapsamda toplumun ruh sağlığı kaynaklarına sürekli erişimini mümkün kılabilmek için yerel sağlık hizmeti sağlayıcılarının travma bilgili bakım konusunda yeterli altyapıya sahip olması elzemdir. Böyle bir kapasite geliştirme çabası, özellikle ruh sağlığı kaynaklarına duyulan ihtiyacın en acil boyutlarda olduğu afetlerin akabinde hayati değerdedir.

Ruh sağlığı ve psikososyal destek projeleri sürdürülebilir ruh sağlığı destek sistemleri oluşturmak amacıyla kapasite geliştirmeye odaklanmaktadır. Yerel sağlık çalışanları, topluluk liderleri ve gönüllüler temel ruh sağlığı desteği sağlamak üzere eğitilerek yardımların daha geniş bir kitleye ulaşması temin edilmelidir. Böylelikle toplumun gelecekte yaşanabilecek zorluklarla bağımsız mücadele edebilme becerisi arttırılabilir.

Psikologlar ve psikolojik danışmanlar gibi ruh sağlığı çalışanlarının travmatik olay mağdurlarına bireysel ve grup terapi seansları düzenlemek üzere görevlendirilmesi tavsiye edilmektedir. Mağdurların duygularını ifade etmeleri, deneyimlerini aktarmaları ve etkili başa çıkma mekanizmaları geliştirmeleri için bu seanslar gizlilik ve saygı temeline dayalı bir ortam sunmaktadır. Söz konusu uzmanlar, ihtiyacı olanlara gereken yardım ve desteği zamanında vermek üzere sahada hazır bulunmalıdır. Rehberlik ve destek sunma noktasında bu uzmanların oynadıkları rol çok büyüktür ve ulaşılabilir olmaları terapi seanslarının başarısı açısından kritik önemi haizdir. Mağdurların iyileşme süreçlerini desteklemek amacıyla onlara güvenli ve profesyonel bir ortam sunmanın önemi açıktır.

Uluslararası Doktorlar Derneği [Alliance of International Doctors (AID)] depremin hemen ardından sağlık ekiplemini, acil yardımı ve temel malzemeleri afet bölgesine ulaş-

tırarak insani yardım konusundaki kararlılığını ortaya koymuştur. Yalnızca fiziksel yaralanmaların değil felaketlerin doğurduğu duygusal travmanın da iyileşme sürecine dâhil olduğunun farkındalığıyla depremzedelerin acil ihtiyaçlarını giderecek temel insani yardımı ulaştırarak ruh sağlığı desteğinin bir sonraki aşamasına zemin oluşturmuştur.

Kahramanmaraş'ta meydana gelen yıkıcı deprem, birincil umut kaynağı ve iyileştirici güç olarak AID'i harekete geçirmiştir. Depremin beraberinde getirdiği somut fiziksel yıkıma ilaveten etkilenen topluluklarda psikolojik travma ve travma sonrası stres bozukluğu sıklığının giderek daha belirgin biçimde artmasıyla afetin psikolojik etkileri de ciddi boyutlara ulaşmıştır. Bundan dolayı AID, depremzedelerin duygusal sağlıklarını desteklemek üzere bir Ruh Sağlığı ve Psikososyal Destek projesi yürüterek kapsamlı bir insani yardım yaklaşımı benimsemiştir. Ruh Sağlığı ve Psikososyal Destek projesi, Uluslararası Doktorlar Derneğinin ihtiyaç sahiplerine geniş kapsamlı insani destek ve yardım sağlama konusundaki kararlılığının bir göstergesidir.

Milletimizin Teveccühü ve Güveniyle 2023'te Yeryüzünü İyilikle Kucakladık

İzani Turan

Türkiye Diyanet Vakfı Genel Müdürü

Çok zorlu bir yılı geride bırakırken dönüp arkamıza baktığımızda ülke kenetlenerek birçok acının üstesinden gelebildiğimizi görüyoruz. Yeni umutlar ve iyilik temennileriyle başladığımız 2023 yılında ne yazık ki “Asrın Felaketi” olarak nitelendirilen 6 Şubat Depremleri’yle sarsıldık. Devlet ve millet olarak bir bütün hâlinde tüm imkânlarımızı seferber ettiğimiz depremin acıları yüreklerimizi dağlasa da birlik, beraberlik içinde olduğumuz sürece hep ayakta kalacağımızı destansı bir dayanışmayla bir kez daha gözler önüne serdik.

2023'te yaşadığımız acı ve zorluklar kadar deprem sonrası gösterdiğimiz yardımlaşma ve fedakârlıklar da akıllarımızdan çıkmayacak. Ecdadımızdan gelen mirasla iyilik sancağını asla elinden bırakmayan, dünyadaki mazlumların yaralarını sarmayı her daim vazife bilen ülkemiz dünyanın en çok yardım yapan ülkesi konumuna geldi, doğudan batıya insanlığın saygı ve sevgisini kazandı. Ve büyük bir depremle karşı karşıya kaldığımız gün, ülkemize de dünyanın dört bir yanından destek yağdı. Milletimiz de “Müminlerin birbir-

lerine olan bağlılığı, birbirine kenetlenerek inşa edilmiş bir binanın tuğlaları gibidir.” (Buhari, Salat, 88; Müslim, Birr ve Sıla, 65.) hadisindeki duruşu göstererek varını yoğunu deprem bölgesine gönderdi.

“Yeryüzünde İyilik Egemen Oluncaya Kadar” hedefiyle çalışmalarını yürüten Vakfımız, bir yandan mazlum coğrafyalarda akan göz yaşını dindirmeye çalışırken bir yanda da ülke genelinde meydana gelen afetlerden etkilenen vatandaşlarımızın yaralarına merhem oldu. Bu düsturla İslam dininin barış ve esenliğini, sevgili Peygamberimizin (sav) merhamet ve yüce ahlakını her kalbe yerleştirmek için faaliyetlerini sürdüren Türkiye Diyanet Vakfı, 2023 yılında 63 milyon 421 bin 35 kişinin gönlüne dokundu.

Milletimizin büyük güven ve teveccühüyle her zaman iyiliklerini emanet ettiği Türkiye Diyanet Vakfı, deprem bölgesinde insani yardımdan arama kurtarmaya, beslenmeden barınmaya, defin işlemlerinden manevi desteğe kadar hemen hemen her alanda depremezdelerin yardımına koştu.

Fotoğraf: Mehmet Akif Parlak

Kahramanmaraş merkezli 11 ilimizi etkileyen büyük depremin ilk anından itibaren Türkiye Diyanet Vakfı olarak yollara düştük. Bugün de sahada insani yardım konusunda çalışmalarımız aralıksız devam ediyor. Deprem bölgelerine 1.684 tır ve 439 kamyonet yardım malzemesi gönderdik. Depremzedelerin barınması için 3 bin 678 adet konteyneri bölgeye sevk ederek vatandaşların hizmetine sunduk. Depremden bu yana 8 milyon afetzede kardeşimize ulaşarak yaralarını sarmaya çalıştık.

Milletimizin Ramazan'ın rahmet ve bereket ikliminde daha da gümraklaşan iyiliği deprem bölgesine aktı. Vakfımız, her gün artan güvenle çoğalan yardımların neredeyse tamamını deprem bölgesinde ve diğer illerimizde misafir olan depremzedelere yönlendirdi. Ramazan ayında 10 milyon 346 bin ihtiyaç sahibi kardeşimize milletimizin emanetlerini

ulaştırdık. Depremde yaşadığımız acıların burukluğunda yeri geldi çadırlarda yeri geldi konteynerlerde Ramazan'ın manevi iklimiyle gönüllere dokunmaya çalıştık.

Ramazan ayının hemen ardından gelen Kurban Bayramı'yla iyiliklerimiz artarak devam etti. Milletimizin Vakfımıza olan güveninin ne kadar büyük olduğunun bir göstergesi olarak Kurban Bayramı bağışlarımızda eşi benzeri görülmemiş bir teveccüh yaşadık. Vekalet yoluyla gerçekleştirdiğimiz kurban faaliyetlerimiz kapsamında Vakfımıza milletimizin emanet ettiği 745 bin 535 hisse kurbanı, öncelik deprem bölgesinde olmak üzere yurt içi ve yurt dışında 34 milyon 667 bin 378 ihtiyaç sahibine ulaştırdık. Yılın 12 ayında Vakfımıza bağışlanan adak, akika ve şükür kurbanlarının dağıtımını yaparak 1 milyona yakın muhtaca ulaştık.

Milletimiz aldığı büyük yaralara rağmen dünyadaki mazlum kardeşlerini de unutmadı. Dünya genelinde iç savaş ve doğa kaynaklı afetler nedeniyle mağduriyetlerin yaşandığı ülkelerde yaraların sarılması için milletimizin desteğiyle çalışmalarımızı sürdürdük. Bu kapsamda Afganistan, Yemen, Arakan gibi kriz bölgelerinde 3 milyon 140 bin 875 kişiye milletimizin yardım elini ulaştırdık. “Bir Damla Hayat” temasıyla 2015 yılından bu yana dünyanın dört bir yanında temiz suya muhtaç olanlara yardımlarımızı sürdürüyoruz. Afrika ülkeleri başta olmak üzere birçok mazlum coğrafyada insanlar, bırakın içmeyi, birçok kişinin elini dahi yıkamayaacağı suyla hayatta kalmaya çalışıyor. Dinimiz, canlıları suya kavuşturmayı tavsiye ediyor. İnsanın yaşadığı her yere su taşıyan bir medeniyetin mensubu kimliğimizle temiz içme suyuna erişmekte güçlük yaşayan her coğrafyada açtığımız su kuyularını ve yaptırdığımız vakıf çeşmeleriyle ecdadımızın bize bıraktığı mirası yaşatmaya gayret ediyoruz. Milletimizin bağışlarıyla gerçekleştirdiğimiz su hayratlarından sadece 2023 yılında 1 milyon 525 bin kişi istifade ederken bu zamana kadar toplamda 10 milyondan fazla kardeşimizi temiz suya kavuşturduk.

İsrail'in yoğun saldırıları altındaki Filistinli kardeşlerimize sıcak yemek, gıda paketi, hastanelerde elektrik üretimine yönelik yakıt desteği, hijyen paketi, barınma malzemeleri, ilaç, tıbbi malzeme, medikal sarf malzemeleri ve kıyafet yardımında bulunduk. Bu yardımları ya Gazze içerisinden teminini sağlayarak ya Türkiye'den gemiyle göndererek ya da Mısır içerisinden satın alınarak Filistinli kardeşlerimize ulaştırıyoruz. Şu ana kadar ulaştırabildiğimiz 2 milyon dolarlık desteği -inşallah- arttırarak devam edeceğiz.

Vakfımızın faaliyetlerinin ana damarlarından birini oluşturan ve üstüne titrediğimiz eğitim projelerimizle ilim tohumlarımızı dünyanın dört bir yanına serpererek filizlendir-

meye gayret gösterdik. İyilik yolunda, hayra öncü nesiller yetiştirmek için 2023 yılında 48.506 öğrenci kardeşimize burs ve eğitim imkânı sağladık. Hediye Kur'an Olsun projemizle 247 bin Kur'an-ı Kerim'i, Hediye Kitap Olsun projemizle de 300 bin kitabı okumaya hasret gönüllerle buluşturduk. Ülkemizin pek çok noktasında okulların yanı sıra çeşitli kurum ve kuruluşların kütüphanelerine de kitap desteği verdik.

Yıl boyunca devam eden zekât yardımlarıyla muhtaçların her türlü ihtiyacına cevap veren Türkiye Diyanet Vakfı, Türkiye'de ve dünyanın dört bir yanındaki yetimlere de yardımlarıyla sahip çıkıyor. “Unutursan Yetim Kalır” temasıyla hayata geçirdiğimiz yetim projemizle 2023 yılında 4 bin 435 yetimi himaye ettik.

Kadın, aile ve gençliğe yönelik faaliyetlere imza attığımız Türkiye Diyanet Vakfı Kadın Aile ve Gençlik Hizmetleri Müdürlüğüyle ve 1003 şubemizle 2023 yılında 5 milyonu aşkın kişiye ulaştık.

Dil, din, ırk, mezhep, meşrep farkı gözetmeksizin dünyanın ihtiyaç duyulan her yerinde yardım etmek için hazır olan Türkiye Diyanet Vakfı, çaresizlere çare, umutsuzlara umut olmaya devam ediyor.

Vakfımız görevli ve gönüllüleriyle ülkemiz ve dünyanın her bir noktasında iyiliği arayan, iyilik için çırpınan, iyiliğe muhtaç gönüllere alıcınap milletimizin iyiliklerini ulaştırmayadaima çaba sarf edecektir.

İhtiyaç Son Bulana Kadar Yeryüzündeyiz

Yahyahan Güney

Uzm. Dr., Yeryüzü Doktorları Yönetim Kurulu Başkanı

Yeryüzünde krizlerin, doğa ve insan kaynaklı afetlerin art arda yaşandığı ve zorlu bir dönem hâline gelen 2023 yılı herkes için büyük sınavları da beraberinde getirdi. Özellikle ülkemizdeki deprem, Libya'daki sel ve Gazze'de süren savaş tüm dünyayı derinden sarstı.

6 Şubat günü Kahramanmaraş'ta meydana gelen ve 11 ilde etkili olan deprem, ciddi can ve mal kayıplarına sebebiyet verirken ülkemizde son iki bin yılın en büyük doğal afeti olarak nitelendirildi. O hengâmede gördüğümüz yüzler, fiziksel veya ruhsal bir tükenmişliğin içinde sesli yahut sessizce verilen bir yaşam mücadelesini gösteriyordu. Depremi yaşayan afetzedelerimiz akut dönemi hayatta kalma, korunma ve savunma güdüsüyle geçirirken akut dönemin akabinde başlayan süreç ve beraberinde getirdiği bilinmezlik, onları işin içinden çıkılmaz bir psikolojiyle karşı karşıya bıraktı. Bir şeyi en baştan başlayarak “yeni den inşa etmek” tarihin bile en büyük sorunuyken depremden etkilenen herkes tüm yükümlülüklerini sırtlanarak yaşamını yeniden inşa etmek zorunda kaldı.

Ülkemizde birlik, beraberlik ve dayanışmanın en güçlü olduğu bu dönemde deprem bölgelerine akın eden herkes

gibi bizler de Yeryüzü Doktorları kimliğimizle büyük bir sorumluluk üstlendik. Sürecin her dakikasında depremezdelerimizin yanında, her bir ailenin parçası olarak ve her ana tanıklık ederek adım adım yaraları sarmaya çalıştık.

Depremin ilk gününden itibaren Türkiye'nin dört bir yanındaki gönüllülerimizi örgütleyip sağlık ekipleri oluşturarak depremezdelerimize acil sağlık müdahalelerinde bulduk. Yeri geldi enkazdan kurtarılan insanımızın ilk müdahalesini yaptık, yeri geldi ağır hasarlı bir hastanenin içinde ameliyatlar gerçekleştirdik. Bizim işimiz sağlığı ve deprem sahasında da sağlık her şeyden önce geliyordu.

Bu faaliyetlerimizle beraber yine acil ihtiyaçları karşılamaya yönelik gıda kolisi, hijyen kitleri gibi temel ihtiyaç ürünlerini depremezdelerimize ulaştırdık. Akut dönemden sonra uzun vadeli planlarımız kapsamında Kahramanmaraş, Hatay, Adıyaman ve Malatya'da birinci basamak sağlık hizmeti ve ilaç desteği vermek için sağlık destek istasyonları kurduk, depremin kişiler üzerindeki ruhsal etkilerini azaltmak için psikososyal destek çalışmaları başlattık. “Yeryüzünün Şifası, Kurban Bağışı” diyerek yeryüzündeki diğer kriz bölgelerinde yer alan 17 ülkede, kurban kesimi

ve dağıtımı gerçekleştirdiğimiz gibi depremzedelerimize de kurban yardımında bulunduk.

Deprem sahasındaki çalışmalarımız aslında koordinasyonun ve planlamanın bir afet karşısındaki önemini bir kez daha gösterdi bizlere. Kaynakların sınırlı kullanımı, olumsuz fiziksel şartlar, iletişim ve ulaşım noktasındaki aksaklıklar, kötü hava koşulları gibi değişkenler süreci zorlaştırsa da beklenenden kısa sürede normalleşme aşamasına girebildik.

Ülkece depremin etkilerini henüz üzerimizden atamışken Libya'da meydana gelen sel felaketi ve hemen akabinde gerçekleşen Afganistan depremleri de afetlerin yıkıcı etkisini bize tekrar yaşattı. Bu süreçte depremden ve selden etkilenen insanlara acil yardım hizmeti götürüp ihtiyaç sahiplerine ulaşmaya devam ettik. Fakat bu afetlerde yitirilen binlerce can, bize sadece ülkemizde değil yeryüzünün diğer coğrafyalarında da daha büyük kriz senaryolarına hazırlanmamız gerektiğine dair yeni bir gündem oluşturdu.

Doğa kaynaklı afetlerin peşinden son yılların en büyük buhranlarından birine Gazze'de şahitlik etmeye başladık. 7 Ekim günü başlayan saldırılarda on binlerce insan hayatını kaybetti, nicesi yaralandı. Bizse bölgede senelerdir hizmet veren ekibimizle acil sağlık hizmetini odağımıza alarak ilk günden itibaren hastanelerde ve sahada çalışmaya başladık. Sağlık ekiplerimizle yaralılara için tedavi hizmeti sağlayıp mobil ekiplerimizle gıda, hijyen malzemesi, bebek bezi gibi temel ihtiyaçları kapsayan yardımlarda bulunduk. Hasar gören merkezlerimiz ve kayıplarımıza rağmen yıllardır bölgede edindiğimiz tecrübelerimizle savaşın izlerini silmek ve umudu büyütme için zorlu şartlarda çalışmalarımızı sürdürmeye gayret ediyoruz.

Hiç şüphesiz ki geçen yıl unutulmayacak pek çok anı beraberinde getirdi ancak ilginç bir şekilde afetler, savaşlar ve insani krizler bizi birbirimize hatırlattı. Merhamet, vicdan ve diğerkâmlık duygularımızı en üst düzeye getiren bu hadiselerin ancak birlik ve beraberlik duygularıyla aşıldığını, teselliyi yine en çok birbirimizde bulduğumuzu tekrar tekrar gördük. Böylece yaptığımız işin ne denli değerli olduğunu bir kez daha anladık. Her dokunduğumuz hikâyenin kendi hikâyemizde de bir parmak izi gibi yer edinmesine şahitlik ettik.

Yeryüzünde daha nice hikâyelere iyilik, sağlık ve esenlik içinde dokunabilmek temennilerimizle...

2023 Yılında Yetim Vakfı Faaliyetlerine Kısa Bir Bakış

Murat Yılmaz

Yetim Vakfı Başkanı

2023 ülkemiz için maalesef çok büyük bir afetle başladı diyebiliriz. 6 Şubat'ta Kahramanmaraş Pazarcık merkezli 7.7 ve ondan saatler sonra bu sefer Elbistan merkezli 7.6 şiddetinde gerçekleşen depremler ve onu takip eden binlerce artçı Doğu Akdeniz'den Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerimize uzanan 100 bin kilometrekarelik bir alanda toplam 11 ilimizi tahrip etti. 15 milyonu aşkın insan belki de son bin yılın en ağır yıkımlarından birine şahit oldu. 4,5 milyonu Türkiye'de, 2,5 milyonu ise Suriye'de olmak üzere toplam 7 milyon çocuk da bu afetten doğrudan etkilendi.

Yetim Vakfı olarak afetin ilk gününden itibaren Adıyaman ve Hatay'da bulunan koordinasyon merkezlerimiz üzerinden 60 tırlık insani yardım malzemesini 150'den fazla araç ve 600'e yakın gönüllümüzle dağ köylerine kadar ulaştırmaya gayret ettik. Malatya, Hatay, Kilis, Gaziantep, Adıyaman ile Suriye İdlip-Babıskı bölgelerindeki toplam 10 bini aşkın çocuk, ergen ve yetişkin afetzedeye yönelik psikososyal destek ve sosyal hizmet çalışmalarımızı iki aydan fazla süreyle devam ettirdik. Çocuklarımızın afetin üstesinden gelebilmeleri için başlattığımız oyuncak ve kitap projemizde toplanan ürünleri çadır kentlerdeki çocuklarımıza ulaştırdık. Adıyaman ve Hatay'da bulunan aşevimizde toplamda 125 binden fazla afet-

zedeye sıcak yemek ikram ettik. Bu aşevlerimizde çocuklara özel menüler çıkardık. Kahramanmaraş Elbistan'da MÜSİAD aracılığıyla kurulan konteyner kente 10 konteynerlik katkıda bulunurken binden fazla ailemize nakdî yardımda bulunduk. Yetim Vakfı olarak bağışçılarımızın destekleriyle gerçekleştirdiğimiz çalışmanın mali karşılığı 40 milyon TL'yi aştı.

Hâlâ yaraları sarılmakta olan afetin bize öğrettiği en önemli şey, çok önemli bir kısmı deprem riski altında bulunan ülkemizin yapı kültürünü yönetmelikler doğrultusunda tadil etmenin zorunluluğudur. Bundan her ne münasebetle olursa olsun verilecek ödünlerin olası afetlerde büyük acılara sebep olacağına farkında olmak ve mevcut yapıları da çok geç olmadan afetlere dayanıklı hâle getirmemiz gerekiyor.

Vakfımız deprem bölgesi yardımlarına Ramazan ayında da devam etti. Aynı zamanda 18 ülkede daha bağışçılarımızın Ramazan kolisi, Ramazan çocuk paketi, hijyen kiti, oyuncak ve kitap hediyeleri, iftar ikramları, bayramlık, fitre, fidye ve zekât destekleriyle 380 bini aşkın kişiye ulaşma fırsatımız oldu. Keza Kurban Bayramı döneminde yine deprem bölgesindeki illerimiz başta olmak üzere ülkemizde ve 20 ayrı ülkede kestiğimiz 7 bin hisse kurbanla 400 binden fazla kardeşimize ulaştık.

Eğitim yardımlarımız kapsamında 12 ülkede 18 bine yakın çocuğumuza çanta, kalemlik, matara, defter, kalem, cetvel ve boya takımları ile kitaplar hediye ederken 2 bin adeti tablet dâhil 7.141 parça elektronik malzemeyi deprem vurduğu illerimizden Hatay ve Adıyaman'daki köy okullarına kadar ulaştırdık.

Yetim Vakfı olarak Dünya Çocuk Hakları Günü münasebetiyle 19 Kasım Pazar İstanbul Rami Kütüphanesinde Afet ve Çocuk Hakları, Afetler ve Çocuklara Müdahale, Afetlerde STK ve Devlet İşbirliği ile Afet ve Toplumsal Bilinç başlıkları etrafında 77 akademisyen, STK yönetici ve gönüllüsüyle birlikte "Afet ve Çocuk Çalıştayı" gerçekleştirdik. Çalıştayımızın gelecekteki olası afetlerde özellikle çocuklarımız için yapmamız gerekenlere dair özet bir yol haritası sunan sonuç bildirgesinin de dâhil olduğu çalıştay kitabımızı da okuyucuyla buluşturduk.

"Sıcacık Sevgiye Soğuk İşlemez" sloganıyla başlattığımız kış yardımlarımız çerçevesinde bu sene 12 ülkede 50 bini aşkın yetim ve dezavantajlı yavrumuza ve aile bireylerine destek vermeyi planlıyoruz. Faaliyet kapsamında öncelikle Filistin'deki bin çocuğumuza kışlık kıyafet ve 600 aileye battaniye dağıtımını gerçekleştirdik.

Bu metinde Filistin ve özellikle Gazze'ye yapılan saldırılara da değinmek istiyoruz. İsrail'in işgal ve vandallıklarına 75 yıldır muhatap olan Filistin, 7 Ekim'den beri tarihin gördüğü en ağır apartheid ve soykırım uygulamalarına maruz bırakılıyor. Başta İslâm ülkeleri olmak üzere kınamanın ötesine geçmeyen ülkelerden cesaret bulan işgalci organizasyon günbegün daha da çirkinleşiyor. Dünyanın değer olarak kabul ettiği ve BM'nin temel kuruluş felsefi sayılan metinlerin tamamının ise bu süreç içerisinde defalarca yok sayıldığına şahitlik ettik: *Evrensel İnsan Hak-*

*ları Beyannamesi, Soykırım Sözleşmesi, Roma Sözleşmesi'*ne atıfla *İnsanlığa Karşı Suçlar, Cenevre Sözleşmeleri, Çocuk Hakları Sözleşmesi* sadece kâğıtlar üzerindeki değersiz metinler hâline geldi maalesef.

Ve bugün Gazze'nin tamamı yerle bir edilirken hayatta olmayan halkının yarısını çocuklar oluşturuyor! Bugün Gazze'de psikolojik desteğe ihtiyaç duymayan çocuk yok diyebiliriz. Hatta buna yetişkinleri de katabiliriz. *Çocuk Hakları Sözleşmesi'*yle çocuklara vaat edilen ne varsa işgalci organizasyonun postalları altında ezilmekte... Hatta henüz doğmamış cenin hâlindeki çocuklara karşı bile soykırım uygulamaları yapılmakta!..

Havadan, karadan ve denizden 17 yıldır İsrail ablukası altında olan Gazzeli çocuklara nefes alacakları bir koridor açabilir miyiz? İşte 8 milyarlık dünyanın cevap vermesi gereken soru bu!

Yetim Vakfı olarak bölgedeki çalışmalarımıza birkaç notla değinmek istiyoruz. Filistin'de son üç senedir sürdürdüğümüz çalışmalarımız kapsamında sadece Gazze içerisinde sponsorluk destek sistemiyle yardım ettiğimiz 1974 yetimimiz varken Lübnan'daki Filistin kamplarına ulaştırdığımız yardımlarla bu rakam 2.300'e ulaşıyor. Yıl içerisinde Ramazan, Kurban, eğitim dönemi ve kış yardımlarıyla en az dört kez bölgede projeler gerçekleştiriyoruz. 7 Ekim sonrası ise 100 binden fazla kardeşimize temas etme fırsatı bulduk. Yardımlarımızda mümkün olduğunca yetim ve dezavantajlı çocukların bulunduğu aileleri tercih etmeye gayret ettik. Mali karşılığı 500.000 avro olan (8 Aralık itibarıyla) çalışmalarımız arasında nakit dağıtımını, kumanya, süt tozu ve sıcak yemek ikramları, hijyen kiti, bebek bezi, battaniye dağıtımını, yerleşim yerlerine içme suyu dağıtımını ile hastanelere yakıt destekleri bulunmaktadır.

Bağımlılıklarla Asırlık Mücadele

Mücahit Öztürk

Prof. Dr., Yeşilay Genel Başkanı

Kurulduğu günden bu yana bağımlılıklarla mücadelesine kararlılıkla devam eden bir kuruluştur Yeşilay. Yüzyılı aşkın bir maziden söz ediyoruz. Bu uzun zaman diliminde elbette pek çok şey değişti. Kuruluşumuzdan günümüze bağımlılık türleri arttıkça Yeşilay'ın da çalışma alanları çeşitlendi; alkolden sonra sigara, uyuşturucu madde, kumar ve yakın tarihte teknoloji bağımlılığı Yeşilay'ın mücadele alanına dâhil oldu. 81 ilde 120 şubemiz, 578 ilçe temsilcimiz, 107 Yeşilay Danışmanlık Merkezimiz, 2 Rehabilitasyon Merkezimiz, 110 bin gönüllümüz ve 97 Ülke Yeşilayımızla bugün çok daha geniş bir aileyiz. Bağımlılığa karşı verdiğimiz bu mücadelemizi ülkemizin ve dünyanın dört bir yanına taşıma niyetimize ilk günkü şevkimizle” hâlâ sınıksız sarılıyoruz.

Kurucumuz Ord. Prof. Dr. Mazhar Osman'ın tabiriyle “beşerin saadetini teminden başka emel beslemeyen” bir kurum olarak bu uğurda çok çalışıyoruz ve çalışmaya devam edeceğiz. Bağımlılıklarla mücadelede kilit rol oynayan önleme ve farkındalık çalışmalarımızla her geçen gün daha büyük kitlelere ulaşıyoruz. Bilimsel ve kanıta dayalı erken önleme ve farkındalık çalışmaları kapsamında hayata geçirdiğimiz Türkiye Bağımlılıkla Mücadele

(TBM) programlarımızla her yıl yaklaşık 10 milyon öğrenci, 3 milyon yetişkine ulaşıyor; gelecek nesillerimizin bağımsız, sağlıklı ve iyi olmasını faaliyetlerimizin odağına koyuyoruz. Bağımlılıkla Mücadele eğitimlerini, 2023 itibarıyla uluslararası arenaya yaymak üzere Maarif Okullarında görevli öğretmenlere ve psikolojik danışmanlara yönelik uygulayıcı eğitim programlarına başladık. Bu amaçla Ağustos 2023'te Kuzey Makedonya Cumhuriyeti'nde bulunan Türkiye Maarif Vakfı Okullarında TBM Uygulayıcı Eğitimi düzenledik. Program sonunda katılımcılar TBM uygulayıcısı olmaya hak kazandılar. Aynı kapsamda Uluslararası Yeşilay Federasyonuna bağlı Ülke Yeşilaylarında da eğitim verdik.

T.C. Milli Eğitim Bakanlığıyla birlikte yürüttüğümüz, amacı risk grubundaki öğrencilerin sigara, alkol, bağımlılık yapıcı madde ve riskli internet kullanımı gibi tedavisi güç ve maliyetli hastalıklara bağımlılığa dönüşmeden müdahale etmek olan Okulda Bağımlılığa Müdahale Programı (OBM) kapsamında T.C. Milli Eğitim Bakanlığına bağlı okullarda 10.000 rehber ve psikolojik danışmana OBM formatör eğitimi verirken 13-18 yaş grubundaki 5458 öğrencimizle de birebir görüşme gerçekleştirdik. Türkiye'nin ilk ve tek okul

temelli müdahale programı olan ve birincil önleme aşaması TBM'nin tamamlayıcısı niteliğindeki Okulda Bağımlılığa Müdahale Programı'nı ülkemiz genelinde etkin ve yaygın hâle getirmek için çalışıyoruz.

Ergenlik çağındaki evlatlarımızın bağımlılığa karşı daha dirençli olmalarını sağlamak üzere uzman bir ekip tarafından geliştirilen Yeşilay Yaşam Becerileri Programı'mız da hız kesmeden devam ediyor. Öğretmenlerin ve psikolojik danışmanların çok kıymetli desteğiyle yürüttüğümüz

bu proje öğrencilerin bağımlılıklardan uzak kalmalarını sağlamayı, sağlıklı yaşam hakkında öğrencileri bilgilendirmeyi, öğrencilerin bu bilgileri gündelik yaşamlarının birer pratiği hâline getirmelerini hedefliyor. Bu programla çocuklarımız ve gençlerimiz bağımlılık yapıcı herhangi bir maddeye "Hayır!" demeyi öğreniyor, stres anlarında çözümlü bağımlılık yapıcı maddede aramak yerine streslerini yönetebiliyor ve doğru kararlar alarak yollarına devam edebiliyorlar.

Fotoğraf: Yeşilay

Yeşilay bugün, sadece önleme ve farkındalık çalışmalarıyla değil müdahale alanındaki çalışmalarıyla da toplum sağlığına hizmet ediyor. 2015 yılında hayata geçirdiğimiz, Türkiye'ye özgü bir model olan Yeşilay Danışmanlık Merkezlerimiz (YEDAM) üzerinden 81 ilimiz ve KKTC'de toplam 107 noktada bağımlı bireylere ve ailelerine ücretsiz psikososyal destek vererek onlara renklerini yeniden kazandırıyoruz. YEDAM Danışmanlık Merkezi hattımız Eylül 2023 itibarıyla 1 milyonuncu çağrısını aldı.

Bağımlılıklarla mücadelemiz yaşamın her alanında sürüyor. Sanat, spor ve çeşitli faaliyetlerle özellikle gençleri bağımlılıklar konusunda bilinçlendirip farkındalık oluşturuyoruz. Sekizincisini düzenleyeceğimiz Uluslararası Yeşilay Karikatür Yarışması'na geçen sene 68 ülkeden toplam 1130 katılımcı başvuruda bulundu, yarışma kapsamında tarafımıza 1901 karikatür iletildi.

Türkiye'nin 50'den fazla ilinde ve dünyanın birçok ülkesinde aynı gün düzenlenen Geleneksel Yeşilay Bisiklet Turu'yla her yıl binlerce bisikletli iyi ve sağlıklı yaşam için pedal çevirmeyi sürdürüyor. Gerçekleştirdiğimiz 11. Geleneksel Yeşilay Bisiklet Turu'na Türkiye genelinde toplam 12 bin sporcu katıldı.

T.C. Millî Eğitim Bakanlığı, Münazara ve Hitabet Derneği, Vakıf Katılım Bankası iş birliğiyle Türkiye genelinde düzenlediğimiz Liseler Arası Münazara Turnuvarımıza 2023 yılında 10.000'in üzerinde öğrenci ve 4.000'e yakın öğretmen katıldı.

Farkındalık oluşturmak amacıyla yürüttüğümüz bir diğer projemiz Sağlıklı Fikirler Kısa Film Yarışması'nın yedincisini düzenledik. 2015 yılından bu yana düzenlediğimiz yarışmaya 2023 yılı itibarıyla toplamda 5.660 başvuru yapıldı.

2023 yılını en çok da gönlümüzde derin yaralar açan 6 Şubat Depremleri'yle hatırlayacağız. Yeşilay olarak sadece bağımlılıklarla mücadelede değil toplumsal dayanışmaya ihtiyaç duyulan her alanda sorumluluk aldık, alıyoruz. Depremden etkilenen 11 ilimizde, Çocuk Dostu Alan bağlamına uygun yürütülen Benim Kulübüm Yeşilay Tırı projemizle çocuklarımızın afet nedeniyle yaşadıkları travmanın etkilerini azaltmak, uyum sorunlarını en aza indirmek ve kişisel gelişimlerine destek olmak için Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu (TİSK) ve Türk Motor Sanayi ve Ticaret Anonim Şirketiyle (TÜMOSAN) güçlerimizi birleştirdik. Hayata geçirdiğimiz bu projeye 350 binden fazla çocuğumuza destek olduk ve olmaya devam ediyoruz.

Bir asırdır olduğu gibi bugün de bağımlılıklarla mücadelemizi genişletmek, iyi ve sağlıklı yarınlar için insanlarımıza hizmet etmeyi sürdürmek en önemli sorumluluğumuz. Ulusal ve uluslararası arenada bağımlılıkla mücadele alanında lider kuruluş kimliğimizle tecrübemiz ve birikimlerimize dayanarak daha fazla sosyal etki yaratmaya, gönüllülerimiz ve profesyonellerimizle birlikte mücadelemize güç katmaya devam edeceğiz.

Kalkınma Odağında Geleceğe Bakmak: Habitat Derneği

Sezai Hazır*

Habitat Derneği Yönetim Kurulu Başkanı

Habitat Derneği dijitalleşen dünyayla uyumlu, sürdürülebilir kalkınmayı hedefleyen güçlü ortaklıklar temelinde toplumsal kapasite geliştirici ve sosyal etki odaklı projeler üreten bir sivil toplum kuruluşu olarak 30. yılına girerken Türkiye'nin 81 ilinde yer alan 7 binden fazla gönüllüsüyle bugüne kadar 5 milyonu aşkın insana ulaştı. Kalkınma örgütü kimliğiyle köylerden kentlere, eğitimden girişimciliğe, sürdürülebilirlikten toplumsal eşitliğe kadar farklı alanlarda çalışmalar yürüttü.

Küresel belirsizliklerin ve güvenlik sorunlarının giderek arttığı, sosyal eşitsizlik ve yoksulluk olgusunun toplumsal çözülme sürecini beraberinde getirdiği ve ekonomik belirsizliklerin yaşandığı günümüzde sürdürülebilir kurumsal yapı, geliştirilen kamu, özel ve sivil toplum iş birlikleriyle toplumsal faydayı ön planda konumlandırmayı son derece önemli hâle getirmektedir. Koşulların hızla değiştiği, sosyal meselelerin daha karmaşıklaştığı ve güvenlik risklerinin giderek arttığı günümüzde kişilerin, kurumların ve toplumların değişikliklere adapte olabilmesi gerekir. Bu açıdan baktığımızda kentlerde vatandaşların ani değişimlere karşı uyum sağlayabilme yeteneği olarak tanımlanan "dirençli kentliliğin"¹ depremden

doğrudan veya dolaylı şekilde etkilenen şehirlerde yetersiz olduğunu gördük. Özellikle 6 Şubat Kahramanmaraş merkezli depremler, bir afet ülkesi olan Türkiye'nin dirençli kentler bağlamındaki yetersizliklerini bir kez daha ortaya çıkardı.

23 milyon insanın etkilendiği, yapılan ön çalışmalarda 70,75 milyar doları konut zararı, 10,4 milyar doları milli gelir kaybı ve 2,91 milyar doları iş günü kaybı olmak üzere toplamda 84,06 milyar dolar hasarın beklendiği² ve yakın zamanda maliyetin 104 milyar dolara ulaştığı bu büyüklükte bir afete müdahale ancak kamu, özel ve sivil toplum iş birliğiyle etkin şekilde yürütülebilir. Bu iş birliği, depremden etkilenenlere yardımların ulaştırılması, hasarın onarılması ve toplumun yeniden yapılanmasına yönelik etkili bir strateji oluşturmaya imkân tanıyabilir. Bu süreçte öncelikle arama ve kurtarma faaliyetleri için başta kamu olmak üzere birçok yerel yönetim, özel sektör ve sivil toplum kuruluşu kaynaklarını seferber etti. Habitat Derneği depremden bir gün sonra Hatay'da EnerjiSA ve Viveka ekipleriyle birlikte çalışarak afet haritalama ve arama kurtarma operasyonlarında termal dronlarla sahada aktif çalışmaya başladı. Afete

* Yıllık tasarım çalışmaları sırasında maalesef Sezai Hazır Bey'in vefat haberini aldık. Kendisine Allah'tan rahmet; ailesine, yakınlarına ve Habitat Derneği ailesine başsağlığı dileriz.

müdahale edilen bu dönemde, arama kurtarma ve acil durum faaliyetlerinin sona ermesinin ardından barınma, yiyecek, su ve temel sağlık hizmetlerinin sağlanmasına yönelik kamu kurumlarının yanında sivil toplum kuruluşları da aktif şekilde çalışmalar yürüttü.³ Derneğimiz temiz içme suyu krizine çözüm bulmak için İş Dünyası ve Sürdürülebilir Kalkınma Derneği iş birliğinde Wilo Group'la bir araya gelerek Hatay'da 12 köyde su arıtma cihazları kurulmasına öncü oldu.

Hasarlı yapıların değerlendirilmesi ve buna ilişkin bir yol haritasının belirlenmesiyle orta vadeli döneme girildiği gözlenmektedir. 1-3 yılı kapsayan bu dönemde daha çok

altyapıyla ilgili düzenlemelerin yapılması, onarma süreci devam ederken depremden etkilenenlerin psikososyal anlamda desteklenmesi ve istihdam amaçlı destek ve teşvik programlarının faaliyete geçirilmesi, bölgenin kalkınması açısından önem arz etmektedir.

Habitat Derneği, Kahramanmaraş merkezli depremler sonrasında tüm çalışma ve projelerini yeniden ele alarak kaynaklarının tamamının deprem bölgesinde kullanılması öngören bir strateji hayata geçirdi. Deprem bölgesinde kalkınma süreci için kısa, orta ve uzun vadeli stratejiler oluşturdu. Farklı hedef grupların ihtiyaç ve talepleri doğrultusunda hızla harekete geçerek yerelde

iş birliği hâlinde olduğu kurumlar ve proje ortaklarıyla yoğun bir program yürüttü. Çocuklar, gençler, ebeveynler, öğretmenler ile işletmeciler ve girişimciler, başta olmak üzere ihtiyaç analizini gerçekleştirip faaliyete geçti. İlk aşamada depremden etkilenenler için Hatay, Kahramanmaraş, Adıyaman, Malatya ve göç alan çevre illerde, güvenliği sağlanan alanları topluluk merkezlerine dönüştürdü. Bu illerde çalışma alanına ihtiyaç duyan tüm birey ve işletmeler içiendernek paydaşlarıyla ortak çalışma alanları oluşturdu. Bölge ekonomisini ve toplulukları güçlendirmek amacıyla Meta, Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği (TOBB), Milletlerarası Ticaret Odası [International Chamber of Commerce (ICC)] ve Habitat Derneği iş birliğinde “İstasyon Adana” açıldı. Habitat Derneği, Türk Girişim ve İş Dünyası Konfederasyonu (TÜRKONFED) ve Sektörel Dernekler Federasyonu (SEDEFED) beraber AFAD desteğiyle “KASABA Hatay: Konteyner Kent Projesi”ni gerçekleştirdi. Yerelde kalkınmayı sağlamak amacıyla Hatay Büyükşehir Belediyesi, GEN Türkiye, TOBB, ICC Türkiye, Habitat Derneği ve Türkiye Kadın Girişimciler Derneği (KAGİDER) ortaklığıyla “İstasyon Hatay”ı kurdu. Türkiye Vodafone Vakfı iş birliğindeki “Yarını Kodlayanlar: Sosyal Hayata Destek Projesi”yle Adıyaman, Kahramanmaraş, Hatay ve Malatya’da 7-14 yaş arası çocuklar için sosyal hayata dönüş sağlayan etkinlikler ve teknoloji odaklı eğitimler için konteyner teknoloji sınıfları oluşturdu. Sınıf olmayan kırsal bölgelere “Gezici Eğitim Aracı”yla erişim sağlayarak çocukları, bilim ve kodlama eğitim setleriyle destekledi. Deprem bölgesinde yaşayan gençler için yerel yönetimler ve özel sektör iş birliğiyle düzenlediği ve farkındalık amaçlı eğitimler, esnek becerileri geliştirmeye yönelik atölyeler ve sosyal aktivitelere yer verdiği Habitat Yaz Kampları’ndan yüzlerce genç faydalanma im-

kânı buldu. Öte yandan bölgede sosyoekonomik hayatın canlanması adına yerel işletmeleri, KOBİ’leri ve girişimcileri çeşitli hibe ve mentorlük programlarıyla destekledi. “Emekten Sepete Afet Bölgesindeki Kadın Kooperatiflerini Destekleme Programı” kapsamında 13 kadın kooperatifine toplamda 390.000 TL tutarında makine, teçhizat, sarf malzemesi ve ham madde desteği sağladı. Özellikle deprem bölgesinde çeşitli fikir maratonlarıyla hem farkındalık arttırıcı hem de kapasite geliştirici eğitimler verdi. “Fazlan Vitrinde Kampanyası”yla sürdürülebilir moda sektöründe faaliyet gösteren ve girişimcilik hızlandırıcı programlarıyla Heartish, Swatchloop, Bangu ve Organic Sisters Toys’la yapılan iş birliği doğrultusunda deprem bölgesindeki atık giysileri çanta, oyuncak ve yeni kıyafet kreasyonuna dönüştürdü.

Cumhuriyetin 100. yılında Habitat Derneği, pusula işlevi gören birikimiyle dönüşümün, yarınların, toplumsal faydanın ve kalkınmanın öncüsü olma adına üstlendiği sorumluluğun farkında olarak aynı azim ve kararlılıkla çalışmalarını sürdürecektir.

- 1 ARUP. (2014). *City Resilience Framework*. The Rockefeller Foundation.
- 2 TÜRKONFED. (2023). *Kahramanmaraş Depremi Afet Ön Değerlendirme Durum Raporu*
- 3 Kadioğlu, M. (2011). *Afet Yönetimi Beklenilmeyeni Beklemek, En Kötüsünü Yönetmek*. İstanbul: T.C. Marmara Belediyeler Birliği Yayını.

Türkiye ve Japonya Arasında Afet Dayanışması: Dirençli Toplulukların Dostluğu

Aylin Çelik Korkut

JICA Program Sorumlusu

Japonya Uluslararası İşbirliği Ajansının [Japan International Cooperation Agency (JICA)] Türkiye'deki çalışmaları, Türkiye Ofisinin kurulmasından çok öncesine dayanmaktadır. İlk kez 1959'da, Afet Riskini Azaltma [Disaster Risk Reduction (DRR)] eğitimini almak için Türkiye'den Japonya'ya uzmanlar kabul edildi. JICA 1959 yılından bu yana Türkiye'de afete dayanıklı toplumların oluşumuna katkıda bulunmak için eğitimler, uzman sevki ve teknik iş birlikleri düzenlemektedir. Devam eden iş birlikleri, yıkıcı depremler başta olmak üzere benzer afetlere maruz kalan bu iki ülkenin bilgi ve deneyimlerinin paylaşılması yoluyla dirençli toplumların oluşturulmasına katkıda bulunmaktadır.

6 Şubat 2023'te Türkiye, Kahramanmaraş merkezli "Asrın Felaketi"ne uyandı ve daha ilk depremin boyutu tam olarak anlaşılmanışken ikinci büyük depremle birlikte milyonlarca insan evsiz kaldı. Türkiye'nin 11 ilini etkileyen büyük felaketin hemen ardından JICA afet müdahalesi, afet sonrası yeniden yapılanma ve afet farkındalığı konusundaki çalışmalarını genişletti ve hızlandırdı.

Kahramanmaraş Depremlerine Müdahale

Depremden hemen sonra 6 Şubat 2023'te Japonya hükümeti, Japon Afet Yardım Ekibi [Japan Disaster Relief (JDR)] arama kurtarma ekibini göndermeye karar verdi ve 72 kişilik bir ekibi Kahramanmaraş'a gönderdi. AFAD öncülüğünde saha çalışmalarına başlayan ekip, diğer uluslararası ekiplerle bir araya gelerek depremedelere ulaşmak için titizlikle planlanmış ve yaklaşık 2 hafta süren olağanüstü bir çaba gösterdi. Soğuk hava şartları nedeniyle çeşitli zorluklarla karşı karşıya kalmasına rağmen, uluslararası iş birliği ağını koordinasyon ve dayanışma içinde güçlendirdi ve böylece etkilenen bölgelerdeki insanlara destek sağlamada aktif rol oynadı.

Milyonlarca insanı etkileyen deprem sağlık sisteminin ilerleyişini ciddi ölçüde aksattı. Etkilenen illerdeki bazı hastaneler hasar nedeniyle kullanılamaz hâle gelirken diğer illerde hasarın az olduğu bölgelere yoğun göç sebebiyle tıbbi malzeme ve personel sıkıntısı yaşandı. Depremde

binası kullanılamaz duruma gelen Gaziantep'teki Oğuzeli Devlet Hastanesine destek olmak için Sağlık Bakanlığı iş birliğiyle JDR sağlık ekibi tarafından acil sahra hastanesi kuruldu. Türk ve Japon sağlık çalışanlarının ortaklaşa çalışması bölge halkının takdirini kazandı ve sağlık hizmetlerine olan güveni arttırdı.

Depremden sadece bir ay sonra Japonya'dan mühendislik ve sosyal alanlarda uzman ekipler geldi ve depremden zarar gören belediyeler başta olmak üzere merkezi ve yerel kurum ve kuruluşları ziyaret ederek gözlemleri ve Japonya'nın deprem deneyimlerine yönelik fikir alışverişinde bulundular ve bir an önce yaraları iyileştirmek ve normal

hayata dönmek için birlikte çözüm yolları bulmaya çalıştılar. Sadece bir ay sonra depremi takiben Japonya'dan gelen mühendislik ve sosyal alanlarda uzman ekipler depremden etkilenen belediyeler başta olmak üzere merkezî ve yerel kurum ve kuruluşları ziyaret ederek sahadaki gözlemlerini paylaştılar, Japonya'nın deprem deneyimlerine yönelik fikirlerini aktardılar. Yaraların hızla iyileştirilmesi ve normal hayata dönüş için ortak çözüm yolları aramaya çalıştılar. Saha çalışmasının çıktısı, depremle ilgili yeni mali ve teknik iş birliğinin temelini oluşturdu. Daha önce başlatılan teknik iş birliği projelerinin hedef alanı ve kapsamı deprem bölgesine destek sağlamak amacıyla güncellenmişti.

Fotoğraf: AA. Müzahim Zahid Tüzün

Depreme hazırlık ve yeniden yapılanma

JICA ve Türkiye Belediyeler Birliği (TBB) Kasım 2022’de imzaladıkları Afet Riski Azaltma ve Atık Yönetimi Konusunda Yerel Belediyelerin Kapasite Geliştirme Projesi’ni Mart 2023’te başlatmıştır. Proje başlangıçta belediyelerin deprem afeti riskinin azaltılması ve sıfır atık konularında kapasitelerini arttırmak için tasarlanmışken binalarda sismik güçlendirme, enkaz atıklarının yönetimi ve yenilikçi kentsel planlama konularında özellikle deprem bölgesindeki belediyeleri hedef alacak şekilde genişletilmesine karar verilmiştir. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı (ÇŞİB) Yapı İşleri Genel Müdürlüğüyle yapılan çalışmalar neticesinde, yenilikçi sismik güçlendirme yöntemleriyle bir kamu binasının güçlendirilmesi ve bu yöntemin JICA uzman mühendislerinin teknik rehberliğinde Türk mevzuatına uyarlanması için çalışmalar başlatılmıştır. Ayrıca, ÇŞİB Çevre Yönetimi Genel Müdürlüğüyle düzenlenen çalıştaylarda, Japonya’da enkaz yönetimi ve geri dönüşümün teknik ve yasal boyutları JICA uzmanları tarafından tanıtılmıştır. ÇŞİB Mekansal Planlama Genel Müdürlüğü, TBB ve JICA’nın ortak önerisi ile Kahramanmaraş ili “Yenilikçi Yeniden Yapılanma Planlaması”nın Model Kenti olarak seçilmiş ve Büyükşehir Belediyesiyle birlikte sahada çalışmalar geliştirilerek afete karşı dirençli, akıllı ve sürdürülebilir, tarihi değerlerini koruyan bir Kahramanmaraş için çalışmalara başlanmıştır. 2024 yılının ilk çeyreğinde Kahramanmaraş’ın yeni vizyon ve planının belirlenerek bölge halkıyla paylaşılması planlanmaktadır. Aynı proje kapsamında, Aralık 2023’te ÇŞİB, TBB ve belediyelerin ilgili genel müdürlüklerinden uzmanlar, Japonya’da afet sonrası sismik güçlendirme, atık yönetimi ve kentsel yeniden planlama konularında üç ayrı eğitim programına katılmıştır.

2023 yılında başlayan bir diğer proje ise Bursa Büyükşehir Belediyesiyle afete dirençli kent planlamasıdır. Deprem riskinin yüksek olduğu Bursa’da deprem hazırlıkları tüm hızıyla devam etmekte ve JICA uzman ekibi kentsel risk haritalarının oluşturulması, sınılaşma alanlarının belirlenmesi, binaların depreme dayanıklılığının tespiti gibi birçok konuda belediyeye destek olmaktadır. Ekip afete dayanıklı bir Bursa oluşturmak için Japonya’nın deprem deneyimleri ve edindiği derslerden faydalanmaktadır.

Değerlendirme

Türkiye ve Japonya, afetlere karşı birbirini destekleyen iki ülke olarak afet maruziyeti konusunda ortak bir kadere paylaşılmaktadır. Özellikle 1995 Büyük Hanshin - Awaji Depremi ve 2011 Büyük Doğu Japonya Depremi sonrasında yaşanan zorluklardan dersler çıkaran Japon halkı arama kurtarma, insani yardım, tıbbi destek ve afet riskinin azaltılması gibi konularda Japon uzmanlığı sağlayarak Türk halkıyla iş birliği yapmayı amaçlamaktadır. Her iki ülkenin afet yönetimi ve hazırlık kapasitesini güçlendirmek adına bilgi ve deneyim paylaşımı, toplulukların afetlere karşı dayanıklılığına katkıda bulunurken 2024 yılında 100. yıldönümünü kutlayacak olan Japonya-Türkiye diplomatik iş birliğini güçlendirecektir.

Bu dostluk ve iş birliği sadece zor zamanlarda değil uzun vadeli sürdürülebilirlik hedeflerine ulaşmada da her iki ülke için motivasyon kaynağı oluşturarak diğer ülkelere örnek olmaya devam edecektir.

Çoklu Afetler Çağında Krizlerle Mücadele: Türkiye’de Yerelleşme

Sema Genel Karaosmanoğlu

Hayata Destek Derneği Direktörü

2023 yılı, küresel çapta artan ve karmaşıklaşan insani krizlerle mücadele ihtiyacının yükselişe geçtiğini bir yıl oldu. Türkiye de 6 Şubat’ta tarihinin en büyük deprem felaketlerinden birini yaşadı. Doğa kaynaklı afetler, savaşlar, çatışmalar ve iklim değişikliğine bağlı felaketler, milyonlarca insanı evinden uzaklaştırarak insani yardıma olan talebi arttırmaya devam ediyor. Bu durum insani yardım sisteminin daha etkili, verimli ve hesap verebilir bir hâle getirilmesinin aciliyetine işaret ediyor.¹

Yerelleşme, insani yardım müdahalelerinde yerel aktörlerin ve etkilenmiş toplulukların daha fazla rol alması ve sorumluluk üstlenmesi anlamına gelir. İnsani yardım çalışmalarının yerelleşmesi, son yıllarda uluslararası toplum gündeminde giderek daha da önem kazanıyor. 2016 yılında düzenlenen Dünya İnsani Yardım Zirvesi’nde kabul edilen Grand Bargain (Büyük Uzlaş), daha etkili ve yerleşmiş insani yardım müdahalesi adına somut hedef ve taahhütler içerir.² Bu taahhütler arasında, krizlerden etkilenen insanlara karşı hesap verebilirlik, yereldeki ka-

pasitenin tanınması ve yerel liderliğin güçlendirilmesi gibi temel ilkeler yer alır. Bu mevcut taahhütlere rağmen insani yardımın yerelleşmesi de dâhil daha etkili, verimli, kapsayıcı ve hesap verebilir bir insani yardım sistemine yönelik dönüşüm oldukça yavaş ilerliyor.³

Etkilenen toplulukların ve yerel aktörlerin uluslararası insani yardım ve kalkınma sistemlerinin karar mekanizmalarına anlamlı bir şekilde dâhil edilmesi ne yazık ki sağlanabilmiş değil. İnsani yardım alanında yerelleşme yolunda hâlâ atılması gereken adımlar var. Büyük Uzlaş taahhütleri üç önemli adımın altını çiziyor:

- Yerelde etkili ve verimli müdahale imkânı sunan nitelikli finansman desteğinin sağlanması,
- Yerelin liderliğindeki girişimlere daha fazla destek verilmesi,
- İnsani ihtiyaçların karşılanması konusunda etkilenen toplulukların katılımına odaklanması.

Aynı zamanda Büyük Uzlaşa çerçevesi, insani yardımın kilit paydaşlarının ülke bazında oluşturduğu ve yerel aktörlerin öncülük ettiği Ulusal Referans Gruplarının geliştirilmesini de öneriyor.⁴

“İnsani yardım sisteminin merkezi, tepeden yönetilen, her duruma tek çözüm üreten bir yaklaşımdan sıyrılıp tüm paydaşların etkileşim halinde ve birbirlerini tamamlayıcı şekilde çalıştıkları; taban örgütlenmelerinin yeterli ölçüde ve zamanında ulaştıkları kaynaklarla kendi yerel çözümlerini ürettikleri bir ekosistem çağrısında bulunuyoruz.” Küresel Güneynin Yerel STK’ları, Dünya İnsani Yardım Zirvesi, 2016⁵

Hayata Destek Derneği, insani yardımda yerelleşmenin öneminin daha da arttığı 2023’te küresel, ulusal ve en önemlisi yerel düzeyde yerelleşme çalışmalarını derinleştirdi. Daha önce, orman yangınları ve sellerden etkilenen

bölgelerde yerel toplulukların, ihtiyacı ve çözümü kendileri belirleyerek hazırladığı, afete dayanıklılığı hedefleyen projelerine mikro hibe ve süpervizyon desteği odağında yürüttüğümüz Yerelin Liderliğinde Güçlenme Programı’nı bu yıl deprem bölgesinde uygulamaya başladık. Afetten en çok etkilenen Hatay, Kahramanmaraş, Adıyaman ve Malatya’da yürüttüğümüz programda, yerel toplulukların erken iyileştirme, onarım ve afete dayanıklılık alanlarında inisiyatif alıp kendi faaliyetlerini yürütmelerine aracılık ettik.

Etkilenmiş toplulukların kendi müdahale ve risk azaltma çalışmalarına sağlanan desteklerin yanı sıra 2023’te ulusal düzeyde ağlar ve platformlar üzerinden yapılan yerelleşme savunuculuğu Türkiye’de insani yardımın yapılış şeklini etkiledi. 2016’da Hayata Destek’in liderliğinde kurulan Yerelleşme Savunuculuk Grubu (YSG) ve 2017’de Hayata Destek’in kurucu üyesi olduğu Türkiye Mülteci Konseyi

(TMK), ülkede insani yardımın kapsayıcı ve yerelden yönetilebileceğini gösteren ve bunu savunun etkili girişimler haline geldi. Aynı şekilde 6 Şubat Depremleri sonrası yapılan Acil Yardım Çağrısı ile kurulan Birleşmiş Milletler İnsani Yardım Koordinasyon Ofisi [The United Nations Office for the Coordination of Humanitarian Affairs (OCHA)] koordinasyon mekanizması içinde yerel STK’ların görünürlüğü ve sektör toplantılarında eş yürütücülüğünü teşvik etmek ve desteklemek üzere Hayata Destek ev sahipliğinde Türkiye Yerel STK İnsani Forumu (TİF) kuruldu.

Tüm bu ağlardaki amaç, Türkiye’deki insani yardım ve kalkınma müdahalelerinin yerel aktörler liderliğinde daha etkili, verimli ve hesap verilebilir şekilde yürütülebileceğini göstermek. 2023 yılında, YSG ve TMK sekreteryasında kurulan ‘Ulusal Referans Grubu’ (URG), çalışma grupları üzerinden yerel STK’lar, donörler, Birleşmiş Milletler kurumları ve uluslararası STK’ları bir araya getirip Türkiye’de insani yardım çalışmalarının yerel kapasite üzerine inşa edilmesinin yollarını arıyor. URG çalışma grupları, nitelikli ve adil ortaklıklar, finansman kalitesi ve yerel aktörlerin insani yardım koordinasyonundaki rolünün güçlenmesi başlıklarında yenilikçi yaklaşımları ortaya koyuyor.

Sonuç olarak Türkiye, insani yardımların yerelleşmesinde öncü ülkelerden biri. Hayata Destek Derneği de bu gündemi ulusal düzeyde canlı tutan, ilgili tarafları örgütleyen, Türkiye’deki gelişmeleri küresel düzeye taşıyan ve savunuculuğunu yapan konumda. 2023 yılında Hayata Destek’in yerelleşme alanındaki çalışmaları, temel olarak aşağıdaki dört alana odaklandı:

- Tabanda farkındalık ve destek yaratma: Türkiye’de insani yardımın yerelleşmesi konusunda farkındalık yaratmak ve desteği arttırmak için çeşitli etkinlikler düzenlendi.
- Yerel kapasiteyi görünür kılma ve güçlendirme: Yerel aktörlerin insani yardım müdahalelerinde daha etkin şekilde yer almalarını sağlamak için kurumsallaşma ve operasyonel kapasite güçlendirme çalışmaları yürütüldü. Deprem bölgesine hizmet eden yerel STK ve topluluk liderliğindeki sivil oluşumların haritası çıkarıldı.
- Yerel iş birliklerini güçlendirme: Yerel aktörlerle çoklu paydaşlar arasında iş birliklerini güçlendirmek için fırsatlar yaratıldı.

- Finansman ve teknik desteğe erişim: Donör ve uluslararası kuruluşlarla yerel STK’ları bir araya getirerek insani yardım hibelerine erişim kolaylaştırıldı.

2023 yılında yaşanan deprem felaketinin de etkisiyle, Türkiye’de ivme kazanan yerelleşme çalışmalarının merkezinde; yerel kapasitenin görünür hale gelmesi, insani yardım işleyişini dönüştürebilecek bir etki yaratmaya başlaması ve toplulukların kendi ihtiyaçlarına yönelik çözümler üretebilme becerilerinin kazanılması yer alıyor. Bu yaklaşımla, Türkiye’de sivil toplum, yerel yönetim ve özel sektör gibi çeşitli yerel paydaşların yanı sıra afetten etkilenen topluluklarla iş birliği içinde çalışmaların arttığını; yerel aktörlerin afet sonrası toparlanma, risk azaltma ve afete hazırlık konularında gündemi belirlediğini görmeye başladık. Bu başarıda Hayata Destek gibi insani yardımı ilkeli ve insani yardım prensiplerine uygun yapan sivil toplum kuruluşlarının etkisi yadsınamaz. Daha güçlü bir sivil toplum, sivil alan, insani yardım mekanizması için yerelleşmeyi güçlendirme hedefiyle çalışmayı sürdüreceğiz.

- 1 *Agenda for Humanity: 5 Core Responsibilities, 24 Transformations*, <https://agendaforhumanity.org>
- 2 *ODI Policy Brief*, https://cdn.odi.org/media/documents/ODI-Are_we_there_yet-Localisation-policy-brief.pdf
- 3 *The Grand Bargain in 2022: An Independent Review*, June 2023, Overseas Development Institute, https://interagencystandingcommittee.org/sites/default/files/migrated/2023-08/HPG_report-Grand_Bargain_2023_master_rev.pdf
- 4 <https://interagencystandingcommittee.org/system/files/2021-07/%28EN%29%20Grand%20Bargain%202.0%20Framework.pdf>
- 5 <https://www.icvanetwork.org/uploads/2021/08/Topic-Six-Grand-Bargain-Explained-ICVA-Briefing-Paper-Turkish.pdf>

Afetlerin Gölgesinde Geçen 2023 Yılı

Okan Tosun

ANDA Derneği Genel Başkanı

2022 sonu itibarıyla COVID-19 salgınının izleri, sonrasında başlayan savaşlar ve dünyanın ve ülkemizin birçok bölgesinde yaşanan orman yangınları, meteorolojik afetlerle dünya genelinde yaşanan en zor yılları geride bıraktığımızı düşünürken 2023 yılı hem dünya için hem de ülkemiz için imtihan yılı oldu. Doğa kaynaklı afetler açısından bakıldığında 2023 yılı dünyada büyük afetlerin peş peşe yaşandığı, etkilerinin yıllar boyu süreceği bir yıl olarak hafızalarımızda yer etti. 2023 yılının daha başında “Asrın Felaketi” olarak hem Türkiye hem de dünya tarihine geçen 6 Şubat Kahramanmaraş Depremleri, Fas’ta meydana gelen deprem, Libya’daki sel felaketi ve senenin sonlarında tüm dünyanın gözü önünde İsrail- Filistin Savaşı’yla Filistin halkına yapılan zulümler bu yılın tarifi mümkün olmayan acılar ve kayıplar içinde geçtiğini göstermektedir.

6 Şubat 2023 günü saat 04.17 ve 13.24’te merkez üssü Kahramanmaraş’ın Pazarcık ve Elbistan ilçeleri olan 7.7 ve 7.6 büyüklüklerinde iki deprem meydana geldi. Boyutu ve yüzeye yakınlığı itibarıyla dünya üzerinde bilinen en büyük karasal deprem olan¹ bu iki büyük deprem Kahramanmaraş, Hatay, Adıyaman, Malatya, Gaziantep başta olmak üzere 15 milyona yakın nüfusun yaşadığı 11

şehirden büyük can kaybına ve yıkıma sebep oldu. Resmî rakamlara göre deprem nedeniyle 50.783 kişi hayatını kaybederken 115.353 kişi yaralandığı ve 37.984 binanın yıkıldığı raporlandı.² 107 bin vatandaşımız enkaz altından sağ olarak kurtarıldı. Afetin hemen akabinde tüm resmî ve özel kurum ve kuruluşlar, sivil toplum kuruluşları ve milletimiz tek yürek olarak kenetlendi. Türkiye 4. Seviye uluslararası yardım çağrısında bulundu, bu yardım çağrısıyla felaketin büyüklüğü karşısında, sadece ülkemizin kurum ve kuruluşları değil aynı zamanda çok sayıda ülke de afetzedelere yardım için seferber oldu.

5 Şubat 2023 günü ANDA Derneği olarak “AFAD Ağır Seviye Arama Kurtarma” akreditasyon sınavını başarıyla tamamladık. 5 Şubat’ı 6 Şubat’a bağlayan gece sabah saat 04.17’de yaşanan birinci depremin haberini sınav akabinde aldık ve Anda Arama Kurtarma Koordinatörlüğü afete müdahale için arama kurtarma ekiplerimize hazırlık ve intikal çalışmaları talimatı verdi. Ekiplerimiz hem personel hem de teçhizat bakımından tam kapasite yola çıktı. İnsani yardım için Suriye’de bulunan ekiplerimiz Hatay’da, Adana’daki arama kurtarma ekiplerimiz de Adana’da çalışmalarına başladılar.

Afet bölgelerine intikal etmesinden sonra Anda Arama Kurtarma ekipleri Hatay, Adıyaman, Gaziantep, Adana, Osmaniye, Kahramanmaraş, Malatya, Şanlıurfa, Diyarbakır illerinde de arama kurtarma çalışmalarında görev aldı. Arama kurtarma çalışmalarlarıyla eş zamanlı dernek genel merkezinde 18 kişilik kriz koordinasyon merkezi tesis edildi ve yüzlerce Anda gönüllüsüyle birlikte lojistik destek için ekip kuruldu.

Deprem sonrası arama kurtarma çalışmalarında ilk 72 saat afetzedeleri canlı kurtarmak için kritik önem arz eder. Bu sebeple bizde öncelikle arama kurtarma çalışmalarını azami kapasitede yürüttük. Buna göre Kahramanmaraş Depremleri sonrasında Adana'da 27, Osmaniye'de 55, Kahramanmaraş'da 124, Malatya'da 67, Diyarbakır'da 185, Hatay'da 514, Gaziantep'de 224, Adıyaman'da 85, Şanlıurfa'da 12 olmak üzere toplam 1293 arama kurtarma çalışanıyla faaliyet gösterdik.

Depremin etkilediği coğrafi alanın büyük ve yıkıcılığının fazla olması sebebiyle arama kurtarma çalışmaları uzun süre devam etti. Arama kurtarma çalışmalarlarıyla beraber

insani yardım çalışmalarına da ivedilikle başladık. Kriz koordinasyon merkezi kontrolünde, il temsilciliklerimizle birlikte insani yardım malzemesi taşıyan tırlarımızı afet bölgesine en hızlı şekilde ulaştırdık. Bu yardım tırlarıyla başta battaniye, kıyafet, çadır, dayanıklı gıda ve hijyen malzemeleri olmak üzere pek çok farklı malzeme gönderdik.

Deprem sonrasında afet bölgelerinde aşevleri kurarak Ramazan ayında iftar yemekleri düzenledik. Dinî ve millî bayramlarda afetzedelerin ve özellikle afetzede çocukların yanlarında olarak bir nebze olsun onları gülümsetebilmek için etkinlikler yaptık. Yaşanan depremden sonra en büyük sorun olan barınma sorununa çözüm için Hatay'da konteyner kent kurduk. Eğitim öğretimin başlamasıyla beraber afetzede çocukların okula eskisi gibi heyecanla gidebilmeleri için kırtasiye paketi kampanyası başlatarak okula başlangıçlarına eşlik ettik. Kış mevsimi gelmesiyle de kışı daha sıcak geçirebilmeleri için kış kampanyası yaparak depremin yaşandığı illerde kışlık bot, mont ve atkı, bere, eldiven dağıtımını yaptık.

Fotoğraf: A. Hakan Barak Altunöz

6 Şubat depremlerinin yaralarını sarmaya devam ederken olumsuz hava koşullarıyla afet bölgelerinde yaşanan sel felaketlerinde de arama kurtarma çalışmalarında bulunduk. ANDA Derneği olarak 6 Şubat Depremi'nde bölgeye ilk giren ekiplerdeniz ve afetzedelerin hayatlarını kolaylaştırabilmek için bölgedeki çalışmalarımıza devam etmekteyiz.

Türkiye, insani yardım konusunda tarihinden ve kültüründen kendisine kalan güçlü bir mirasa sahip olduğu için yurt içinde kendi yaralarını sarmaya devam ederken yurt dışında yaşanan felaketlerde de mağdur ve mazlumun yanında olmaktadır. Dünyada nerede bir felaket yaşansa oraya hem insani yardım ulaştırma hem arama kurtarma faaliyetlerinde bulunma noktasında aktif bir şekilde rol oynayan Türkiye ırk, dil, din, cinsiyet fark etmeksizin hızlı yardım ulaştırma çabası göstermektedir. Bu kapsamda ANDA Derneği olarak bizler de ülkemizin mirasından payımıza düşeni alarak Libya'da yaşanan sel felaketinde AFAD koordinasyonunda iki ekip 15 arama kurtarma personeliyle arama kurtarma çalışmalarına katıldık. Bunun yanı sıra Libya halkının acil ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla AFAD koordinasyonunda insani yardım malzemeleri gönderdik.

Afganistan Herat'ta 15 Ekim 2023 tarihinde 6.3 büyüklüğünde deprem meydana geldi. Daha yakın bir tarihte Kahramanmaraş merkezli depremleri yaşamış bir millet olarak acılarını ve kayıplarını yürekten anlıyor ve ihtiyaçlarının ne olacağını tahmin ediyorduk. Yaşanan felakette depremezedelere destek olabilmek amacıyla Afganistan halkına insani yardım malzemelerini TCDD Taşımacılık AŞ Genel Müdürlüğü ile AFAD koordinasyonunda hareket eden 19'uncu "İyilik Treni" ne emanet ederek gönderdik.

2023'ün sonlarına doğru dünyanın en büyük insanlık krizlerinden biri olan İsrail-Filistin arasında yaşanan savaş sonucunda Filistin halkının yaşadığı zulümde de mazlumun yanında olmak için çabaladık. Filistin halkına gönderilmek üzere AFAD koordinasyonunda hareket edecek gemiye gıda, hijyen, medikal malzemelerinden oluşan insani yardım paketlerini Filistin'e ulaştırılması için teslim ettik.

Sonuç olarak her geçen yıl savaş, çatışma, afet, kıtlık gibi nedenlerle dünya genelinde yaşanan sorunlar artmaktadır. Bu sebeple küresel yardım çağrılarında da bir artış görülmektedir. Bu durum insani yardım ve arama kurtarma derneklerine duyulan ihtiyacı arttırmakta ve bu kurumların önemini göstermektedir. Bu artan önemin bilinciy-le Anda Arama Kurtarma olarak 2023 yılında AFAD'ın çağrıya çıktığı 236 göreve katıldık. Bizler Suriye ve Afganistan'da bulunan yetimhanelerimiz, Suriye'de bulunan sağlık ocağımız, aşevlerimiz, kurban ve Ramazan organizasyonlarımız, yardıma ihtiyaç duyulan bölgelerde gıda, hijyen kolisi, kıtlık yardım malzemesi dağıtımı, mahremiyet, barınma ve arama kurtarma çalışmalarımızla sahada her geçen gün gücümüzü ve inancımızı arttırarak varız. ANDA ailesi olarak dil, din, ırk, cinsiyet fark etmeksizin mazlum ve mağdur herkese ulaşma hedefinden güç alarak Türkiye'de ve dünya genelinde iyilik zincirinin halkası olmayı sürdüreceğiz.

- 1 HMB. 2023. <https://www.hmb.gov.tr/haberler/2023-kahramanmaras-ve-hatay-depremleri-raporu>
- 2 AFAD. 2023. https://deprem.afad.gov.tr/assets/pdf/Kahramanmara%C5%9F%20Depremi%20%20Raporu_02.06.2023.pdf

Doğal Afetlerden Krizlere İnsani Yardımın Bir Yılı

Hüseyin Oruç

İHH İnsani Yardım Vakfı Mütevelli Heyeti Başkan Vekili

İHH İnsani Yardım Vakfı, iyiliği her zaman her yerde yaşatmak misyonuyla çeyrek asırdan fazladır insani yardım sektöründe yer alıyor. Bosna-Hersek'te başlattığı iyilik yolculuğuyla yardımlarını ülkemizle birlikte 123 ülkede milyonlarca kişiye ulaştırmayı başardı.

Vakfımız, daha önceki yıllarda olduğu gibi 2023 yılında da kapasitesini ve çalıştığı alanları geliştirdi. İnsani yardım, afet yönetimi, insan hakları ve insani diplomasi alanlarında milyonlarca ihtiyaç sahibi için çalışmalar yaptı. Profesyonel birimleriyle insani yardım alanındaki çalışmalarına etkin şekilde sürdürüyor. Önem verdiği konuların başında bu birimlerin birbirleri, diğer kurumlar, bağışçılar ve gönüllülerle olan ilişkilerini en üst seviyeye çıkarmak geliyor. Tüm bu ilişkilerin etkililiğini arttırmak için ulusal ve uluslararası toplantılara katılıyor, yurt içi ve yurt dışında eğitimler alıyor ve uyguluyor.

2023'ün hemen başında yaşadığımız depremde, afet yönetimi tecrübemizle arama kurtarma ekiplerimizi kısa sürede deprem bölgesine ulaştırdık. Gönüllü ve profesyonel ekipler olmak üzere 7 binden fazla kişiyle afete müdahale ettik ve yaklaşık 800 tır yardım malzemesini ihtiyaç sahiplerine ulaştırdık.

Depreme hızlı ve koordineli müdahaleyi Reyhanlı ve Kilis Koordinasyon Merkezlerimiz üzerinden gerçekleştirdik. Afet bölgesinde hayat normale dönene kadar afetzedelerin yanında olacağız.

Yardım faaliyetlerimiz kapsamında Tuzla Afet Yönetimi ve Lojistik Merkezimiz stratejik bir konumda olduğu için ihtiyaç sahiplerine kolay ve hızlı ulaşma imkânı sağlıyor. Yeni gönüllülerin eğitimi ve kapasite arttırımı için de aralıksız çalışıyoruz.

Depremın etkisinin devam ettiği Ramazan ayında ülkemizi önceleyerek 37 ülkede 4,7 milyon kişiye ulaştık. Kurban Bayramı'nda ise ülkemizle birlikte 48 ülkede 3 milyondan fazla kişiyle kurbanımızı paylaştık.

Uluslararası çalışmalarımız bağlamında Sudan ve Yemen'deki iç savaştan etkilenen ihtiyaç sahiplerine gıda, barınma ve sağlık yardımları ulaştırdık. Fas'ta meydana gelen deprem ve Libya'yı vuran sel felaketinin ardından bölgelere giden ekiplerimiz arama kurtarma ve insani yardım çalışmalarına katıldı. Bangsamoro'daki barış süreci ile Afganistan'daki kalkınma sürecine birinci dereceden katkı sunmaya; Suriyeli ve Arakanlı mültecilerin yaşam şartlarını iyileştirecek çalışmalar yapmayı sürdürdük.

Fotoğraf: AA, Erçin Ertürk

Ayrıca Türkiye dâhil 45 ülkede 133 binden fazla yetime her sene olduğu gibi bu sene de aylık eğitim, sağlık, gıda ve barınma desteği verdik.

İsrail'in Filistinlilere yönelik saldırılarını ve ablukasını arttırmasının ardından hem ülkemizde hem de uluslararası alanda Filistin'in sesi olduk. İsrail ve destekçilerine dikkat çekmek için yüz binlerce kişinin katılımıyla İstanbul'dan Adana'daki ABD askerî üssüne "Filistin'e Özgürlük Konvoyu"nu düzenledik. Gazze'deki temsilciliğimiz aracılığıyla insani yardım çalışmalarımız da aralıksız devam ediyor.

Vakfımız kriz, savaş ve doğal afet yaşanan bölgelerde sivililerin korunması, kayıpların bulunması, esirlerin kurtarılması, krizlerin sonlandırılması için gerekli adımların atılmasına olanak sağlayarak insani diplomasi çalışmalarını yürütüyor. İnsan hayatının söz konusu olduğu birçok ko-

nuda çözüm aramak, gerektiğinde arabuluculuk yapmak ve insani yardımın önündeki engelleri kaldırmak için birçok resmî ve diplomatik girişimlerde bulunuyor. Bütün bu alanlarda çalışmalarını daha verimli kılmak için ulusal ve uluslararası seviyede ilişkilerini güçlendirerek sadece ülkemizde ve bölgemizde değil insani hizmetlerin söz konusu olduğu birçok uluslararası platformda yer alıyor.

Gönüllü ve bağışçılarımızın desteğiyle onlarca ülkeye yardım ulaştırdığımız; insani diplomasi ve insan hakları alanlarında uluslararası çalışmalara öncülük ettiğimiz bir yılı daha geride bıraktık. Savaşlar, hak ihlalleri, işgaller ve insani krizlerin olmadığı bir dünya için hız kesmeden çalışıyoruz, çalışacağız.

6 Şubat Depremleri Perspektifinde 2023 Yılı

İbrahim Özer

Türk Kızılay Afet Yönetimi ve İklim Değişikliği Genel Müdürü

İnsani krizlerin ve afetlerin risklerini ölçmek ve sıralayabilmek amacıyla oluşturulan Risk Yönetimi Endeksi'ne (INFORM) göre Türkiye, Küresel Risk Endeksi'nde 5 endeks puanıyla yüksek risk grubunda ve 191 ülke arasında 45. sırada yer almaktadır.¹ Ülkemiz coğrafi konumu, tarihsel geçmişi ve doğasıyla birçok güzelliğe sahipken aynı zamanda bu güzellikleri yok etmekle tehdit edebilecek yüksek afet riski altındadır. 6 Şubat Kahramanmaraş Depremleri ve yaşanan diğer birçok afetle Türkiye bu riskle bir kere daha yüzleşmiştir.

2023 yılında yaşadığımız Kahramanmaraş Depremleri sadece birinci derecede afete maruz kalanları etkilemekle kalmadı, ülkemizdeki 84 milyon insanı derinden sarsan psikolojik travmalar yaratacak kadar büyük bir afet oldu.

“Risk azaltma” ve “afetlere hazırlık” süreçlerinin bu olumsuz etkiyi asgariye indirmede ne kadar önemli olduğu bir kez daha anlaşıldı.

Afetlerin kaçınılmaz olduğunu göz önünde bulundurarak afetlere karşı hazırlıklı olmamız ve afet öncesi planlama yapmamız büyük önem taşımaktadır. “Afetten sonra ne yapabiliriz?” sorusunu değil “Afetleri yaşamadan önce

nasıl önlem alabiliriz?” sorusunu öncelikle sormamız gerekmektedir. Afetlerde zarar görmek kaçınılmazdır ancak afet hazırlıklarına ve risk azaltma üzerine yapılan yatırımlarla can ve mal kayıplarını en aza indirmek mümkündür. Bu, kurumların tek başına başarabileceği bir husus değildir. Bilinçli toplum, afetlerdeki risk azaltmada en önemli faktörlerden biridir. Toplumsal bilinçlendirme çalışmaları da bu anlamda ülkemiz için elzemdir. Türk Kızılay olarak toplum bilinçlendirmelerinde de bahsi edilen gerekçeler sebebiyle oldukça titiz çalışıyoruz.

6 Şubat 2023 Kahramanmaraş Pazarcık ve Elbistan merkezli üst üste 7 üstü büyüklüğünde gerçekleşen depremler sonucu etkilenen 11 şehrimiz ve doğrudan/ dolaylı etkilenen milyonlar derin bir acıyla sarsıldı. Her afette Türk Kızılay gerek modern afet yönetim modelini hayata geçirebilecek gerekse ülke sathına yayılmış taşra teşkilatı ve geniş gönüllü ağına sahip yapısıyla oldukça hızlı refleks gösterebilecek şekilde konuşlanmıştır. 6 Şubat Depremi'nde de bu süratini gösterdi. Afet sahasında tüm paydaşları ve ortaya koyduğu koordinasyon kabiliyetiyle birlikte her gün milyonlarca öğün beslenme hizmetini layıkıyla yerine getirmeyi başardı.

Fotoğraf: Cevahir Buğu

Bu denli büyük bir afette sahada boşluk bırakmama adına beslenme faaliyetlerindeki üretim ve dağıtım işlerini tek bir merkezde toparlayabilecek ve raporlayabilecek şekilde sistemlerini dizayn etti. Bunun yanı sıra özellikle afet bölgesinde vatandaşlarımızın ve personelin beslenme ve barınma merkezleriyle sosyal market gibi noktalara kolay erişimlerini sağlamak için yapay zekâ temelli uygulamayı WhatsApp ile hayata geçirdi. Sadece ana çözüm ortağı olduğu beslenme alanında değil barınma, psikososyal destek, insani yardım, aynı ve nakdî bağış, sağlık, lojistik ve depo yönetim süreçleri gibi birçok alanda da insan üstü bir çaba sergileyerek hiç kimseyi geride bırakmama misyonunu sürdürdü.

Afet anının yaşanan ağır etkilerinden sonra iyileştirme safhasında da aynı şekilde orta ve uzun vadeli planlarıyla hem konteyner/ çadır kentlerde ihtiyaç duyulan alanlardaki çözüm faaliyetlere devam etti hem de kırsalda bulunan vatandaşlarımızı da unutmuyarak rutin ziyaretler gerçekleştirerek ihtiyaçlarını karşılama noktasında en hassas duruşunu sergiledi.

Türk Kızılay'ın Kahramanmaraş Merkezli Depremde Gerçekleştirdiği Faaliyetler

Depremin ilk saatinden itibaren ve sonraki süreçte Türk Kızılay olarak yaptığımız faaliyetler özetle şöyledir;

1. Öncelikle deprem bilgisinin tarafımıza ulaşmasıyla iç ve dış koordinasyon gruplarında paylaşım yapılmış olup müdahale merkezlerimizce bilginin doğruluğu teyit edildi.
2. Etki analizinin yapılmasıyla beraber kurum içi haberleşme ağlarında paylaşıldı ve gerekli bilgilendirmeler personele iletildi.
3. Afet Yönetimi ve İklim Değişikliği Genel Müdürü bakanlar ve İçişleri Bakan Yardımcısı'yla birlikte afet bölgesine intikal etti ve geçmişte edilen tecrübeler ve sahadan gelen veriler ışığında tüm saha operasyonunun koordinesini yerelden başlattı.
4. Türk Kızılay'a ait tüm depolardaki çadır ve battaniyelerin tamamının afet bölgesine nakli talimatı verildi ve depo bilgileri, her depoda bulunan çadır/battaniye sayıları, kontak kişi ve numaraları vb. bilgiler aynı anda AFAD ile de paylaşıldı.
5. Türk Kızılay Genel Müdürleri için il paylaşımı yapılarak afet bölgesinde ekiplerin koordinesi için görevlendirildi.
6. Yerel ağ kabiliyetinden dolayı afet bölgelerindeki şubeler sahaya intikal edip aynı anda İl AFAD Merkezlerine yönlendirildi.
7. Adana, Gaziantep ve Osmaniye Şube Afet Timleri alana ulaştı ve göreve başladı.
8. Afetin ilk saatlerinde afet bölgesine yakın Kızılay şubeleri ve Afet Müdahale Merkezleri ikram araçları ve mobil aşevlerini ivedilikle sahaya yönlendirdi. Ayrıca yakın şube ve bağlularının ikram araçlarıyla birlikte personelin de sahaya yönlendirilmesi gerçekleştirildi.
9. Afet Koordinasyon Timleri ve destek timleri sorumluluk sahalarında görevlerine başlamaları için yönlendirildi.
10. Ana sorumlu müdahale merkezleri ve destek müdahale merkezlerinin koordineli şekilde sahaya yönlendirilmesi gerçekleştirildi.

11. Beslenme Platformu kapsamında ilgili STK, kurum ve kuruluşlar alana intikal etmeleri için harekete geçirildi.
12. Seviye 4'e yönelik olay komuta merkezi kuruldu ve ilgili tüm personel afet operasyon merkezine çağrıldı.
13. AFAD Başkanlık'ta kurulan AFAD Kriz Merkezine personel görevlendirilmesi yapıldı.
14. Gerekli uygulamalarda ve platformlarda iletişim grupları kuruldu.
15. Raporlama için gerekli sistemler hazırlandı, sahada haberleşme imkânları değerlendirildi ve gerektiğinde haberleşme araçları/ ekipmanlarının bölgeye nakli gerçekleştirildi.
16. Beslenme hizmeti için ihtiyaca yönelik ekipman belirlendi ve lojistik birimine sevk için yönlendirme yapıldı.
17. Beslenme hizmetinin başlatılması kapsamında Gaziantep için saat 05.00, Adana için 05.30, Diyarbakır için 06.00, Şanlıurfa için 07.45, Malatya için 08.30, Kahramanmaraş Pazarcık için 09.00, Hatay İskenderun için 10.00, Hatay Antakya için 11.00, Kahramanmaraş için 17.30 ve son olarak Adıyaman için 20:30'da beslenme faaliyetlerine başlandı.
18. Kızılay bünyesindeki kayıtlı gönüllüler harekete geçirildi.
19. Afet Talep Sistemi kuruldu, gelen talepler bu sistem üzerinden görüntülenerek karşılandı.
20. Her bir afet bölgesinde ayrı ayrı Afet Olay Komuta Merkezi kuruldu, Beslenme Platformu üyeleriyle koordinasyon sağlandı.
21. İkrâm araçları sahada belirlenen alanlara konuşlandırıldı.
22. Yardımların hızlı organize edilmesi ve ihtiyaçların giderilmesi adına lojistik depo alanları kuruldu.
23. Uluslararası yardımların koordine edilmesi için Uluslararası İlişkiler Genel Müdürlüğü görevlendirildi ve Uluslararası Kızıllaç Kızıllaç Federasyonu'yla temaslar sağlandı.
24. Deprem bölgesi için 14 ekip başkanlığı ve bu başkanlıklara bağlı 27 ilçe temsilciliği kuruldu.
25. İyileştirme faaliyetleri kapsamında bütüncül hizmet sunumu, düzenli aralıklarla ihtiyaç tespit çalışması, 6 ilde 13 hizmet birimi ve saha çalışmaları, farklı ihtiyaçlar için özelleşmiş programlar, toplum temelli müdahalelerin yanı sıra ihtiyaç sahibi hanelere nakit desteği süreçleri başlatıldı.
26. Afet anında kurulan Kızıllaç WhatsApp hattıyla kurum gönderen vatandaşlara en yakın hizmet noktaları bilgilendirilmesi yapıldı.

Kahramanmaraş Depremleri'nin ardından sahada dağıtılan malzemeler Tablo 1 ve Tablo 2'de gösterilmiştir.

T Ü R K K I Z I L A Y B E S L E N M E F A A L İ Y E T İ											
İL	Bebek Beslenmesi	Çorba	Ekmek	Gıda Kolisi	İkram Malzemesi	Kumanya	KuruGıda	Meyve & Sebze	Sıcak/Soguk İçecek	Su(Adet)	Su (L)
Adana	4.268	15.003	8.503	2.243	15.100	95.994	62.020	34.576	200.747	302.203	205.630
Adıyaman	8.528	39.731	36.553	25.764	950.862	1.264.949	11.083.558	80.963	2.636.783	2.908.901	1.690.367
Diyarbakır	2.009	63.750	179.847	3.977	49.126	85.475	10.833	67.492	43.426	606.072	308.393
Gaziantep	140.078	116.793	3.075.627	40.045	3.202.981	602.727	5.881.383	294	1.850.109	1.239.185	794.296
Hatay	92.425	63.984	2.263.919	127.358	5.401.928	1.295.719	10.048.064	157.604	3.533.563	10.213.227	7.293.258
K.Maraş	53.511	70.641	3.145.637	59.231	2.835.192	1.114.242	8.478.412	62.686	1.822.068	2.698.317	2.116.253
Kilis	4.335	5.000	117.780	771	67.171	21.160	59.050		37.241	266.846	134.175
Malatya	6.127	162.085	196.035	98.320	946.574	169.636	7.303.543	111.543	3.768.509	20.588.124	10.510.077
Osmaniye	2.116	29.700	787.187	22.605	324.372	223.865	11.610		723.296	451.980	225.990
Şanlıurfa	3.713	67.000	788.178	267	73.278	71.335	599		31.925	105.623	141.309
TOPLAM	317.110	633.687	9.811.088	380.581	13.866.584	4.945.102	42.939.072	515.158	14.647.667	39.380.478	23.419.747

Tablo 1-Türk Kızılay Beslenme Faaliyeti Dağıtım Sayıları

T Ü R K K I Z I L A Y D A Ğ I T I L A N İ N S A N İ Y A R D I M M A L Z E M E L E R İ								
İL	Aile Mutfak Seti	Battaniye	Ev Eşyası	Giyim	Hijyen Seti	Isınmak İçin Yakıt	Isıtıcı	Yatak
Adana	719	4.824	14.848	66.973	1.551		708	545
Adıyaman	1	31.989	3.025	260.512	21.518	135974	2447	220
Diyarbakır		11.973	186	51.822	596	60528	1674	835
Gaziantep	2.928	59.924	72.471	501.651	43.180	2.260	11.021	3.586
Hatay	2.932	95.161	45.498	729.653	129.217	59.708	8.574	5.558
K.Maraş	808	97.745	26.486	483.819	66.931	58.566	21.760	7.401
Kilis		3.494	454	14803	338	11937	351	71
Malatya		71.888	2.694	258.947	50.728	71.234	9.532	3.171
Osmaniye		1.416		54087	47184		1	3
Şanlıurfa		12.121		603	2408		3321	
Genel Toplam	7.388	390.535	165.662	2.422.870	363.651	400.207	59.389	21.390

Tablo 2-Türk Kızılay Tarafından Dağıtılan İnsani Yardım Malzemeleri

Kahramanmaraş Depremleri'nin ardından sağlık alanında 125.799, psikososyal hizmet alanında ise 189.662 afetzedeye destek sağlanmıştır (Tablo 3).

PSH Faaliyetleri	Sayı (kişi)	Sağlık Faaliyetleri	Sayı (kişi)
Psikolojik İlk Yardım	99.657	Muayene	47.127
Grup Çalışması	65.024	İlaç	75.156
Bireysel Görüşme	11.101	Röntgen	997
Eğitim/Seminer	6.852	Pansuman	1.351
MHPSS Değerlendirme	4.439	Çekilen Kalp Grafiği	117
Çalışana Destek	2.589	Evde Hasta Bakımı	1.051
Toplam	189.662	Toplam	125.799

Tablo 3-Türk Kızılay PSH ve Sağlık Faaliyetleri

Kahramanmaraş Depremleri'nin ardından sahada tekil 2.471 personelimiz ve 75.995 gönüllümüz ve 982 araçla müdahale faaliyetleri yürütüldü. Ayrıca su sanitasyon faaliyetinden faydalanarak kurulan mobil duş ve mobil çamaşırhanelerden toplamda 78.554 kişi faydalandı.

2023 Yılı Diğer Afetler

Ülkemizde 2023 yılı içerisinde yaşanan afet ve acil durumlara ilişkin özet veriler aşağıdaki tabloda sunulmuştur.

2023 YILI AFETLERİ ve YAPILAN FAALİYETLER (PAZARCİK HARİÇ)							
Afet Türü	Sayısı	Toplam Ulaşılan Kişi Sayısı	Toplam Verilen Hizmet (Kişilik)	Toplam Dağıtılan Yemek (Kişilik)	Toplam Dağıtılan Su Miktarı (Litre)	Toplam Dağıtılan İçecek (Adet)	Toplam Dağıtılan İkram Malzemesi (Adet)
Arama/ Kurtarma Faaliyetleri	16	12.130	74.230	3.900	8.220	35.247	18.643
Aşırı Kar Yağışları	40	21.470	54.691	14.020	5.095	16.059	14.402
Deprem	3	1.000	5.590	3.300	300	1.270	420
Heyelan	3	1.160	3.035	600	270	885	1.010
İş/ İnşaat Kazaları	1	0	0	0	0	0	0
Kentsel - Orman Yangınları	78	61.901	338.063	42.760	58.571	96.030	67.531
Maden Kazaları	1	650	3.009		240	2.000	529
Sanayi Kazaları	1	5.200	10.144	5.200	912	3.120	0
Sel/Su Baskını	35	23.476	388.413	64.279	89.821	81.361	42.765
Terör Olayları	1	0	0	0	0	0	0
Ulaşım Kazaları	4	1.175	4.503	175	18	1.512	2.780
Genel Toplam	183	128.162	881.678	134.234	163.447	237.484	148.080

Fotoğraf: AA, Mahmut Serdar Alakus

Yaşanan 11 afet türünde yapılan faaliyetlerle 183 afete müdahale edildi. Türk Kızılayı toplamda 128.162 kişiye ulaştı ve 881.678 kişilik hizmette bulundu. Dağıtılan yemek, su, içecek ve ikram malzemelerinin toplam sayıları sırasıyla 134.234 öğün yemek, 163.447 litre su, 237.484 adet içecek ve 148.080 adet ikram malzemesi şeklindedir.

Yaşadığımız coğrafya ve dünyanın birçok yerinde meydana gelen afetlerin bir kısmını (deprem, kasırga vs.) bertaraf etmek elbette mümkün değildir. Lakin insan eli ile ve/veya iklim kaynaklı ortaya çıkan afetleri azaltmak, uzun vadede etkisini en aza indirmek için topyekûn mücadele ve dirençli toplum inşası elzemdir.

Bunu yaymak için sadece insan odaklı bir hedefe doğru ilerlemek yeterli değildir. Şehirlerin de en az insan kadar afet doğasına uyumlu hâle getirilmesi gerekmektedir. Afetlere dirençli şehirlerin inşası, beraberinde daha az yıkıma maruz kalan bina, daha az can ve mal kaybı, ülke ekonomisinin daha az etkilenmesi demektir.

1 INFORM (2024). *Inform Risk Index*. <https://drmkc.jrc.ec.europa.eu/inform-index/INFORM-Risk/Results-and-data/moduleId/1782/id/469/controller/Admin/action/Results#inline-nav-1>

Acil Değil Sürekli Bir İhtiyaç Olan Kan

Saim Kerman

Dr., Türk Kızılay Kan Hizmetleri Genel Müdürü

Türk Kızılay Kan Hizmetleri Genel Müdürlüğü özgül bir faaliyet alanında çalışmakta olup kalite odaklı sistem gelişimini “Kanın güvenli temini” sloganıyla sürdürmektedir. Sağlık Bakanlığıyla yıllık hedef belirleme çalışmaları yapılmakta gerek kan bileşenleri gerekse kök hücre bağışçısı kazanımı faaliyetleri 7 gün 24 saat ilkesiyle kesintisiz devam etmektedir.

Pandemi sonrası değişen bağışçı davranışlarına ilaveten zaman zaman yaşanan siyasi arka planı da olan spekülasyonlar, bize hedeflerimize ulaşmak için yeni bir teşvikli bağış daveti mekanizmasına ihtiyacımız olduğunu gösterdi. Zira sosyal medya spekülasyonları kan bağışçılarını olumsuz etkileyebilmektedir. Büyük deprem afetinde bile bu durum yaşanmıştır. Sosyal medyayla birlikte yaşamak önümüzdeki yıllar için göz ardı edilemeyecek bir gerçek hâline gelmiştir.

2023 yılının kuşkusuz en önemli olayı Asrın Felaketi olarak nitelenen ve 06 Şubat 2023 tarihinde Kahramanmaraş’ın Pazarcık ilçesinde 7.7 ve ardından Elbistan’da 7.6 büyüklüğünde meydana gelen depremlerdi. Depremler 11 ilde ciddi hasara sebep olurken çevre illerde de güçlü şekilde hissedildi. Deprem yaklaşık 11 milyon vatandaşımızı ciddi oranda etkiledi.

Depremden 4 Bölge Kan Merkezimizde 647 personelimiz etkilendi. Yaşanan depremler kapsamında 6 personelimiz enkaz altında kaldı, 2 personelimiz vefat etti. Deprem bölgesi dışında çalışan 85 personelimizin 1. derece yakınları depremden olumsuz etkilendi.

Kan Hizmetleri Genel Müdürlüğü olarak yardım faaliyetlerinde 337 personelimizi görevlendirdik. Bu görevlendirmelerde personelimiz toplamda 13.154 adam/gün görev yapmıştır.

Deprem sonrası yürüttüğümüz kan bağışçısı kazanımı çalışmalarımızı şu şekilde sıralayabiliriz:

- Depremden hemen ardından afet bölgesinin kan ihtiyacını karşılayabilmek amacıyla yaptığımız kan bağış çağrısının beraberinde başta sabit alanlardakiler olmak üzere kan bağış ekiplerinin personel ve ekipman kapasitelerinin arttırılmasını sağladık.
- Cumhurbaşkanlığı Dijital Dönüşüm Ofisi tarafından e-Devlet uygulamasında kan bağış noktalarına ait bilgi sağlayacak kanal oluşturulması süreci başlatıldı.

Fotoğraf: Cevahir Buğu

- Stok yönetimi kapsamında etkilenen bölgelere ivedilikle ulaştırabilmek için ilgili bölgelerde kan verebilecek O Rh – (negatif) kan bağışçılarını SMS gönderimiyle haberdar ettik.
- Genel Başkanımız tarafından 06 Şubat 2023'te yapılan ülke geneline yönelik kan bağıışı çağrımız büyük yankı uyandırdı ve kan bağıışı sayılarında üst düzey bir artış yaşandı.
- Her hafta başı yaptığımız toplantılarda stok yönetimi ve merkezi laboratuvar kapasitelerini göz önünde bulundurarak bir sonraki hafta toplanması gereken kan bağıışı sayısını belirledik.
- Ülke geneline ait günlük toplam kan bağıışı sayısını olağan dönemde olduğu gibi maksimum 15.000 ünite bandında tutmak amacıyla anlık takip gerçekleştirdik.

- Kan bağışı çalışmaları planları doğrultusunda gezici ekip çalışmalarının sayısını azaltarak kan bağışçıları Bölge Kan Merkezleri (BKM), Kan Bağış Merkezleri (KBM) ve Kan Alma Birimi (KAB) çalışmalarına yönlendirdik.
- Depremden etkilenmeyen kan hizmet birimlerinde kan bağışı sayıları takip edip kontrollü şekilde olağan günlerdeki kan bağış sayıları bandına çekerek denge sağladık.

Deprem sürecinde yürüttüğümüz iletişim çalışmalarıyla kan bağışçısı kazanım faaliyetlerimizi destekledik. Türk Kızılay Genel Başkanı tarafından alınan kan bağışı sayıları paylaşarak stok yönetimi açısından kan bağışının ilerleyen günlere yayılması gerekliliği önemle vurgulandı. Bağışçılara SMS gönderim sıklığını 10 güne çıkarırken Kan Hizmetleri Genel Müdürlüğü sosyal medya hesaplarından duyarlılık göstererek kan bağışında bulunan bağışçılarımıza teşekkür içerikli mesaj paylaşımı yaptık. Sosyal medya adreslerinde kan ihtiyacının olduğu veya acil kan çağrısı benzeri mesajları yayımlayan adresleri takibe alıp Türk Kızılay resmî hesaplarında paylaşılan içeriklerin yayımlanmasını ve Türk Kızılay resmî duyuru kanallarının takip edilmesini sağladık.

Şahinbey Belediyesi Kan Bağışı Faaliyeti

Deprem sonrası etkilenen 4 bölgemizde azalan kan bağışlarını teşvik amacıyla Gaziantep Valiliği, Şahinbey Belediyesi ve Doğu Akdeniz Bölge Kan Merkezi iş birliğinde geleneksel olarak gerçekleştirdiğimiz kan bağışı faaliyetlerinde kapasite artışına gittik. Kan bağışı etkinliği Gaziantep Valiliği, Gaziantep Büyükşehir Belediyesi, ilçe belediyeleri, ilimizde faaliyet gösteren 33 STK, Gaziantep Ticaret Odası, Esnaf ve Sanatkârlar Odası, Sanayi Odası,

Organize Sanayi Bölge Müdürlüğü ve buna bağlı tüm fabrikalar, İl Millî Eğitim Müdürlüğüne bağlı tüm okulların katılımıyla 08-09 Haziran 2023 tarihlerinde 08.00-21.00 saatleri arasında Gaziantep Demokrasi Meydanı'nda gerçekleşti. İki gün boyunca 12.485 ünite kan bağışı alınarak bugüne kadar toplamda 38.010 ünite kan bağışı toplandı.

Gazze Soykırımı

Kurumumuz tarafından başlatılan Filistin insani yardım kampanyası kapsamında Kan Hizmetleri Genel Müdürlüğünden talep edilen tıbbi malzemeler için çalışma yürüttük. Bu kapsamda mevcut tıbbi malzeme stok durumlarını değerlendirip ilgili firmalarla görüşerek kan torbası, aferez trombosit seti ve aferez cihazı temini için planlama yaptık.

İlk etapta 21 Ekim 2023 tarihinde Ankara Kan Bağışı Merkezi stoklarında bulunan 1152 adet kan torba sistemi ve 160 adet aferez trombosit setini gönderim için teslim ettik. İkinci etapta 6.912 adet kan torbası ve 5.000 adet aferez seti için ilgili firmalara verdiğimiz siparişlerin teslimatını 24 Ekim 2023'te; çözüm ortağımız Girgin firmasınca temin edilen 5.000 adet aferez trombosit seti ve 1 adet MCS+ aferez cihazı ve ekipmanlarının teslimatını ise 8 Kasım 2023'te Sağlık Bakanlığının Etlik Şehir Hastanesindeki deposuna Orta Anadolu Bölge Kan Merkezi Müdürlüğümüz eliyle gerçekleştirdik.

Asrın Felaketinde Uluslararası Dayanışma

Alper Küçük

Türk Kızılay Göç ve Uluslararası İşler Genel Müdürü

Her yeni yılı umutla karşılıyoruz. İnsanlık adına dileğimiz insani yardıma daha az ihtiyaç duyulan bir yılı yaşamak oluyor. 2023'ü de bu dilekle karşıladık fakat ne yazık ki dileğimiz gerçekleşmedi. 2023 dünyada pek çok insani krize sahne olurken ülkece yaşadığımız “Asrın Felaketi” hepimizi derinden sarstı. İnsani ihtiyaçlar hızla artarken Türk Kızılay da sadece ülkemizde değil elinin uzanabildiği her coğrafyada bu ihtiyaçlara cevap vermek için büyük bir çaba gösterdi. Ancak insani krizler, müstakil çabaların üstesinden gelebileceği boyutların çok ötesinde. Her ne kadar bağışçılarımızın ve kurumsal destekçilerimizin bize verdiği güçle bu ihtiyaçları karşılamaya çalışsak da farklı kurumları bu insani çabanın bir parçası hâline getirmek ve güçlü bir iş birliğiyle hareket etmek, gösterilen çabaların başarıya ulaşmasında hayati önem taşıyor. 2023 yılında bu gerçeği sıklıkla yaşayarak tecrübe ettik ve insanlık adına umutlandık.

2024 yılına girerken bütün açıklığıyla önümüzde duran farklı gerçekler de mevcut; tüm dünyada insani krizlerin arttığı ama buna karşı bağışların ve insani yardım fonla-

rının azaldığı, insanı koruyan normların ve bu normları uygulaması gereken kurumların çaresizlik içerisinde etkinliğini kaybettiği bir yıl bizleri bekliyor. İnsanlık adına umalım ki yanılan biz oluruz.

Ülkece özel tarihlerimiz var bizim ve maalesef bu tarihlere bazıları ortak acılarımızı ifade ediyor. 2023 yılı bu tarihlere bir yenisini daha ekledi: “6 Şubat”. 11 ilde büyük yıkıma ve can kayıplarına yol açan ancak 81 ilin tamamını etkileyen ve Türkiye’yi tek yürek hâline getiren “Asrın Felaketi” 2023 yılında ülkemiz adına en büyük insani kriz olarak öne çıktı. Başta AFAD olmak üzere devletimizin tüm kurumlarıyla birlikte sivil toplum da afetin yaralarını bir nebze olsun sarabilmek adına cansiperane bir insani çabanın içerisine girdi. Türk Kızılay da tüm yapılarıyla birlikte afetin ilk anından itibaren bu çabanın baş aktörlerinden biriydi. Gerek insani yardım operasyonunun organizasyonunda gerekse bizzat sahada sergilenen bu çabayı ifade etmek için rakamlar ve kelimeler yetersiz kalıyor. Uluslararası açıdan baktığımızda ise bu büyük felaket bambaşka iyilik öykülerine sahne oldu. Dünya acımızı paylaştı ve bizlere destek olabilmek adına âdeta yarıştı. Uluslararası Kızılay Kızılhaç Hareketi’ne [International Federation

Fotoğraf: AA, Muzaffer Çağlıyaner

of Red Cross and Red Crescent, (IFRC)] bağlı yüzün üzerinde ulusal dernek, yardımlarını afetzedelere ulaştırabilmek için bizimle iş birliği hâlinde çalıştı. Hareket'in dayanışma duygusunun ötesinde Türk Kızılay'ın sahip olduğu örnek müdahale modelleri ve güvenilir sistemlerinin bu iş birliğindeki etkisini görmek, önemli bir deneyimdi. Yaşadığımız başka bir özel deneyim ise yıkıntılar arasından insanlık adına umutlarımızı tekrar filizlendirdi. Yurt dışından ülkemize gönderilen yardım malzemelerinin bazılarının, zamanında bizim o ülkelere ulaştırdığımız Türk Kızılay yardım kolilerine konularak gönderildiğine şahit olduk. Bu vefa örneği bir insani yardım çalışanı ve bir Kızılaycı olarak benim gibi bu duruma şahitlik eden diğer herkesi duygu seline gark etti.

Bölgedeki insani ihtiyaçların boyutu dolayısıyla sürdürmek zorunda olduğumuz çalışmalarımıza ve gayretlerimize daha fazla destek bulabilmek için Hollanda Büyükelçiliği'nin ev sahipliğinde IFRC ile birlikte büyükelçilerin katılımıyla uluslararası düzeyde bir destek etkinliği gerçekleştirdik. Dışişleri Bakan Yardımcımız ve Avrupa Birliği (AB) Başkanı Büyükelçi Mehmet Kemal Bozay da bu etkinliğe bizzat katılım göstererek devletimizin güçlü desteğini bir kez daha bizlere hissettirdi. Hâlihazırda insani yardım operasyonumuza destek veren ülkelerin büyükelçileriyle beraber etkinliğimizde bir araya geldiğimiz diğer uluslararası üst düzey temsilcilerin varlığı ve destek mesajları, zorlukların üstesinden beraber gelebilmek adına gelecek için de umutlarımızı tazeledi.

2023 yılında dünyanın farklı coğrafyaları farklı sebeplerle ortaya çıkan insani krizlerle boğuştu. Özellikle Afganistan, Ukrayna, Fas ve Libya'da meydana gelen insan ve doğa kaynaklı afetler Türk Kızılay'ın da uluslararası insani yardım gündeminin en üst sıralarında yer aldı. 2023'te ülkemizin iyiliğinden aldığımız güçle bu ülkelere yardımseverlerimizin merhamet elini ulaştırmayı başardık ve ihtiyaç sahiplerinin en temel gereksinimlerini karşılayarak hayata tutunmalarını sağladık. Her ne kadar 2023 yılının gündemindeki insani çabalarımızı anıyor olsak da bu coğrafyalarda gerçekleştirdiğimiz Kızılaycılık faaliyetlerinin, bir geleneğin nişanesi olduğunu hatırlatmak isterim. 1912 yılında Trablusgarp Cephesi'ndeki sağlık gereksinimlerini karşılamak üzere Hilâl-i Ahmer Cemiyetinin aldığı bağışlarla Derne'de kurduğu seyyar hastanede, o yıllarda Şark Kolordusu Komutanı olarak görev yaparken gözünden yaralanan Binbaşı Mustafa Kemal yani Cumhuriyetimizin Kurucusu Gazi Mustafa Kemal Atatürk tedavi görmüştü. Aradan geçen onlarca yılda, Türk Kızılay o coğrafyaları asla yalnız bırakmadı ve Kızılaycılar bir asır sonra yine Derne'de selden etkilenen ihtiyaç sahiplerinin yaralarını sarmak için seferber oldu. Elbette uluslararası insani yardım çalışmalarımız bu ülkelerle sınırlı kalmadı. Uluslararası insani yardım hareketinin aktörleriyle gerçekleştirdiğimiz güçlü iş birlikleri sayesinde yıl boyunca 35 farklı ülkede 8 milyondan fazla insana yardım ulaştırdık ve ulaştırmaya devam ediyoruz.

Ve insanlığın kanayan yarası Filistin, Gazze. Tüm dünyanın gözleri önünde sergilenen bir trajedi ve buna karşı koyamayan ve insanı koruyamayan insanlık. İnsancıl hukukun açıkça ihlali, insanı korumak için oluşturulan normların hiçe sayılması ve bu normları uygulamakla sorumlu kurumların çaresizlikleri. Bir insanın ölümünü bile bütün insanlığın ölümü gibi görürken binlerce insanın ölümüne nasıl ka-

yıtsız kalabiliriz? Yuvalarından edilmiş yüz binlerce insana yardım elimizi uzatmadan nasıl durabiliriz? Duramazdık, durmadık da! Tüm bu korkunç tablo içerisinde bütün imkânlarımızı Filistin ve Gazze için seferber ettik. Yine yardımsever milletimizin büyük desteği, resmî kurumlarımız ve sivil toplum kuruluşlarımızın iş birliğiyle oradaydık, oradayız. Yardım malzemelerimizi ihtiyaç sahiplerine ulaştırmakla yetinmeyip temel ihtiyaçların karşılanması için Filistin Kızılayı'yla birlikte sahada mücadele ettik, ediyoruz. Ancak insani yardım çabalarımızın savunuculuk faaliyetleriyle desteklenmesi gerektiğinin de farkındayız. Bu noktada Genel Başkanımız Prof. Dr. Fatma Meriç Yılmaz'ın, Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyinin daimî üyelerinin büyükelçiliklerine yazılı iletildiği ve insancıl hukukun, hukukun üstünlüğünün ve insan onurunun korunmasındaki tarihi yükün onların omuzlarında olduğunu hatırlatarak Gazze'ye insani yardım koridoru açılması için karar alınması yönündeki talebi, insani savunuculuk tarihinin sayfalarına önemli bir not olarak düşüldü. Gazze'de insanlık dramı son bulmadıkça ve insani ihtiyaçlar devam ettikçe kuşkusuz Türk Kızılay da orada olmaya devam edecek.

Açıkça görülüyor ki 2023, bizlere 2024 için de insani ödevler ve artan sorumluluklar bırakıyor. Bu nedenle paydaşlarla iş birliği içinde çalışmak, daha fazla faaliyete ve kırılğan insana erişime olanak tanınması açısından kritik bir önem taşıyor. İhtiyaçlara ters orantılı olarak tüm dünyada insani alana ayrılan kaynakların hızla azalması bu kaynakların daha verimli kullanılması gerekliliğini ortaya koyuyor. Türk Kızılay bu disiplinle hareket ederek sistemdeki konumunu vazgeçilmez kılarken ayırım gözetmeksizin tüm coğrafyalarındaki ihtiyaç sahipleri için de umudun adı oluyor.

Her Zaman, Her Yerde...

Gazi Alataş

Dr., Türk Kızılay Toplumsal Hizmetler Genel Müdürü

2023, 6 Şubat'ta Kahramanmaraş merkezli meydana gelen depremlerden ötürü hafızalarımızda derin izler bırakan bir yıl oldu. Asrın Felaketi'nin ardından yaraları sarmak için ülkemizden ve dünyadan pek çok kişi ve kurum harekete geçti. Türk Kızılay da depremin ilk anlarından itibaren tüm imkânlarını seferber ederek depremden etkilenen kişilerin ihtiyaçlarının karşılanmasına yönelik çalışmalar yürüttü.

Toplumsal Hizmetler Genel Müdürlüğü bünyesinde sosyal hizmetler ile halk sağlığı ve psikososyal hizmetler alanında görev yapan personel de depremin hemen akabinde depremden etkilenen bölgelere intikal ederek işe koyuldu. İlk aşamada Türk Kızılay'ın Türkiye Afet Müdahale Planı'na göre ana sorumluluk alanı olan beslenme hizmetine destek sağlayan ekiplerimiz, kısa süre içerisinde uzmanlık alanlarına göre diğer ihtiyaçların da karşılanması yönünde çalışmalara başladı. Sosyal marketler ve hane ziyaretleriyle gıda ve giyim destekleri sundu, psikolojik ilk yardım öncelikli olmak üzere psikososyal destek, mobil sağlık ekipleriyle birinci basamak sağlık hizmeti, temiz su temini, duş ve çamaşırhane tesisleri, hijyen ürünleri dağıtımlarını kapsayan su, sanitasyon ve hijyen [Water, Sanitation and Hygiene, (WASH)] hizmetiyle depremden etkilenen kişilere ulaştı. Ayrıca ön iyileştirme döneminde bölgede değişen ihtiyaçları ve kapasiteyi belirlemek ve kurumumuzun uzun vadeli planlarını kanıtı dayalı yürütmesine destek olmak amacıyla sürdürülen ihtiyaç analizi çalışması kapsamında

Fotoğraf: AA, Serğen Sezgin

depremden etkilenen kişilere yönelik anketler ve odak grup görüşmeleri ve anahtar kişilerle mülakatlar gerçekleştirdi ve ardından yapılan analizleri raporladı.

Dünya genelinde krizlerde ve normal dönemde insani yardım alanında nakit temelli yaklaşımın kullanımı yaygınlaşmaktadır. Nakit Öğrenme Ortaklığı Ağı (CALP Network) tarafından yayımlanan *Dünyanın Nakit Durumu 2023 Raporu*'na göre 2022 yılında 7,9 milyar Amerikan doları, nakit

veya kuponla krizlerden etkilenen kişilere doğrudan ulaştırılmıştır ki bu da uluslararası insani yardımın %21'ine denk gelmektedir.¹ Olağan dönemde nakdi yardım yaklaşımını farklı programlarda kullanan Türk Kızılay, programların daha etkin yürütülmesi için bir nakit kart geliştirmiştir. Faydalanıcıların, kendilerine Kızılay tarafından yatırılan tutarı bankadan nakit olarak çekme veya alışverişlerinde doğrudan kullanma yoluyla yararlanabileceği "Esen Kart", 6 Şubat'taki deprem-

den sonra artan ihtiyaca cevap vermek amacıyla öncelikle depremden etkilenen illerde hayata geçirildi. Marketlerin yeniden açıldığı yerlerde belirlenen kriterlere göre etkilenen kişilere dağıtılan kartlar ve yapılan ödemeler, kişilerin kendi ihtiyaçlarını kendilerinin belirlemesi ve harcamalarını ona göre yapmasına imkân tanıyarak onurlarının korunmasını sağlamayı hedeflerken aynı zamanda afetten etkilenen yerel ekonominin yeniden canlanmasına destek olmaktadır. Esen Kart'ın olağan dönemde ve afet döneminde kullanılmak üzere ülke çapında yaygınlaştırılmasına devam edilmektedir.

Ülkemizin ve kurumumuzun gündemine oturan depremin ardından deprem bölgesine odaklanmış olsak da her zaman olduğu gibi 2023 yılında da ülkemizde bulunan tüm ihtiyaç sahiplerine yönelik desteklerimizi sürdürdük. Ramazan ayında bağışçılarımızın emanetlerini, yereldeki gücümüz olan şubelerimizle iş birliği hâlinde gıda, nakit ve giyim gibi farklı yardım türleriyle yaklaşık 5 milyon kişiye teslim ettik. Yıl boyunca aşevlerimiz 48.193 kişiye sıcak yemek sunarken 569.000 kişilik gıda yardımını da farklı yollarla ihtiyaç sahiplerine ulaştırdık. Faydalanıcılarımız kendi ihtiyaç ve tercihlerine göre Kızılay Butiklerimizden 1.652.616 kıyafeti ücretsiz aldı. “Ülkemizde ve dünyada başta kırılğan birey ve topluluklar olmak üzere bireysel ve toplumsal dirençliliği arttırmak ve istisnasız her insanın onurlu yaşam hakkına riayetle ihtiyaç duyulan her yerde insan ızdırabını dindirmek için harekete geçmek” misyonumuzla yetim çocuklara, engellilere, yeni doğum yapan ihtiyaç sahibi annelere, sağlık sorunu yaşayan yoksul kişilere, özel gereksinimli çocuklara ve yolda kalmışlara ihtiyaçlarına özel destekler sunduk.

Eğitim alanında ülke çapında farklı destekler sağlayan Türk Kızılay, 2023 yılında nakdî eğitim desteklerini daha etkin ve sistemli yürütmek üzere Kızılay Burs adıyla markalaştırdığı Kızılay Burs Yönetimi Sistemi'ni (KBYS) hayata geçirdi. Azimli, çalışkan ve ihtiyaç sahibi öğrencilere eğitimde fırsat eşitliği sağlamak, eğitim hayatlarını kolaylaştırmak ve onla-

rı duyarlı, özgüvenli ve sorumlu bireyler olarak yetiştirmek amacıyla yola çıkan Kızılay Burs, çevrim içi başvuru ve video mülakatların ardından 2023 yılında burs alma hakkı kazanan 2.123 öğrenciye düzenli burs vermiştir.

Türk Kızılay'ın toplumun dirençliliğini arttırmaya yönelik en belirgin çalışmalarından olan ve 6 Şubat Depremleri'yle önemini bir kez daha gördüğümüz ilk yardım çalışmalarımızı, daha önce olduğu gibi 2023 yılında da devam ettirdik. Sertifikalı ilk yardım eğitimlerimizi alan 136.155 ilk yardımcımız buldukları yerde meydana gelebilecek afet ve acil durumlara müdahale etmeye hazır hâle gelirken toplumda farkındalık oluşturma amacıyla düzenlediğimiz ilk yardım seminerleriyle 280.864 kişiye ulaştık. Yine 6 Şubat'ta ülkece önemini hatırladığımız psikolojik ilk yardıma ilişkin eğitim ve seminerlerden 104.192 kişi faydalandı.

2030 hedeflerimiz arasında yer alan “Sağlıklı Yaşayan ve Yaş Alan Toplum İçin Çalışmak” hedefimiz doğrultusunda toplum temelli bir yaklaşımla Türkiye çapında Sağlıklı Yaşam Eğitimlerimizi tamamlayan 151 Kızılay Kadın gönüllümüz, namıdiğer sağlık elçilerimizle ülke çapında sağlıklı yaşam kültürü oluşturmak amacıyla bilinçlendirme faaliyetleri yürütmektedir.

Toplumsal Hizmetler Genel Müdürlüğü olarak olağan dönemde ve afetlerde, her zaman ve her yerde kırılğan gruplar başta olmak üzere herkesin esenlik ve güven içinde yaşaması uğruna çalışmaya devam edeceğiz.

1 CALP Network. (2023). *The State of the World's Cash 2023*. <https://www.calpnetwork.org/wp-content/uploads/2023/11/The-State-of-the-Worlds-Cash-2023-1.pdf>

Deprem Bölgesinde Sosyoekonomik Kalkınma ve Kızılay Yatırım'ın Rolü

İlyas Haşim Çakmak

CEO, Kızılay Yatırım

6 Şubat 2023'te meydana gelen Pazarcık merkezli deprem felaketi, doğal afetlerin bölgesel ve insani kalkınmayı ne derece etkileyebileceğini bir kez daha güçlü şekilde gösterdi. Afet bölgesinin afet öncesindeki sosyal, iktisadi, zirai ve psikolojik gücüne yeniden kavuşması için sürdürülebilir yatırım ihtiyacı gözler önüne serildi. Afetin vurduğu bölgelerde güçlü ve hızlı bir kalkınmayı teşvik edecek girişimlerin ancak insanların (toplumların) yaşamlarına pozitif etki sağlayabilecek sosyal etki yatırımlarıyla mümkün olabileceğini biliyoruz. Özellikle büyük ölçekli afetlerden sonra yalnızca finansal verilerden hareketle geleceği tasarlayanın artık geçerliliğini yitirdiğini ve geleceğin kapsamlı multidisipliner bir bakış açısıyla güçlü tahminler, bilgi ve tecrübeler doğrultusunda yeniden kurgulanması gereken bir noktaya evrildiğini görüyoruz. Bu gerçekler ışığında, insanlığa her daim fayda sağlama misyonu ve vizyonuyla yola çıkan Kızılay Yatırım kurulduğu 2019 yılından beri çeşitli alanlardaki faaliyetlerine ara vermeden devam ediyor; Kızılay'ın insani yardım faaliyetlerine sürdürülebilir kaynak sağlamak amacıyla sosyal etki yatırımcılığı teme-

linde örnek bir görev üstleniyor ve bu modeliyle dünyadaki öncüler arasında yerini almayı hedefliyor. Temel varoluş amacı insanı ve toplumu güçlü kılmak, afet ve yoksulluk kaynaklı ızdırabı dindirmek, muhtemel yahut mevcut dezavantajları ortadan kaldırmak olan Kızılay Cemiyetinin en büyük ve daimî destekçisi Kızılay Yatırım afetlere hazırlıklı olma, kriz sonrası hızlı müdahale ve iyileştirme, tedarik zincirini kesintisiz devam ettirme ve altyapı, lojistik ve barınma hizmetlerini sağlama gibi çok yönlü hizmetlerini sosyal etki yatırımcılığı çerçevesinde yerine getiriyor. Tarım, gıda, sağlık, enerji ve eğitim gibi geniş kapsamlı sosyoekonomik güçlendirme programlarıyla afet bölgelerinde hızlı ve verimli bir kalkınma stratejisi izliyor. Kızılay Yatırım, sahip olduğu finansal kaynaklarını Kızılay'ın 1868'den beri temsil ettiği manevi güce ithafen kurumsal sorumluluk bilinciyle kullanıyor. Özellikle afet bölgeleri başta olmak üzere ihtiyaç duyulan alanlarda sosyal etki yatırımcılığı çerçevesinde kurumsal paydaşlarıyla bir araya gelerek olumlu etki yaratacak projeler çerçevesinde ve sürdürülebilir kalkınma hedefleri doğrultusunda bölgesel

Fotoğraf: Cevahir Buğru

insani yardım ve kalkınma faaliyetlerini hayata geçiriyor. İnsani yardımda bütüncül ve yenilikçi çözümlerin öncüsü olma yolunda hızla ilerliyor. Bu minvalde afet sonrası bölgenin yeniden yapılandırılmasında önemli stratejik noktaları temsil eden Gaziantep ve Hatay illerimizde ülkemizin ilk Etki Merkezlerini hayata geçirmekte olduğumuzu belirtmeliyim. Toplum temelli kalkınma modeliyle alanında uzman kişilerce hem ülkemiz hem de dünya için örnek teşkil edecek bir yapıyı kurmanın heyecanını yaşıyoruz. Ulusal ve küresel ölçekteki Kızılaycılık bilincimizi pozitif ve ölçülebilir etki yaratacak yatırımlarla yaşatmamızı sağlayacak girişimlerimizi sürdüreceğiz.

Kısa sürede elde ettiğimiz başarılarımız ve girişimlerimiz bize hem yeni sorumluluklar yüklüyor hem de temsil ettiğimiz Kızılay hareketinin geleceği için her zamankinden daha güçlü bir taahhülle yolumuza devam etmemizi telkin ediyor. “Güçlü Hilal”in ışığıyla Kızılay Yatırım olarak Türk Kızılay’ın insani yardım faaliyetlerine düzenli kaynak sağlamak ve ihtiyaçlarına çözüm üretmek için var gücümüzle çalışmaya ve insani yardımlarımızı çoğaltarak ihtiyacı olana ulaştırmaya devam edeceğiz.

2023'ün Unutulmaz Tecrübeleri: Dersler ve Birlikte Aşılması Gereken Zorluklar

Murat Solak

Türk Kızılay İletişim ve Bağış Yönetimi Genel Müdürü

2023 yılı hiç hatırlanmak istenmeyen duyguların, unutulmaması gereken tecrübelerin ve çıkarılacak derslerin yılı olarak hafızalarımıza kazandı. Yeni bir umutla başladığımız 2023 yılının Şubat ayında, Asrın Felaketi olarak adlandırılan 6 Şubat Depremleri'yle ülkece sarsıldık. Kızılay olarak "Vatana muhabbet, yaralılara muavenet" düsturuyla 6 Şubat Depremleri'nin ilk anından itibaren yaraları sarmak için sahadaydık. Hamiyetperver halkımızın destekleriyle kan bağı, ayni ve nakdi bağış ile gönüllü hizmetleri başta olmak üzere tüm imkânlarımızla seferber olduk, ihtiyaçları 7 gün 24 saat çalışma esasıyla vatandaşlarımıza ulaştırdık.

Türkiye Afet Müdahale Planı (TAMP) kapsamında afetlerde Beslenme Ana Çözüm Ortağı Kızılay,¹ afettede vatandaşlarımızın yanı sıra deprem bölgesine giden gönüllülere ve yardım faaliyetlerinde yer alan vatandaşlara günde üç öğün sıcak yemek çıkardı. Bölgeye ikram araçlarını da sevk eden Kızılay depremden etkilenenlere sıcak yemek, çorba ve ikramlık malzeme dağıtımı için tüm kaynaklarını seferber etti. Afet anında sıcak bir yemeğin değerini çok

iyi bilen personellerimiz ve gönüllülerimiz, Asrın Felaketi'nde en ücra yerlere kadar ulaşarak yaklaşık 427 bin kişiye sıcak yemek ulaştırdı. Ayrıca TAMP kapsamında Sağlık, Barınma, Lojistik, Psikososyal, Haberleşme ve İletişim alanlarında Destek Çözüm Ortağı da olan Kızılay ana faaliyetlerinin yanında diğer çalışmalara da tüm özverisiyle katılım sağladı. Bu süreçler boyunca, akut dönem ve iyileştirme dönemi dâhil, projeler ve paydaşlarla iş birliği içinde ihtiyaç sahibi insanımıza 2,2 milyon nakit yardım gerçekleştirdi.

Ülkece zor zamanlardan geçtiğimiz günlerde Kızılay'ın iletişim ve bağış süreçleri de oldukça zorlu süreçlerden geçti. Fakat tüm bu süreçlerde Kızılaycılar, son afettede sıcak yuvasına girene kadar gece gündüz demeden kararlılıkla çalıştı.

Kriz anlarında saniyeler oldukça kıymetlidir. Bir bardak suya bile ihtiyaç duyulan akut dönemde yardımları vatandaşlara ulaştırabilmek, gönüllere bir parça da olsa su serpebilmek iletişimin en kıymetli zamanları. Depremden sonra ihtiyaç

Fotoğraf: Cevahir Buğu

sahiplerinin Kızılay'ın sağladığı psikososyal destekler, nakdi destekler, konteyner kentler, esnaf ve çiftçi desteklerinden haberdar olması da oldukça hayati bir iletişim konusuydu. Depremi ilk anından itibaren bir yaraya merhem olmak için çözüm sunan “168 Kızılay İletişim Merkezi”, iyileştirme döneminde yardımlar hakkında bilgi almak ve bağışlarıyla bir yarayı sarmak isteyen bağışçılarımızın çağrılarını cevapladı ve hâlâ aktif olarak hizmet sağlıyor.

Yurt içinde yaşadığımız zorlu afet süreçleri dünyada da maalesef durmak bilmedi. Kızılay 7 Ekim'de başlayan Gazze'deki çatışmaların mağdur ettiği insanlara yardımlarla destek oldu. İnsaniyetperver milletimizin desteğiyle Filistin ve Mısır Kızılayı ile iş birliği içerisinde insani yardım organizasyonları düzenleyerek çatışma bölgesinde destek sağladı. 1995'te başlayan, 2008'de Filistin Daimi Delegasyonu olarak Gazze'de çalışmalarına devam eden Kızılay, 2023 Eylül itibarıyla yaklaşık 2 milyon Filistinliye gıda, barınma, tıbbi ekipman ve eğitim amaçlı insani yardım malzemeleri ulaştırdı. 7 Ekim 2023'te çatışmaların alevlenmesiyle Kızılay tekrar bölgede aktif olarak insani yardım çalışmalarına başladı. Bombardıman altında kalan Gazzeli sivillerin acil insani ihtiyaçlarını karşılamak üzere Kızılay, AFAD koordinasyonunda bölgeye sıcak yemek, gıda kolisi, muhtelif barınma ve giyim malzemelerini hava yolu ve deniz yoluyla ulaştırdı.

Bu çerçevede yapılan yardımlar yaşanan zorlu koşullarda hayati bir rol oynayarak uluslararası insani yardım çalışmalarında Kızılay'ın etkin rolünü bir kez daha gösterdi.

Yürüttüğü diğer insani yardım çalışmalarının yanı sıra ülkemizin kan ihtiyacını gönüllülerden karşılamak üzere çalışan tek kurum olan Kızılay, her gün hastaların kan ihtiyacını karşılamak için büyük bir özveriyle çalışıyor. Tür-

kiye’de her 4 saniyede 1 ünite kana ihtiyaç duyuluyor. Her gün, yaklaşık 9 bin insanın kaderini, kan bağışında bulunan insanlar belirliyor. “Düzenli kan bağışı” bilinci için başlattığımız “Birbirimize Candan Bağlıyız” kampanyası ile Kızılay, kan bağışçısı oranını arttırmak ve azalan kan stoklarını ihtiyaca uygun bir seviyeye çıkarmak amacıyla kan bağışlamaya davet ediyor. Bu süreçte, günlük 300 noktada 9 bin ünite kan bağışı topluyor ve Türkiye’nin kan ihtiyacını karşılamak üzere çalışmalarımızı sürdürüyoruz.

Bizi ayakta tutan en önemli destekçilerimiz; bağışçılarımız. 2023’te nakdi bağışta %116, aynı bağışta %606 ve gayrimenkul bağışlarında %77 oranında bir artış yaşanması, Kızılay’a olan güvenin sürdürüldüğünün bir ispatıdır. Türkiye’nin önde gelen kurumlarıyla gerçekleştirdiğimiz iş birlikleri, bağış oranlarındaki artışa katkı sağladı. Bağış oranlarında ciddi bir artış yaşanması ise Kızılay’a olan güvenin 155 yıldır olduğu gibi bugün de sürdüğünün bir göstergesidir.

Kızılay’ın 2023 yılındaki çabaları, gelecek yıllar için bir rehber niteliğindedir ve insani yardımın önemini vurgulamaktadır. Kızılay’ın faaliyetleri, afet anında sunduğu acil yardımlarla sınırlı kalmayıp uzun vadeli rehabilitasyon ve yeniden yapılanma süreçlerini de kapsamaktadır. Kızılay iletişim faaliyetlerinde afetzedelerin yanı sıra toplumu bilgilendirme ve bilinçlendirme görevini üstlenir. Bu, afetzedelerin hızlı ve etkili bir şekilde yardım alabilmeleri için kritik bir önem taşır.

Kızılay’ın etkin iletişim stratejisi de afet anında ve sonrasında toplumun ihtiyaçlarını karşılamada ve kriz yönetiminde kilit bir rol oynadı. 2023 yılında gördüğümüz gibi doğal afetlerin ve çatışmaların yarattığı insani krizler karşısında etkili bir iletişim ve lojistik ağın kurulması, yardımların hızlı ve etkin bir şekilde ulaştırılmasını sağladı. Bu da kriz anlarında toplumun dayanıklılığını arttırmada önemli bir etken hâline geldi.

Tüm bunların yanında bağış kültürü ise temelde, kurumların veya insanların kar ve zarar zemininden uzaklaşarak farklı bir dünyanın kapılarını aralayan bir yapıdadır. Bu gözle bakıldığında toplumsal nezaketin en canlı renklere sahip meyvelerinden biri olan bağış, iletişimin de asli bir konusudur. Bu süreçte, bağışçıların ve gönüllülerin desteğini kazanmak, sürdürülebilir bir yardım modelinin inşasında kritik bir öneme sahiptir.

Kızılay 2030 Stratejik Planı’nın stratejik hedefleri olan “Toplumsal Dayanıklılık” ile “Güçlü Yönetişim ve Kurumsal Güven” etrafında bir iletişim stratejisiyle 2024 yılına giriş yapıyoruz.² Öğrendiklerimizi, acı tatlı tecrübelerimizi yoğurarak 2024’ü esenlikle yaşanan bir yıl olarak geçirmeyi hedefliyoruz.

Hilâl-i Ahmer’den aldığımız mirasla Cumhuriyetimizin 100. yılında iyiliğin yüzü olan Kızılay’ımızın kökleri sağlam, dalları ise dünyanın dört bir yanına uzanan bir çınar olarak yoluna devam edecek. 155 yıldır sardığı her yara, yardım eli uzattığı her insan için daha güzel bir dünya hedefiyle durmaksızın çalışan Kızılay iyilik, merhamet ve şefkat geneğimizi daha da yukarı taşıyor.

1 *Türkiye Afet Müdahale Planı (TAMP)*. (2022, Eylül). Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı: https://www.afad.gov.tr/kurumlar/afad.gov.tr/e_Kutuphane/Planlar/TAMP.pdf adresinden alınmıştır.

2 *HEDEF 2030 Tanıtım Kitabı* (2020), Türk Kızılay.

2023'te Kızılay Akademi

Alpaslan Durmuş

Kızılay Akademi Başkanı

Kızılay Akademi olarak 2023 gündemlerimizin odağında Kahramanmaraş Depremleri ve sonrasında yürütülen çalışmalar vardı. Afetin etkilerinin ve afet sonrası ihtiyaçların tespit edilmesi, deprem sonrası müdahale ve iyileştirme çalışmalarının takibinin yapılması amacıyla akademisyenler, üniversiteler, düşünce kuruluşları, Birleşmiş Milletler kurumları, uluslararası insani yardım kurumları ile yoğun etkileşim hâlindeydik.

Deprem sonrasında sahadaki Kızılay ekipleri ile koordinasyon hâlinde ihtiyaç analizi, afetzedede memnuniyeti, insani yardım çalışanlarının tecrübeleri konularında araştırma, analiz ve raporlama çalışmaları yürüttük. Bu çalışmalarla afete müdahale tecrübemizi kayıt altına almayı, saha ekiplerine veri temelli öneriler sunmayı ve bu çalışmaların etkilerinin analitik bir yaklaşımla değerlendirilmesini hedeflemekteyiz.

Deprem odaklı çalışmalarımızın yanı sıra yıl içinde geliştirip güncellediğimiz yeni eğitim programlarıyla, 109 eğitim modülüyle toplumun farklı kesimlerine yönelik çalışmalarımızı sürdürdük. Ayrıca Kahramanmaraş Depremi sonrasında afete müdahale ve iyileştirme çalışmalarına katılan kurum personelinin ve gönüllülerin hazırbulunuşluğunu arttırmak amacıyla oryantasyon eğitimleri organize ettik.

Uzaktan eğitim sistemiyle toplumun her kesimine eğitim sunmayı hedefleyen Kızılay Akademi, bu kapsamda farklı toplumsal gruplara yönelik eğitim içeriklerini insanlığın istifadesine sunmuştur. Uzaktan eğitim çalışmalarımızla gönüllülerimiz ve çalışma arkadaşlarımızın insani yardım alanındaki birikimlerini destekledik. Ayrıca farklı kurumlarla yaptığımız iş birlikleriyle toplumun bütününe hitap eden eğitim çalışmalarımızdan ilgililerin yararlanmasını sağladık. Çevirim içi eğitim içeriklerimizi Cumhurbaşkanlığı İnsan Kaynakları Ofisi uzaktan eğitim kapısı üzerinden tüm ilgililerin istifadesine sunduk. Bu çalışmalar neticesinde 2023 sonu itibarıyla Kızılay Akademi uzaktan eğitim platformunda kayıtlı kullanıcı sayısı 50 bini aştı.

Kızılay Akademi afet, göç, uluslararası yardımlar, gönüllülük gibi alanlarda çalışan araştırmacılara sağladığı saha erişimi ve veri desteğini 2023'te de sürdürdü. Buna göre Kızılay'dan veri ve sahaya erişim desteği talep eden araştırmacılara destek sağlamak ve benzer alanlarda çalışan araştırmacılar arasında ağ kurma faaliyetleri yürütülmektedir. Bu kapsamda geçtiğimiz yıl 36 araştırmacıya veri ve sahaya erişim desteği sağladık.

Kızılay olarak paydaşı olduğumuz afet alanındaki iki TÜBİTAK projesinin yürütülmesine katkı sağlarken yeni

proje iş birlikleri geliştirdik. Bunun yanı sıra Horizon Europe, Erasmus başta olmak üzere çeşitli uluslararası proje çağrılarında başvurmak üzere proje konsorsiyumları geliştirdik. Mesleki Eğitim Hareketlilik Akreditasyonu sayesinde aldığımız hibeye insan kaynağımızın mesleki bilgi, beceri ve yetkinliklerini geliştirmek amacıyla çalışma arkadaşlarımızı uluslararası eğitimlere yönlendirdik.

Kızılay Akademisinin 2020’de kuruluşunda öngörüldüğü üzere “Türkiye Kızılay Derneğinin eğitim, araştırma ve yayın çalışmaları yapmakla görevli birimi” olma vizyonundaki yayın görevi kapsamında bu yıl araştırma-inceleme, biyografi, sözlü tarih, hatırat, belge, anlatı, sanat dizilerinden telif ve tercüme eserlerden oluşan 15 eser yayımlandı. Böylece Türkiye Kızılay Derneğinin tescilli markası niteliğiyle yayın dünyasına katılan Kızılay Kültür ve Sanat Yayınları, Kızılay Akademi’nin Kızılay’ın faaliyet alanlarında birikim oluşturmak ve kamuoyu farkındalığını arttırmak için kültürel, sanatsal ve bilimsel yayım yaptığı platform olarak Kızılay saflarında yerini aldı. Kızılay Kültür ve Sanat Yayınlarının ürünleri İYAP (İndir, Yararlan, Arşivle, Paylaş) sloganıyla yayınlarının dijital versiyonları ücretsiz açık erişimle Kızılay Akademi web sayfasından okunabilir, herhangi ilave bir izne gerek olmaksızın her türlü dijital platforma serbestçe indirilebilir, bir değişiklik yapılmaksızın indirildiği hâliyle bütün dijital platformlarda konumlandırılabilir, paylaşılabilir.

Kızılay Kültür ve Sanat Yayınlarının bu yıl yayımlanan 15 kitabından biri de Kuramdan Uygulamaya İnsani Diplomasi. Akademisyen, diplomat ve insani çalışmacılardan oluşan yazar kadrosuyla telif olarak yayımlanan eserin İngilizce versiyonunun yayımlanması için Routledge yayıneviyle anlaşma imzaladık.

Yürütme kurulu üyesi olduğumuz Kızılaç Kızılay Araştırma Konsorsiyumu’nun yıllık toplantısında ev sahipliği yaptık. Kızılaç Kızılay Hareketi içindeki araştırma yapılarıyla ilişkimizi kurumsallaştıran bu gelişme, eğitim ve araştırma gündemimizi uluslararası gündemle eşlenik yürütme hedefimizle de örtüşmektedir.

Kızılay Akademi insani çalışmalar alanında akademik literatüre katkı sağlamak, savunuculuk ve gündem oluşturmak amacıyla ulusal ve uluslararası kongre, sempozyum ve çalıştaylar organize etmekte veya farklı kurumlarca düzenlenen etkinliklere katkı sağlamaktadır. Bu kapsamda birçok akademik konferans ve çalışmaya katıldık, çalışma arkadaşlarımız bu etkinliklerde afet, insani yardım ve halk sağlığı odaklarında hazırladıkları bildirimlerini sundular. Özellikle *Uluslararası İnsani Çalışmalar Kongresi* kapsamında kurduğumuz iş birlikleri ile önümüzdeki yıl hayata geçireceğimiz yeni projelerin temelini attık.

Bu yıl içinde yaşadıklarımızdan çıkardığımız önemli derslerden biri dirençlilik konusunda yapmamız gerekenler oldu. Hepimiz çok acı bir şekilde gördük ki bireysel ve toplumsal ölçekte afetlere karşı dirençli olsaydık 6 Şubat depremlerinin faturası bu kadar ağır olmayabilirdi. Bu nedenle 2024 yılında eğitim, araştırma ve yayın konusundaki iş birliklerimizi yerel, ulusal ve uluslararası düzeyde arttırarak geliştirmeyi, dirençlilik konusunda eğitim ve araştırma çalışmalarımızı yaygınlaştırmayı hedefliyoruz.